

ŞAİRLER ve ÖYKÜLERİ

Derleyen:
Semiramis Kanbak

İÇİNDEKİLER

AFŞAR TİMUÇİN:
Denizli pencere - 5

AHMET HAMDİ TANPINAR:
Bir yol - 9

ALEKSANDR S. PUŞKİN:
Düello - 16
Tabutçu - 26

AZİZ NESİN:
Bende görsün Asım Bey - 34
Bir Çin hikayesi - 45
Du bakali n'olecek - 48
Hiçbişey kalmamış - 56
La Fontaine'in yazamadığı masal - 62
Merhumun vasiyeti - 70

CAHİT SİTKİ TARANCI:
Bir kış gecesi - 73
Dördüncü sevgiliyi ararken - 76
Pencerelerden korkan adam - 80

CEYHUN ATUF KANSU:
Ormanda - 83

CHARLES BUKOWSKI:
Düşkünler koğuşunda yaşam ve ölüm - 89

ECE AYHAN:
İyi bir güneş - 100

EMİN ÜLGENER:
Deli - 106

FERHAN ŞENSOY:
Kwell geldi - 110

HALİL CİBRAN :

Bilgi ve yarım bilgi - 118

İki avcı - 119

Kral - 120

Sağır kadın - 122

JORGE LUIS BORGES:

Araya giren - 124

MURAT ÇOBANOĞLU:

Köroğlu Hikâyesi Kızıroğlu kolu - 129

Necip ile Telli hikâyesi - 148

NÂZİM HİKMET RAN:

Ağustos böceği ile karınca - 163

Noel Baba - 164

Sevdalı bulut - 168

NECATİ CUMALI:

Aklım arkada kalacak - 179

Kaybolan - 187

NURİ CAN:

Sevginin rengi - 195

Yaşlı çınar ve zeytin gözlü çocuk - 199

ONAT KUTLAR:

Kardelenler - 205

ORHAN VELİ KANIK:

Hoşgör Köftecisi - 208

Nasreddin Hoca'dan Manzum Öyküler- 210

Öğleden sonra - 212

RAINER M. RILKE:

Beyaz mutluluk - 217

RIFAT ILGAZ:

Bir yaz delikanlısı - 222

Kurban Kanı - 226

Turşu suyu - 233

SABAHATTİN ALİ :
İki kadın - 240
Sırça köşk - 249

SABAHATTİN KUDRET AKSAL:
Bir başka türlü - 256
Ev ve ölü - 263
Sezai Beyefendi - 270

SAİT FAİK ABASIYANIK:
Babamın ikinci evi - 276
Bir kaya parçası gibi - 280
Mahalle kahvesi - 284
Sarnıç - 289
Semaver - 294
Son kuşlar - 298
Yalnızlığın yarattığı insan - 303

SUNAY AKIN:
Kız Kulesi'nin damat adayı - 312

TALİP APAYDIN:
Bayramda çalışırsınız bayramlar için - 315
İşte öyle bir şey - 319
Öte yakadaki Cennet - 329

ÜLKÜ TAMER:
Sitti Zeynep - 336

ÜZEYİR LOKMAN ÇAYCI:
Acılar karla kaplanırken - 354

VÜS'AT ORHAN BENER:
Havva - 359

YAŞAR KEMAL:
Yatak - 363
Yolda - 372

ZİYA OSMAN SABA:
Mesut insanlar fotoğrafhanesi - 380

DENİZLİ PENCERE

Odasının tek penceresi vardı. Bu pencereden, bazen uyuşuk bir kedi gibi mırıltılarla uyuyan, bazen bir savaşçı atı gibi koşturup duran denizin yarısı görünürdü.

Yarım da olsa, denizi görmek denizi görmektir. Övünürdü penceresiyle. "Pencerem, derdi, denizlerin en güzelinin yarısını görüyor." Sevinsin diye - sevinmeyi bilmezdi "Dünyanın en güzel denizine bakan en güzel pencere senin penceren" derdim. Penceresi, her pencere gibi güzel bir pencereydi, bir camı çatlak da olsa. Denizi, bütün denizler gibi güzel bir denizdi.

Pencereden odaya ışık, ses, sessizlik, aydınlık, karanlık, kuş cıvıltısı, çoban yıldızı, lağım kokusu, geçip giden gemilerin dinginliği dolardı. Hele yaz akşamları! Rüzgar, perdeleri sallar; sıcak, duvarları kavurur; çocuk çığlıkları, dopdolu yaşanmış da olsa bir yanı hep eksik kalmış bir çocukluğu anlatır durur; her şarkı "Sen acımaz isen acır bana Allah'ım" şarkısını hatırlatırdı.

Pencereden denizin öbür yarısı görünmezdi. Denizi biraz daha görebilmek için pencereden sarmak zorundaydık. Biz alışmıştık yarım denize. Yarım deniz bizim içimiz dışımız olmuştu. Öylesine alışılmış bir yarım denizdi ki bu, denizin bir yarısı daha var diyebilmek için yalan söylememiz gerekiyordu. Bu odada yalan söylemek diye bir konumuz olmazdı, çünkü her şey burada dört duvardan ve yalandan yapılmıştı: hayırsız bir sevgiliden kalma mektuplar, bir yaşanmışlığın gülünçleşmiş izlerini taşıyan biblolar, eski dergiler, deniz kabukları, armağan edilmiş kitaplar ... hepsi.

Dışarıda yaşanan her şey rüzgar kadar, aydınlık kadar, deniz kadar, çocuk çığlığı kadar olağanken, burada yaşanan her şey tanrılıklar kadar boş ve olağanüstüydü.

Sıkıntıyı arkadaş edinmiş her kişi gibi o da, olup giden dünyanın dışında bir renkler dünyası tasarlamanın derinden derine yaşamak olduğuna inanmıştı. Yakup Cemil ve İttihatçılar konusunu, Türkiye ile Macaristan arasında fi tarihinde yapılmış olan güreş karşılaşmasını, geceleri yağmurun kardan daha sıkıntılı yağdığını, göçmen kuşların apayrı iki yol izlediklerini bile anlatırken, bu dünyanın ötesinde bir şeyleri anlatır gibiydi. Böyle sürüp gitti bu.

Bir gün bir değişiklik oldu.

Değişiklik dıştan geldi. Çarşambalardan bir çarşambaydı. Bir mühendis (mühendislerle karşı her zaman uzun ve köşeli bir saygımız vardır), onun penceresi önüne çok büyük bir ev yapmak için toprağı kazdırmaya başladı. Bir ay içinde o güzelim yarım deniz, o anlayışlı pencerede, çirkin duvarlarla parçalanmış anlamsız bir mavilik olup çıkıverdi.

Mayısın son günü (göbekli ev sahibinin kalfaya ve mühendise yetken "Bu ev bitecek mi bitmeyecek mi?" diye bağırdığı gün) bizim yarım denizimiz çirkin duvarların gerisinde, kimseye görünmemek için çırpınan kaçak ve utangaç bir mavi parçasıydı. Ne yapılabiliirdi? O ne yapabiliirdi? Evden taşınmalı, çekip başka yerlere gitmeli, belki de başka bir deniz kıyısına yerleşmeliydi.

Oda artık karanlığa gömülüüyordu. Bu şehirde, şehir demek, karanlık demektir. O buna katlanamıyordu. Ağladı. Saçlarını, ayaklarını okşadım, götürürüm seni, korkma, dedim.

Belediye başkanımıza, "Penceremin önüne kalın duvarlar çekilmesine Avrupa' da estetik cerrahi okumuş sizin gibi bir belediye başkanı nasıl göz yumabilir?" diyen bir dilekçe verecekti. "Sayın başkanım, görüp göreceğim bir yarım denizdi, onu da oldukça iri yarı ve duvar dikmeyi iyi bilen bir mimar-mühendis elimden aldı, dikkatinizi mi'mar ve ma'mür söcüklerine ve özellikle ma'müre-i derun deyimine çekerim" demek için kağıda kaleme sarılıyor, ama her seferinde en dokunaklı dilekçeyi yazamadığı düşüncesiyle öfkelenip masadan kalkıyor, hıçkırıklarla yatağa athıyordu.

O zaman yanına uzanıyordum. Ona yepyeni denizlerde yepyeni kıyılar, yepyeni şehirlerde yepyeni pencereler bulunabileceğini boş yere anlatmaya çalışıyordum.

Geceler boyu, gözünü kırpmadan, denizli penceresini düşündüğü oluyordu. Bazı geceler birlikte kalırdık, bazen bir sinema dönüşü (o da benim gibi renkli-türkçe-sinemaskop filmleri severdi), bazen dolaşmakla geçen bir günün sonunda. Bu gecelerde o bana, pencereleri yok eden mühendislerin ağır cezalandırılmasının, icabında profesör raporuna göre ipe çekilmesinin neden doğru olduğunu anlatırdı.

Bir gün, avunur belki diye, bir türlü yazamadığı dilekçeyi yazıp belediye başkanına yolladım. Başkandan on gün sonra cevap geldi. Bütün bir şehri düşünmek, bu yüzden birçok zorluklara göğüs germek zorunda olan bu büyük adamın dilekçemizle ilgilenecek vakti bulabilmiş olmasına şaşır kaldık.

Başkan, belediye sınırları içinde bütün yapıların yasalara uygun olarak yapıldığını, bugüne kadar hiçbir belediyenin bir yarım deniz mavisıyla ilgilenmeyi düşünmediğini uygun bir dille anlatıyordu. Onun mektubundan öğrendik ki, belediyecilikle deniz mavisini apayrı şeylerdir.

Bilgili, erdemli, zengin dostu, fakir babası olarak tanınan sayın başkanın bize yararlı olamadığı için üzüntü duymuş olması gözlerimizi yaşarttı. Gene de, şehrin bu büyük sorumlusundan gelen karşılık onu allak bullak etmeye yetti. "Belediye başkanı haklı" diyordu, "ama ben, ne yapacağım şimdi?"

Bir akşamüstü, o gene penceresine baka baka ağlamaya başlayınca avazım çıktığı kadar bağırdım:

"Pencerenle uğraşamam, senin bu yaptığın ayıp, şımarıklık bu, benim canım yok mu da dünyayı görmeyen bir bodrum katında yaşıyorum, bundan sonrası umurumda değil artık..."

"Yarımdan tezi yok gidip mühendisle konuşacağım" dedi.

O akşam biraz erkence ayrıldım yanından. Sinirliydim. Binbir güçlük içindeydim, bu gibi saçmaları kaldıracak gücüm yoktu.

Ertesi gün öğleden sonra uğradım ona. Beni görünce boynuma sarıldı. "Gelmeyeceksin sanmıştım" dedi. Sevinç içindeydi. Kahve yaptı bana. Mühendislerin çok okumuş kişiler olduğunu, onlara toplumda verilen ayrıcalık yerin gelişigüzel bir yer olmadığını, şehrin en güzel kızlarıyla evlenmekle, çekip çekip Amerika'lara gitmekle iyi ettiklerini, kendisi

kadın başıyla bir başbakan falan olsa mühendislere daha çok para verilmesi için maliye bakanına baskı bile yapabileceğini anlatıyordu. "Mavi deniz diye tutturmuşuz biz, oysa mavi denizin ötesinde ne büyük gerçekler var" diyordu. İçim yıkıldı sanki. Çünkü mavi deniz diye tutturan asıl bendim.

Birkaç gün sonra onu, bir akşamüstü, odasında, kara gözlüklü bir adamla buldum. Adamı tanıştırdı: o koca evi yapan mühendismiştir. Adam, insanın yarattığı güzellikler yanında doğa güzelliklerinin bir hiç olduğunu anlatıyor, "New York'u görseniz, bir görseniz" diyordu. Bas bas bağırıyordu:

"Toprak dünya bitti, beton dünya başlıyor!"

Yanlarında pek kalmadım, sokağa çıktım. Koca yapı bitmek üzereydi. O güne kadar hiç düşünmeden sevdiğim maviyi, o gün ilk olarak sevgilimmiştir, çocuğummuştur, yurdummuştur, can yoldaşımmış gibi sevdim. Kıyıya koştum, yüzümü mavi suyla yıkadım.

AFŞAR TİMUÇİN

Bir Portre, Afşar Timuçin, S. 89-92

BİR YOL

Birdenbire ayağa kalktı ve eliyle trenin penceresinden işaret ederek:

- İşte, dedi, şu gördüğünüz küçük yol, şu iki ağaç arasında tepenin eteğine kıvrılan patika... Fevkalâde hiçbir tarafı yok değil mi? Hemen her yerde bol bol rasgelebileceğimiz alelâde bir şey... Bununla beraber nereye gittiğini, nereden geldiğini bilmediğim, bir dönemeçte kaybolan toz parçasından başka hiç bir tarafını tanımadığım bu yol benim hayatımda bütün bir sergüzeştir.

Onbeş seneden beridir ki bu yolda her ay bir iki seyahat yaparım. Bu uzun şeridin iki yanında ve onun döne döne değişen ufkunda tanımadığım hiç bir şey yoktur. Yattığım yerden gözüme ilişen sivri bir kaya parçası, yalnız aydınlık havada ürperen tepesini gördüğüm bir ağaç, ne bileyim hatta daha alelâde bir işaretle bütün ufku kendi kendime canlandıracak kadar bu yolların aşinâsıyım, fakat yıllar var ki bu küçük yol parçasını, yol bile diyemeyeceğimiz bu dövülmüş kırmızı toprak genişliğini daima yeni, yepyeni bir şey gibi seyrettim. Onu her defasında görür görmez ürperdim, onda saadetlerin, hasretlerin, beklenen şeylerin bütün güzelliğini ve şiirini duydum.

Şüphesiz bunda ilk defa gözüme çarptığı günün hususiyetinin de mühim bir hissesi vardır. İstanbul'dan soğuk ve yağmurlu bir günde ayrılmıştım, ilk çocuğum on gün evvel ölmüştü, karım hasta idi, başka üzüntülerim de vardı. Kısacası kaderle diş diş, yumruk yumruğa olduğum günlerden biriydi.

Bilmem sizde de böyle midir; yolculuk benim üzerimde daima iyi ve unutturucu bir tesir yapar.

İstiraplarımızın, üzüntülerimizin mekânla, yahut hayatımızın tabii muhiti ile sıkı bir alâkası olsa gerek. Bir muharririn dediği gibi, falan yerde en kesif şiddetinde olan bir acı iki yüz kilometre daha ötede ve başka insanlar içinde biraz daha hafif ve daha kabil-i tahammül oluyor. Bununla beraber acıdan acıya fark var. Ve benimki acıların en büyüğü, evlât acısı idi, üstelik de yağmur yağıyordu.

Oh, size bu yağmurlu günlerin bende yaptığı aksülameli nasıl anlatmalı? Böyle günlerde ben değişir, büsbütün başka adam olurum. Başka bir adam, tam kelimesi değil... Bütün bir mazi, en kötü, en karanlık, en tamir edilmez taraflarıyla içimde canlanır, hortlaklarımla başbaşa kalırım. Böyle zamanlarda hayat sanki bütün çeşmelerini kapatır, yalnız bir tanesi, azap ve üzüntünün kaynağı kalır ve ben onun bulanık aynasında bütün ömrün en kötü muhasebesini yapa yapa kendimi seyredirim.

Bu sefer de böyle oldu; her zaman ayak basar basmaz gündelik üzüntülerimden sıyrıldığım, yalnız kendimin olduğum Haydarpaşa garı bana bu sefer büyük ve karanlık bir lahit gibi geldi. Trene aynı ruh haleti içinde bindim. İzmit'e kadar hep aynı ıslak ve rutubetli hava içinde, tıpkı bir olukta seyahat eder gibi geldik. Hiç bir şey düşünmedim, hiç kimseyi görmedim, sadece vagonların üstüne ve pencerelerin camlarına değdikçe yağmurun çıkardığı sesi dinledim. Bir tabutta uyuyanlar yeraltının mutlak sessizliğinde kendi nabızlarını ancak böyle dinlerler.

Zaman zaman içimdeki boşluğu kısa bir şimşek gibi oğlumun hatırası deliyor, bir an için onun küçücük ve muztarip yüzü, bir büyük örümcek gibi yağmurun dört bir tarafıma gerdiği kül rengi üzüntü ağlarının içinde uzanıyordu. O zaman ben bu hayalden kurtulmak için ellerimle yüzümü kapatıyor, biteviye yer değiştiriyordum. Sonra tekrar yağmurun sesine dalıyor, tekrar bu ince ve muzır ağın altında insana sıkıntının ve kâbusun bizzat kendisi gibi görünen, güneşsiz, renksiz hayalet manzaralara dalıyorum.

İzmit'ten sonra uzun bir müddet yine böyle sürdü, sonra yağmur biraz diner gibi oldu, gök yükseldi; bulutların arasından çamur rengindeki dünyaya, başka renkler, iki gün süren bu kötü havanın unutturduğu sıcak kuvvetler girdi. Ve tren yavaşladı. O zaman ben, bu küçük yolun üzerinde iki günden beri ilk defa küçük bir güneş parçasını, küçük ve aydınlık bir halı gibi serilmiş buldum. Islak söğüt dallarına sevinçle yayılan ve sonra orada, yerde sıcak ve aydınlık bir müjde gibi biriken güneş... Ve aynı zamanda, bütün içimi altüst eden acaip akisli uğultu...

O anda içimden geçenleri nasıl anlatmalı? Bu aylarca toprağın karanlığında kaybolan bir göğün birdenbire küçük bir filizle mavi havaya ve aydınlığa kavuşması gibi bir şeydi. İşte o zamandan beri bu yol, birçoğu, binlercesi gibi birkaç, yüz metre sonra küçük bir Anadolu köyünün inzivasında kaybolacağına hiç şüphe olmayan bu küçük ve sade yol benim için mahiyetini değiştirdi. Saadetin, ruh muvazenesinin bir nevi sembolü, kapısında güneşin divan durduğu bir iklimin başlangıç noktası oldu; ve müthiş bir arzu ile, her şeyi, bütün üzüntü ve kederlerimi, bütün sevgi ve zenginliklerimi burada bırakıp inmek, bu küçük yolda yürüyüp gitmek istedim.

Bana öyle geldi ki bunu yapacak olursam hayatımda her şey değişecek, bütün sefaletlerim, hasretlerim denecek, yepyeni bir insan olacağım.

O zamandan beri dokuz sene geçti. Ölen çocuğumun acısını zaman ve yenileri unutturdu. Küçük sefaletlerim ve sıkıntıları düzeldi, yahut yerlerine başkaları geldi. Her şey az çok değişti, fakat bu yolun benim içimdeki mânâsı hep aynı kaldı. Onunla her karşılaşışmada hep aynı saadet hissi beni dayanılmaz kuvvetiyle çekti, her defasında oracıkta her şeyi bırakıp inmek ve o yolun uzletinde kaybolmak ihtiyacını duydum. Hatta şu anda bile aynı ihtiyacın içindeyim. Ne yazık ki...

Bu kaçınma ihtiyacına bakıp da beni, her an talihin yeni bir gadrine uğrayan, hayatı felâketlerle dolu bîcârelerden sanmayınız. Herkes gibi ben de zaman zaman kaderin iyi veya kötü yüzüyle karşılaştım. Fakat düşünülürse ondan şikâyetle büyük hakkım yok. İyi bir kadınla evlendim, epeyce kazanıyorum, hayatım kendi çizilmiş yolunda düzgün ve rahat gidiyor. Bununla beraber ondan memnun değilim. İçimde kendi hayatımı yaşamadığım kanaati var. Daha samimi olayım ister misiniz? Bu yaşadığım hayat o kadar benim değil ki her hangi bir saatimde birisi gelip de bana “Haydi kalk, sıran geldi, kendin ol!” diye bağırırsa sanki böyle bir şey mümkünmüş gibi inanıp koşacağım. Bu his bende o kadar kuvvetli... Her hangi bir kalabalıkta kendimden başka herkes olmağa razıyım.

Ah bir elbise değişir gibi hüviyetini değiştirebilmek, lalettayin içinde kaybolmak, bir avuç kum içinde, bir kum tanesi olmak ve böyle olduğunu dahi bilmemek. Ne bileyim, bir maske, bir numara, bir sicil varakası, bir manivela, bir çark, bir düğme, her şey olmak, yalnız...

Felaketim şu ki, ben zaman zaman kendimi bulan adamım. Niçin gülüyorsunuz? Beni bir budala zannetmeyiniz. Bu gülüşümden sizin bu azabı tanımadığınız anlaşılıyor. Kendi kendini bulmak... Bu hakikaten korkunç bir şeydir, fakat aynı zamanda güzel ve dikâate değer bir eğlence de olabilir.

Bir sarhoş tasavvur ediniz ki kadeh elinde ve sofrada başında birdenbire uyanıyor, kendisini ve etrafını görüyor, eşya ile zaman ile kendi arasındaki alâkanın istihzasına geçiyor; bu bedbahtı zannetmem ki bir daha kolay kolay kendinden geçirebilesiniz, elveda alkolün unutturucu cenneti... Bu uyanış şüphesiz ancak bir dakika veya bir saniye içinde olabilir, fakat bu saniye, bir uçurum başında birdenbire gözleri açılan bir adamın ürpermesiyle doludur.

Bakınız, bu ilk önce nasıl oldu: daha henüz çocuğumuz ölmemişti. Bir kış gecesi karım ve çocuklarımla beraber oturuyorduk. Ben yazı yazıyordum, oğlum ayaklarımda dibinde oynuyor, karım biraz ötede, zannedersem, bir şey örüyordu. Küçük kızım onun dizlerine abanmış, elinin hareketiyle beraber gidip gelmeğe çalışıyordu. Odamız sıcak ve sakindi. Bu aile ve ev dediğimiz acaip kuruluşun o cins anlarından biriydi ki dışarıdan aydınlık ve buğulu penceremize, odanın içinde arasıra gidip gelen gölgelerimize bakan her hangi bir yolcuya ufak bir kıskançlık hissi verebilir ve boş geçmiş ömrü için onu acı acı düşüncelere daldırabilirdi.

Nasıl oldu ben de bilmiyorum; birdenbire olduğum yerde çok uzun bir uykudan uyanmış gibi doğruldum ve etrafıma şaşkın şaşkın bakmağa başladım. İnsan, eşya, bütün etrafımdakiler benimle alâkalarını kesmiş gibiydiler, her şey, hepsi bana yabancı oluvermişti. Bu kadar senelik karımı, kendi çocuklarımı, evimi, odanın her bir vaktinde hayatımın bir hadisesi olmuş eşyasını, velhasıl elimdeki işe ve üstümdeki elbiseye kadar hiç bir şeyi tanıımıyordum. O anda bir aynada kendi yüzümü görsem belki onu da tanıyamazdım. O kadar kendi hakikatimde, rüyalarımın hakikatine uyanmıştım.

Bu ne Baudelaire'in çift odasına, ne de Quincey'nin afyonun cennetinde gördüğü rüyalarından realiteye dönüşüne benziyordu. Bu daha sade bir şey, uzun gafletinde birden uyanan ruhun kendi kendisine tertip ettiği bir nevi cürmümeşhuttu. Hakikaten bütün bunların benim içimle, günlerin sefaleti altında haberim olmadan için için kaynayan asıl

benliğimle ne alakası olabilir? Bu siyah, uzun saçları geçmiş güzelliğinden muhteşem bir yadigâr gibi duran bitkin yüzlü kadın kimdi?

Bununla beraber onun kendi karım olduğunu, bu çocukların kendi çocuklarım olduğunu biliyordum. Kendi kendime mütemadiyen koskoca on seneyi, bu kapanık odada, bu acaip ve manasız eşya arasında, bu şimdi bana yabancı birer sembol gibi görünen çehreler arasında nasıl geçirdiğimi soruyorum.

Nihayet dayanamadım, lalettayin bir mazeret uydurarak sokağa fırladım. Bugün olmuş gibi hatırımdadır; soğuk, aydınlık bir kış gecesi, sokaklarda hemen hemen kimse yoktu, durmadan dinlenmeden, kendi kendime “Niçin, niçin böyle oldu, niçin böyle olsun?” diye sora sora yürüyordum. Bir müddet sonra yoruldum, küçük bir kahveye girdim. Tanımadığım birtakım adamlar tütün ve nefes kokan bulanık hava içinde gülerek bağırarak konuşuyorlar, oyun oynuyorlardı. Ben de bir köşeye çekildim. O zamana kadar gece vakti evimden dışarıya ancak sinema, tiyatro gibi şeyler için çıkardım. Zaten böyle bir itiyadı bir türlü anlayamamıştım. Fakat şimdi yadırgamıyor, hatta bir nevi sıcaklık duyuyordum. “Burası bizim aramız olsa gerek...” diye düşündüm, sonra yavaş yavaş etrafımdakilere bakmağa başladım.

Bir insan yüzünün en manalı bir âlem olduğunu ben o geceye kadar anlayamamıştım. Hayat dediğimiz o girift oyunun, aktörlerini bu kadar kuvvetle benimseyeceğini, onların her hal ve tavrına kendi akışının damgasını bu kadar kuvvetle vuracağını hiç düşünmemiştim. Yüz buruşuğunun, göz altındaki her hangi bir çizginin, dudak kenarındaki bir kıvrımın, ne bileyim, konuşmadan evvelki bir saniyelik bir tereddüdün, küçük bir el işaretinin, manasız ve ehemmiyetsiz bir bakışın, her gülüşün, bir omuz düşüklüğünün bütün bir ömrü en ince, en karışık, en nüfuz edilmez taraflarından anlatacak birer emare, birer işaret olduğunu hiç düşündünüz mü?

Karşımda bana arkasını dönmüş, tavla oynayan bir adamcağız vardı. Orta boylu, zayıf, başı tepesine doğru açılmış otuz, otuz beş yaşlarında bir insan; her gün sokakta, dairede, lokantada rastladığımız insanlardan biri. Başı biraz kalkık omuzlarının arasına sonradan yapıştırılmış gibi gömülü, sırtı biraz öne bükük, ikide bir kontrolsüz bir hareketle sağ elini alına doğru kaldırıyor, sanki görünmeyen zehirli bir böceği kovalıyordu.

Bu sinirli, zayıf el ile beraber bu kemikli başın ikide bir böyle arkaya doğru gidişi ne korkunç, ne zalim bir şeydi! Bir iki defa yanındakilerle konuşmak için yüzünü benden yana doğru çevirdi.

Ne karışık bir çehresi vardı. Geniş alnı, gözlerinin ve dudaklarının kenarı, kırışık ve çizgi içindeydi. Bununla beraber yalnız bir bakışını tuttuğum gözleri ne kadar genç ve iri idi. Müthiş bir hareket bolluğu içinde kızarak, konuşarak, şansa lanet ederek oynuyordu. Birdenbire zarları bıraktı. Müthiş bir şey olmuş gibi bir an durdu, düşündü. Sonra hafif bir omuz kaldırışıyla ayağa kalktı, yukarıda bahsettiğim el işaretiyle fikri sabitini bir kere daha koydu. Oyun arkadaşıyla hesabını görerek, yine başı omuzlarına gömülü, kendi içine katlanmış hüviyetiyle, fakat bu sefer nispeten daha sakin bir yüzle kahveden çıkıp gitti. Niçin oyun ortasında zarları bıraktı? Ayakta neyi düşündü ve neye karar verdi? Niçin bir dakika evvel omuzları o kadar çökük ve mahkumdu ve neden kahveden çıkarken bütün hüviyetinde bir nevi sükunet ve kayıtsızlık vardı? Muamma.

Tam karşımda ayak ayak üstünde oturan bir başkası hiç durmadan sol ayağını sallıyor, bir taraftan da mütemadiyen tırnaklarını kemiriyordu. Ne garip bir adamdı bu! Küçücük yüzü insana bir çekmece hissini verecek kadar kilitli idi. Kim bilir kaç uzun tahammül ve zillet senesi bu yumruk kadar küçük yüzden, bu acayip ve sır sızmaz maskeyi çıkarmıştı. Bir başkası konuşurken ellerinin ve kollarının mübalağalı işaretleriyle kendisini adeta dört bir tarafa dağıtır gibiydi.

Size o gece gördüklerimin hepsini aniatmağa kalksam bu geceyi beraber geçirmemiz lazım gelecek. Halbuki yolumuzun sonuna yaklaşıyoruz. Kimdi bunlar, nasıl adamlardı, hangi cehennemden buraya fırlamışlardı? Böyle bin türlü, akla hayale gelmez hareketlerle hangi korkunç düşünceden, hangi zalim ısrardan kurtulmak istiyorlardı?

Bütün bunları düşünme düşünme eve döndüm. Bu sessiz ızdırabı, bu adeta tabii addedilen cehennemi görmek beni biraz teskin etmiş, kendi hayatımla aramda biraz evvel bozulmak üzere olan muvazeneyi iade etmiş gibiydi. Bununla beraber o muvazeneyi bir daha hiç bir zaman bulamadım. Olan olmuştu. Artık bundan sonra bu bende bir itiyat oldu.

Hayatımın üzerinde düşünmeğe başlamıştım. Bütün iradem, bütün gayretim bir daha o eski sükûneti bana iade ettirmedi. Gündelik

hayatımla arama yaşanmamış rüyaların azabı girmişti. Hayat oyununu en büyük ciddiyetle oynamaya hazırlandığım bir anda geçmiş yıllar, karşıma dikiliyor ve benden hesabını soruyordu. O günden sonra artık bir an bile yalnız değildim, soframda, yatağımda, çalışma masamda bir misafir, dişleri hiddet ve kinden kısık, gözlerinde boşa gitmiş bir ömrün bütün bıkkınlığı toplanan bir zavallı vardı ve bana pişmanlığın şuuruyla kısılmış sesi durmadan fısıldıyordu:

"Ömrünü, ömrünü ne yaptın?" Ve ben bütün uzviyetimde bir yılan gibi gezen bu zehirli sesin tenbihi altında yapacağımı unutuyor, anı ve mekânı unutuyor, başta kendim olmak üzere her şeyden, yaşanmış ömrümden, gelecek senelerimden, bütün etrafımdan nefret ediyor, kaçmak, kaybolmak, kurtulmak istiyordum.

Artık uyku bile benim için bir şifa değildi. Çünkü onda da rüyaların zalim ısrarı vardı. Size bu rüyaları nasıl anlatmalı? Hemen her safhasında vaktiyle sevilmiş bir genç kızın, şimdi nerede olduğunu, nasıl bir talihle yaşadığını bilmediğim sarı saçlı, büyük mavi gözlü, nergis boyunlu genç bir kızın bir nevi "laytmotif" gibi dolaştığı bu rüyalar... Bu, hasta kafanın kendi vehim ve gölgelerinden yarattığı değişici ve korkunç âlem...

İşte bu yol, bu küçük acaip yol, ben bu ruh haletinde iken karşıma çıktı ve benim için birdenbire yepyeni bir hayat imkânının, kendi kendimi bundan sonra olsun gerçekleştirebilmek imkanının bir nevi müjdesi gibi oldu.

Evet, pekâlâ biliyorum ki, bir gün ben her şeyi bırakıp bu küçük yola dalarsam onun bittiği yerde bütün saadet ve hasretlerimi, eski yaşanmış rüyalarımı bulacağım, temiz, yepyeni, mesut bir adam olacağım.

Bunu biliyorum, fakat yapamayacağımı da biliyorum. Halbuki bir ömür yaşanmağa değer bir şeydir.

AHMET HAMDİ TANPINAR

Ahmet Hamdi Tanpınar, Hikayeler. S. 77-85

DÜELLO

Ha, peki peki öyleyse koru kendini
Gör bak, nasıl delip geçeceğim seni!
Knyajnin

Birkaç hafta sonra Belogorsk kalesine alışmakla kalmayıp, hoşlanmaya da başlamıştım bu hayattan. Komutanların evlerinde, akrabalarıymışım gibi davranıyorlardı bana. İvan Kuzmiç ve karısı son derece saygıdeğer kimselerdi. İvan Kuzmiç, subaylığa erlikten yükselmiş, öğrenimsiz, olağanüstü yanı olmayan bir insandı. Fakat son derece dürüst ve iyiydi. İpleri karısının elindeydi. Bu da onun kaygısızlığına denk düşüyordu.

Vasilisa Yegorovna devlet görevini tıpkı kendi ev işleri gibi yürütüyor, evceğizi nasıl yönetiyorsa kaleyi de öylece çekip çeviriyordu. Marya İvanovna, yanımda yabancılık çekmiyordu artık. Isınmıştık birbirimize. Akıllı, duygulu bir kız olduğunu anlamıştım onun. Bu iyi aileye, hatta tek gözlü garnizon teğmeni İvan İgnatyiç'e, nasıl olduğunu fark etmeden alışverişmişim. Şvabrin'e kalırsa, onunla Vasilisa Yegorovna arasında uygunsuz bir ilişki varmış. Düpedüz iftiraydı bu, gerçekte en ufak bir ilgisi yoktu. Ama Şvabrin hiç kaygılanmadan söylüyordu bunu.

Subaylık emrim gelmişti. Fakat çalışmadan yana bir sıkıntım yoktu. Tanrıya emanet edilen kalede ne geçit töreni, ne eğitim yapıldığı vardı.

Nöbet bile tutulmuyordu. Komutan, aklına estikçe, kendi bildiğine göre eğitiyordu askerleri. Ama her dönüşten önce, yanılmamak için istavroz çıkarmalarına rağmen, adamların hiçbirisi sağını solunu öğrenememişti daha.

Birkaç Fransızca kitap vardı Şvabrin'de. Onları okumaya koyuldum ve içimde edebiyata karşı bir heves uyandı. Sabahları okumakla, çeviri yapmakla, ara sıra da şiir yazmaya uğraşmakla geçirmeye başladım.

Yemeği genellikle komutanın evinde yiyor, günün öteki kesimini de çoğu zaman orada geçiriyordum. Akşamları, o çevrenin baş dedikoducusu olarak bilinen karısı Akulina Pamfilovna'yla birlikte, papaz Gerasim çıkıp gelirdi kimi zaman. Aleksey İvaniç Şvabrin'le her gün görüşüyorduk. Fakat sohbeti gitgide daha az çekici olmaya başlamıştı benim için. Komutanın ailesinden hep alayla söz etmesi, özellikle de Marya İvanovna için kullandığı iğneli sözler hiç hoşuma gitmiyordu. Evet, bir başka topluluk yoktu kalede. Ama ben de böyle bir şey istemiyordum zaten

Başkır'dların ayaklanacağı konusundaki söylentilerin aslı çıkmadı. Kalemizin çevresinde barış egemendi. Fakat sonradan bunun geçici bir barış olduğu anlaşılacaktı.

Edebiyatla uğraştığımı söylemiştim daha önce. O dönem için hiç de küçümsenemeyecek denemelerim vardı. Birkaç yıldır yazdığım şiirlerden biri pek hoşuma gitti. Yazarların kimi zaman akıl danışıyormuş gibi görünüp, kendilerini övecek okuyucu aradıkları bilinen bir şeydir. Ben de şiirimi yazıp bitirince Şvabrin'e götürdüm. Kalede şiirden anlaması gereken tek kişi oydu. Küçük bir önsözden sonra defterimi cebimden çıkardım, şu dizeleri okudum:

Sevda düşüncesini içimden atmak,
Unutmak istiyorum o dilberi;
Ah, Maşa'dan kaçıp kurtulmak
Uçup gitmek bir kuş gibi!
Fakat beni tutsak eden o gözler
Her an karşımda duruyor
Gönlüm hep onları özler
Ruhum için için eriyor
Neler çektiğimi gel gör de
Maşa, acı bana, yan bana

Unutmam seni bir an bile
Sevgilim, inan bana...

Övüleceğim konusunda en ufak bir kuşku duymadan:

— Nasıl buldun? diye sordum Şvabrin'e. Fakat genellikle hoşgörölü bir kimse olan Şvabrin, ne yazık ki şiirimin hiç de iyi olmadığını bildirdi kesin bir tavırla. Canımın sıkıldığını belli etmemeye çalışarak:

— Neler iyi değilmış? diye sordum. Arkadaşım:

— Çünkü, diye karşılık verdi, çünkü bu gibi dizeler ancak öğretmenim Vasili Kiriliç Trdeyakovski'nin (*) harcıdır ve nedense onun aşk şiirlerini pek anımsattılar bana.

Bunu söyleyip defteri elimden aldı, her dizeyi, her sözcüğü benimle en iğneleyici biçimde alay ederek, amansızca deşelemeye başladı. Daha fazla dayanamadım. Defterimi çekip aldım elinden. Bir daha da yazdığım şeyleri ona hiçbir zaman göstermeyeceğimi söyledim. Şvabrin, savurduğum bu tehdidi de alaya aldı:

— Bakalım, dedi; tutabilecek misin sözünü. İvan Kuzmiç nasıl yemeklerden önce bir bardak votka içmeden edemezse, şiirler de dinleyicisiz edemez. Peki, sözünü ettiğin bu tatlı tutkulara, seveda acılarına konu olan Maşa da kim? Sakın bizim Marya İvanovna olmasın bu? Yüzümü astım:

— Seni ilgilendirmez, diye karşılık verdim. Kimse kim. Senin ne düşüncelerin, ne de yorumların gerekli bana. Şvabrin gitgide daha çok tepemi attırıyordu:

— Oho! Bencil bir şair ve alçakgönüllü bir âşık! Fakat şu dostça öğüdümü unutma: Başarıya ulaşmak istiyorsan, şiirden medet umma.

— Beyefendi, ne demek istediğinizi anlayamıyorum. Lütfen açıklar mısınız?

— Hay hay. Eğer Marya İvanovna'nın karanlık bastıktan sonra sana gelmesini istiyorsan, ona tatlı şiirler yerine bir çift küpe armağan et, demek istiyorum. Kan beynime sıçradı. Öfkemi güçlölle tutarak:

— Onun hakkında niçin böyle düşünüyorsunuz? diye sordum.

— Çünkü onun huyunu kendi deneyimlerimden biliyorum.

— Yalan söylüyorsun, alçak! diye haykırdım kudurmuşçasına. Şerefsizce yalan söylüyorsun. Şvabrin'in rengi attı. Kolumu sıkarak:

— Bunun hesabını vereceksin, dedi. Sizi düelloya davet ediyorum. Sevinçle:

— Baş üstüne, diye karşılık verdim. Her zaman emrinizdeyim!

Onu paramparça edebilirdim o dakikada. Hemen İvan İgnatyic'e gittim. Komutanın karısının buyruğuyla, elinde bir iğne, kışa kurumak üzere ipe mantar dizerken buldum onu. Beni görünce:

— Vay, Pyotr Andreyic! dedi. Hoş geldiniz! Hangi rüzgâr attı? Size nasıl bir hizmette bulunabileceğimi sorabilir miyim?

Kısaca, Aleksey İvaniç'le kavga ettiğimi ve oradan, İvan İgnatyic'ten tanışım olmasını dilemeye geldiğimi açıkladım. İvan İgnatyic tek gözünü fal taşı gibi açmış ilgiyle dinliyordu beni. Sözlerimi bitirince:

— Yani, dedi; Aleksey İvaniç'i boğazlamak dileğindesiniz ve benim de buna tanık olmamı istiyorsunuz? Ha? Sorabilir miyim?

— Evet, söylediğiniz gibi.

— İnsaf edin Pyotr Andreyic! Nereden aklınıza esti bu? Aleksey İvaniç'le kavga mı ettiniz? Ne çıkar bundan! Küfür dediğin avlu kapısına asılmaz ya! O size sövdüyse, siz de ona sövün. Suratınıza bir yumruk mu attı? Siz de patlatın onun kulağının üstüne bir tane. İki, üç, derken biter. Sonra biz barıştırırız sizi. İnsanın bir yakınını boğazlaması ne demektir? Sorabilir miyim? Gerçi onu boğazlarsanız hiç de fena olmazdı. Tanrı selamet versin, Aleksey İvaniç'i koruyacak halim yok. Ama ya o sizi şişlerse? Ha? O zaman ne olacak? Kim zararlı çıkacak bundan? Sorabilir miyim?

Çokbilmiş teğmenin yorumları, düşüncemden caydırmadı beni. İsteğimde direndim.

İvan İgnatyic:

— Siz bilirsiniz, dedi. Dilediğinizi yapın. Fakat benim tanıklığıma ne gerek var? Anlamı ne bunun? İnsanların dövüşmesinde görülecek ne var, sorabilir miyim?

Ben düelloda tanığın görevini yarım yamalak anlatmaya çalıştım ya, İvan İgnatyic bir türlü anlamaya yanaşmıyordu beni.

— Siz bilirsiniz, dedi. İlle de karışacaksam bu işe, gidip görevimi yerine getireyim bari. İvan Kuzmiç'e, kalede bir cinayet işlenmek üzere olduğunu; bunun kışla kurallarına aykırı olduğunu bildireyim. Artık o gerekli önlemleri alır...

Ürkmüştüm. İvan İgnatyic'i komutana bir şey söylememesi için kandırmaya çalıştım, bir sürü dil döktüm. Neden sonra, bunu yapmayacağı konusunda söz verdi, ben de onun yardımından vazgeçtim.

Akşam, her zamanki gibi komutanın evindeydim yine. Herhangi bir kuşkuyla yol açmamak, sıkıcı sorularla karşılaşmamak için, şen, kayıtsız görünmeye çalışıyordum. Fakat ne yalan söyleyeyim, benim durumumda olan herkesin hemen hemen her zaman sahip olmakla övündüğü o soğukkanlılığı elde edemiyordum bir türlü.

Ağlamaklı duygular kabarıyordu içimde. Marya İvanovna'yı her zamankinden daha sevimli buluyordum. Onu belki de son kez gördüğümü düşündükçe, boğazıma bir şey tikanır gibi oluyordu. Şvabrin geldi bu sırada. Yanına gittim, bir köşeye çekerek İgnatyic'le yaptığım konuşmayı haber verdim.

Soğuk bir tavırla:

— Tanığa gerek yok, dedi; tanık olmadan da işimizi görürüz.

Çarpışma yeri olarak kalenin aşağısındaki ot yığınlarının arkasını uygun gördük ve ertesi gün saat yedide orada bulunmayı kararlaştırdık. Öyle dostça konuşuyor olmalıydık ki, İvan İgnatyic sevinçten kendini tutamayıp baklayı ağzından çıkarıverdi. Mutlu bir yüzle, bana:

— Ha şöyle, dedi. Barışın kötüsü, kavganın iyisine yeğdir. Keskin sirke kendi küpünü patlatır.

Bir köşede iskambil falı açan komutanın karısı:

— Ne dedin, ne dedin İvan İgnatyic? diye sordu. İyice işitemedim.

Yüzümün asıldığını gören ve verdiği sözü anımsayan İvan İgnatyic bozuldu, ne karşılık vereceğini bilemedi. Şvabrin imdada yetişti bu sırada:

— İvan İgnatyic barışmamızı kutluyor da, dedi.

— Fakat kimle kavga ettin anacığım?

— Pyotr Andreyic’le. Oldukça sert bir tartışma geçti aramızda.

— O da niye?

— Hiç yoktan. Bir şiir yüzünden, Vasilisa Yegorovna.

— Tam da kavga edecek şeyi bulmuşsunuz! Şiir yüzünden!.. Peki, nasıl oldu bu?

— Bakın, nasıl oldu. Pyotr Andreyic bir şiir yazmış geçenlerde. Bugün gelip bana okudu. Ben de kendi sevdiğim bir şiiri okumaya başladım:

Yüzbaşının kızı, yüzbaşının kızı
Sokağa çıkma gece yarısı...

Aramızda anlaşmazlık çıktı. Pyotr Andreyevic öfkelenmişti önce. Fakat sonradan, herkesin istediği şiiri okumakta özgür olduğunu kavrayınca, tartışma sona erdi.

Şvabrin’in utanmazlığı karşısında, az kalsın çileden çıkıyordum. Fakat kaba imalarımı benden başka anlayın olmadı. Hiç değilse, kimse ilgilenmedi onlarla. Konuşma, şiirlerden şairlere yöneldi. Komutan, bütün bu adamların yoldan çıkmış, iflah olmaz, ayyaş kimseler olduğuna değindi. İnsanı görev yapmaktan alıkoyan, hiçbir iyi şeye götürmeyen şiir yazma işinden el çekmemi öğütledi.

Şvabrin’in orada bulunuşu sinirlerimi altüst ediyordu. Çok geçmeden komutanla ve ailesiyle vedalaştım, eve gelip kılıcımın ucunu gözden geçirdim, Savelyic’e beni sabahleyin saat yedide uyandırmasını

emrederek çekildim.

Ertesi gün kararlaştırılan saatte ot yığınlarının arkasında durmuş düşmanın gelmesini bekliyordum. Az sonra görüldü.

— Her an üstümüze gelebilirler, dedi. Elimizi çabuk tutalım.

Üniformalarımızı çıkardık, kısa kollu kaftanlarımızda kaldık, kılıçlarımızı çektik. Tam o sırada, yanında beş askerle birlikte, bir ot yığınının arkasından İvan İgnatyic çıkıverdi. Kale komutanına götürüleceğini bildirdi bizi. İster istemez boyun eğdik. Askerler çevremizde sıralandılar. Tören adımları atarak, bizi şaşılacak bir tantanayla götüren İvan İgnatyic'in ardı sıra kaleye yollandık.

Komutanın evine girdik. İvan İgnatyic kapıyı açtı, gösterişli bir tavırla:

— Getirdim, diye seslendi.

Vasilisa Yegorovna karşıladı bizi.

— Ah, anacığım! Nedir bu? Nasıl olur? Nereden çıktı? Kalemizde cana kıyıcılık mı tasarlanıyor? İvan Kuzmiç, hemen hapse at bunları! Pyotr Andreyic! Aleksey İvaniç! Verin bakayım kılıçlarınızı, verin, verin, ha şöyle... Palaşka, yüklüğe götür bu kılıçları. Pyotr Andreyic! Senden beklemezdim bunu. Utanmıyor musun? Aleksey İvaniç'e diyeceğim yok: Onu zaten adam öldürdü diye çıkardılar muhafız birliğinden. Onun yüce Tanrıya inandığı yok. Ya sen? Sana ne oluyor? Sen de mi onun yoluna girdin?

İvan Kuzmiç, kafasını sallayarak karısının her dediğini onaylıyor, arada bir:

— Duydun mu? diyordu; Vasilisa Yegorovna doğru söylüyor. Ordu tüzüğüne düello yasaklanmıştır.

Palaşka bu arada kılıçlarımızı aldı, yüklüğe götürdü. Elimde olmaksızın gülümsedim. Şvabrin ciddiyetini bozmuyordu. Yüzbaşının karısına soğuk bir tavırla:

— Size büyük saygım vardır, dedi. Fakat bizi yargılamaya hakkınız olmadığını belirtmemek elimde değil. İvan Kuzmiç'e bırakın bunu. Onun

işidir.

Yüzbaşının karısı:

— Aman azizim! diye karşı çıktı. Acaba karıyla koca, tek bir ruh, tek bir beden değil midir? İvan Kuzmiç! Esnemenin sırası mı? Hemen ayrı ayrı yerlere tık şunları. Katıksız hapis ver de, akıllarını başlarına devşirsinler. Papaz Gerasim’e söyle, o da ayrıca versin cezalarını. Tanrıdan özür dileyip, insanların karşısında pişmanlık getirsinler.

İvan Kuzmiç neye karar vereceğini bilemiyordu, Marya İvanovna sapsarı kesilmişti. Fırtına yavaş yavaş dindi, komutanın karısı yatıştı ve zorla öpüştürdü bizi. Palaşka kılıçlarımızı getirdi. Sözümona barışmış olarak ayrıldık oradan. İvan İgnatyîç de yanımızdaydı.

Ona sert bir tavırla:

— Bana şeref sözü verdiğiniz unutarak, gidip komutana her şeyi söylemeye utanmadınız mı? dedim.

Teğmen:

— İvan Kuzmiç’e bir şey söylediysem gözüm çıksın, diye karşılık verdi. Vasilisa Yegorovna her şeyi söke söke öğrendi benden; ve komutana duyurmadan kendi yürüttü işi. Ayrıca, olayın böyle sonuçlanmasına çok şükür.

Bunu söyleyip evine saptı. Şvabrin’le yalnız kaldık.

— Bu iş böyle bitmez, dedim.

— Hiç kuşkusuz, diye karşılık verdi. Küstahlığınızı kanınızla ödeyeceksiniz. Fakat sanırım bir süre gözaltında tutacaklar bizi. Birkaç gün yalancıkıktan uzlaşmış görünmek zorundayız. Hoşça kalın!

Hiçbir şey olmamışcasına ayrıldık.

Komutanın evine döndüm, her zamanki gibi Marya İvanovna’nın yanına oturdum. İvan Kuzmiç evde yoktu. Vasilisa Yegorovna ev işleriyle uğraşıyordu. Alçak sesle konuşmaya başladık. Marya İvanovna

Şvabrin'le ekişmemiz yüzünden nasıl tedirgin olduğunu anlatıyordu tatlılıkla:

— Kılıçlarla dövüşeceğinizi işitince donakaldım. Şu erkekler ne tuhaf! Bir hafta sonra kesinkes unutacakları bir söz için boğazlanmaya, yalnız kendi hayatlarını değil... başkalarının mutluluklarını da feda etmeye hazırdırlar. Fakat ben, kavgayı sizin çıkarmadığınıza eminim. Hiç kuşku yok, Andrey İvaniç suçludur.

— Bu sonuca nereden varıyorsunuz Marya İvanovna?

— Bilmem... O kadar alaycı ki! Aleksey İvaniç'i sevmiyorum ben. Kanım hiç ısınmadı ona. Fakat tuhaf şey, onun da benden hoşlanmamasını hiç istemezdim. Bu ürküttü beni.

— Peki bu konuda düşünceniz nedir Marya İvanovna? Sizden hoşlanıyor mu, hoşlanmıyor mu?

Marya İvanovna kekeledi, kızardı.

— Hoşlandığımı sanıyorum, diye karşılık verdi.

— Nereden anladınız bunu?

— Çünkü evlenmek istedi benimle.

— Evlenmek istedi ha! Peki ne zaman?

— Geçen yıl. Siz gelmeden iki ay önce.

— Fakat siz kabul etmediniz bunu?

— Gördüğünüz gibi, Aleksey İvaniç akıllı, varlıklı bir insan. İyi bir aileden geliyor. Bunlardan hiç kuşku yok. Ama kilisede, herkesin gözü önünde onunla öpüşeceğimi düşündükçe... Hayır, olamaz bu! İsterse dünyayı versinler!

Marya İvanovna'nın anlattıkları gözlerimi açmıştı. Pek çok şey aydınlanmıştı kafamda. Şvabrin'in ondan niçin hep zehir gibi bir dille söz ettiğini anlıyordum şimdi. Karşılıklı eğilimimizi sezmiş, bizi birbirimizden ayırmaya çalışıyordu demek. Kaba, yakışsız bir şaka

değil de, tasarlanmış bir iftira olduklarını anlayınca, tartışmamıza yol açan sözler daha iğrenç göründüler bana. Bu kötü dilli küstah adamı cezalandırmak isteği daha da kabardı içimde. Uygun bir fırsat kollamaya başladım.

Çok bekledim. Ertesi gün bir aşk şiiri yazmaya oturmuş, kaleminin ucunu kemirerek uyak ararken, Şvabrin benim küçük pencereyi tıkırdattı. Kalemi bıraktım, kılıcımı kuşanıp çıktım.

Bana:

— Niçin erteleyelim işimizi? dedi. Bizi gözetleyen yok. İrmak kıyısına gidelim. Orada kimse engel olmaz bize.

Sessizce yürüdük. Dik bir keçi yolundan inerek tam ırmağın kıyısında durduk. Kılıçlarımızı çektik. Şvabrin daha ustaydı benden. Ama ben daha güçlü, daha gözü pektim. Sonra, bir zamanlar askerlik yapmış Monsieur Beaupré'nin verdiği eskrim derslerinden yararlanıyordum. Şvabrin bu kadar tehlikeli bir hasımla karşılaşacağını beklemiyordu besbelli.

Uzun süre zarar veremedik birbirimize. Sonunda Şvabrin'in gerilemeye başladığını sezerek daha bir canlılıkla saldırıya geçtim ve ırmağın ucuna kadar sıkıştırdım onu. Tam bu sırada bana seslenildiğini işittim. Şöyle bir baktım, Savelyiç keçi yolundan aşağı, bana doğru koşuyor... Aynı anda göğsüme, sağ omzumun biraz aşağısına şiddetli bir kılıç darbesi indi; düştüm, kendimden geçtim.

(*) V.K. Trdeyakovski (1703-1769). Yeteneksizliğiyle tanınmış bir yazar

ALEXANDR SERGEYEVİÇ PUŞKİN
(Rus şair ve yazar)

Bütün Öyküler, Bütün Romanlar, S. 454-472

TABUTÇU

Kocayan evrenin bu ak saçlarını
Tabutları her gün görmüyor muyuz?
Derjavin

Tabutçu Adriyan Prohorov'un son parça eşyaları da cenaze arabasına yüklenmiş, bir çift sıksa beygir, dördüncü keredir, Basmannaya'dan yola çıkarak tabutçunun taşınmış olduğu Nikitinskaya'ya sürüklemişlerdi gövdelerini. Dükkânını kilitleyen tabutçu evin satılık ve kiralık olduğunu belirten bir ilan çivileyip yaya olarak yeni evine yollandı.

Çoktandır hayalinde yaşattığı, sonunda oldukça pahalı bir fiyata satın alabildiği sarı boyalı evceğize yaklaştıkça yaşlı tabutçu içinde hiç de sevince benzer bir şeyler bulunmadığını hissederek şaşırdı. Yabancı eşikten geçip yeni konutuna girer girmez tam bir kargaşalığın ortasına düşünce, on sekiz yıldır her şeyin yerli yerinde, düzen içinde bulunduğu eski, köhne kulübeciğini düşünerek içini çekti; ellerini ağır tutan her iki kızına ve hizmetçi kadına sövüp sayarak kendi de onlara yardım etmeye koyuldu.

Çok geçmeden her şey yerini buldu. İkona mahfazası, kap kacak dolabı, masa, divan ve yatak arka odada kendilerine ayrılmış olan köşelere yerleştiler. Mutfağa ve oturma odasına ev sahibinin elinden çıkma, renk renk, irili ufaklı tabutlar, içinde yas şapkaları, yas mantoları ve meşaleler bulunan dolaplar yerleştirildi. Kapiya, üzerine elinde ters çevrilmiş bir meşale tutan iri yarı bir aşk tanrısı tasvirinin işlenmiş olduğu bir levha asıldı. Levhada şu yazı okunmaktaydı: "Burada işlemeli ve işlemesiz tabutlar satılır, kiraya verilir, eski tabutlar onarılır." Kızlar kendilerine ayrılan öndeki aydınlık odaya çekildiler. Adriyan derlenmiş toplanmış evini bir kere dolaştıktan sonra pencere önüne oturup semaveri hazırlamalarını emretti.

Aydın okuyucular Shakespeare ve Walter Scott'un yapıtlarındaki mezarcıları şakacı, şen insanlar olarak tasvir ettiklerini; bu karşıtlıkla da hayalimizi daha şiddetli bir biçimde etkilemek istediklerini bilirler. Gerçeğe olan saygımız dolayısıyla bu örnekleri izlemek, tabutçumuzun kendi iç sıkıcı zanaatına tam anlamıyla denk düşen bir tabiata sahip bulunduğunu itiraf etmek zorundayız.

Adriyan Prohorov genellikle asık suratlı, düşünceli, dalgın bir adamdı.

Ağzını sadece, iş güç düşünecek yerde pencere önüne oturup yoldan geçenleri seyrederken yakaladığı kızlarını azarlamak ya da yaptığı tabutlara ihtiyacı olan mutsuz (kimi zaman da mutlu) kişilerden son derece yüksek fiyatlar istemek için açardı. Yani Adriyan Prohorov pencere önüne oturmuş yedinci fincan çayını içerken, kederli düşüncelere dahi gitmişti âdeti üzere.

Geçen hafta, emekli kolbaşının cenaze alayı tam karakolun yanından geçerken bastıran sağanağı düşünüyordu. O gün pek çok manto daralmış, pek çok şapka buruşup bozulmuştu. Adriyan birtakım kaçınılmaz masraflarla karşı karşıya bulunduğunu kestiriyordu. Çünkü elindeki cenaze donanımı acınacak bir durumdaydı.

Tabutçu bütün umutlarını bir yıldır ölüm döşeginde yatan yaşlı tüccar kadın Turyihina'ya bağlamıştı. Fakat hasta, Razgulya'da can çekişmekte olduğu için, ne kadar söz verirlerse versinler, mirasçılarının öyle uzak bir yerden kendisini çağırtmak üzere adam göndermeye üşenerek en yakın tabutçuyla anlaşverişmeleri korkusu da vardı.. Kapının üç kere farmasonca çalınması tabutçunun düşüncelerine ara verdi.

- Kim o? dedi. Adriyan.

Kapı açıldı. Alman esnaflarından olduğu ilk bakışta kolaylıkla anlaşılan bir adam girdi odaya. Neşeli bir tavırla tabutçuya yaklaştı. Gülmeden dinlemeye hâlâ alışamadığımız bir Rusça'yla:

- Özür dilerim sevgili komşum, dedi. Sizi rahatsız ettiğim için bağışlayın beni. Bir an önce tanışalım istedim. Ben kunduracıyım. Adım Gottlieb Schultz. Sizden bir sokak ötede, tam evinizin karşısına düşen evde oturuyorum. Yarın evliliğimizin yirmi beşinci yıldönümünü kutlayacağız. Sizi ve kızlarınızı dostça bir öğle yemeği için bize bekliyorum.

Çağrı hoşnutlukla kabul edildi. Tabutçu kunduracıdan bir fincan çay içmesini diledi. Gottlieb Schultz'un girişken bir adam oluşu sayesinde de az sonra dostça bir sohbete daldılar. Adriyan:

- İşleriniz nasıl gidiyor? diye sordu.

- Eh, diye yanıtladı Schultz, şöyle böyle. Şikâyetçi değilim çok şükür. Fakat, kuşkusuz zanaatlarımız epeyce farklı birbirinden. Canlılar ayakkabısız da edebiliyorlar ama ölüler tabutsuz yaşayamaz!

- Çok doğru, diye onayladı. Eğer bir canlı kendine ayakkabı satın alamıyorsa, kıзма ama yalın ayak da dolaşabilir. Oysa ne kadar yoksul olursa olsun bir ölü ne yapıp edip kendine bir tabut bulmak zorundadır.

Sohbet bu çizgide bir süre daha uzadı. Sonunda kunduracı kaktı, çağrısını yineleyip tabutçuyla vedalaştı.

Ertesi gün saat tam on ikide tabutçu ve kızları yeni evlerinin kapısından çıkarak doğru komşularına yollandılar. Şimdi ben burada günümüz romancılarının bir göreneğine uymayacak, ne Adriyan Prohorov'un Rus tipi kaytanını, ne de Akulina'yla Darya'nın Avrupa biçimi giyim kuşamlarını tasvir edeceğim. Yalnız şu kadarını söyleyeyim, her iki kız da sadece en tantanalı günlerde ortaya çıkardıkları sarı şapkalarıyla kırmızı potinlerini giymişlerdi.

Kunduracının dar evini çoğunluğu Alman esnaflar, onların karıları ve kalfaları olan bir konuklar kalabalığı doldurmuştu. Rus memurlardan sadece Finlandiyalı nokta polisi Yurko çağrılmıştı. Yurko gösterişsiz unvanına rağmen ev sahibinden özel bir saygı görmekteydi. Pogorelski'nin postacısı gibi o da tam yirmi beş yıldır inanç ve doğrulukla hizmet ediyordu devlet kapısında. İlk başkenti silip süpüren 1812 yangını onun sarı boyalı nöbetçi kulübesini de ortadan kaldırmıştı. Fakat düşman kovulur kovulmaz bu kulübenin yerinde gotik tarzında kirişli direkleri olan gri boyalı yeni bir kulübecik belirmiş, Yurko da elinde baltası, göğsünde çelik zırhı bu yeni kulübenin çevresinde dolanmaya başlamıştı. Nikitskaya kapısının oralarda oturan Almanların çoğu tanırdı onu. Hatta bunlardan kimilerinin, pazarı pazartesiye bağlayan geceyi Yurko'da geçirdikleri olurdu. Adriyan, er geç işinin düşebileceği bir adam olarak kabul ettiği Yurko'yla hemen ahbaplığı koyulaştırdı.

Konuklar sofraya oturduklarında onlar yan yanaydılar. Bay ve Bayan Schultzar ve on yedi yaşlarındaki kızları Lotchen hem konuklarla yiyip içiyorlar, hem de yemek dağıtımında aşçı kadına yardım ediyorlardı. Bira su gibi akıyordu. Yurko dört kişi gibi yiyip içiyor, tabutçu ondan geri kalmıyor, kızlarıysa nazlı nazlı kızarıp bozıyorlardı. Sofradan gittikçe yükselen Almanca gürültüler arasında kendisini dinlemelerini rica eden ev sahibi, elinde tuttuğu ağzı balmumuyla mühürlü şişenin tıpasını patlatarak, Rusça:

- Sevgili karım Louise'in şerefine! diye bağırdı.

Yalancı şampanya köpürdü. ev sahibi kunduracı, kırk yaşlarındaki karısının gergin yüzüne, candan bir öpücük kondurdu. Konuklar iyi yürekli Louise'in şerefine içtiler, gürültüyle ev sahibi, ikinci bir şişenin tıpasını çıkarırken:

- Sevimli konuklarımızın şerefine, diye bağırdı. Konuklar kadehlerini yeniden boşaltarak teşekkür ettiler. Şerefe içmeler birbirini kovaladı durdu artık. Ayrı ayrı her bir konuğun şerefine içildi. Moskova'nın ve bir düzine Alman kentinin şerefine içildi. Bütün esnaf loncasının, ayrı ayrı her bir ustanın ve kalfanın şerefine içildi. Adriyan canla başla içiyordu. Bir ara öylesine neşelendi ki o da herhangi bir şeyin şerefine kadeh kaldırılmasını önerdi. Konuklardan şişman bir fırıncı birdenbire kadehini kaldırarak:

- Kendileri için çalıştıklarımızın, unserer kundlevte şerefine! (*) diye bağırdı.

Bu öneri de bütün ötekiler gibi neşeyle, oybirliğiyle kabul edildi. Konuklar eğilerek birbirlerini selamlamaya başladılar. Terzi kunduracıyı, kunduracı terziyi, fırıncı hem onu hem ötekini, hepsi birden fırıncıyı selamladılar. Bu böyle sürüp gitti. Karşılıklı selam alıp vermeler sırasında bir ara Yurko yanı başında oturan tabutçuya dönerek:

- Ne duruyorsun azizim, sen de ölülerinin şerefine içsene! diye bağırdı.

Neşeli kahkahalar yükseldi. Fakat tabutçu kendini hakarete uğramış sayıp yüzünü astı. Kimse farkında olmadı bunun. Konuklar içmeye devam ettiler. Sofradan kalkıldığında akşam çanları duyuluyordu.

Konuklar gecenin geç saatlerinde evlerine dağılırken çoğu sarhoştı. Şişman fırıncı ve suratı kırmızı bir marokenle kaplı gibi görünen ciltçi, Yurko'nun kollarına girerek onu kulübesine kadar götürdüler. Böylece; "Borcun iyisi ödenmiş olanıdır" Rus atasözüne uygun bir davranışta bulunmuş oldular. Tabutçu evine vardığında sarhoş ve öfkeliydi. Yüksek sesle, kendi kendine söyleniyordu:

- Peki, ne demek oluyor bu? Benim zanaatım ne diye ötekilerinkinden daha az şerefli olsun? Tabutçuysak cellatla kardeş miyiz yani? Ne diye gülüyor bu gâvurlar? Yoksa tabutçu deyince panayır soytanısı mı anlıyor bunlar? Şu yeni evin şerefine büyük bir ziyafet çekmek istiyordum ya,

avuçlarını yalasınlar artık! Kendi müşterilerimi çağırırım ziyafete ben de! Ortodoks ölülerini çağırırım.

Bu sırada Adriyan Prohorov'un ayakkabılarını çıkarmakta olan hizmetçi kadın:

- Daha neler babacığım? dedi. Tövbe de! Ölüleri ziyafete çağırmak! Amma da iş! Adriyan.

- Tanrı hakkı için çağıracağım, diye sürdürdü sözlerini: Hem de yarından tezi yok. Ey benim velinimetlerim; yarın akşama hepinizi beklerim. Tanrı ne verdiyse yiyip içeriz.

Tabutçu bu sözleri söyleyip yatağına girdi. Az sonra da horlamaya başladı.

Adriyan'ı uyandırdıklarında tan yeri ağarmamıştı henüz. Tüccar kadın Turyihina o gece ölmüş, kâhyasının görevlendirdiğı bir atlı dörtmala gelerek haberi Adriyan'a ulaştırmıştı. Tabutçu haberciye votka içmesi için on kapiklik bir bahşış verip hemen giyindi, bir arabaya atlayarak Razgulya'ya yollandı. Ölü kadının evinin kapısında polisler duruyor, tüccarlar leş kokusu almış kargalar gibi bir aşağı, bir yukarı dolaşıyorlardı. Rahmetli balmumu gibi sapsarı bir yüzle, masada yatıyordu. Fakat kokmaya başlamamıştı henüz.

Çevresini akrabalar, komşular ve ev halkı kuşatmıştı. Bütün pencereler açılmıştı. Mumlar yanıyor, papazlar dua ediyorlardı. Turyihina'nın, genç bir tüccar olan son moda bir smokin giyinmiş yeğenine yaklaşan Adriyan, tabut, mum, örtü ve diğer cenaze donatımını kendilerine hemen en iyi şekilde sunmaya hazır olduğunu bildirdi. Dalgın bir tavırla teşekkür eden mirasyedi, fiyat konusunda pazarlığa kalkışmayacağını, bunu tabutçunun vicdanına bıraktığını söyledi. Adriyan alışmış olduğu üzere bu kere de bir kuruş fazla para istemeyeceğine bin türlü yemin edip kâhyayla anlamlı anlamlı bakıştıktan sonra gereken işleri yapmak için çıkıp gitti.

Bütün gün Razgulya'yla Nikitskaya kapısı arasında mekik dokudu. Akşama doğru her şey yoluna konmuştu. Arabacısını savıp yayan olarak yola koyuldu. Aylı bir geceydi. Tabutçu sağ salım Nikitskaya kapısına vardı. Vozneseniye Kilisesi yakınından geçerken bizim Yurko kendisine seslendi. Fakat tabutçuyu tanıyınca iyi geceler diledi. Vakit epeyce

ilerlemişti.

Tabutçu tam evinin önüne varmıştı ki birinin kapıya yaklaştığını, açtığını ve içeri süzüldüğünü gördü. "Bu da ne demek oluyor?" diye düşündü. Acaba yine kimin işi düştü? Sakın hırsız olmasın bu? Yoksa bizim sersem kızlar âşıklarını mı alıyorlar içeri? Hayırdır inşallah! Tabutçu tam ahababı Yurko'yu yardıma çağırmayı düşünüyordu ki birisi daha kapıya yaklaştı. Açıp içeri girmek üzereyken, koşarak gelen ev sahibini görüp durdu, üç köşeli şapkasını çıkararak selamladı onu. Adriyan'ın bu yüzü bir yerde görmüşlüğü vardı ya, o andaki telaşı iyice incelemesine engel oldu. Soluk soluğa:

- Hoş geldiniz, dedi. Buyurun, içeri buyurun.

Beriki boğuk bir sesle:

- Törene gerek yok babalık, dedi. Sen önden yürü yol göster konuğuna!

Adriyan tören düşünecek durumda değildi zaten. Açık kapıdan girerek merdivenlere yöneldi, öbürü de arkasından. Adriyan, odalarda bir sürü insanın dolaşmakta olduğunu gördü. "Bu ne şeytan işidir böyle" diye düşünerek bir an önce içeri girmek için adımlarını açtı. Ve girer girmez de dizlerinin bağı çözülürdü. Oda ölümlerle doluydu. Pencereden giren ay ışığı onların sarı ve mor suratlarını, çökmüş ağızlarını, bulanık, yarı kapalı gözlerini, sarkmış burunlarını aydınlatıyordu...

Adriyan bütün bu insanların cenaze donatımları kendisi tarafından yapılmış kimseler olduklarını dehşet içinde anladı. İçeri onunla birlikte giren konuk da o sağanak günü defnedilen kolbaşından başkası değildi. Kadın erkek bütün ölümler yerlere kadar eğilerek, selamlar vererek tabutçunun çevresinde toplandılar. Sadece geçenlerde bedavadan gömülen yoksul bir ölü yırtık pırtık giysilerinden utandığı için kalabalığa yaklaşmıyor, bir köşede boynunu bükmüş duruyordu. Bütün öteki ölümler özene bezene giyinmişlerdi. Kadın ölümler başlıklarını giymişler, kurdelelelerini takmışlardı. Memur ölümler üniformalarını kuşanmışlar, fakat sakallarını kesmemişlerdi. Tüccarlar bayramlık kaftanları içindeydiler. Bütün bu şerefli topluluk adına söz alan kolbaşı:

- İşte, gördüğün gibi hepimiz kalkıp geldik çağrına Prohorov, dedi. Evde artık gücü kuvveti adamakıllı kesilmiş, çürüyüp dağılmış, iskelet haline gelmiş olanlar kaldı sadece. Fakat onlardan biri seni öylesine görmek

istiyordu ki bizimle birlikte gelmeden edemedi...

O anda ufak tefek bir iskelet kalabalıktan ayrılarak Adriyan'a yaklaştı. Kafatası tatlı tatlı gülümsüyordu tabutçuya. Parlak yeşil ve kırmızı renkli çuha parçaları ve yıpranmış keten parçaları, tıpkı bir sınığa asılmışlar gibi iskeletin üzerinden sarkıyorlar, kocaman çizmeler içindeki ayak kemikleri havan içindeki havaneli gibi takırdıyorlardı. İskelet:

- Beni tanımadın galiba Prohorov, dedi. 1799 yılında ilk tabutunu, meşeden yapılmıştır diyerek çamdan yapılmış olan o tabutu sattığın emekli muhafız birliği çavuşu Pyotr Petroviç Kurilkin'i anımsamıyor musun?

Ölü bu sözleri söyleyerek tabutçuyu kemikten bağrına basmak istedi. Fakat kendini toparlayan Adriyan son bir güçle haykırmak iskeleti itti. Pyotr Petroviç sendeledi, düştü, darmadağın oldu. Ölülerden bir öfke mırıltısı yükseldi. Hepsi de arkadaşlarından yana çıkıp, sövüp sayarak, tehditler savurarak Adriyan'ın üstüne yürüdüler. Ölülerin bağırıltılarıyla kulakları sağırlaşan zavallı ev sahibi soluğu tıkanmış bir halde kendinden geçti, emekli muhafız birliği çavuşunun kemikleri üzerine yuvarlandı.

Güneş ışınları tabutçunun yatağına düşeli çok olmuştu. Tabutçu gözlerini açtığında hizmetçi kadının üfleyerek semaveri körüklediğini gördü. Aklına bir gün önceki olaylar geldi birden bire, tüyleri diken diken oldu, kolbaşı ve çavuş Kurilkin, sisler içinde gelip geçiyordu aklından. Susuyor, hizmetçi kadının konuşmaya başlamasını, geceki olayların sonuçlarını anlatmasını bekliyordu. Adriyan'a sabahlık giysisini uzatan Aksinya:

- Amma da uyudum ha Adriyan Prohoroviç, dedi. Sabahleyin komşu terzi geldi, sonra şu nokta polisi uğrayıp seni kendisinin isim günü eğlencesine çağırdı. Söylemek için uyanmanı bekledik.

- Ya rahmetli Turyihina'dan uğrayan olmadı mı?

- Rahmetli mi? Turyihina ne zaman öldü?

- Budalaya bak! Dün onun cenaze donatımını hazırlarken bana yardım eden sen değil miydin, ahmak!

- Neler söylüyorsun babacığım? Aklını mı oynattın yoksa? Hâlâ ayılamadın mı? Hangi dünkü cenaze? Dün bütün gün Alman'ın evinde şölendeydin. Eve sarhoş döndün, kendini yatağa dar attın. İşte sabah çanı alıyor, sen hâlâ yataktasın.

Tabutçu sevinçle:

- Deme yahu, diye bağırdı. Hizmetçi kadın:

- Elbette, dedi.

- Öyleyse hemen çay koy bana. Söyle kızlar da gelsinler.

(*) Müşterilerimiz

ALEXANDR SERGEYEVİÇ PUŞKİN

(Rus şair ve yazar)

Bütün Öyküler, Bütün Romanlar, S. 97-105

BENDE GÖRSÜN ASIM BEY

Bir ilçede, genç bir memur olarak ilk göreve başladığım dairenin, müdürü, Asım Bey adında, babacan, iyiyürekli, güleç yüzlü, dünyaya boşvermiş, çok görmüş geçirmiş görünümlü yaşlıca biriydi. Memurların kimisi ona, yüzüne karşı, beyefendi der, kimisi de Asım Bey derdi, ama hepsi de arkasından «Bende görsün Asım Bey» diye ondan söz ediyordu. Bendegörsün lakabına kızıp kızmadığını bilmiyordum.

İlçelerdeki memurlar arasında, büyük kentlerde olduğu kadar üstlük, astlık ayırımı çok değildir. Küçük yerlerde herkes birbirini daha yakından tanıdığından üstler, astlarına tepeden bakıp pek öyle kasılmazlar.

Genellikle cumartesi geceleri, yarı kumarhane, yarı meyhane olan Şehir Kulübüne gidiyorduk. Bir akşam Şehir Kulübü'ndeydik. İçki sofrasında, bizim kısmın şefiyle iki de eski memur vardı. Söz bende görsün Asım Bey'den açılınca, şefe, neden bizim müdüre Bendegörsün denildiğini sordum. Bilmem gereken, herkesin bildiği şeyi bilmiyormuşum gibi, sofradakiler benim soruma şaşılar. Şef,

— Onu sen Asım Bey'in kendi ağzından dinlemelisin... dedi.

Memur arkadaşlardan biri de,

— O olayı kimse onun kadar tatlı anlatamaz... dedi.

Asım Bey'in bir büyük kentte çok önemli bir görevi varken, o kentte durmak istemeyip kendi isteğiyle bu küçük, kıyı ilçedeki bir küçük dairenin müdürlüğüne geldiğini anlatıp o konuyu kapadılar.

İlk memurluğum olan o dairedaki görevime başlayalı bir yıl oluyordu. Bir kızla evlenmek üzereydim. Kızın ailesi, nişanı, nikâhı, düğünü hep bir arada yapmak istiyordu. Oralarda bir kızla bir erkeğin arkadaşlığı çok kınandığından, ben evleneceğim kızla arkadaşlık edememiş, onu yakından tanıyamamıştım.

Bigün dairede bir yazıyı imzalatmak için müdürün odasındaaydım. Bendegörsün Asım Bey, masasına koyduğum kâğıttan başını kaldırmadan,

— Evleniyormuşsunuz diye duydum, öyle mi? dedi.

Ben bir küçük memurdum. Müdürle de o kadar az karşılaşıyorduk ki, böyleyken benim evleneceğimi duymuş olmasına, benimle ilgilenmesine şaşıtm.

— Daha kesin değil müdür bey, ama düşünüyorum... dedim.

Gözlük camlarının üstünden bana bakarak,

— Kız kimin nesi? diye sordu. — Tanımazsınız efendim, dedim, buralı bir ailenin kızı.

Gözlüğünü çıkardı. Önce bir «Yaa...» dedikten sonra ekledi:

— Bu akşam vaktin varsa yemeği birlikte yiyelim.

İltifatına teşekkür ettim,

— Emredersiniz, dedim.

— Rica ederim, dedi, akşam Şehir Kulübü'nde buluşalım.

Akşam Şehir Kulübü'nde buluştuk. Kalabalıktan uzak, salonun köşesinde bir masa seçti.

— Rakı içeriz, değil mi? dedi.

— Evet, dedim.

Bendegörsün Asım Bey'i tanıyan garson masamızı mezelerle donattı.

İçmeye başladık. Asım Bey,

— Uzaktan seni izliyorum, iyi bir delikanlıya benziyorsun, dedi.

Dilimin döndüğünce, iltifatına lâayık olmaya çalıştığımı söyledim.

— Bana neden Bendegörsün Asım Bey dediklerini biliyorsun, değil mi? diye sordu.

— Bilmiyorum, dedim.

— Gerçekten bilmiyor musun, yoksa alınmayayım diye bilmezden mi geliyorsun?

— Gerçekten bilmiyorum efendim.

— Öyleyse anlatayım da dinle... Ama önce sen anlat. Evleneceğin kız nasıl bişey? Cevabı verilmeyecek bir soruydu bu. Ben susunca.

— Oldukça sıkıntı çeken bir ailenin kızıymış? dedi.

— Evet, dedim, ben küçük bir memurum...

Sözümü kesip,

— Gözü yükseklerde olmasın diye düşündün, dedi.

— Evet, dedim.

— Sende olanla yetinsin, dedin.

— Evet efendim.

— Gözü açılmamış olsun, dedin.

— Evet efendim. Bikaç kez pek şaşmış gibi «Allah allah...» dedikten sonra,

— Tıpkı bir zamanlar benim düşündüğüm gibi... Yalnız aramızda bir fark var; ben oldukça geç evlenmiştim, sen erken davranıyorsun. Çok iyi... dedi.

Boşalan kadehlerimizi doldurdu.

— Hadi bakalım, mutluluğunuz için. Bak, şimdi sana vereceğim öğüt, kulağına küpe olsun. Alacağın kız babasının evinde hangi cins, kaç paralık çorap giyiyorsa, babasının evinden senin evine nasıl bir çorapla gelmişse, sen de ona öyle çorap al. Sakın değıştirme. Aman bende görsün, memnun olsun diye sakın daha iyisini, daha pahalısını alma... Sonra benim gibi yanarsın.

Ne demek istediğini anlamamıştım ama, müdürün karşısındaki küçük memur alışkanlığıyla,

— Başüstüne efendim, dedim.

— Biliyorum, sen şimdi içinden «Ne münasebet!» dersin. «Ne diye karıma daha iyi çorap almayayım» dersin. Sakın haaa, alma! Bir çorap deyip geçme oğlum, herşey çoraptan başlıyor çünkü. Çorap derken iskarpın, iskarpın derken eşarp... Eşarp derken bluz...

Bir de bakıyorsun, karı elden gitmiş. Yaaaa! Ben de küçük bir memurdum, böyle senin gibi gencecik... Ama ben, dargelirli aylığımla kendime güvenip de evlenmedim, karımı mutlu edemem diye yıllarca bekâr kaldım. Eh, yıllar geçti aradan, yükseldim, aylığım arttı. Bir de küçük apartman dairesi satın aldım, kendime göre döşedim. Yaşım da oldu otuz sekiz.

Sıra geldi evlenmeye... O zamana kadar bilmezdim, meğer evlenmek için koca bekleyen o kadar çok kız, kadın varmış ki... Şaştım... Kimisi liseyi bitirmiş, kimisi üniversiteyi... İstersen okumamış ya da az okumuş ev kızı al. Sarışını, esmeri, beyazı, kumralı... Şişmanı, zayıfı, balıketlisi, tombulu, tombulcası... İçlerinde zengini de, zenginceleri de vardı. Hatta birinin sekiz daireli bir apartmanı bile vardı. Neyse uzatmayalım...

Hele doldur kadehlerimizi... Mutluluğun için! İnsan bir konuyla ilgilenmeyince, o konuyla ilgilenenleri bilemiyor. Ben de bu kadar çok kızın evlenmek için beklediğini, ancak evlenmeye karar verdiğim zaman anlayıp şaştım.

O zamanki kafamla şöyle düşündüm: Öyle bir kız alayım ki, yoksulca olsun, bende olanla yetinsin, gözü yükseklerde olmasın, herşeyi bende bulsun, bende görsün, gözü açılmamış olsun... Böylesini bulursam, gözü

dışarda olmaz, bana bağı olur diye düşündüm.

Benimle evlenmeye istekli onca kız içinden arayıp tarayıp, Sabiha adında, böyle birini seçtim. Yaşı yirmi bir. Ortaokulu bitirebilmiş. Öyle albenili, çarpıcı güzel değil, ama çirkin de sayılmaz, yüzüne bakılır, akça pakça...

Biz bununla evlendik. Çeyiz meyiz de getirmedi. Buna daha çok sevindim. «Sana şunu alayım Sabiha» diyorum. «Benim herşeyim var» diyor, «Yahu etme, Sabiha, bak, bunu alayım sana ...«İstemem,» diyor, bir mendil, bir çorap bile aldırıyor. «Benim öyle giyimde kuşamda gözüm yoktur; insanlık giyimle kuşamla değil» diyor... İşte kadın diye ben böylesine derim. Ben artık mutluluktan uçacağım.

Sabiha öyle ruj, rimel bilmez. Ojeymiş, Losyonmuş, pudraymış, onları da bilmez. Böyle bişey almaya kalksam, «Neden erkekler kendileri boyanıp süslenmiyor da, kadınlar makyaj yapıyor; demek, erkekler kadınları süslü bebek olarak görmek istiyor» diye öyle akıllı akıllı konuşuyor ki, şaşar kahırsın... Hele incik boncuktan, küpeden kolyeden, yüzükten, bilezikten hiç hoşlanmaz. «Ben yamyam mıyım?» der, küpe filan takmaz.

Öyle pek okumamış ama okumuş yazmışlara taş çıkartır, sağduyusu var. Evet, bunca yıl bekâr bekledim, bekledim, ama en sonunda işte turnayı gözünden vurdum.

Altı ay kadar böyle geçti. Bigün onunla sokaktayız. Hiç olmazsa karıma bir çorap olsun alayımı, şöyle iyi, pahalı, incecik bir çorap olsun, dedim. Yine istemem diye tutturdu. «Benim iki çift çorabım var» diyor. Yahu iki çift çorap da çorap var mı sayılır. Benim bile, erkekken, sekiz-on çift çorabım var... Sabiha'nın ayağındaki çorap da, en ucuzundan, kalın, koyu renk bişey...

«Sabihaçığım, yavrum, bak bacakların çok güzel... Şu çoraptan alayım sana...»

Neyse, ben buna en pahalısından, incecik, ten rengi iki çift çorap aldım. Almamı istemedi ama, bir görsen, aldım diye de teşekkür teşekkür üstüne... Eh o sevindi diye ben de daha çok sevindim.

Gelgelelim, aradan bir ay geçti, iki ay geçti, yeni aldığım çorapları bitürlü

giymiyor. Sanki atla deve almışım gibi, «Yeni aldığım çorapları giy!» de diyemiyorum. Kendikendime, herhalde böyle çoraba alışmamıştır da ondan, diyorum. Sonunda bigün,

— Neden yeni çoraplarımı giymiyorsun Sabiha? dedim.

— Giyeceğim, giyeceğim ama... dedi, sözün sonunu getirmedi.

Ben üsteleyince söyledi. İki çift ayakkabısı varmış, biri hergünlükmüş, öbürü yabanlıkmış. Ama ikisi de iyi değilmiş. Yeni aldığım o incecik, ten rengi çorapla o eski ayakkabılar giyilemezmiş, uygun düşmezmiş.

— Öyle söylesene Sabihacığım, hemen çorabına uyan bir ayakkabı alalım.

İstemez falan diye mırın kırın etti ama, hemen o gün götürüp, kadın ayakkabıcılarının en büyüğünden Sabiha'ya en pahalı olan bir çift iskarpın aldım. Bir tanıdığımıza ziyarete gideceğimiz bigün, bitek gün. İşte o iskarpınle yeni çorabı giydi, bir daha giymedi. Nedenini sordum, utana sıkıla,

— Elbiselerim, yeni ayakkabımla çorabıma uymuyor da ondan... dedi.

Haa, anlaşıldı.

— Elbet hakkın var Sabiha'cığım.

Hemen o gün buna en iyisinden hazır bir takım elbise aldım, ayrıca bir elbiselik te çok güzel bir kumaş... Kumaşı da terziye verdik. Elbise yeni, iskarpın yeni, çorap yeni...

Benim Sabiha bir oldu, bir oldu. Ama yine her zaman yenilerini giymiyor. Nedenmiş?

— Herşeyin yaraşığı var şekerim, dedi, bu eski bluzla olmuyor ki...

Doğru Sabiha'ya biriki de bluz aldık. Bu kez,

— Eşarp, dedi, bu güzel takımıma uyan eşarp olmalı ki...

— İstedığın eşarp olsun Sabiha... Eşarpları da alınca, artık herşey tamam

ya; Sabiha'da bir cansıkıntısı, bir cansıkıntısı...

— Neyin var Sabihacı'ğım?

— Vallahi söylemeye utanıyorum şekerim. Ben istemedim sen bana herşey aldın... Yalnız... Nasıl söyleyeyim, bilmem ki... Dışı seni, içi beni yakar, derler ya, işte ben öyle oldum. İççamaşırlarım, üstümdekilere hiç uymuyor.

— Üzüntün bundan mıydı Sabiha'cığım.. Hay Allah, söylesene canım... Bunca kadının kızın içinde ben neden Sabiha'yı seçip de aldım, herşeyi bende görsün, gözü başkalarında olmasın diye...

Hemen o gün işten çıkınca, Sabiha'cığım ile doğru mağazalara ... Belki bilirsin, belki bilmezsin; kadın iççamaşırı deyip de geçme haaa... Sabahlığı varmış, geceliği varmış, kombinezonu, kilotu, şusu busu, korsesi, sütyeni... Allah allah... Yahu, bu benim Sabiha eskiden sütyen kullanmazdı. Ama şimdi o elbisenin, o çamaşırın içinde göğüsleri sütyensiz durmaz, hakkı var...

Bunları almakla iş bitmiyor elbet. Çünkü aldığın eskiyor. Haydi yenisini alıyoruz. Yenisini almakla iş bitiyor mu? Modası geçiyor. Haydi yeni moda olanını alıyoruz. Öyle ya, ben bu Sabiha'yı neden kendime eş diye seçtim, onca kızın, kadının içinden? Bende görsün diye... Elbet alacağım.

Bir akşam Sabiha,

— Benim bişey istediğim yok şekerim, hep sen istiyorsun diye giyinip kuşanıyorum, ama bu saçlarım, giyinip kuşanmada uymuyor... deyince şaşırıp kaldım. Yahu, kadına saç alacak değiliz ya...

— Peki, ne olacak Sabiha?

— Her kadın berbere gidiyor... dedi. Benim Sabiha, kadın berberine gitmeye de başladı. Ama doğrusu, beni de çok düşünüyor. Sık sık,

— Ben öyle her kadın gibi, iki-üç günde bir berbere gitmiyorum ki... Haftada, on günde bir... diyor.

Herşeyin yaraşığı değil mi? Bunca giyim kuşam, eh elbet oje de ister, ruj

da ister, derken rimel de, pudra da, şu da, bu da... Ne dedik biz baştan; kadın bende görsün, dedik.. Gel zaman git zaman, Sabiha'yı bir kara kara düşünce aldı.

— Nedir Sabiha'cığım, senin bir derdim var?

Sabiha,

— Şekerim, dedi, biliyorsun ki, ben senden bişey istememiştim. Sen bana herşeyi zorlayarak aldın.

Doğru, Sabiha'nın daha başta çorap morap istediğı yoktu benden, ben zorlaya zorlaya aldım.

— Eksik olma bana herşeyi aldın...

— Peki, şimdi neyin eksik Sabiha'cığım?

— Çok şükür bişeyim eksik değil ama şu benim giyinip kuşanmama bak, bir de evimizin eskipüskü eşyasına bak... Bu giyimkuşamla, bu eski eşya arasında oturmak hiç uygun düşmüyor.

Siz söyleyin haklı değil mi? Hadi içelim efendim... Mutluluğunuza!...

Evin eşyasını yenilemek kolay iş değil. Ama ne yapacaksın. Sabiha her ne görecekse bende görecektir....

Önce koltuk takımını değiştirdik. Onları değiştirdince, onlara uygun perde almak gerekti. Koltuklarla perdeler, eski yemek masasına uymadı. İster istemez, onlara uygun düşün diye yeni bir yemek takımı aldık. Yemek takımıyla iş bitiyor mu? İşte böyle evin bütün eşyasını değiştirdik.

— Şekerim, bu eşyanın bir eksikliği var...

— Nedir?

— Televizyon da ister, yoksa eksik kalıyor. Vallahi ben istemiyorum ama, uygunu bu...

Babasının evinde radyo bile olmayan Sabiha, haklı olarak, evin eşyası eksik kalmasın diye televizyon istiyordu. Eh, bir kadın nerde görür:

kocasının evinde... Televizyonu da aldım...

Aradan uzun zaman geçmedi, Sabihacığım yine üzgün... Nedir, neyin var? Efendim, kadın haklı... Diyor ki, giyimi kuşamı, eşyası, herşeyi yerinde... İyi ama, güzelim eşya, bu giyim kuşamlı kadın, bu kıyı mahalledeki bu eski, bu küçük eve hiç yaraşıyor mu? Her şeyin bir yaraşığı var... Yoksa onun bişey istediği yok, ama yeni, güzel eşya, kendine uygun ev istiyor.

Daha iyi bir semtte pahalı bir apartman dairesine eşyalarımız uygun düşmedi. Herşeyin bir yaraşığı var... Eskilerini satıp yeni eşya aldık. Eşyayı, oturduğumuz eve uygun alamamışız. Giderimiz arttıkça, geçim zorluğu da başladı. İyi ki, terfi ediyorum da aylığım yükseliyor. Eskiden biriktirdiğim parayla yeni aldığımız eşyamıza uygun iyi bir apartman dairesi satın aldık. Herşeyi bende görsün istediğimden, elbet apartmanın tapusunu Sabiha'nın üstüne yaptım.

Sabiha'da yine bir surat, bir surat... Sabiha mı dedim, aman efendim, herşeyin bir yaraşığı, bir uygunu var, öyle değil mi? Bu giyim kuşum, bu süspüs, bu eşya, bu ev... Herşey değişir de Sabiha'nın adı değişmez mi? Benim Sabiha, oldu Sabiş... Sabiş aşağı, Sabiş yukarı...

— Sabiş, yine ne üzüntün var canım...

Sabiş'in bişey istediği yokmuş ama, on altı daireli bu apartımda oturanların bizden başka hepsinin özel arabaları varmış. Neden? Böyle bir yerde oturmanın da bir yaraşığı, bir gereği, bir uygunu varmış... Araba olmayınca ev de, eşya da, giyimkuşam da eksik kalırmış.

Haklı olmasına haklı, ama ben artık dayanamadım,

— Ulan Sabiş, suç senin değil benim! diye bağırdım, hani sana o ilk çorabı almıştım ya, hani o ince, pahalı çorabı... Hay ellerim kırılırdı da alamaz olaydım... Ulan, o fitilli kara kalın çoraplar senin neyine yetmez? Senin dünyadan haberin mi vardı? Neye yarar, iş işten geçmiş artık... Bikez o güzel, ten rengi, ince çorabı almıştım. Çoraba uygun ayakkabı, ayakkabıya uygun entari, entariye uyum manto... Derken derken, özel arabaya kadar geldik.

Hadi İcelim efendim... Sağlığınıza! Sizin de... Derken...

Eh, biz bu Sabina'yı yani uygun yeni adıyla Sabiş'i, neden bunca kadının kızın içinden seçip aldık herşeyi bende görsün diye... Şimdi arabayı da alacağız. Birikmiş biraz param vardı. Epiyce de borca girdim, arabayı aldım.

Arabayla bitiyor mu? Özel arabaya uygun, Sabiş'e deri eldiven... Spor kılık. Tek bende görsün, gözü başkasında olmasın diye ne isterse alıyorum, ama borç gırtlığa geldi dayandı...

Sabiş'in suratından düşen bin parça oluyor. Ne alsam, mutlu değil yine...

— Neyin var Sabiş'ciğim? diyorum.

— Herşeyin yaraşığı, herşeyin uygunu... diyor.

Peki ama, yaraşığı dediğı ne? Anlayabilirsen anla...

Bira içemeyen Sabiş, herşeyin yaraşığı diyerek, oturduğumuz çevrenin yaraşığı olarak içkiye de başladı; viski, rakı, konyak, ne olsa... Fosur fosur cigara içiyor, hem de filitreli kaçak amerikan cigarası...

— İçmek istediğimden değil, diyor, ama içki içince, içkinin yaraşığı...

Derken, konken, bezik daha adlarını bilmediğim bilmem ne kumarları...

Sabiş'in suçu yok, eşeklik bende ki, kadına zorla ince, ipekli, pahalı çorabı aldım... Herşeye razıyım, tek mutlu olsun, tek bende görsün herşeyi...

— Neden üzgünsün Sabiş'ciğim?..

— Herşeyin bir uygunu bir yaraşığı var...

Derken oğlum... İçelim hadi. Başarılarınız için... Afiyet olsun...

Bizim eve gelenler gidenler çoğalmaya başladı. Partiler veriyor Sabiş, çaylar veriyor... Ama mutlu değil.

— Sabişciğim derdin ne?

— Herşeyin bir yaraşığı olmalı öyle değil mi? Anlıyorum, ne demek

istediğini ama, anlamazdan geliyorum. Çünkü, Sabiș'in hayatında herşey birbirine uygun, yaraşmış, evi, eşyası, giyimi, süsü, arkadaşları, çevresi, yaşayışı, arabası... Yalnız uygun olmayan yaraşık olmayan birşey var; o da ben... Sabiș'in yaşayışına para yetiştirmek için ben...

Sabiș'in yaşayışına para yetiştirmek için ben eskisinden de beter olmuşum. Evimizin semtine yakışmıyorum, eve yakışmıyorum, eşyaya yakışmıyorum, komşulara, arabaya, konuklara, hepsinden önemlisi eskiden Sabiha olan Sabiș'e yakışmıyorum... Fitilli kara kalın çorabını değiştirdikten sonra, uygunu olsun, yaraşığı olsun diye değiştire değiştire, şimdi de beni değiştirecek...

Yahu işe bak sen. Bende görsün, aman bende görsün derken, şu başıma gelenlere bak... Ben istediğim kadar anlamazdan geleyim, neye yarar... Sabiș, boşanma dâvası açtı... Eh, zorla güzellik olmaz ya, boşandık. Boşanmakla bitiyor mu? Ev onun üstüne, eşya onun, araba onun... Üstelik adım da çıktı Bendegörsün Asım Bey'e...

İşte böyle evlât... Ben de herşeyi bırakıp, bu ilçeye geldim kendi isteğimle... Yahu, bende görsün, aman Sabiha'cığım bende görsün derken, Sabiș benden başka herkeste gördü... Hay ellerim kırılıydı da o çorabı alamaz olsaydım. Şimdi söyle bakayım, alacağın kız nasıl çorap giyiyor?

Evlenmek istediğim kızı, o da başkalarının yanında, ancak üç kez görmüştüm. Bendegörsün Asım Bey böyle sorunca, kızın karşında oturuşu gözümün önüne geldi. Bacaklarında, kalın en ucuzundan, koyu pembe renkli çorap vardı. Ama Asım Bey'in sorusuna,

— Hatırlamıyorum, dedim. Bendegörsün Asım Bey,

— Benden sana baba öğütü oğlum, dedi, sen sen ol, aman bende görsün diye, sakın bişey alma. Herşey o çorapla başlıyor. Hadi içelim efendim... Mutluluğumuza!... Ya işte böyle, bende görsün; bende görsün derken... Karı benden başka herkeste gördü...

Bendegörsün Asım Bey böyle söylerken, sanki geçmişinden acı bir olayı değii de, gülünçlü bir anısını anlatır gibi, tatl tatl gülüyordu.

AZİZ NESİN

BİR ÇİN HİKAYESİ (*)

Kung-Su, Güney Çin Denizinde küçük bir balıkçı kasabasıdır. Şirin kasabanın hemen bütün halkı, balıkçılıkla geçinir...

Pung-Çiyang'ın balıkçı kahvesinde bir sabah, nereden, nasıl geldiği belli olmayan bir kedi yavrusu miyavlamaya başladı. İhtiyar Pung, sıska kedi yavrusunu iri avuçlarının arasına aldı. Küçük tekirin süt mavimsi gözlerine baktı,

– Seni bana Allah gönderdi!.. diye söylendi. Sonra çırağına,

– Bu küçüğün adı, Çung-Ban... Buna iyi bak!.. dedi. Çung-Ban, küçük maskara, birkaç gün içinde gelişti, büyüdü. Yalnız Pung Amca'nın değil, bütün müşterilerin sevgilisi oldu. Çung-Ban'ın kötü bir huyu vardı, hırsızlık... Aşağı yukarı her kedi hırsızdır. Ama Çung-Ban gibisi görülmemiştir.

Daha altı aylık var yoktu, bütün komşular şikayete başladılar. Her sabah, daha gün ağarmadan vazifesine sadık bir memur gibi, işe çıkar, öğleye kadar bütün mahalleyi talan ederdi. Girmedikleri mutfak, kanştırmadığı teldolap yoktu. Ocakta kaynayan tencerenin kapağını açıp, içinden sıcak sıcak bir parça balığı çalmadığı gün olmazdı. Çung-Ban'ı, bütün zararına, hırsızlığına rağmen herkes seviyordu. Çünkü, o kadar kurnazca hırsızlık yapıyordu ki, onun yüzünden zarara uğrayanlar bile, bu hırsızlıkları Çung'un muziplikleri diye karşılardı.

Bir gün, Pung Amca'nın kahvesine bir müşteri geldi. Elindeki balık dolu kesekağıdını rafa koyduktan sonra, kağıt oyununa daldı. Neden sonra kahveden çıkarken elini raftaki kesekağıdına atınca, ağzı bir karış açık kaldı. Kesekağıdının hiçbir yeri bozulmamıştı, fakat içi balık yerine

havayla doluydu. Yalnız, altından bir delik açılmıştı. Çung'un, bu kadar kalabalık müşteriden hiçbiri farkına varmadan, balıkları teker teker kesekağıdından boşaltması, herkesi şaşırtmıştı.

Çung'un hırsızlıktaki maharetinin bu kadar takdir edilmesinin önemli bir sebebi vardı. Kung-Su kasabasında hırsızlık etmeyen insanın on paralık itibarı yoktu. Çalmak ayıp değildi. Ayıp olan, çalarken yakalanmaktı. Hırsızlık sırasında yakalananlar, bütün kasabada beceremedikleri işi yüzlerine, gözlerine bulaştırdıkları için rezil olurlardı. O kadar ki, hırsızlık yapmayan erkeğe, karısını geçindiremez diye kız vermezlerdi.

Kung-Su kasabasının sembolü haline gelen Çung, yıldan yıla efsanevi bir yaratık oldu.

Ondört yaşına gelince, zavallı Çung'un gözlerine perde indi. Görmeyen gözleriyle de, bir zaman mesleğine devam etti.

Bir insan gibi mutfak kapılarının mandalını açar, ocağın başındaki kadın, başını arkasına döndürünceye kadar, ızgaradaki balığı kapar kaçardı.

Kocalarına akşam yemeği yetiştiremeyen geveze kadınlar, hırsız Çung'u bahane ederler,

– Ne yapayım? Balığı ocaktan Çung çaldı!.. derlerdi.

Bir sabah, Çung'un cesedini yüksek bir duvarın dibinde buldular. Çung, vazife başında ruhunu teslim etmişti. Bütün Kung-Su kasabası halkı, gözyaşı döktü, matem tuttu. Çung'a büyük bir cenaze töreni yapıldı. Çoluk çocuk, genç ihtiyar, mezarının başında toplandılar.

Çung'un arkasından, kasabayı bir sessizlik aldı. Ama iki ay sonra bir mucize oldu.

Zavallı Çung'un mezarı üstünde büyük bir bina yükseldi: Vergi dairesi...

Kung-Su kasabası halkı, birbirlerine vergi dairesini gösterip,

– Çung'un ruhu hortladı!.. dediler.

(*)"Memleketin Birinde adlı kitabımda toplanan masallar, Türkiye'de düşün özgürlüğü tarihi bakımından ilginçtir. Bu yazılar, 1955-1957 arasında "Akbaba"

dergisinde ve “Demokrat İzmir” gazetesinde yayımlandı. Çoğunu, zorlukla ve takma adlarla yayımladım. Okuduğunuz bu hikayedeki olay, ilk yazılış biçimiyle Türkiye’de geçiyordu. Ama birçok dergiden geri çevrilince, bu hikayeyi uydurma bir Çin’li yazar adıyla, olay Çin’de geçiyormuş ve hikaye çeviriymiş gibi, dergide yayımladım. Aynı hikaye, birkaç ay sonra, başka bir dergide, çevrilmiş bir Çin hikayesi olarak çıktı." Aziz Nesin

AZİZ NESİN

Memleketin Birinde, S. 41-42

DU BAKALI N'OLECAK

Boğaziçi'nin Karadeniz Boğazına yakın Anadolu yakasında, deniz kıyısı üstünde bir çayevi... O çay evinin hemen bütün müşterileri, hep o semtin insanları olduklarından ve oraya sık sık geldiklerinden birbirlerini tanırlar. Çoğu da emeklidir. Emekli olunca konuşmaları doğal olarak geçim sıkıntısı, pahalılık, sürekli zamlar vb konular üstüne oluyor.

O sabah da yine her zamanki gibi önce ev dertlerinden başlayıp ülkenin sorunlarından konuşmaya geçtiler. Hükümet enflasyonu yüzde otuzda tutacağına söz vermişti, oysa yüzde sekseni buldu. Yüzde seksen, ha? Peki ne olacak? Almanya ya, Fransa'ya, İsveç'e işçi gönderdik, yine yetmedi; ta Arabistan'lara, Avustralyalara işçi gönderdik, yine yetmedi. Şimdi de Sovyetler Birliğine işçi gönderilecekmiş. Gitmeye istekli işçiler öyle yığılmışlar ki, sıra kapmak için birbirlerini ezmişler. Allah Allah!... Yahu, komünist Rusya'ya bile işçi gönderecekler ha? Paranın komünisti, faşisti, dini imanı olur mu arkadaş, para paradır, gelsin de nereden gelirse gelsin.

Ben komünistin parasını alıp cami yaptırdıktan kuran kursu açtıktan sonra bir günahı yok ki... Üstelik sevabı bile var.

Peki bunun sonu nereye varacak birader? Allah sonumuzu hayır eylesin!

Efendim, memleketin bütün gelirleri, aldığımız dış borçların yıllık faizini ödemeye bile yetmiyormuş. Deme yahu... Amerika dan aldığımız borçlarla, salt eski borçların faizini bile zor ödüyormuşuz. Allah Allah... Bu gidişin sonu nereye varır dostum?

Ayemef diye uluslararası bir kuruluş var ya hani... Evet, işte o uluslar arası para fonu mu ne... Uluslararası demek, ne demek? Amerika

demek... İşte bizim kendi memleketimizde nereye ne yapacağımıza, neyi nasıl yapacağımıza, neyin nasıl yapılacağına, fabrikamıza, yolumuza, her şeyimize, her şeyimize o karar verirmiş...

Yok yahu... Bak bunu bilmiyordum... Peki böyle giderse ne olur...

Her gün, her akşam hep bu konular konuşulur... Her konuşmada aynı sözlerle şaşarlar! Yok yahu! ... Allah Allah! ...

Çayevindeki emekliler birbirlerine hep yanıtsız kalacak aynı soruyu sorarlar:

- Peki, ne olacak böyle? Bekleyelim görelim. Bakalım, ne olacak?

- Bunun sonu nereye varır böyle? Hep merak ediyoruz. Dur bakalım, ne olacak?

O sabah yine hiç bıkmadan usanmadan aynı konular konuşuldu ve çayevindeki herkes birbirine 'Dur bakalım, ne olacak?' dedi.

Gün görmüş, dönem geçirmiş, eski Tophane Askeri Sanayi Mektebi'nden yetmiş, yetmişini çok aşkın bir eski işçi emeklisi,

- Dur bakalım, ne olacak deyip duruyorsunuz da, bana bir akrabamızın başına gelenleri anımsattınız. . dedi.

Başlar ona yöneldi. Akrabasının başına geleni merakla sordular. Bu ilgiyi bekleyen işçi emeklisi de olayı şöyle anlattı.

Hani hükümetimiz darda kalıp dünya cenneti Boğaziçi'nin en güzel tepelerini, korularını, yerlerini, petrol zengini Araplara satıyordu ya... İşte o sıra bir Arap zengini çıktı ortaya, Şeyh mi Prens mi, yoksa hepsi birden mi, öyle bir şey. Adı Ebul-Fatık El-Mışki. Boğaziçi'nin seyrine doyum olmaz tepelerden birini satın almış. Oraya artık köşk mü, konak mı, saray mı, işte öyle bir şey yaptıracak. Derken bu Ebul Fatık, bir Türk kıızıyla evlenme sevdasına düşmüş. Hangi Türk kıızı olduğu belli değil, yeter ki Türk kıızı olsun... Elbet Arap ölçülerinde güzel de olacak.

Ebul-Fatık için satın alacağı tepeyi arayıp bulan komisyoncular, bu kez de ona kız aramaya başlamışlar. Ebul-Fatık ın aradığı kııda aradığı koşullar var: Genç olacak, kız oğlan kız eline erkek eli değmemiş olacak

ve gayette saf olacak. Bu zamanda İstanbul da böyle kız bulmak kolay mı? Ebul-Fatık da zaman da para da çok, ille de aradığını bulacak. Aracılar, ısmarlanan kızı araya dursunlar, Ebul-Fatık da bir yandan çat pat Türkçe öğreniyor ki, evleneceği kızla ‘yat, kalk, uzan, dön’ falan filan gibi kendisine gerekli olan bir kaç söz konuşabilsin.

Ebul-Fatık'a çok kız göstermişler. Arap hinoğluhin, öyle her kızı da beğenmiyor. Süt beyaz tenli, lahmacun bedenli, kalçaları enli bir lokum olacak. Sonunda bulunan kızlardan birini çok beğenmiş. İşte biz Ebul-Fatık'ı bu ilişkiyle tanıdık. Çünkü, Ebul-Fatık'ın ayılıp bayılabay beğendiği kız, bizim hanımın uzak bir akrabasının kızı... Kız tam da Ebul-Fatık ın istediği gibi, on yedi yaşında, kuran kursunda yetişmiş, akça pakça, yandan çarklı kalçalar... Safliğına gelince, aptaldan bir parmak yukarıda saf... Ebul Fatık'ı da bir görseniz, korkudan dudağınız uçuklar. Kızın babasından yaşlı. İnsan kılığındaki bu çirkinlik anıtını gören biri öyle şaşmış ki, iki elini gökyüzüne kaldırıp ‘Hey kurban olduğum Allah, sen nelere kadir değilsin.. ’ diye şaşkınlığını belirtmiş Üstelik memleketinde üçmü, beş mi – kesin sayısı saptanamadı-karısı olduğundan bu kız hükümet nikahıyla değil, imam nikahıyla alacak. Her neyse efendim, bu Ebul-Fatık, kızla evlendi.

Saf kız, çok yoksul bir ailenin çocuğu olduğundan, evlenip de o lükse, o görkeme kavuşunca çok mutlu oldu. Kocasının adı Ebul, Fatık el-Mışkı çok uzun olduğundan, kızın ailesi ona kısaca Fatık amca diyor. Hem de Fatık Bey deyince, Arabın adı azbuçuk Türkçeleşmiş oluyor. Kızın kendinden altı yaş küçük bir oğlan kardeşi var, kızın tersine cin mi cin. O, Fatık Amca diyemediğinden Fıtık Amca demeye başladı. Fıtık Amca aşağı, Fıtık Amca yukarı...

Biz de hanımla iki kez evlerine gittik. Boğazın tepesindeki o köşk yapılane dek, Nişantaşı’nda lüks daire satın almış, daireyi de kızın üstüne yapmış. Biz Fıtık Amca’yı orada tanıdık.

Gel zaman git zaman... Bundan sonra olanları bana hanım anlattı. O da, Fıtık amcanın genç karısından duymuş. Çünkü kadın olup biteni her önüne gelene anlatıyormuş. Fıtık Amcanın güzel ve küçük karısı sokakta hep çarşafı geziyor. Fıtık Amca çok kıskanç olduğundan, gencecik karısının kadın akrabalarıyla bile sık görüşmesini istemiyor. İyi ama, Fıtık Amcanın evde olmadığı zamanlar kızın canı sıkılıyor. Kıskanç Amca, bir yandan da karısını eve hapseden koca izlenimi vermek istemiyor çevresine. Karısına güvenen bir koca görünümünde... İşte bu yüzden,

kendisinin evde bulunmayacağı iki gün karısına alışveriş için, çok uzaklara gitmemek koşuluyla, sokağa çıkabileceğini söylüyor. Genç kadın buna çok seviniyor, ama sokakta ne yapsın tek başına? Sinemaya gidip gidemeyeceğini soruyor. Fıtık Amca uzun uzun düşünüyor. Karar vermek kolay değil. Gitme dese, karısına baskı yapmış olacak. Git demeye de içi elvermiyor. Birlikte gitmeleri hiç uygun değil. Sonun da şöyle diyor:

- Avet... Müsade var... Velakin avvalden ben görecektim, bilahare sen...

Fıtık Amca, o dolaylardaki sinemalarda oynanan bütün filmleri seyredip 'Hazreti Ömer'in Adaleti' adlı yerli filmi görebileceğini söylüyor. Necmiye... Genç kadının adı. Gidiyor sinemaya... Fıtık Amcanın içi pırpır... Ertesi akşam eve dönüyor. Oh, şükür Necmiye evde.

- Necmiyaa?

- Efendim.

- Ne yaptın ben yokken? Necmiye yanayakla anlatmaya girişiyor!

- Ah, sorma... Nasıl sormasın, meraktan çatlıyor.

- Ne oldu Necmiya?

- Öyle bir şey geldi ki başıma, şaştım şaştım kaldım.

- Ne geldi başına? Necmiya saf saf anlatıyor!

- Senin söylediğin sinemaya gitmek üzere çarşaflandım.

- Şok güzel.

- Çıktım sokağa

- Avet?

- Yolda giderken bir herif sokuldu yanıma?

- Bir harif?

- Evet... Ben gidiyorum, o da yanımda gidiyor. Ben gidiyorum o da gidiyor. Dur bakalım, ne olacak, diye merak ettim. Fıtık Amca çok bozulur ama, karısına belli etmemeye çalışarak o da şaşmış görünür!

- Allah allah. . Banda şok merak ettim. Dur bakalım n'olecek?

- Ben gidiyorum, o gidiyor... Böööyle yanımda. Dibimden ayrılmıyor. Dur bakalım n'olacak diyorum içimden...

- Fasuphanellah... Dur bakalım n'alecek?

- Bileti alıyorum o senin dediğin sinemaya girdim, adam da girmez mi? Bu kez Fıtık Amca atik davranıp karısından önce sordu:

- Ve minelgaraip... Dur bakalı n'olecek? Sonra?

- Sonra ben oturdum. O da yanımdaki boş koltuğa oturmaz mı?

- Hayret! Du bakalı n'olecek?

- Işıklar söndü, flim başladı.

- Eeee anlat Necmiyaa?

- O herif elini bacağıma atmaz mı?

- Ne diyorsun, velacaip...

- Çarşafımın eteğinin altından elini sokmaz mı? Aaa! Şaştım kaldım...

- Ne yapacak?

- Bilmem bende onu merak ediyorum ya... Dur bakalım, n'olacak diye bekliyorum.

- Vallahi ban da merak ettim yahu... Dur bakalım, n'olecek diye bekliyorum.

- Sonra o herif oramı buramı karıştırmaya başladı. Doğrusu çok merak ettim. Sen olsan merak etmez misin? Fıtık Amcanın gözlerinden ateşler saçılıyor ama, karısı o denli saf ki, kızsa , hiç yakışık almayacağı için o da

karısına uyup soruyor!

- Nacmiya, du bakalı n'olecak?

- Sonra 'Hazreti Ömer'in Adaleti' bitti. Lambalar yandı. Ben kalktım, o da kalkmaz mı?

- Sonra-harif da?

- Evet

- Velacaip ve minelgarip... Du bakalı n'olecak?

- Çıktım sinemadan, o da çıktı. Ben yürüyorum, o da yanımda yürüyor.

- Aman Necmiya, vallahi şok merak ettim. Du bakalı n'olecak?

- Ben de merak ediyorum. Ben köşeyi saptım.

- Harif da saptı mı?

- Saptı.

- Anlat çabuk Nacmiya, çok meraklı.

- Bizim apartmanın kapısından girdim, herif de girdi. Dur bakalım, n'olecak diye merak içindeyim. Fıtık Amca ter içinde...

- Sonra?

- Bizim kata çıktım, herif de çıktı.

- Vay harif vay! ...

- Çantamdan anahtarı çıkarıp bizim dairenin kapısını açtım, girdim içeri, o da girmez mi?

- Harif da yallah içeri?

- Evet

- Du bakalı n'olecek... Aman anlat şabuk Nacmiya...
- Eve gelince yatak odasına girip elbet soyundum. O da soyunmaz mı?
- Ne diyorsun Nacmiyaa... Du bakalı n'olecek?
- Soyununca yatağa girdim. Olur şey değil, o da benimle yatağa girmez mi? Fıtık Amca kızgın demirle dağlanmış gibi haykırır:
- Ayvaaaaah! Du bakalı n'olecek?
- Ben de yatakta ne olacak diye merak ediyorum.
- Aman Nacmiyaa, vallahi meraktan şatlayacak ban... Söyle şabuk, ne oldu Nacmiya?
- Hiiç canım... Bir şey değilmiş, ben de boşu boşuna merak etmişim.
- Boncuk boncuk ter döküyordu Fıtık Amca.
- Yok yahu... Peki, ne oldu Nacmiyaa? Ne yaptı?
- Aynen senin her gece yaptığını... Beyninden vurulmuşa dönen Fıtık Amca ne yapsın şimdi? Karısı o denli saf ki, başına kötü bir şeyin geldiğinden bile haberi yok ki... Döğse olmaz. Kovsa olmaz. Erkekliğe toz kondurmamak, yiğitliğe krem sürdürmemek için Fıtık Amca şöyle der:
- Amaaaaaan Nacmiya, ban da muhim bişey zannediyordum. Du bakalı n'olecek diye boşuna merak etmişim. Velakin hiç möhim değil. Olayı anlatan yaşlı işçi emekçisi,
- İşte böyle arkadaşlar, diye sözü bağladı, bütün bu olup biteni kadın saf saf her önüne gelene anlatıyormuş. Bizim hanımda kendisinden duymuş. Titreyen elindeki kahve fincanını masaya koyan bir memur emeklisi,
- Yani, hiç anlayamadım, dedi, sen şimdi bu olayı ne diye anlattın? Kel mana? İşçi emeklisi,
- Hergün burada laflayıp laflayıp da sonunda 'Dur bakalım, n'olacak? 'diye merak edip soruyorsunuz ya, işte sizi meraktan kurtarmak için ne

olacağını anlattım.

Çayevindekilerden bir kahkaha koptu. İşçi emeklisi ekledi:

- Velakin hiç mühim değil.

AZİZ NESİN

Nah Kalkınırız, S. 15-21

HİÇBİŞEY KALMAMIŞ

Büyük iş hanının alt katı ticarethanesi, ikinci katı da yazıhanesiydi. Kırçıl sakallarını üç yıl önce kestirmiş, ama sakalsız çenesine halâ alışamadığından, sakalını sıvazlamak için elini her atışında sakalını bulamayışını yadırgıyordu. Üzeri camlı masasının arkasındaki döner koltuğuna her zamanki gibi bağdaş kurmuştu; mesli ayaklarından birini altına almıştı. Geniş mendilini dizine yaymıştı; arada bir mendille yağlı yüzünün, gerdanının, ensesinin terini siliyordu. Uygarlığın, alafranga hela ile ütünden başka hiçbir zararını görmemişti.

Alafranga helaya bitürlü alışamamıştı. Şişman olduğu için, alafranga helanın üstüne çıkıp tüneyince dengede durması zor oluyordu. Bir de ütünden yakınırdı. Bacağının birini kışının altına alıp bağdaş kurmadan rahat edemediği için, ayağındaki pantolonun ütüsü bozulurdu. Bu yüzden ütüyle alafranga heladan başka uygarlık araçlarının hiçbirinden yakındığı yoktu. Sosyetedeki kadınlara “Hamfendi” demesini öğrenmişti, boyunbağı da takıyordu, daha ne!.. Boyunbağını bağlamak zor geldiğinden, hazır düğümlü, kopçalı boyunbağı kullanıyordu.

Bu dünyanın işlerini yoluna koyduğu gibi, öbür dünyanın işlerini de yoluna koymuştu. Nasıl uygarlığın şartlarını yerine getirmişse, İslam’ın beş şartını da yerine getirmişti. Önceki yıl hacı olmuştu. Yılın iki dini bayramında kesinlikle camiye gider, bayram namazlarını hiç kaçırmazdı. Dünya işlerinden zaman bulabilirse, aradabir cuma namazlarına gittiği de olurdu. Yanında çalıştırdığı insanlara ödediği aylığı zekat, devlete verdiği vergiyi fitre, düşürüp kaybettiği parası olursa onu da sadaka sayardı... İslamın dördüncü şartı olan oruç tutmayı ramazan aylarında yerine getiremiyorduydu da, zayıflamak için perhiz yaparak oruç eksikliğini gidermeye çalışıyordu. Ama, İslamın beşinci şartı olan “kelime-i

şahadet” getirmekte herhalde rekor ondaydı, en az saatte birkaç kez “Klime_i şahadet” getirir, üstelik her geçirdikçe –yine saatte birkaç kez geçirirdi- “estağfurullah” demeyi de unutmazdı.

Geçen yıla dek saçları iki numara saç makinesiyle traşlıydı. Şapkasını başından çıkarınca altından beyaz takkesi çıkardı. Şapkasını, masasının yanında duvara asar, başında takkesiyle koltuğuna bağdaş kurarak otururdu. Sakallarını kestirdiğinden beri , saçlarını biraz uzattığı gibi, takkesiyle de oturmuyordu artık.

Yazıhanesinin kapısının üstünde, işinin bereketini artırması için, camlı çerçeve içinde Karınca Duası asılıydı. Yazıhanenin her duvarı da “Ya Sabır”, “Errızk-ı alellah”, “Elkâssib ü Habiballah”, “Men sabare zafere”, “ Ya hafız”, “Bugün peşin, yarın veresiye” yazılı levhalarla donanmıştı.

İlle şu tesbih çekmekten vazgeçemiyordu. Karşısındaki koltukta oturan genç adamla, kehribar tesbihinin iri tanelerini şakırdatarak konuşuyordu:

- Memlekette sözünü tutan adam kalmamış. Bir söz verdin mi, ölsen bile sözünü tutacaksın. Söz ne demek? Söz demek, namus demek... Borcumu şu gün ödeyeceğim diyorlar, nerdeeee... Biz sözü namus biliriz. Birisine falan zamanda filan yerde buluşacağız dedik mi, iki elimiz kanda olsa gideriz. Söz bu... Sözden dönmek yok... Şimdi nerde, sözünü tutan kalmamış... Eskiden böyle namussuzluk yoktu. Allah rızası için, işi görülsün de sıkıntıdan kurtulsun diye birisine yardım ediyorsun, diyelim borç para veriyorsun, ondan sonra ardından koş dur işin yoksa. Elinle ver, ayağınla al... Sözünü tutan bir kişi yok vallahi!..

Konuşmasını daha bitirmemişti ki, yan kapı açıldı, kâtibi elinde telefon alıcısıyla göründü. Telefonda biriyle konuştuğu belliydi. Telefonda konuştuğu adam duymasın diye, alıcıyı eliyle kapatarak,

- Beyefendi, Hurşit Bey sizinle görüşmek istiyor... dedi Altına alıp oturduğu bacağını değiştirerek,

- Ne görüşecekmiş benimle... Yok de, yok burda de... Atlat pezevengi! dedi. Kâtip, telefonda konuştuğu adama,

- Hurşit Beyciğim, az önce burdaydı ama, gitmiş... dedi. Karşısındakinin sözlerini dinledikten sonra, yine eliyle alıcıyı kapatıp patronuna,

- Beyefendi, bugün için söz vermişsiniz... Bu saatte... Bir para işiymiş, para vereceğim diye randevunuz varmış da... Tesbih tanelerini daha hızlı şakırdatarak bağırdı:

- Yahu, atlat dedik ya be... Atlat işte... hasta masta de... Birden hastalandı falan de be!.. Kâtip elinde telefon alıcısıyla çekilip ara kapıyı kapatınca patron karşısında oturan delikanlıya,

- Haa, nerde kaldık?.. Ne diyordum?.. diye sordu. Delikanlı:

- Bu zamanda kimse sözünde durmuyor diyordunuz... dedi.

- Haa... Evet, onu diyordum... Yalnız söz mü, Allah korkusu da kalmamış. Bankacılık nedir? Faizcilik, düpedüz faizcilik, hem de resmi faizcilik... haram diyen, günah diyen yok... Ahlak kalmamış, ahlak... Yine ara kapı açıldı kâtip,

- O işi sorup öğrenmişler... dedi Patron,

- Hangisini? diye sordu.

- Yüzellibin lira borç isteyen... Yüzde yirmibeşe kadar veriyormuş.

- Bu zamanda yüzde yirmibeşle para verilir mi oğlum? Varsa veren ben alırım...

- Ama altı ay için beyefendi. Patron, tıraş ettirdiğini unutup yine alışkanlıkla sakalını sıvazlamak için elini çenesine attı; sakalını yerinde bulamamanın şaşkınlığı yüzünden silinmeden,

- İpoteği sağlamıymış? diye sordu.

- Evet, apartmanı su içinde beşyüzbin ediyor...

- İyi öyleyse... Allahtan borcunu ödeyemez de... Kâtip çekilip ara kapıyı kapayınca patron, konuştuğu delikanlıya,

- Ne diyorduk?.. diye sordu.

- Kimsede Allah korkusu kalmamış, ahlak kalmamış, diyordunuz.

- Eveeet, kalmamış... Yalnız o kadar mı? İnsaf var mı? O da yok. Yahu, koca memlekette hile karıştırılmamış bitek mal bulamıyorsun. Süt alıyorsun, yarısından çoğu su... İyi su diye şişe suyu alıyorsun, musluk suyu... Yünlü kumaş diyorlar, vallaha pamuklu keten... İnsanlarda insaf da kalmamış... Yine açılan ara kapıdan kâtip göründü,

- Beyefendi, dedi, son parti verdiğimiz yağları muayene komisyonu geri çevirmiş.

- Neden? Kâtip, yabancının yanında söylemek istemez gibilerden delikanlıya bakıp,

- Şey, dedi, yağlarda...

- Karışık diye mi? Yüzde kaç karıştırdık ki?..

- Eski parti yüzde yirmiydi, siz az buldunuz da, yüzde otuz karışıktı bu kez...

- Töbeeee... Muayene komisyonu başkanına ne verdiniz?

- Otuzbin...

- Tuuuuu... Şimdi anlaşıldı neden malı geri çevirdikleri. Adam haklı. Bu zamanda otuz bin lira nedir ki... Cömert olun, cömert... Biz ne kadar verirsek Allah da bize o kadar verir... Kâtip odasına girince patron, delikanlıya sordu:

- Ne demiştin?

- İnsanlarda insaf kalmadı demiştiniz...

- Evet... Din-iman da kalmadı. Hiç kimse öbür dünyayı düşünmüyor. Fakiri fukarayı düşünen yok. Zekat veren, fitre veren, sadaka veren kalmadı. Fakire verirken de kismetinden fazla vermeyeceksin, sonra şımarır haaaa... Allah ona ne kadar kismet etmişse o kadar vereceksin... Yoksula yardım eden yok... Kâtip başını yan odadan uzatıp,

- Bir hanım sizinle görüşmek istiyor... dedi. Patronun cevap vermesine kalmadan iki kadın girdi. Kadınlardan biri,

- Beyefendi, Yoksul Çocukları Barındırma Derneği adına bir ricaya geldik, diye söze başlarken patron,
- Hanım, şimdi iş zamanı, ne alacaksan çabuk söyle... Bir tondan aşağı olmazsa yüzde iki ikram yaparız. Yoksul moksul herneyse, daha aşağı olmaz... Babam gelse on para kıramam... Söyleyin içeriye siparişinizi, versinler... Öbür kadın, yoksul çocuk gibilerden bişeyler söylemeye çalışırken patron,
- Aklınız varsa bugünden alın, dedi. Benden size iyilik bu kadar. Yarın ne olacağı belli olmaz; ya bir zam gelir, ya mal bulunmaz.
- Ama bizim ricamız...
- Estağfurullah...Zati elimizde iki çeşit mal kaldı.
- Makbuzlarımız elli liralık da var, onar liralık da...
- Yooo, komisyon veremem... Bizde yok... Kadınlar çıkınca, döner sandalyesine yayılı posteki üstüne iyice yerleşip delikanlıya,
- Ben ne diyordum? diye sordu. -Yoksula yardım eden yok, diyordunuz.
- Haaa... Yok ya... Yine dalgınlıkla elini, olmayan sakalına atıp çenesini avuçlayarak,
- Vicdan kalmadı, vicdan... diye bağırdı. Rüşvet aldı yürüdü... Heryerde rüşvet geçiyor. Hele rüşvet vermede gör, işin yürüyor mu? Yürümez. Kimsede vicdan kalmadı... Kâtip ara kapıyı aralayıp,
- Almanya'ya sipariş ettiğimiz malların konşimentosu geldi. Malları çeksinler mi? diye sordu. Patron, kehribar tesbihini daha sert şaklatarak,
- Bekletin, dedi. Kaçtır söylüyorum; gümrükte bekletilen malın hergün kendiliğinden kârı artar durduğu yerde...
- Peki efendim. Lâstik lisansının çıkması için yüz bin lira istiyorlarmış.
- Önce bir onbinin ucunu gösterin, sonrasını düşünürüz... Kâtip çekilince,

- Ben ne diyordum sana? diye sordu. Delikanlı,
- Vicdan kalmadı, diyordunuz.
- Yalan mı? Ortada bişey kalmamış... Ne ahlak, ne namus, ne vicdan var. Ne Allah korkusu var, ne insaf var, ne merhamet var... Bunun sonu felaket... Batacak bu memleket, batır hem de... Elini çenesine attı kızgınlıkla, sakalını yerinde bulamayınca tesbih tanelerini daha hızlı şakırdattı.
- Ne ahlak, ne namus, ne vicdan, ne merhamet, ne din, ne iman... Hiçbişey kalmamış! diye bağırıyordu ki, telefon çaldı. Telefondan gelen sesi duyunca, az önce kızgınlıkla bağırarak o değilmiş gibi birden sesi de, yüzü de yumuşadı. Telefonda konuşanı dinleye dinleye, arada susarak, konuştu:
- Merhaba canım... Merhaba hayatım... Emret! Estağfurullah... Yok, o kadar körpesini istemem... Körpeler acemi oluyor. Dullarda da iş yok şekerim, kaşarlı oluyor; kaçır denedik... Sen gene dediğimden şaşma, evli olsun; aile kadını başka ne de olsa... Nasıl? Sarışın mı? Biterim vallaha... Tombul? İyi, iyi... Sen herbişeyi hazır et, ben şimdi geliyorum canım... Görüşmek üzere gülüm... Telefonu kapadı. Delikanlıya,
- Ne diyordum sana? diye sordu. Delikanlı,
- Hiçbişey kalmamış diyordunuz, dedi. Kalktı yerinden, duvardaki çiviye asılı şapkasını alırken,
- Evet, dedi, hiçbişey kalmamış... Telefondaki konuştıklarını duydun ya, evli kadın gizli evde çalışıyor, anla artık... Hiç, hiçbişey kalmamış. Yalan mı? Delikanlı:
- Çok doğru söylüyorsunuz... dedi.

AZİZ NESİN

Zübüklüğün Sonu Yok, S. 8-15

LA FONTAINE'İN YAZAMADIĞI MASAL

Hayvanlar, kendi aralarında, en zeki hayvan yarışması düzenlemişlerdi. Her hayvan, kendini hayvanların en zekisi sandığından, bu yarışmayı kazanacağını sanıyordu. Ama hepsi de yarışmanın birinciliğine iki güçlü aday olduğunu bilmekteydi; bu adaylardan biri tilki, biri de sansardı. Kurnazlıkta, zekada, bu ikisine üstün başka hiçbir hayvan yoktu. Bu yarışmayı ya biri, ya öbürü kazanacaktı.

En zeki hayvan yarışmasının yapılacağı gün yaklaştıkça, yarışma birinciliğine iki güçlü aday olan sansarla tilki arasında korkunç bir rekabet başlamıştı. Bu iki zeki hayvan birbirlerine düşman olmuşlardı. Sansar tilkinin, tilki de sansarın kazanmaması için, elinden geleni yapıyordu. Sansar,

– Tek tilki kazanmasın da, zarar yok, ben de kazanmamaya razıyım... diyordu. Tilki de,

– Tek sansar kazanmasın da, kim kazanırsa kazansın... diyordu.

Durum bu denli düşmanlığa varınca, sansarla tilki, en zeki hayvan yarışmasının birinciliği için başka bir aday aramaya başladılar. Öyle bir hayvan bulmalıydılar ki, zeka konusunda kendileriyle yarışa çıkamamasın, onlara bir zararı olmasın, yani hayvanların en aptalı olsun. Araya araya buldular bu hayvanı: Öküz... Bir sabah sansar, yemyeşil bir çayırılıkta otlamakta olan öküzün yanına gidip,

– Merhaba öküz kardeş, diye söze başladıktan sonra, öküzün zekasını övmeye başladı. Öküz büyük bir alçakgönüllülükle gülümseyerek,

– Benimle alay mı ediyorsun sansar kardeş? dedi. Sansar,

– Ne diye alay edecekmişim, dedi, hayvanların en zekisiyle alay etmek haddime mi kalmış...

Sansar, öküzü hayvanların en zekisi olduğuna inandırmak için diller döktü. Bununla da yetinmeyip öbür hayvanları da, öküzün en zeki hayvan olduğuna inandırmaya çalıştı. Sansardan sonra çayırdan otlayan öküzün yanına tilki gitti. Kendisine bön bön bakan öküze,

– Ah öküz kardeş, dedi, gözlerinden zeka kıvılcımları çıkıyor. Öküz,

– Ben her ne kadar öküzsem de sandığın kadar da öküz değilim, kendimi bilirim, dedi. Tilki,

– İnan olsun öküz kardeş, dedi, senin o zeka kıvılcımları çakan pırıl pırıl gözlerine bakarken, ipnotize olup kendimden geçiyorum. En zeki hayvan yarışmasının rakipsiz tek adayı sensin.

Tilki, öküzün zekasını tanıtmak için, can düşmanı sansardan daha büyük bir reklam kampanyasına girişti. Hayvanlar, öküzün zeki olmadığını, yarışmayı kesinlikle kazanamayacağını elbet biliyorlardı. Ama sansarla tilkinin, kendilerinden baskın çıkıp en zeki hayvan seçilmemesi için, öküzün zeki olduğu yalanına inanmadıkları halde inanmış göründüler. Birbirlerine öküzün ne büyük zekası olduğunu ballandıra ballandıra anlatmaya başladılar.

– Aman zürafa kardeş, bizim öküz yok mu, ben onun kadar zeki hayvan görmedim...

– Hiç bilmez olur muyum, devekuşu kardeş, öküz benden bile zekidir. Sen ne dersin leylek kardeş?

– En zeki hayvan yarışmasında ben oyumu, gözümü kırpmadan öküze vereceğim. Dağlar, taşlar, ormanlar, çöller, kayalar, dereler, hayvanların öküz övgüleriyle yankılanıyordu:

– Hayvanların en zekisi öküzdüüüüüü!

– Öküzden daha zeki hayvan yoktuuuur!

– Bizim en zekimiz öküüüüüüüü!

Bütün hayvanların bu yoğun propagandası karşısında öküz de yavaş yavaş, gerçekten hayvanların en zekisi olduğuna inanmaya başlamıştı. Kendi kendine şöyle diyordu:

– Çakal, sansar, tilki, bütün hayvanlar söylüyor, hayvanların en zekisi benmişim. Hepsi de aldanmıyor ya, öyleyse dedikleri doğru...

Yarışma günü geldi. Bütün hayvanlar, öküzün hayvanların en zekisi olduğunda anlaştılar. Böylece öküzün hayvanlar toplumundaki yeri, işi, görevi, düzeyi, yükselmiş oldu. Öküz artık kasıla kasıla yürüyor, şişine şişine böğürüyor, yayıla yayıla kuyruk altından mayıs bırakıyordu.

Gel zaman, git zaman... Hayvanlar arasında, çiftesi en pek hayvan yarışması yapılacaktı. Hiç kuşkusuz, çiftesi en pek hayvan, ya at yada katırdı. Eşek de,

– Benim de çiftem güçlüdür! diye araya giriyorduydu da, katırla atın çiftesi yanında eşeğin çiftesinin adı bile geçmezdi. Katır atın, at da katırın çiftesi en güçlü hayvan diye seçileceğinden korkuyordu. Bu iki hayvan arasında tarih boyunca süren kanlı bir çifte atma rekabeti vardı. Bu iki can düşmanı, yarışma günü yaklaştıkça birbirlerine atıp tutmaya başladılar. At şöyle diyordu:

– Hıh, katırın çiftesi de çifte mi sanki... Öküz bile ondan daha sert çifte atar. Babası eşek olan bir hayvanın çiftesinden ne çıkar.. Katır da şöyle demektedir:

– Atın çiftesiyle sinek bile ezilmez. Öküzün çiftesi bile atınkinden daha güçlüdür. At derede su içmekte olan öküzün yanına gidip ona şöyle dedi:

– Ey sayın öküz, sen dünyanın yalnız en zeki değil, hem de çiftesi en güçlü hayvanısın! Art sol ayağıyla bastığı taze fışkıdan fos diye bir ses çıkaran öküz,

– Aman at kardeş, dedi, sen varken benim çiftemin lafı mı olur. At üsteledi:

– Yoo, sayın öküz, sen bir çiftyle katırı devirirsin. Boşuna alçakgönüllülük gösterme. At gitti, arkasından katır, öküzün yanına geldi,

- Dünyanın çiftesi en güçlü hayvanı sayın öküzü saygılarımı sunarım, dedi. Öküz, bu sözlere önce inanmak istemedi, ama katır,
- Benim çifte de, atın çiftesi de seninkinin yanında hiç kalır.. deyince,
- Ben onlardan daha iyi bilecek değilim ya... diyerek, çiftesinin pekliğine inanmaya başladı.

Her hayvan kendini çiftesi en güçlü hayvan sanıyordu. Horoz bile, mahmuzuyla çifte atabileceğini sanmaktaydı. İşte bu yüzden bütün hayvanlar, çiftesi zayıf bir hayvanın çiftesi en pek hayvan olarak seçilmesini istemekteydi.

Yarışma günü geldi. Bütün hayvanlar, öküzün çiftesi en güçlü olduğunda birlik gösterdiler.. Böylece en zeki hayvan olan öküzün çiftesi en güçlü hayvan olarak da hayvanlar toplumundaki yeri, işi, görevi, düzeyi daha da yükseldi.

Gel zaman, git zaman... Hayvanlar arasında hızlı koşma yarışı yapılacaktı. Her hayvan, hatta kaplumbağa bile, kendisini en hızlı koşan hayvan sanmaktaydı. Ama yine her hayvan içinden, en hızlı koşan hayvanın ya tavşan yada tazi olduğunu biliyordu. Hepsinin içinde de, her zaman, her yerde olduğu gibi, en güçlüye, en başarılıya düşmanlık, kıskançlık, çekemezlik duyguları vardı. Onun için, en hızlı koştuklarını bildikleri halde, tavşanla tazinin yarışmayı kazanmasını istemiyorlardı. Hızlı koşmada en amansız rakip olan tavşanla tazi, yarışma günü yaklaştıkça birbirlerine can düşmanı olmuşlardı. Tazi,

- Ben birinci olmayacaksam, öküz olsun daha iyi... diyordu. Tavşan da aynı düşüncede olduğundan öküzü gidip,
- Sen yalnız en zekimiz, en çiftesi güçlümüz değil, hem de bizim en hızlı koşanımızsın sayın öküz, dedi. Öküz, tavşana,
- Tazi da senin gibi düşünüyor... dedi.

Yarışma günü gelip çattı. Bütün hayvanlar koşmaya başladılar. Hızlı koşabilenler, rakipleri birinci olmasın diye birbirlerini çelmelediklerinden, önleyip engellediklerinden düşüp devriliyorlardı. Hepsi de, içlerinde en yavaş koşan öküzün birinci gelmesini istiyorlardı, ona yol veriyorlardı. Bunun sonunda öküz birinci oldu.

En zeki, en çiftesi pek, en hızlı koşan hayvan seçildiğinden, öküzün hayvanlar toplumundaki yeri, düzeyi, işi, görevi daha da yükselmişti. Öküzün burnu büyümüşü, yanına varılmıyordu artık.

Gel zaman, git zaman... En yakışıklı hayvan seçimi yapılacaktı. Bütün hayvanlar kendilerini en yakışıklı sanmaktaydı. Ama hepsi de en güzel hayvanın dağ keçisiyle geyik olduğunu da biliyorlar, bu iki güzel hayvanı kıskanıyorlardı. Tek onlar birinci seçilmesin de, isterse öküz en yakışıklı, en güzel hayvan seçilsin...

Geyikle, dağ keçisine gelince, bu iki rakip birbirlerinin aleyhine propagandaya girmişlerdi. İkisi de birbirlerinin çok çirkin olduğunu yayıp duruyordu. Dağ keçisi geyik, geyik de dağ keçisi için,

– Öküz bile ondan yakışıklıdır... diyordu.

Öbür hayvanlar da, yalan olduğunu bildikleri halde öküzün en yakışıklı olduğunu inanmış görünmeye başlamışlardı. Seçim günü geldi. Bütün hayvanlar oylarını öküze verdiler. Böylece öküz en yakışıklı, en güzel hayvan seçildi. Bu seçimden hayvanların en güzeli, en yakışıklısı olan geyikle dağ keçisi bile memnundu.

Gel zaman, git zaman... Hayvanlar arasında en yırtıcı olanı seçilecekti. İki aday vardı, biri kurt, biri de kuş... Kuş deyince serçe kuşu değil, kartal. Kurtla kartaldan daha yırtıcı hayvan yoktu. Ama yine de bütün hayvanlar, bu gerçeği bildikleri halde, kendilerinin en yırtıcı olduğunu sanıyorlardı. Kartal, yatıp geviş getirmekte olan öküzün yanına gitti:

– Sayın öküz, dedi, akılsız kurt, kendisini senden daha yırtıcı sanıyor. Öküz,

– Ben hiç yırtıcı değilimdir, dedi, çünkü ot yerim.

– Yooo, hiç alçakgönüllülük göstermeyin boşuna... Siz kurda göre çok daha yırtıcısınız. Az sonra da yanına gelen kurt, öküze,

– Dünyanın en yırtıcı hayvanını selamlarım... dedi. Öküz,

– Yanılıyorsun kurt kardeş, dedi, evet ben en zeki hayvanım. Evet, en çiftesi pek hayvan benim. Evet, en hızlı koşan hayvan benim. En yakışıklı hayvan da benim. Ama en yırtıcı değilim. Sen benden çok daha yırtıcısın.

– Hayır, hayır... İstersen sen benden üstün olabilirsin yırtıcılıkta...

Seçim günü gelip çattı. Öküz, hayvanların oybirliğiyle en yırtıcı hayvan seçildi. Bu birincilikten sonra, hayvanlar toplumundaki yeri, işi, düzeyi daha da yükseldi.

Gel zaman, git zaman... Hayvanların en düşünür olanı seçilecekti. Elbette bu yarışmada en güçlü iki aday kazla hindiydi. Her zaman olduğu gibi, bu iki güçlü aday birbirlerine düşünce, yine öküz en düşünür hayvan seçildi.

Gel zaman, git zaman... En koruyucu hayvan seçimi yapılacaktı. Elbette hak, çoban köpeğiyle kurt köpeğinden birinindi. Ama en koruyucu hayvan seçiminde çoban köpeğiyle kurt köpeği bile oylarını öküze vermişlerdi. Öküzün,

– Ben kendimi bile koruyamam... demesi, seçilmesini önlemedi. Ama seçimden sonra, öküz de kendisinin en koruyucu hayvan olduğuna inanıp böğürerek, köpek taklidi yapıp havlamaya çalıştı.

Gel zaman, git zaman... En büyük hayvan seçimi yapılacaktı. Ya fil, ya deve kazanacaktı yarışmayı. Ama karınca bile kendini hayvanların en büyüğü sandığından, fille deveyi büyüklükte çekemiyor, başka bir hayvanın birinci olmasını istiyordu. Fille deveye gelince, onlar da birbirlerine düşmüşlerdi. Seçim yapıldı. Çok demokratik bir seçim olmuştu. Öküz, seçimi kazanmış, hayvanların en büyüğü seçilmişti. Artık böbürlenmesinden, öküzün yanına varılamıyordu.

Gel zaman, git zaman... En sütlü hayvan yarışması yapılacaktı. Yarışmayı, ya ineğin ya mandanın kazanacağı biliniyordu Ama gelgelelim, memeleri olmayan, bütün yaşamında bir damla süt bile görmemiş olan tavuklar bile, kendilerini en sütlü hayvan sanıyorlar, bu yüzden de mandayla ineği kıskanıyorlardı. Aralarındaki rekabet yüzünden birbirlerine düşmüş olan mandayla inekse, tek rakibi birinci olmasın diye, öküzün en sütlü hayvan olduğunu söylüyorlardı. Manda, öküzün yanına gidip, ona en sütlü hayvan olduğunu söyleyince, öküz,

– Siz beni kızkardeşim inekle karıştırdınız galiba, dedi, ben hiç süt vermedim şimdiye dek... Memelerim de yok. Manda,

– Maşallah siz o kadar sütlü bir hayvansınız ki, dedi, süt vermek için

memeye bile ihtiyaç yok. Arkadan inek, öküzün yanına geldi. Ağabeyine en sütlü hayvan olduğunu söyledi. kz,

– Yahu, memem bile yok ki, süt vereyim... dedi. kz böyle söylerken, biyandan da içiyordu. Bunu gören inek,

– İşte, işte bak ne güzel de süt veriyorsun! diye bağırdı. kz,

– Ne sütü yahu, işiyorum... dedi. İnek de ona,

– Demek sen şimdiye dek hep süt işiyormuşsun da haberin bile yokmuş... dedi.

Bütün hayvanlar, başta en sütlü hayvan olan mandayla inek, öküzün en sütlü hayvan olduğunu yaymaya başladılar. Dağ-taş onların yaydıkları reklamlarla inledi.

– En yağlı süt, öküz sütü!

– Sütlerin en temizi öküzün stdr.

– kz öyle stldr ki, süt içer!

Bu yoğun reklamlarla artık öküz de sidiğinin süt olduğuna, sanrı renkli süt işediğine inanmıştı.

Seçim zamanı geldi. Bütün hayvanlar, en başta da inekle manda, oylarını öküze verdiler. Böylece kz, en sütlü hayvan seçildi.

Gel zaman, git zaman... Hayvanlara yeni bir başkan seçilecekti. Oldum bittim hayvanların başkanı elbet aslandı. Yine bir aslanın başkan seçileceğine hiç kuşku yoktu. Ama ne var ki, kaplan da başkanlığa adaylığını koymuştu. Kaplan,

– Ya o, ya ben!... diyordu. Kaplan böyle diyordu ama, aslanın yine başkan seçileceğinden korkuyordu. Bunun zerine “Ya o, ya ben!” diyen kaplan,

– Ne o, ne ben! demeye başladı.

Aslan da, kaplanın başkanlığa adaylığından sonra başkan olmaktan umutsuzluğa kapılmaya başlamıştı. Ya kaplanı başkan seçerlerse... Tek

kaplan seçilmesin diye, aslan da,

– Ne o, ne ben! demeye başladı.

Bütün hayvanlar, hak etmediklerini, layık olmadıklarını bile bile hayvanların başkanı olmak istiyorlardı. Her başarılı, her güçlü kıskanıldığından, onlar da aslanla kaplanı çekemiyor, kıskanıyorlardı. İşte böyle böyle hayvanların başkanlığına öküz aday gösterildi. Çünkü hayvanlar, inanmadan öküzü en zekileri seçmişler, ama sonra sonra inanmaya başlamışlardı. Öküzü, yalan olduğunu bile bile, en sütlü hayvan, en güzel hayvan seçmişler, sonradan bu seçim resmileşince kendi yalanlarına inanmaya başlamışlardı. E böyle olunca, en zeki, en çiftesi pek, en hızlı koşan, en yakışıklı, en yırtıcı, en düşünür, en iyi koruyan, en büyük, en çok süt veren hayvan olan öküz, neden hayvanların başkanı olmasındı? Bu denli çok üstünlük ne aslanda vardı, ne de kaplanda... Kaldı ki, rakibi kaplan seçilmesin diye, tarih boyunca hayvanların başkanı olan aslan bile, öküzün başkanlığa kendisinden daha layık olduğunu söylüyordu. Yeni başkan adayı kaplansa,

– Başkanlık öküzün hakkıdır! diyor da başka bişey demiyordu.

Öbür hayvanlara gelince, nasıl olsa kendileri başkan olamayacaklarına göre, onlara en az zararı olan, hiç de rakip saymadıkları öküzün başkan olmasını istiyorlardı. İşte böylece seçim zamanı gelince, bütün hayvanların oybirliğiyle öküz başkan seçildi. Başkan öküz, kendini gerçekten başkan sanarak başkan gibi davranmaya başlayınca, hayvanlar da bu davranışı karşısında onu gerçekten başkan sanmaya başladılar.

Hayvanların tarihini yazan gergedan, çağını yazdığı tarih kitabına bu olayı şöyle yazdı:

"Atla katır tepişir, olan eşeğe olur. Öyle zaman gelir, güçlüler birbirine girer, arada öküz bile başkan olur."

AZİZ NESİN

Memleketin Birinde, S. 94-101

MERHUMUN VASIYETİ

Kasım Efendi'nin garip inanışları da vardı. Merhametli kalbinde hayvan sevgisine geniş yer veren Kasım Efendi'nin evinde sürüyle kediler, köpekler bulunurdu. En büyük zevki güvercinlere ekmek doğramaktı. Hayatında hiç et yemez, bahçesinde her cins kümes hayvanı beslerdi. Ama onun en çok sevdiği “Karabaş”tı. Ondört yıllık köpeğiyle öylesine anlaşırdı ki, kelimesiz birbirlerinin sevinçlerini, üzüntülerini anarlardı. Çoluk yok, çocuk yok... Ondört yıl bu Karabaş'la birlikte geçmişti. Karabaş iki gün süren bir hastalıktan sonra ölünce, Kasım Efendi perişan oldu. Hiçbişey onu avunduramaz oldu. Yirmidört saat, başında ağladı. Onu evine aldığı zaman yumruk kadar bişeydi. Parmağım süte banar, meme gibi ağzına verirdi. Karabaş sonradan koç kadar iri, güzel, insanlardan çok anlayışlı bir hayvan olmuştu.

Kasım Efendi, Karabaş'a karşı son sevgisini de gösterecekti. Gözyaşları içinde hayvanı, tıpkı bir insan cesedi gibi sıcak sabunlu sularla yıkadı. Ona bir de tabut yaptırdı. Kendisini tanımadıkları bir mahalleye taşındı. Konu komşuya, muhtara, imama çocuğunun öldüğünü söyledi. Büyük bir cenaze töreniyle Karabaş evden kaldırıldı. Kasım Efendi, paradan yana sakınmıyordu.

İskatçılara, duacılara, imama bol bol paralar verdi. Tabut cami avlusunda musalla taşına kondu. Tören tamamlandıktan sonra, mezara götürüldü. İşte bütün aksilik orda oldu. Oyuncu bir hayvan olan Karabaş, son oyununu da oynamıştı. Hocalar, kalabalık mezarın başında, biyandan gözleri yaşlı Kasım Efendi'yi teselli ederlerken, biyandan da dualar okuyorlardı. İki mezarıcı, tabutu alıp çukura yerleştirirken, gözleri acayip bişeye ilişti. Tabut tahtasının budak deliğinden dışanya iki karış uzunluğunda bir köpek kuyruğu sarkıyordu. İki mezarıcı korkudan tabutu ellerinden düşürdüler. Herkesi bir şaşkınlıktır aldı. Kasım Efendi,

işı düzeltmek için,

“Yavrum kuyrukluıdu!” filan dedi ama, bir yavruıa iki karış uzunluğunda kuyruk olabileceğine kimse inanmadı. Tabutu açtılar, içinden Karabaş’ın ölüsü çıktı.

Kasım Efendi’yi çalyaka Kadı’nın karşısına çıkarttılar. İmamdan, cemaatten meseleyi dinleyen Kadı, Kasım Efendi’ye,

– Bir iti, niçin bir insan gibi teçhiz ve tekfin edersiniz? Dinimiz adab ü erkanına mugayir değil mi?.. diye sordu. Kasım Efendi:

– Ah Kadı Efendi, dedi, Karabaş’ın nasıl bir hayvan olduğunu, onun meziyetlerini bilseydiniz, suçlu bulmazdınız.

– Bir itin ne meziyeti olur ki, onu mezarlığa defnedersin?..

– Evvela, sadıktı... Bir kemik parçasının ölünceye kadar hatırını sayardı. Kimseye fenalık etmezdi. Cesurdu, güzeldi.

– Bunlar sebep değil... Sıkışan Kasım Efendi, kendi yaptırdığı hayratı, Karabaş yapmış gibi anlatmaya başladı.

– Hayır hasenat sahibiydi. Malının zekatını verirdi. Fitresini verirdi. Fakir fukaranın gönlünü hoş ederdi.

– Böyle şey olmaz...

– Hatta, sağlığında bir çeşme de yaptırmıştı. Bir sebil tamir ettirmiş, medreseye iki halı hediye etmişti. Kadı,

– Sen mecnun musun? dedi, bir köpek böyle şeyler yapabilir mi hiç? Zor durumda kalan Kasım Efendi,

– Köpekti ama, siz onun ne köpek olduğunu bilemezsiniz. Hatta ölmeden önce bana vasiyet etmişti... dedi. Hiddetlenen Kadı,

– Bre mecnun, sen herkesi kendin gibi sersem mi sanırsın? Hiç it vasiyet eder mi?... diye bağırdı. O zaman Kasım Efendi,

– Kadı Efendi, inanın vasiyet etti. Malının fakir fukaraya verilmesini

söyledi... dedi. Kasım Efendi kuşağının arasından bir kese çıkardı:

– Hatta şu beşyüz altının da Kadı Efendi Hazretleri’ne verilmesini vasiyet etmişti. Kadı Efendi’nin gözleri yaşardı,

– Allah’ın rahmeti üstüne olsun, dedi, anlat Kasım Efendi, anlat. Merhum daha neler söylemişti?... Aman hepsini bir bir anlat... Merhumun vasiyetini yerine getirelim. Büyük sevabı vardır.

AZİZ NESİN

Memleketin Birinde, S. 73-75

BİR KIŞ GECEİ

Geceydi, dışarıda kar yağıyor, içeride soba yanıyor, radyoda bir facia oynanıyordu. Teyzemin yarı alaturka, yarı alafranga döşenmiş ve kış mevsimi icabı hem yatak, hem oturma odası vazifesini gören aydınlık ve rahat odasında, benden başka erkek olmamak üzere, muhtelif yaşlarda ve muhtelif bahtlarda altı kişiydik.

Kırk beşinde dul bir kadın olan teyzem, çini sobanın yanında, sedir cinsinden bir koltukta oturmuş, yerine daha iyi yerleşmek ve biraz daha ısınmak insiyakiyle farkında olmadan çok kıpırdandığı için ikide bir omuzlarından kayan yün atkısını tombul ve buruşuk elleriyle ikide bir düzeltiyor, radyoyu dinler gibi yapıyordu; fakat, mazlum ve yıpranmış gözlerinden belliydi ki merhum eniştemle geçirdiği mesut ve avdeti imkansız günleri düşünüyor.

Teyzemin yanı başında, bir sandalyeye ilişmiş olan komşu kızı Feride, teyzeme bir gecelik entarisi diktiği ve dizlerinde pertavsızla büyültülmüş bir sonbahar yaprağı gibi duran portakal rengi, yünlü bir kumaş üzerinden, siyah, parlak ve hafif kıvrıcık saçların çerçevelediği küçük ve sevimli başını kaldırmadan radyoyu dinler gibi yapıyordu; fakat, ellerinin ve dizlerinin sık sık tekerrür eden sinirli hareketlerinden belliydi ki sarhoş bir baba ile çaçaron bir ananın fasılasız ve yeknesak kavgaları arasında kararıp giden bahtına gizlice ağlıyor.

Ellisini geçtiği halde yüzü hâlâ buruşmamış olan, iri mavi gözleri daima çileli bakan aşçı kadın -merhum eniştemle uzak akrabalığı dolayısıyla evde kendisine Hala Hanım deriz- mangal başında, küçük hasır iskemlesi üzerinde oturmuş, sigarasını sarıyor ve radyoyu dinler gibi yapıyordu. Fakat, mangalın küllerini eşelemek bahanesiyle ikide bir maşaya sarılan ellerinin titremesinden belliydi ki yirmi seneden beri kocasız, desteksiz,

el kapısında türlü acıları sineye çekerek geçen ömrünün, bütün ümitlerini alıp giden soğuk rüzgarında, vücudundan ziyade ruhuna bir hararet, bir teselli arıyor.

İkisi de öksüz olan hizmetçi kızlardan biri, Hala Hanım'ın yanında yere çömelmiş, kahve pişiriyor; diğeri ise, sobanın arkasında duvar dibinde, teyzemin en küçük bir arzusunun sezmeye hazır bir vaziyette, ayakta, bir tazı gibi uyanık ve tetik duruyor, ikisi de radyoyu dinler gibi yapıyordu; fakat ikisinin de mahzun ve kin dolu bakışlarından belliydi ki hizmetçilik kaderlerini bir türlü benimseyemiyorlar.

Ben ise ara sıra gece yatısına geldiğim bu evin içinde geçenleri yakından bilen, bu evdeki insanların her birinin dert ortağı olan adam, pencere önündeki sedirde yan gelmiş, ara sıra perdeyi aralıklayarak dışarıda karanlıkta lapa lapa yağan karı seyrediyor, bazen de sigaramın dumanlarına dalarak, görünürde, herkes gibi, radyoyu dinliyordum; fakat ikide bir, komşu kızı Feride'ye kayan gözlerimden belliydi ki, ben de radyoyu dinlemiyorum.

Hasılı, herkes kendi kendisiyle meşguldü ve dışarıda kar yağıyor, içeride soba yanıyor, radyoda oynanan facia devam ediyordu. Birdenbire kapının zili öttü, hepimiz bir rüyadan uyanmış gibi silkindik. Teyzem, omuzlarındaki atkıyı bir kere daha düzelterek doğruldu, komşu kızı Feride, akşamdan beri işi üstüne eğik duran küçük ve sevimli başını kaldırdı, göz göze gelmiştik, gülüştük; Hala Hanım elindeki maşayı bıraktı ve sigarasını tablaya bastırdı. Hizmetçilerden kahve pişireni, beyzi, gümüş bir tepsiye dizdiği fincanları doldurup ayağa kalktı, sobanın arkasında ayakta duranı ise teyzemin bir göz işaretiyle kapıya koştu. Ben de yerimden doğrularak kravatımı düzelttim. O âna kadar zahiren radyoya müteveccih olan alâkamız bu sefer hakikaten kapıya çevrilmişti. Gecenin bu saatinde -saat ondu- kim olabilirdi? Teyzem, yorgun bir sesle, "Şevket olacak," dedi. "Sultanahmet'teki evin kirasını getirecekti." (Şevket, merhum eniştemin akrabasından bir tüccardı, teyzemin ev dışarısı işlerini o görürdü.)

Hala Hanım da, "Belki de Salahattin'dir," dedi. (Salahattin, Evkaf'ta çalışan, otuz beş yaşlarında, altı kere evlenmiş ve son karısından henüz yeni ayrılmış bulunan çapkın, kendi menfaatinden başka bir şey düşünmez bir adamdı. Hala Hanım'ın kardeş çocuğuydu ve Hala Hanım kendisini çok severdi. Bunun için Salahattin eve sık sık gelip gidenler arasındaydı.)

Komşu kızı Feride, "Belki de babamdır," dedi. "Beni almaya gelmiş olacak."

Hizmetçi kız da fikrini söyledi: "Baban bizde gece kalacağını biliyor Feride Hanım. (Hala Hanım'a dönerek) Salahattin Bey bu saatte gelmez, kim bilir şimdi hangi meyhanededir. (Teyzeme dönerek) Telgrafçı olacak, Manisa'dan biraderinizden telgraf bekliyordunuz ya."

Ben de ilave ettim:

"Bir arkadaş bana uğrayacaktı, belki de odur."

Kapıyı açmaya giden hizmetçinin getireceği haberi hepimiz, bir müjde gibi, heyecanla bekliyorduk. Nihayet hizmetçi kız odanın kapısında görüldü:

"Kimse yok."

Bu muzipliği, geceleri karanlıkta, kapıların zillerini çalıp kaçan sokak çapkınlarından biri yapmış olacaktı; belki de karnı zil çalan ve bu karlı, soğuk kış gecesinde yatacak sıcak bir yeri olmayan bir kaldırım çocuğunun, müreffeh insanlara karşı beslediği hudutsuz hıncın bir gönül eğlencesi halinde tezahüründen başka bir şey değildi.

6 Ocak 1938

CAHİT SİTKİ TARANCI

Gün Eksilmesin Pencereden, S. 48-50

PENCERELERDEN KORKAN ADAM

Gazetemin birinci sayfasındaki mühim siyasi haberleri okumuş, iç sayfalardaki müteferrik haberlere göz gezdiriyordum. “İzmir’de müessif bir kaza” başlıklı bir haberin daha ilk satırında, elimde ayna olmamasına rağmen, benzimin kül gibi olduğunu hissettim. Kara haber şuydu:

İzmir’in kurtuluşuna tesadüf eden 9 Eylül gecesi, bütün İzmir’in bu sevinçli yıldönümünü fener alaylarıyla, türlü şenliklerle kutluladığı bir saatte, Kordonboyu’nda Çiçek Apartmanı’nın dördüncü katında oturan İzmir Lisesi edebiyat muallimlerinden Hilmi Çekingen, yatak odasının penceresinden şehrayini seyredirken muvazenesini kaybederek aşağı düşmüş, beyni parçalanarak ölmüştür.

Eski bir mektep arkadaşımın bu beklenmedik ölümünden mütevellit teessürüme, hazin bir hayret de karışıyordu. Hilmi’nin pencereden düşerek ölmesi. Nasıl ki bazı genç kızlar gök gürlemesinden, bazı hanımefendiler fareden, bazı kılıbık kocalar karılarından korkar; Hilmi de pencerelerden dehşetli surette korkardı.

Onu ilk tanıdığım günü hiç unutmam. Galatasaray’a yeni girmiştım. O gün sınıfta, dilini bilmediğim bir memlekette imiş gibi sıkılmışım. Geceleyin, mütalaadan sonra, yatakhaneye çıktığımız zaman, karyolamın pencere yanında kurulduğunu görünce büsbütün canım sıkıldı.

Bünyemin zayıflığı, soğuktan çabuk müteessir olmam beni sıhhat hususunda son derece ihtiyatlı ve tedbirli bulunmaya mecbur ediyordu. Yanımda yatan çocuğun, pencere önünü duvar dibine tercih edeceğini – leyli mektep yatakhanelerinde pencere önünde yatmak adeta bir imtiyazdır, orada ya mektebin kıdemli talebeleri yahut da pazısına

güvenenler yatar– umarak,

“Affedersiniz kardeşim,” dedim, “sizden bir ricada bulunacaktım, yerlerimizi değişebilir miyiz? Pencere önünde yatmak sıhhatim için tehlikeli de...” Henüz ismini bile bilmediğim bu çocuk, hiçbir sebep zikretmeden,

“Olmaz kardeşim,” dedi, “ben yerimi değiştiremem.” O gece, bu hodbinlikten dolayı bu çocuğa içerlediğim halde, sonraları, tabiatlarımız arasındaki benzerlik, edebiyat aşkımız ve riyaziye nefretimiz bana öfkemi, ona hodbinliğini unutturarak aramızdaki münasebeti, herhangi bir sınıf arkadaşlığından can ciğer dostluğa kadar götürdü; öyle ki içtiğimiz su ayrı gitmez olmuştu.

Bir öğle teneffüsü, bütün çocuklar teneffüsteyken arka sıralardan birine çekilmiş, Victor Hugo’nun şiirlerini okuyorduk. Birden teneffüshanede bir gürültüdür koptu, hemen yerimden fırlayarak pencereye koştum, bahçede maç vardı, oyuncular arasında penaltıdır değildir, diye bir kavga çıkmıştı, bütün futbol maçlarımızda olduğu gibi. Yerinden kımıldamamış olan Hilmi’ye dönerek:

“Koş bak,” dedim, “sekizden Necati ile dokuzdan Hikmet tutuşmuşlar...” Fakat Hilmi hiç oralı olmadı. Tekrar yanına geldiğim zaman dayanamadım.

“Yahu,” dedim, “dışarı âlemle hiç alâkadar olmuyorsun! N’olacak senin bu pasif halin?” Elleri önümüzde duran kitabın açılmış yaprakları üstüne bastırarak, ayağının nasırına basılmış bir adamın can acısıyla,

“Ah bilseydin!” dedi ve başladı anlatmaya:

“Altı aylıkken mi, bir yaşında iken mi pek bilmiyorum, fakat henüz memeden kesilmemişim, bir gece, mevsim yaz olacaktı ki şehrin dışındaki sayfiye köşklerinden birinde bulunuyorduk. Galiba biraz da hasta ve mızımız bir çocuk olduğum için, o kadar çok ve fasılasız ağlamışım ki, tesadüfen uykusu kaçan babam, uyuyamamasını benim ağlamama hamlederek, uykusuzluğun son haddine getirdiği bir asabiyetle yatağından fırlamış, beni beşiğimden kaptığı gibi, açık duran pencereye koşmuş ve annem tam vaktinde yetişmeseymiş, pencerenin ötesindeki siyah ve korkunç boşluğa atıyormuş.

On sekiz senelik hayatımda babamın o çılgın hareketi yapamadığına esef ettiğim karanlık anlar olduğu gibi, bu çılgınlığın önüne geçen anneme, su katılmamış sevgime ilaveten, minnet ve şükran duyduğum aydınlık anlar da oldu. Fakat alınyazımın yazıldığı o gece, çocuk ruhum üzerinde öyle derin bir tesir yapmış olacak ki, o ecel penceresi daima gözlerimin önündedir ve o pencerenin ötesindeki siyah ve korkunç boşluk, Paskal'ın kımıldayan uçurumu gibi, yanı başımdan ayrılmadı, bugüne kadar mektep hayatımın her safhasında bana refakat etti. Bunun içindir ki her pencereyi o pencereye benzetiyor ve pencere kenarında durmaya, pencereden dışarı bakmaya, hele pencere yanında yatmaya korkuyorum.

Hâlâ hatırımdadır, yedi-sekiz yaşlarımda vardım; ramazandı, minarelerde mahyalar kurulmuştu. O zaman, benden küçük iki kardeşim daha olduğu için artık annemin yanında değil, büyükannemin yanında yatıyordum. Büyükannemin birinci kattaki odasından mahallemizdeki caminin minaresini görebilmek için, boyumuzun küçüklüğü hasebiyle pencere parmaklığına tırmanmamız lazımdı.

Bir akşam, küçük kardeşlerim pencere parmaklığına tırmanmış, gelinlik bir kız gibi süslenmiş olan minareyi temaşa ederlerken, ben pencereden korktuğum için onlardan uzak durmuş, çocuk tecessüs ve neşelerine iştirak edememiştim. O aralık babam içeri girdi, kardeşlerimi pencere parmaklığında görünce hiddetle,

‘İnin bakayım oradan yumurcaklar!’ dedi ve bana dönerek ilave etti: ‘Aferin benim akıllı oğlum.’

O anda kardeşlerimi ne kadar kıskandığımı ve pencereye niçin yaklaşmadığımı babam nereden bilecekti? Hem ben minareleri, minaresiz şehir tasavvur edemeyecek kadar severim. Yaşım ilerledikçe bu korku bende daha şuurulu bir hal aldı. Pencere mefhumu benim için bütün korkularımın, kuruntularımın sembolü oldu. Bana öyle geliyordu ki –hâlâ da öyle gelir– her pencere o ecel penceresidir, herhangi bir sebep –dalgınlık, ihtiyatsızlık, sarhoşluk, sokaktan geçen güzel bir kadını daha iyi görmek arzusu– babamın yerine geçebilir; ve annem yanımda olmayabilir... Ve...

Nitekim, geçen sene bir gece müthiş bir rüya gördüm, gene öyle çocuktum, beşiğimde sebepsiz ağlıyordum, yatağında bir sağa bir sola dönen ve gene uyumayan babam, gene öyle asabiyetle yatağından fırlıyor, beşiğimden kaptığı gibi beni açık duran pencereye koşuyor ve bu

sefer annem sofada olduğu için, pencerenin ötesindeki o siyah ve korkunç boşluğa fırlatıyordu. Bu rüyadan nasıl uyandığımı ben bilirim. İçimde öyle bir sezgi var ki, bugün olmasa yarın, yarın olmasa öbür gün, beş sene, on sene, yirmi sene sonra, muhakkak surette bir pencereden düşerek öleceğim.”

Demek insan bazen nasıl öleceğini kestirebiliyor...

16 Ekim 1937

CAHİT SITKI TARANCI

Gün Eksilmesin Pencereynden, S. 27-30

DÖRDÜNCÜ SEVGİLİYİ ARARKEN

Üç tane sevgilim var, dedi. Birincisi on dört yaşında, siyah önlüklü, kısa çoraplı, kumral saçlı, iri elâ gözlü, saz benizli, ipincecik bir mektepli kızdır. Haftada iki gün, pazartesi ve perşembe akşamları, saat üç buçukta, Maçka'daki Taşlık'ta buluşuruz. Uysal ve sessiz mizacı gibi, solgun yüzüne uygun ağlamaklı sesi de gevezeliğe hiç müsait değildir. Ben de onun yanında, susmayı konuşmaya tercih ettiğim için, orta malı olmuş kelimelere emanet edemediğimiz samimi, saf ve kırıksız hislerimizi muhabbetli bakışlarla, veciz tebessümlerle, öpücüklerle ifade etmeye alıştık:

Küçük ve bence mukaddes başımı göğsüme yasladığı ve günahkâr elim kadife yumuşaklığında olan saçlarında gezindiği zaman, dünyanın döndüğünü, yaşımın yirmi sekiz olduğunu, günün birinde öleceğimi unutacak kadar kendimden geçerim. Zaten beni ona bağlayan şey de bu hasletidir: Beni realiteden uzaklaştırmak.

Kimin nesi olduğunu, Beşiktaş'ın hangi sokağında hangi numaralı evinde oturduğunu bilmiyorum. Bildiğim şey adının Nükhet olduğu ve beni sevdiğidir. On dört yaşındaki bir kız tarafından sevilmenin insanı ne kadar dinlendirdiğini bana sorun... Onun, bana aşıladığı saffet sayesinde ki hadisata ve eşyaya her gün tazelenen bir hayretle bakabiliyorum.

İkinci sevgilim bir daktilodur. Onun geceler hazinesi koyu siyah, kesik saçları, mehtaplı kuyular gibi esrarlı ve güzel sözleri, kendiliğinden esmer ve son derece tatlı teni kadar canlılığı, konuşması ve kaydıhayat şartıyla benimsediği neşesi de hoşuma gider. Parmaklarının daktilo

makinesindeki gündelik talimlerde mütevellit hassasiyeti, kan gibi, vücudunun her tarafında - kulaklarında, burnunda, dudaklarında, boynunda, göğsünde, kalçalarında, bacaklarında... ilah... - kendini gösterir.

Sabahları işime giderken tramvayda ekseriya beraberiz. Diyebilirim ki tramvayda herkes onu dinler, çünkü öyle pervasız, tatlı sürükleyici bir anlatışı vardır. Ama nelerden de bahsetmez, bankadaki arkadaşlarından, şefin kel kafasından, kendisine kur yapmak isteyen budalalardan, komşuların radyosundan, sinemadan, balodan, tuvaletten... ne bileyim daha bir sürü şeyden...

Bu çeneyle at başı giden keskin bir zekâsı da var. Değil yalnız aklınızdan geçeni, aklınızdan geçirmek istediğinizi bile çakacak kabiliyettedir. Hele giyinmekte bitirmiştir. Az ve ucuz şeylerle kendini öyle bir süslemesini bilir ki! Ve müsaadenizle giydiğini yakıştırır da! Onu kolunuza takıp istediğiniz sosyeteye girebilir ve “nişanlım!” yahut “karım!” diye takdim edebilirsiniz. Sizi mahçup etmeyeceğine söz veririm.

Onunla aramızda, platonik aşkla alakası olmayan, güneş gibi ısıtıcı, bahar gibi coşturucu bir sevgi var. ikimiz de realistiz. Bu hararetin ve bu coşkunun devam edip etmeyeceğini bilmediğimiz için, nişanlanma ve evlenme gibi tatsız şeylerle birbirimizin keyfini kaçırmıyoruz.

Taşa taş, çiçeğe çiçek, kâğıda kâğıt ve insana insan muamelesi yapmasını ondan öğrendim, beni realite ile ve onun kanunlarıyla karşı karşıya koyan ilk mahluk Şevkiye'dir. Cumartesi ve pazarları öğleden sonra ister bir sinemada, ister Beyoğlu'nun تنها pastanelerinden birinde olsun, onunla beraber geçirdiğim saatlar, dedikodularıyla, şakalarıyla, muziplikleriyle, kahkahalarıyla beni dünyanın en tasasız, en nikbin, en bahtiyar adamı yapar.

Üçüncü sevgilime gelince; o, bir dul kadındır. İkinci kocasından üç ay evvel ayrıldı. Beş yaşında bir kız çocuğu var. Açık kumral saçlarıyla muayyen bir rengi olmayıp mevsimine, gününe, saatına, ânına göre değiştiği halde, daima tehlikeli cazibeler yatağı müstesna gözleriyle, her cins kadehe değmiş, etli, şimşekli ve alev lezzetli dudaklarıyla, çocukları, baştan çıkaracak ve ihtiyarları çıldırtacak kadar tahrik edici, göz karartıcı, harikulâde vücuduyla o, aşkın potasında pişmiş nadide bir macundur.

Bu fizik imtiyazlarının yanında onlardan aşığı kalmayan kafa ve ruh zenginlikleri de yabana atılmayacak kadar çoktur. Liseyi bitirdikten sonra üniversiteye devam edememişse de -böyle güzel bir kızın derhal kapılacağı kolayca tahmin edilebilir - kitaplarla alakasını kesmemiş, kendi kendine edebiyat ve felsefe kültürünü arttırmış, birinci kocasıyla Paris'e gittiğinde yarım yamalak Fransızcasını da ilerletmiş... Konuşmasını, oturmasını, yürümesini, sade ve zarif giyinmesini, etrafındakileri incitmeden idare etmesini bilen zeki ve aynı zamanda iyi kalbli...

Onu bir düğünde tanıdım. Bir Fransız romancısı üzerinde birleşen hayranlığımız, benim o akşamki müstesna cerbezem bizi birbirimize yaklaştırmakta gecikmedi. Bir hafta sonra, Pangaltı'daki garsoniyerime geldi. Süheyla gibi adım başında rastlanmaz bir güzeli kollarında sıkabilmek her babayiğidin kârı değildir. Yakışıklı, hiç değilse zengin olmadığım halde, böyle bir devlet kuşunun nasıl olup da başıma konduğuna hayret etmiyorum desem yalan söylemiş olurum

Şimdi hayatımı bu üç kadın paylaşmaktadır Kıskanılacak bir adam olduğumu söylemeyin, çünkü bu vaziyet beni memnun edeceğine bilakis üzüyor ve yoruyor. İstiyorum ki Nükhet'in saffetini ve masumiyetini, Şevkiye'nin canlılığını ve neşesini, Süheylâ'nın olgunluğunu bir tek kadında birleşmiş bulayım; zira kendimi bölmekten usandım. İstiyorum ki tasımı üç ayrı çeşmeye tutacağıma bir tek çeşmeye tutayım da bütün susuzluklarımı birden gidereyim!

Sizin anlayacağınız, şimdi dördüncü ve asıl sevgilimi arıyorum. Her genç kıza, her kadına alıcı gözüyle bakmam bundandır. Aradığımı bulabilecek miyim? Yaşım henüz otuzu geçmediği için, dördüncü sevgilimi bulmaktan ümit kesmeyebilirim, değil mi?

(Cumhuriyet, 30 Temmuz 1939)

CAHİT SITKI TARANCI

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Temmuz 1975, S: 286, S. 365-367
(Türk Öykücülüğü Özel Sayısı)

ORMANDA

Karşıdan, boz tepelerden baktın mı Çekerek ırmağı görünmez. Yalnız, kayalara kayalara bakacaksın, orada ileride aşınmış kayalar vardır ve boğza, V... köyüne doğru sonbahar renkleri içinde, sarı, kırmızı, boz bir orman dinlenir. İşte Çekerek oradan geçer. Geniş ve bereketli topraklar ortasından ham bir yol uzanır, tek atlı biriği neş'eyle o yoldan süreceksin, ormanlara, kayalara ve Çekereğe doğru. Baharda taşan, güz geldi mi uslu bir çocuk gibi kendi halinde akan Çekereğe doğru.

İçine devrilmiş ağaçların gövdesinden yayılan yosun kokusu dolmaya başladı mı, ormandasın demektir. Çalılar arasından ve ormanın vahşi göğsünden boz kuyruklu bir tilki çıkar ve hızla yoldan geçer, biraz sonra Çekereğin köpürerek, şarkı söyliyerek aktığı görülür, burada bir bend vardır. Su burada toplanır ve sonra bembeyaz köpükler bırakarak sevinçle akar, dolay toprakları besleyerek ta Yeşilırmağa kadar uzanır.

Burada tam bendin başında, ağaçlardan yapılmış bir küçük kameriye vardır. Biraz arkada, ağaçların dalları altında küçük bir orman kulübesi görülür, orası İlyas Babanın evidir, ocağıdır, yurdudur. İlyas baba bu bendi bekler, yaz kış bu bendi bekler, bu ormanın, bu kayaların ve Çekereğin bekçisidir. Canlı üç dostu vardır. Köpeği ve iki kedisi. Ama ona sorarsanız dünyada herşey canlıdır, hele Çekerek çok canlıdır, delikanlı gibidir. Ona zevkle bakar.

İlyas babanın felsefesi basit olaylara dayanır: İrmağı beklemek, balık tutmak, içmek ve uyumak! Burada bend, sanki İlyas babaya zengin bir şölen sofrası kurmuş gibidir. Yukarıdan, boğazdan Çekerek koşa koşa gelir, balıklar da koşarak gelirler, bend Çekereği birden bire tutar, balıklar da durur. Bazıları suyun etkisiyle kaynayan, köpüren çağlayana

dökülürler, beton bend duvarından bu balıkların suyun toplandığı yere sürüne sürüne çıkmaları görülecek şeydir. Balıklar âdeta yürürler, yürüyerek oraya suyun dibinde bekleyen arkadaşlarına ulaşmak isterler. Bazıları suya yenilir, tam suyun toplandığı sakin bölgeye varacakları zaman, ırmak onların bütün çabalamalarını ezer, atar onları suyun içine. Kimi yumurta bırakmadan, kimi eşsiz, kimi dostsuz ırmağın derinliklerine yuvarlanıp giderler.

İlyas baba gülerek:

— Bak hele delikanlı, der, bak şu balıkların haline! Tatlı su kefalidir bunlar! Kaynaşıp dururlar. Neye geldiklerini bilemezsin. Bildikleri bir şey var: Üremek. Hey canına yandığının dünyası böyledir işte, üremek, üremek! Keyifli keyifli paçalarını sıvar, bir çalı süpürgesi olarak bende dalar, ırmağın tâ öbür kıyısına gideri süpürgeyi suya daldırıp sürüyerek yeniden öbür kıyıya geçer, başlar balıklar fıkır fıkır oynamaya, kimi düşer, kimi hoplar, ama İlyas Baba süpürgesiyle, sayısız balığı kıyıya çeker:

— Tut delikanlı, der, aman kaçırma. Hepsi suya can atar.

Balıklar ıslak toprak üzerinde hoplamaya başlarlar. İlyas baba ellerini suya daldırır.

— Aha, Aha... diye bağırarak, ellerinden kaymaya çalışan balıkları kıyıya atar.

Sepet kaynaşan irili ufaklı balıklarla dolar. İlyas baba gülerek:

— Ne dersin delikanlı, ha, yüz dirheme? der

Güneş erkenden kayaların ardına göçer. Sessizlik ve serinlik kulübenin, ağaçların tâ içine inmeye başlar.. İlyas baba, tâ derinliğinde geçmiş ışıkların sıcaklığı parlıyan gözleriyle bakıp:

— Fazla değil delikanlı. hergün yüz dirhem, diyerek kulübeye doğru yürür.

İlyas baba çok içer. Eskiden gençliğinde daha fazla içermiş. Şimdi yüz dirhemle yetiniyor. Ama o hiç bir zaman sarhoş olmaz. Eski günlerine dalmayı, bir sürü hâtıralar arasında arabasını sürüp uzaklara gitmeyi

sever. İlyas baba gençliğinde arabacılık etmiş. O günleri tatlı tatlı anar. Bir gizli aşk yarası vardır, ama söylemez, iç çeker, işi şakaya vurur: — Aldırma be, delikanlı, der, dünyada kaybedecek ne var? Biz bunu daha doğdukta kaybettik. Kulübesine doğru yürür. Taşlardan yapılmış bir ocağı vardır.

— Ben şimdi gelirim. Biraz çalı çırpı toplayacağım. Hişşt... Gel oğlum, haydi.

Köpeğini çağırır, beraber ormana dalarlar. Ben onun geçmiş maceralarını tasarlamaya çalışarak, onun hayatını uzun uzun düşünerek ırmağın kıyısındaki kameriyede oturur ve su ile şuursuzca savaştan balıkları seyrederek. Bu balıklara acırım. Çok acırım bu balıklara. Yaşamak kavgasıdır bu. Üremek, yeyip, içmek ve sonra ölmek! Acı bir yaşayış bu, zor bir yaşayış bu, Çekerekle savaşmak güç, güç bir şey derim. Sepetteki balıklar hâlâ canlıdır, pırıl pırıl kaynaşırlar.

İlyas baba, kucağında çalı çırpı ile döner, Onları, derin bir "Oh!" çekerek ocağın yanı başına atar. Yanıma gelir, kuşağından bir tabaka çıkarır:

— Yak, bir, der, ben ateşi tutuşturacağım.

Ateşi yakar. Ocak dumanla dolar. Çalı çırpıların, yandıkça, ince sesi duyulur. İlyas baba başlar balıkları kızartmaya. Tatlı su kefalının eti tatlıdır ama çok kılçıklıdır. Onu öyle yiyeceksin, düşünmeden öylece yiyeceksin.

İlyas Baba, bir kaç kadeh birden içer. Yaşlanmıştır. Gözleri hemen kararır, akları kızarır. Birden susar.

— Konuş be delikanlı der, ne susuyorsun öyle?

— İlyas baba sen anlat ta dinliyeyim, derim.

— Konuşacak ne kaldı?... Susmalı delikanlı susmalı. Hiç konuşmamalı. Şunları dinlemeli...

Elini ağır ağır kaldırır ve güz renklerine bürünmüş ağaçları gösterir:

— Ah... Delikanlı! Bu ormanın gençliğini bilmezsin. Gençliğini ya. Her şeyin gençliği vardır delikanlı. Herşey sonra kocar. Bunu bilmezsin sen.

Şimdi senin başında kavak yelleri esiyor. Eser ya... Ama koca da gör. İlyas baba gibi ol da o zaman anlıyacaksın. O zaman anlıyacaksın herşeyin kocadığını. Bu orman öyle güzeldi ki. Ne avlanırdık burada delikanlı. Ayı vardı. Çok domuz vardı. Tilki sayısızdı. Naaa... şu balık kadar. Sonra orman fakirleşti. Fakir... benim gibi. Hey Allahım, o aylar, o domuzlar, efendiciğim o tilkiler nerelere gittiler? Kocakarıya döndü be bu orman.

Bana, eliyle alıp bir balık ikram eder:

— Ye be delikanlı, der, eee... şimdiki gençler de ne yerler, ne içerler. Ne yaparsınız siz be delikanlı? Gençli ğimde koşardım arabayı tâ Amasraya kadar. Sert çobanın eteğinde durdururdum bir. Sert çoban, bir evliya! Bu dokunuyor, bu adam dokunuyor bana be! Ağaçlar var ya, hani, o bodur bodur çamlar o tepede, onlar hep sert çobanın koyunları imiş. Olur mu, ha sen ne dersin? Koyun ağaç olur mu? Ne dersin? Sen okumuş adamsın. Ama bi lemezsin sen. Ben inanırım buna.

Bak, sana birşey söyliyeyim: Bir toprağa bak, bir yıldızlara herşey olur. Sert çoban da böyle imiş işte. O tepenin başında, yalnız otururmuş. Bakarmış yıldızlara... O tepenin de ne bol yıldızı olur, he! Nerede o günler hey! Herkes dalavere peşinde be delikanlı! Herkes, herkes. Bak ben olsam ne yaparım biliyor musun? Ne yaparım biliyorum...

Birden gözleri ışıldar, sessizliği dinler:

— Bir tilki kaçtı, der. Sonra, birdenbire bana:

— Sen ne okudun delikanlı, diye sorar.

— Doktorum, derim.

— Öyle ya, Doktorluk okudun. Ama darılma ya, bir şey söyleyeceğim sana, sen şu köyü biliyor musun?

— Biliyorum, derim.

— Haa!... bak ben o köyü çocukluğumdan beri bilirim. O köy kaç kerre batmıştır bilir misin? Çocuklariyle, kadınlariyle ölüp, sonra yeniden dirilmiştir. Sıtma vardır o köyde. Çekereğe inanma ha, baharda toprağı sulayıp geçer. Her yer batar. O köy de batar. Sonra efendiciğim, böyle

işte, sıtma bırakmaz o köyün peşini.

İşte böyle delikanlı, benim sana diyeceğim şu: Senin bu köye bir faydan dokunur mu? Dokunmaz. Senin hiç bir şeye faydan dokunmaz. Sen bir kendini düşünürsün. Bu köy senin umurunda mı, İlyas baba umurunda mı? Sen kendini kurtarmak için okursun! Naa... şu balıklar gibi kurtulmaya çabalarsın, kurtuldunmu da, keyifle suya dalıp gidersin, kalan balıkları düşünmezsin. Unutursun. Senin kimseye faydan dokunmaz.

Birden susar!

— Darılma be delikanlı diye, yeniden başlar, ben de ileri geri konuştum. Severim okumuş adamla konuşmayı. Ben okumadım. Ben bir eşek gibi kaldım. Babam Kur'an okuyayım diye bana az sopa çekmemişti. Söktüremedim o kitabı. Çok sopa yedim, yine söktüremedim. Hem Kur'anı insan kalp diliyle okumalı. Ezberlemişsin bir şeyler sonra sıçmışsın caminin avlusuna, oldu mu bu?

Bak, şu köyde, ya, şu sıtmadan batıp çıkan köyde bir hoca var, köy imamı. Ne sakallı domuzdur o. Bir mektep açmış. Bizim zamanımızda da vardı bu mektepler. Bir şeye yaramadı, yaramaz da; yaramaz elbette, hey delikanlı kitap başkadır, amel başka. Ne diyordum ben, o imam bir mektep açmış diyordum. Asmış masum yavrucağızların boyunlarına cüz keselerini... Bilmedikleri şeyleri ezberler dururlar.

Kimi de benim gibi yer babasından sopayı. Ama bahar gelip de Çekerek bastı mı ovayı ağızlarını bıçak açmaz onların. Okumak iyi şey, okumak güzel şey delikanlı. ama Çekereği bilmek için okuyacaksın, Çekereği bilmeli, iyi bilmeli, suları, ormanı, ağaçları iyi tanımalı. Allah oralarda. Allah sulara, ormanlara, ağaçlara dağılmış, her yerden ses veriyor. Yoksa o domuz imamın pis sakalında Allah yok, Allah temizlikte, iyilikte delikanlı. Bunları, ben asıl bunları bilmeli derim.

Sen okuyup ne yaptın? Söyle... Ağzını öpeyim, ayağının türabı olayım söyle, bir şey söyle de öleyim senin için. Şunu yaptım de, bunu yaptım de, ama öyle birşey söyle ki, yalnız başkası, yalnız başka birisi için yapılmış olsun. Bu yaptığın şeyi de okuduğun için yapmış ol. Okumasaydım, böyle iyi bir şey yapamazdım, de. Anladın mı delikanlı? Dilim dönmüyor, söyleyemiyorum, şöyle diyeyim, okuduğun için, nurladığın için kendini unutarak, kendini hiçe sayarak başkası için ne yaptın?

Ormanın sessizliğinde sözleri kabarıyor ve kendi dünyasında esen rüzgârların sesi gibi dal dal dolaşıyor:

— Neden? Neden delikanlı? Bak dilim döndüğü kadar söylüyeyim! Sen kendini, nefsinı seviyorsun, herşeyden çok kendini seviyorsun. Ha... değil mi öyle? Okuyarak kendini kurtarmak istiyorsun. Ben ise... Ben eşeğin biriyim. Ben İlyas Babayım. Ama ben, gençliğimde bir adamı kurtardım. Donuyordu bir adam, kurtardım. Bu ayrı bir hikâye. Ama dedim ya ben cahilim. Ben zaten kurtarılması gereken bir insanım, Ben donan bir insanım. Ama sen kurtulmuş insansın, öyleyse kurtaracak insansın. Söyle bu halde ne yaptın? Ayağının türabı olayım söyle? Donmuş bir insanı kurtarabilir misin? İlyas baba, birden duruyor:

— Yüz dirhem bitmiş, diyor. Ocağa kuru bir ağaç dalı atıyor. Dal sevinçle çıtırdamaya başlıyor:

— Akşam bastırdı, gideyim, diyorum.

— Öyledir delikanlı öyledir, diye sitemle söyleniyor. Bak nasıl, İlyas babadan kaçırıyorsun. Ne o? Burası sessiz, ıssız, ışık yok, ses yok. Sana aslında burası lâzım, burası diyorum. Şu orman, şu sessiz, ıssız orman! Senin dinlenmen, kendini dinlemen, kendinden kurtulman, kendinden çıkıp, bu ormana dalman gerek! Ama veremezsin, veremezsin bilirim, delikanlı, kendini İlyas baba gibi bu hayata veremezsin. Bu hayattan öğreneceğin şeyleri de öğrenemezsin. Ama yine gel... Yine gel konuşalım. Ben senden nur almaya çalışırım.

Bu son kelimeleri İlyas baba, gizli bir alayla söyler. Ben, İlyas babadan ayrılırım Yine ormana dalarım, yolumdan bir tilki kaçır. Orman tatlı bir hüznle akşam uykusuna hazırlanır. Tâ uzaklardan İlyas babanın köpeğinin sesi işitilir ve oradan, İlyas babanın yalnız yaşadığı yerden, çalılar ve ağaçlar arasından ince mavi bir duman yükselir.

Ovaya çıkınca, biriği toprak yoldan hızla sürünüz, o yöne bakmayınız, akşam inmiştir artık! Çekereği göremezsiniz, hiç göremezsiniz, o kayalar arasından gizli gizli, sessiz sessiz akar, bizim çözemeyeceğimiz bir dille türküsünü söyler akar gider.

CEYHUN ATUF KANSU

Yeni Hikayeler, 1954, S. 57-63

DÜŞKÜNLER KOĞUŞUNDA YAŞAM VE ÖLÜM

Ambulans doluydu ama üstte bir yer buldular bana ve yola koyulduk. Kan kusuyordum, bol miktarda. Altımdakilerin üstüne kusacağımdan korkuyordum. Sireni dinleyerek yol alıyorduk. Çok uzaktan geliyordu sanki sirenin sesi, başka bir ambulanstan. Belediye hastanesine götürüyorlardı bizi, hepimizi. Yoksulduk. Düşkündük. Hepimizin sağlık sorunları vardı ve bazılarımız geri dönmeyecekti. Tek ortak yanımda yoksulluktu, bir de fazla şansımız olmayışı. İstiflenmiştik. Bir ambulansa bu kadar insan sığabileceğini tahmin etmezdim.

“Allahım, büyük allahım,” dedi altımdaki zenci kadın, “BENİM başıma böyle bir şey gelebileceği hiç aklıma gelmedi! Hiç, büyük allahım...”

Ben aynı duyguyu taşı mıyordum. Uzun süredir oynaşıyordum ölümle. İyi dost olduğumuzu söyleyemem ama tanıyorduk birbirimizi. O gece atik davranıp epey yaklaştım bana. Uyarılar almıştım: mideme kılıç sokuluyormuş gibi ağrılar, kulak asmamıştım ama. Dayanıklı olduğumu sanmıştım, acı talihsizlikti benim için. Önemsememiştim. Çivi çivi yi söker mantığı ile sancılarımın üstüne viski içmiştim. İşim buydu, sarhoş olmak. Viski yüzünden gelmişti bu başıma; şarapla yetinmeliydim.

İçten gelen kan parmak kesikinden akan berrak kırmızı değildir. Mordur, siyah hatta, ve iğrenç kokar, boktan bile daha iğrenç. Bize hayat veren sıvı bira sıçmığından daha berbat kokar.

Kusacak gibi hissettim kendimi yine. Yediğiniz yemeği kusmaktan pek farklı değildi, kan geldiğinde biraz rahatlıyordu insan. Ama bir yanılsamaydı sadece...her ağız dolusu Ölüm Baba'ya biraz daha yaklaştırıyordu insanı.

“Allahım, allahım, hiç aklıma gelmezdi...”

Kan geldi, ağzımda tuttum. Ne yapacağımı bilemiyordum. Bulunduğum yerden aşağıdaki dostlarımı fena ıslatabilirdim. Kanı ağzımda tutup ne yapacağımı düşündüm. Ambulans bir viraj aldı, kan ağzımın kenarından sızmaya başladı. Ölürlen bile edepli olmak zorundaydı insan. Kendimi toparlayıp kanı yuttum. İğrençti. Sorunu halletmiştim ama. Biran önce bir sonrakini sallayabileceğim bir yere varmamız için dua ettim.

Gerçekten, ölümü düşünmüyordu insan; tek bir şey geçiyordu aklından: bu çok rahatsızlık verici bir durum, olanları denetleyemiyorum. Seçimlerini kısıtlıyor, insanı itip kakıyorlar.

Ambulans hastaneye vardı nihayet, beni bir masanın üstüne yatırıp sorulara başladılar: Hangi dine mensuptum? Doğum yerim? O hastaneye daha önce gelmiş miydim, borcum var mıydı? Doğum tarihim? Annem ile babam hayatta mıydı? Evli miydim? Bildiğiniz sorular. Aklınız yerindeymiş gibi konuşuyorlardı sizinle; her an ölebileceğiniz endişesini oynamıyorlardı bile? Ve hiç acele etmiyorlardı. İnsanı sakinleştiren bir tavırdı bu, ama sizi sakinleştirmek değildi amaçları. Artık sıkılmışlardı, öldüğün ya da uçtuğun ya da osurduğun umurlarında değildi. Hayır, osurmamanı yeğlerlerdi.

Derken bir asansöre soktular beni, kapı karanlık bir bodruma açıldı. Tekerlekli yatağımla dışarı çıkardılar beni. Yatağa yerleştirip gittiler. Hademelerden biri küçük beyaz bir hap verdi bana.

“Al bunu,” dedi. Yuttum hapi, bir bardak su verip kayboldu. Uzun zamandan beri kimse bana bu kadar şefkat göstermemişti. Arkama yaslanıp etrafımı inceledim. 8-10 yatak vardı, hepsinde de erkek Amerikalılar. Komodinlerimizin üstünde bir teneke sürahi ve bir bardak vardı. Çarşafklar temizdi. Karanlıktı içerisi, ve soğuk, bir apartman dairesinin kileri gibi. Tek bir ampul yanıyordu koğuşta, çıplak.

Yanımdaki yatakta iri bir adam yatıyordu, yaşlıydı, elli beşinde belki, ama azmandı; cüssesinin büyük kısmı yağdan oluşuyordu, ama yine de çok heybetli görünüyordu. Yatağına bağlanmıştı. Tavana bakarak kendi kendine konuşmaya başladı.

“...ne kadar hoş çocuktu, temiz ve cana yakın, işe ihtiyacı olduğunu söyledi. Ben de „temiz bir görünüme sahipsin,” dedim ona, "iyi bir ızgara aşçısına ihtiyacımız var, iyi ve namuslu birine, namuslu bir yüzü görür görmez tanırım evlat, insanın karakterini yüzünden okurum...benimle ve

karımla çalış, kendine bir yuva buldun, evlat," dedim. "olur efendim," dedi, aynen böyle dedi, iş bulduğu için çok mutlu olmuştu. "Martha," dedim karıma, "iyi bir çocuk bulduk sonunda, temiz ve namuslu, öbür orospu çocukları gibi kasayı tırtıklamayacak."

Gidip indirimli fiyata tavuk aldım, çok hesaplı. Martha tavuktan bin bir türlü yemek yapabilir, tavuk sihirbazıdır. Albay Sanders eline su dökemez. Gidip hafta sonu için yirmi tavuk aldım. İyi bir hafta sonu olacağı kesindi, tavuk spesiyal. Yirmi tavuk aldım. Albay Sanders'ı iflas ettirecektik. İyi bir hafta sonu iki yüz dolar net kar bırakır. Çocuk tavukları yolup temizlememize bile yardımcı oldu, kendi zamanını feda ederek. Martha ve ben çocuksuz bir aileyiz.

Gitgide kanım ısındı çocuğa. Martha arka tarafta tavukları pişirdi, tavuklar hazır...on dokuz farklı tavuk yemeği yapmıştı, kığımızdan tavuk çıkacaktı neredeyse. Çocuğun tek yapması gereken hamburger, biftek falan pişirmektir. Tavuk hazır. Ve Allah için iyi bir hafta sonuydu. Cuma akşamı, Cumartesi ve Pazar. Canla başla çalışıyordu çocuk, ve iyi huyluydu. Onunla çalışmaktan zevk alıyordunuz. Çok komik espriler yapıyordu. Bana albay Sanders diye hitap ediyor bende ona oğlum diyordum. Albay Sanders ve oğlu, buyduk.

Cumartesi gecesi kapattığımızda hepimiz yorgun ama mutluyduk. Tek porsiyon tavuk kalmamıştı. Çok dolu geçmişti, boş masa bekleyenler bile olmuştu, görülmemiştir. Kapıyı kapattım, bir şişe kaliteli viski açtım, üçümüz oturup birer bardak içtik. Çocuk bulaşıkları yıkadı, yerleri süpürdü. "Tamam, Albayım," dedi, "sabah kaçta tekmil veriyorum?" gülümsüyordu. Altı buçukta dedim, kepini alıp yatmaya gitti. "melek gibi çocuk bu, Martha" dedim ve parayı saymak için kasaya gittim.

TAMTAKIRDI! Diğer iki günün hasılatını koyduğum puro kutusu da gitmişti. Onu da bulmuştu. Öyle temiz görünümlü bir çocuk... anlayamıyorum...kendine bir yuva bulduğunu söylemiştim ona...yirmi tavuk...tavuk pişirmekte üstüne yoktur Martha'nın... ve o çocuk, o ciğeri beş para etmez ödlele orospu çocuğu, lanet parayı çalıp kaçtı, o çocuk..."

Sonra haykırdı. Çok haykıran insan gördüm ama böylesini görmedim. Kemerlerini koparacaktı neredeyse. Yatak yerinden oynadı, çılgığı duvarlarda yankılandı. Acı içindeydi adam. Kısa bir çığlık değildi. Sonu gelmek bilmedi. Sonra birden kesildi. Biz, yataklarına uzanmış 8-10 hasta Amerikalı sessizliğin tadını çıkardık.

Sonra yine başladı. “Öyle temiz görünümlü bir çocuktuk ki, bayılmışım ona. Kendine bir yuva buldun, dedim. Çok komik esprileri vardı, güzeldi onunla çalışmak. Gidip yirmi tavuk aldım. Yirmi tavuk. İyi bir hafta sonunda iki yüz dolar kar etmek işten bile değildi. Yirmi tavuk aldım. Albay Sanders diyordu çocuk bana...”

Yatağımdan aşağı eğilip bir ağız dolusu kan kustum.

Ertesi gün hemşirenin teki tekerlekli yatakla gelip yatağa yatmama yardım etti. Hala kan kusuyordum, takatsizdim. Beni asansöre soktu.

Teknisyen cihazın arkasına geçti. Göbeğime sivri bir uç dayayıp orada durmamı söyledi. Ayakta duracak gücüm yoktu.

“ayakta duramayacak kadar güçsüz hissediyorum kendimi,” dedim.

“sadece dur,” dedi.

“durabileceğimi sanmıyorum,” dedim.

“kıınıldama,” dedi.

Arkaya doğru devrilmek üzere olduğumu hissettim.

“düşüyorum,” dedim.

“düşme,” dedi.

“kıınıldama,” dedi hemşire.

Sırtüstü düştüm. Lastikten farkım yoktu. Hiçbir şey hissetmemiştim. Tüy kadar hafifim sanki. Öyleydim herhalde.

“Allah kahretsin,” dedi teknisyen.

Hemşire beni ayağa kaldırdı, sivri ucu göbeğime dayadılar yine.

“duramıyorum,” dedim, “ölüyorum galiba. Ayakta duramıyorum. Üzgünüm ama duramıyorum.”

“kıınıldama,” dedi teknisyen, “öyle kal.”

“kımıldama,” dedi hemşire.

Sırtüstü devrildim yine.

“afedersiniz,” dedim.

“Allah belanı versin!” diye bağırdı teknisyen, “iki film harcattın bana! Parayla alınıyor bu filmler!”

“özür dilerim,” dedim.

“götür şunu!” dedi teknisyen.

Hemşire beni yerden kaldırıp tekerlekli yatağa yatırdı. Bir şarkı mırıldanarak asansöre soktu.

Beni o bodrumdan çıkarıp büyük bir odaya koydular, çok büyük bir odaya. Ölmekte olan kırk kadar hasta vardı o odada. Çağrı düğmelerinin kabloları koparılmıştı. Her iki tarafı kurşun levha kaplı bir kapı bizi doktorlardan ve hemşirelerden ayırıyordu. Yatağımın kenar demirlerini kaldırmışlardı, sürgü kullanmam istenmişti ama nefret ediyordum sürgüden. Kullanışlı bir sürgü tasarlayan kişiyi doktorlar ve hemşireler sonsuza dek lanetleyeceklerdir.

Sıçma isteği duyuyor, ama sıçamıyordum. Sadece sütle beslendiğim ve mide kanaması geçirdiğim için makata fazla bir şey yollayamıyordum. Hemşirelerden biri sert bir parça rosto, yarı pişmiş havuç ve püreleşmemiş patates sundu bana. Reddettim. Boş yatağa ihtiyaçları olduğunu biliyordum. Neyse, sıçma isteğim geçmiyordu. Tuhaf.

İkinci ya da üçüncü gecemdi. Çok güçsüzdüm. Yatağımın kenar demirini indirmeyi başardım, yataktan kalktım. Helaya gidip oturdum. İkindim, orada oturup ıkindim. Sonra kalktım. Hiçbir şey çıkmamıştı. Biraz kan sadece. Sonra atlı karınca dönmeye başladı beynimde, elimle duvara yaslanıp bir ağız dolusu kan kustum. Sifonu çekip dışarı çıktım. Yarı yolda tekrar kan geldi ağzıma. Düştüm. Bir ağız dolusu da yere kustum. İçimizde bu kadar kan olduğunu bilmiyordum. Bir ağız dolusu daha saldı.

“Seni orospu çocuğu,” diye bağırdı yaşlı bir adam yatağından, “sesini kes de uyuyalım biraz.”

“Bağışla yoldaş,” dedim ve bayıldım.

Hemşire burnundan soluyordu. “Sana yatağının kenar demirini indirmemeni söylemedim mi, orospu çocuğu? Gecemi piç edip duruyorsunuz, pis herifler!”

“A.cığın balık gibi kokuyor,” dedim ona. “Senin yerin Tijuana kerhaneleri.”

Saçımdan tuttu, başımı kaldırdı ve sol yanağıma sert bir tokat attı, sonra bir tane de sağa.

“Sözünü geri al!” dedi. “Sözünü geri al!”

“Florance Nightingale, seni seviyorum,” dedim.

Başımı yere koyup çıktı. Ruh ve ateş vardı kadının içinde; sevmiştim. Kanımın içinde yuvarlanıp önlüğümü kirlettim. Florance Nightingale yanında bir başka dişi sadistle odaya girdi, beni kaldırıp iskemleye oturtttuktan sonra iskemleyi yatağının yanına ittiler.

“Çok fazla gürültü!” dedi yaşlı adam. Haklıydı.

Beni yatağa yatırdılar, Florance yatağının demirini kaldırdı. “Orospu çocuğu,” dedi, “bir daha yatağından çıkarsan canına okurum!”

“Em beni,” dedim, “gitmeden önce em beni.”

Üstüme eğildi ve gözlerini yüzüme dikti. Trajiktir yüzüm. Bazı kadınlara çekici gelir. Gözleri iri ve tutkuluydu, gözlerimin içine bakıyorlardı. Çarşafı indirip önlüğümü kaldırdım. Yüzüme tükürüp dışarı çıktı... Başhemşire geldi.

“Bay Bukowski,” dedi, “size daha fazla kan veremiyoruz. Kan krediniz yok.”

Gülümsedi. Beni ölüme terk edeceklerini söylemeye gelmişti.

“peki,” dedim.

“Rahip ister misiniz?”

“Ne için?”

“Kaydınızda Katolik olduğunuz yazıyor.”

“Öylesine söyledim.”

“Neden?”

“Eskiden Katoliktim. Ama „dinsiz“ yazınca bir sürü soru soruyorlar.”

“Kayıtlarımıza göre Katoliksınız, Bay Bukowski.”

“Bakın, konuşmakta zorlanıyorum. Ölüyorum. Pekala, pekala, Katoliğim, öyle olsun.”

“size daha fazla kan veremiyoruz, Bay Bukowski.”

“Babam belediye için çalışıyor. Onların kan programı var yanılmıyorsam. Los Angeles Belediye Müzesi. Henry Bukowski. Benden nefret eder.”

“Araştıralım.”...

Ben yukardayken dosyamın aşağı inmesi gerekti. Hastaneye geleli dört gün olmuştu, henüz doktor görmemiştim. Sonra benden nefret eden babamın işi ve işsiz ve ölmekte olan ayyaş bir oğlu olduğunu öğrendiler, baba kan programına kan vermişti, bir şişe kan astılar çengele. 13 şişe kan, 13 şişe glikoz verdiler, aralıksız. Hemşire iğneyi sokacak yer bulamıyordu...

Bir keresinde uyandım, başımda bir rahip duruyordu.

“Peder,” dedim, “lütfen gidin. Ölmek için buna ihtiyacım yok.”

“Gitmemi mi istiyorsun oğlum?”

“Evet, Peder.”

“İnancımı yitirdin mi?”

“Evet, inancımı yitirdim.”

“Katolik doğmuşsan Katolik ölürsün evlat.”

“Saçmalıyorsunuz, peder.”

Yanımdaki yatakta yatan yaşlı adam, “Ben sizinle konuşurum, peder,” dedi. “Benimle konuşun.”

Rahip adamın yanına gitti. Ben ölümü bekledim. Ölmediğimi gayet iyi biliyorsunuz, şimdi size bunları anlatıyor olmazdım...

Beni bir zenci ve bir beyazla aynı odaya yerleştirdiler. Beyaz adama her gün taze güller geliyordu. Gül yetiştiricisiydi, çiçekçilere gül satıyordu. Ama o sıra gül mül yetiştiremiyordu. Zenci benim gibi iç kanama geçirmişti. Beyaz adamın kalbi hastaydı, çok hasta. Öylece yatıp duruyorduk. Beyaz adam gül yetiştirmekten konuşup duruyordu bir sigara için neler vermezdi. Ben kan kusmuyordum artık. Kan sıcıyordum sadece. Yırttığımı hissetmeye başlamıştım. Bir şişe kanı yeni boşaltmıştım, iğneyi çıkarmışlardı.

“Sana sigara bulabilirim, Harry.”

“Tanrım, Sağol Hank.”

Yataktan kalktım. “Bozuk paran var mı?”

Harry bir miktar bozuk para koydu avucuma. Odadan çıkıp koridorun sonuna yürüdüm. Bekleme odasında sigara makinesi vardı. Bir paket sigara alıp odaya döndüm. Charley, Harry ve ben yataklarımıza uzanıp sigaralarımızı tüttürdük. Bu sabahı. Öğleden sonra bir doktor geldi. Harry’yi makineye bağladı. Makine tükürdü, osurdu, kükredi.

“sigara içtiniz, değil mi?” diye sordu doktor Harry’ye.

“hayır doktor, yemin ederim içmedim.”

“Hanginiz ona sigara verdi?”

Charley gözlerini tavana dikti. Ben gözlerimi tavana diktim.

“Bir sigara daha içerseniz ölürsünüz,” dedi doktor.

Makinesini alıp dışarı çıktı. O çıkar çıkmaz sigara paketini yastığının altından çıkardım.

“Ver bir tane,” dedi Harry.

“Doktoru duydun,” dedi Charley.

“Evet,” dedim, harikulade mavi dumanı üfleyerek, “doktoru duydun, son sigaran olur.”

“Böyle çekmektense mutlu ölmeyi yeğlerim,” dedi Harry.

“Ölümünden ben sorumlu olamam, Harry,” dedim. “Bu paketi Charley”ye fırlatıyorum, isterse o sana bir sigara versin.”

Paketi orta yatakta yatan Charley”ye fırlattım.

“Hadi Charley,” dedi Harry. “bir sigara ver.” Charley paketi bana fırlattı.

“Hadi, Hank. Bir tane.”

“Hayır, Harry.”

“Lütfen. Yalvarırım. Bir tane, tek.”

“Off, tanrım.”

Paketi fırlattım ona. İçinden bir tane çekerken elleri titriyordu.

“Kibrit yok. Kibrit kimde?”

“Allah kahretsin,” dedim.

Fırlattım kibriti.

Yeni bir şişe kan bağladılar bana. On dakika kadar sonra babam geldi. Vicky yanındaydı, sarhoştı, zor ayakta duruyordu.

“Sevgilim!” dedi, “bitanem!”

Yatağa doğru sendeledi.

İhtiyara baktım. “Orospu çocuğu, onu buraya sarhoş getirmen gerekmezdi!” dedim.

“Beni gördüğüne sevinmedin mi, sevgilim? Beni görmek istemiyor musun yoksa?”

“Bu kadınla buluşmamamı söylemiştim sana,” dedi babam.

“Beş parası yok. Ona viski aldın, sarhoş ettin ve buraya getirdin, aşağılık herif.”

“Onun iyi bir kadın olmadığını söylemiştim sana, Henry. Kötü bir kadın olduğunu söylemiştim sana.”

“Artık beni sevmiyor musun, bitanem?”

“Çıkar onu buradan...HEMEN!” dedim ihtiyara.

“Hayır, hayır. Onun ne tür bir kadın olduğunu görmeni istiyorum.”

“Ben biliyorum Onun ne tür bir kadın olduğunu. Onu buradan hemen çıkar, yoksa tanrı yardımcım olsun, şu iğneyi kolumdan çekip seni bir güzel benzeteceğim!”

İhtiyar, Vicky’yi dışarı çıkardı. Yastığıma yığıldım yine.

“Güzel kadın,” dedi Harry.

“Biliyorum,” dedim, “Biliyorum.”

Kan sıçmıyordum artık; yiyebileceğim şeylerin bir listesini verdiler ve bir kadeh daha içersen ölürsün, dediler. Ameliyat ve ölüm konusunu görüşmek için Japon bir kadın doktor geldi, şiddetli bir tartışma geçti aramızda. “Ameliyat yok,” dedim, öfkeli kıcını sallayarak odadan çıktı. Ben taburcu olduğumda Harry hala ayaktaydı, sigara paketini zulalıyordu.

Güneş ışığında biraz yürüyüp kendimi nasıl hissettiğime baktım. İyi hissediyordum. Trafik akıyordu. Kaldırım her zamanki kaldırımdı. Otobüse binmekle birilerini arayıp beni almalarını istemek arasında kararsız kaldım. Telefonu olan bir bara girdim. Önce oturup bir sigara

içtim. Barmen yanıma geldi, bir bira istedim.

“Ne var ne yok,” diye sordu.

“Pek bir şey yok,” dedim. Uzaklaştı. Birayı bardağa boşalttım, bardağı bir süre seyrettikten sonra yarısını diktim. Biri müzik dolabına para atmıştı, müziğimiz oldu. Hayat daha iyi görünmeye başlamıştı. Bardağımdaki birayı diktim, bardağı tekrar doldurdum ve kamışım bir daha sertleşir mi acaba, diye geçirdim içimden. Etrafıma bakındım. Tek kadın yoktu barda. En iyi ikinci şeyi yaptım. Bardağımyı kaldırıp dipledım.

Çeviri: Avi Pardo

CHARLES BUKOWSKI

Amerikalı şair ve yazar

Sevimli Bir Aşk Hikayesi, S. 78-84

İYİ BİR GÜNEŞ

“Öldüğüm zaman çiçek göndermeyin benim çiçeklerim var”

Miss LU

Güneşli bir Pazar sabahı. Tath Belâ geldi. Bir Pazar sabahı dışarda. Geldi ödünç para istedi benden biraz. Altımda iskemle masada oturuyordum. Pencerenin önünde. Bahçeden geçtiğini görmemiştim. Radyoyu kıstım, gazeteyi bıraktım. İkimizin de gözlerinde ayrı ayrı anlamlara gelen tümleçlerin sonundaki soru işareti var. Aynı soru işareti.

- Ne kadar dedim.

- Şu kadar dedi. Saçlarını karıştırırken gülümsüyordu. Laden ağaçları gibi sallanıyor da. İstedğim pikap iğnelerini de getirmiş, küçük teneke kutusuyla cebinden çıkarıp elimin yanına, masaya koydu. Kente sık sık inemiyordum.

- Deniz var önce.

- Peki dedim. Biliyorsun..

- Evet dedi. Gülümsüyordu. Bir iki söz daha ettik. Dışarsı güneşle dolu.

Sonra yüz seksen derece döndü birden. Bereket kapı arkasındaydı. Acele ediyor. Geldiğinde açık olan kapıyı çekti. Merdiveni indiğini duymamak için radyonun sesini yükselttim.

Güneşli bir pazar sabahı. Hemen herkes dışarda. Tath Belâ, yabani yaseminlerin bulunduğu sol kaldırımda koşuşan çocukların arasından

geçip gitti.. Pencereden gördüm onu. Pek sevimliydi yine. Pencereden. Laden ağaçları gibiydi. İngiliz Bahçesi'nde yüzlercesi var onlardan.

Baş Belâsı'nı ise aynı günün akşamı sokakta gördüm. Kente inmiş bulunuyordum. Bir kız arkadaşıyla yaklaştı. Düşündüklerim makasla kesilmiş. Önce kıza baktım. Yerindeydi. Ağzımsa Baş Belâsı'yla. Yürüdük. Kızı gördüm ısıırıyordu, bir yerden tanıyacaktım, gerisi gelmedi.

Baş Belâsı'na, sabahleyin Tath Belâ'yı gördüğümü anlattım kısaca. Bezgin bir tavırla:

- İyi ama dedi. Ne yapmak istiyor hâlâ bu çocuk. Çok karşılaştım böyleleriyle. Kâğıt gibi yırtılırlar dayanamayıp. İki aydır ailesine mektup yazmıyormuş. Sıkılmadan geldi kendisi anlattı bana. Beni açmıyor, açmayacak bu çocuk. Dün akşam yine bu vakitlerde bir gemi gibi yan yan yanaşıyordu kızcağıza. Sevinç içindeyken üzünç içindeler bakıyorsun birden. Uyku uyumadıklarını ayırt etmedim mi hiç? Bin yıldır uyumuyorlar bin yıldır uyumayan müminler gibi. Dudakları morarmış ikisinin de...

Bu çeşit belâlar nedense çabuk açılır. Kız uslu uslu yürüyordu yanımda.

- Neyse dedim. Anladım. Yeter. Sen bir başka açıdan bakıyorsun. Bir yere uğramam gerekiyor, şimdi.

- Şimdi mi? dedi.

- Bir dakika. Şapkama iki kez dokundum parmaklarımla, tamam. Bir tanrının iki yüzü gibi ayrı ayrı gülümsedim. Hoşça kalın çocuklar. Sesim boğuk, tıkanmış, kötü kötü tınıyor.

- Ben alçağın biriyim diyordu, arkamda konuşarak yürüyen iki adamdan pahalı şapkalısı. Ne bileyim ben?

Allahın Belâsı'na tam onlardan ayrıldığım sırada rastladım. Biraz değişmiş. Sakal bırakmış ayrıca. Şaşarsınız bir ayda uzun bir sakal. Ağzının yeri doğru dürüst belli olmuyor. Konuşunca ancak şurası diyebiliyorsunuz. Değişmiş buluyorum onu gerçekten. Gözleri yeni silinmiş camlar gibi pırıl pırıl, parlıyor. Eli bile daha güçlü, daha büyümüş geldi bana. Dimdik durmaya çalışıyordu. Hafif kamburluğunu

yok etmek için midir nedir?

- Ne oluyoruz yahu dedim. Bağıra bağıra anlatıyordu. Sakin ol biraz, dedim. Duyabiliyorum.

(Bazan arkadaşlarımla ölmüş oldukları kanısına kapılıyorum nedense. Mutlu muyum, değil miyim diye düşünmeyecek denli uğraşları, didinleri olan kişilerdenim ben de. Yeni bir gömlek giyince, yıkanınca sevinen...)

Şimdi Allahın Belâsı karşımda. Geçitlerden birine girdik. Gidip fişleri o aldı. Ayakta bira içiyoruz. Yarım saate yakın çene çaldık, hafifledik. Bir sıkıntımız yok – yine de. Yeni tuttuğu ev oldukça güzelmiş. Tam bana göre diyor. Tehlikesi yok.

- Bir değişiklik olduğunu seziyordum zaten diyorum.

Az ötemizde fiçilerin çevresinde demir atmış gibi oturan gemiciler var. Bir tanesi kalkıp üstümüze geldi, geldi ayağıma bastı. Bakıştık. Göz göze gelmek hatasında bulundum, nasılsa. Benimkisi yine soru işaretliydi ama, gemicinin ananın dinini ne yapmak istediğini anlatmak istermiş gibiydi.

Çıngır çıkarmak istemiyordum. Sigaralarımıza davrandık. İçerek çıktık. Bizi zevkle seyredenler vardı, İtalyan lokantasından başlarını uzatmış iki kırmızı yüz. Gürültüden nefret ederim. Çıngır çıkarmak istemiyordum.

Allahın Belâsı'nın evi kadınlı erkekli bir sürü insanla doluydu. Pencereleleri de ardına değin açmışlar. Pek bizi gören olmadı. Çene çalanlar arasında gözlük kullanan, iyi para kazanan hiç ama hiç sevmediğim bir yahudiye, ceketsiz, gabardin pantolonlu üniversiteden bir genci ve birdenbire de Tatlı Belâyı gördüm. Kızıyla, yavrusuyla. Kendimi tutamadım.

- Ben gidiyorum, dedim.

- Dur, yahu dedi. Ve bir sigara tutuşturdu ağzıma zorla. Oldum olası böyle çiğliklerden hoşlanmıyorum.

- Gideceğim, dedim. İçimde şarap gibi yıllanmış bir kıskançlık, indim aşağı. Kimse tutamaz beni. Yukarıda sesleri, pencerelelerde gölgeler. Ben bu yükü çekemem. Atladım tramvaya.

İnsan sıkıntıdan bunalınca kendini nereye atacağını bilemiyor. Püsküllü Belâ'nın evine atmıştım bu kez. Üst katlardan birinde oturur. Ben de Mike Hamer gibi merdiven kompleksi var galiba.

Ağzında çukolata açtı kapıyı bana. Anlaşılan daha birileri var içerde. Doğru çıktı. Dört kişi olduk. Bu Pazar akşamı talihim kalabalıktan yana açık.

Çıkmak üzereymişler zaten. Biraz konuştuk. Nuh'u daha önceden tanıyorum. Miss Lu'nun ölüm töreninde yan yana düşmüştük. (Miss Lu sekseniki yaşında öldü). Belki bin tane yüzü var. Üstelik ukalânın biri bence. Bir dakika sürmedi çıkarken kapıda patlayacaktım. Bereket versin Püsküllü Belâ iyi geceler, dedi onlara.

- Biz gidiyoruz. Ayrıldık.

- Sağol, dedim. Nuh'u yumruklamaktan korkuyordum yoksa.

- Neyin var alla'sen bu gece senin?

- Senin?

Kara Belâ ile Yedi Belâyı bulduk. Evdeydiler.

- Karnımız aç, dedik. Yiyip gelelim. Diyeceklerimiz var.

Çıkarken, bir masada görmezlikten gelmeme rağmen üstünde armaları, uydurma madalyaları ve kaymakamlar gibi gerdanlı hiç kazanmamış eski bir acun güzelinin feraceli resimleri olan bir püro kutusu gözümden kaçmadı.

Herkeste bir değişiklik var. Püsküllü Belâ sanki yanımda sekiyor, sekerek yürüyor.

Lokanta kalabalıktı. Güç yer bulduk. Çokça içki getirttim ve içtim gönlümce. Kimseciklere aldırmamalıyım diyordum içimden. Püsküllü Belâ benimle ilgisiz görünüyordu. Eski bakanlardan birinin oğluna selam yolladı başıyla.

Kalktığımızda iyice olmuşum, ben. Hesabı ödedik.

- Evde, burada boğuluyorum ben, dedim. Anlasanıza. Çıkalım. Yanaşmak istemiyorlardı, aldırmadılar.

- Git bir soğuk suyla yıkan açılırsın, dedi Yedi Belâ. Çare yoktu, gittim dediğini yaptım. İyi gelmişti biraz.

Odaya döndüğümüzde Tatlı Belâdan söz açmışlardı. İçimizde en genci oydu.

- Ne derseniz deyin fakat o ölecek, dedi biri. Ola ki bendim bunu diyen. Şaşıyorum.

- Onun yerine bir başkası ölemez mi sanki, dedi Kara Belâ. Tanrının elinde bu.

- Ne demeye getiriyorsun yani?

- Hiç. Bir başkası olsun da.

- Bir değişmeyen sen kalmışsın.

- İki kişi birbirlerini yeyip bitirdikten sonra kimse bir şey yapamaz. Birbirlerini uyluk kemiklerine değin seviyor onlar.

- Bu konuyu burada kessek, dedi Yedi Belâ.

- Çıkalım, dedim ben de yüksek sesle. Çıkalım. Çıktık. Osmanlı Sokağına, Allahın Belâsı'nın evine gittik.

Gürültü sokağa taşıyordu, pencerelerden kusuyordu. Ağızları dolu dolu gülüyorlardı. İçerde Nuh'a da rastlamıyalım mı. Talihim yaver gidiyor.

O gece, hep başka konulardan konuşulduğu dikkatimi çekti yalnız fırsatını bulup söyledim. Kikirdedi. Bol bol soda içtik. Sigara tüttürdük hep. Önümüzdeki haftadan söz ettik.

Geç vakit dağıldık. Tatlı Belâ'yı son kez ayrılırken gördüm böylece, yavrusunu da... Sarmaşık gibi beline sarmıştı kolunu. Tokalaşmıştık. Sonra, bomboş sokaktan köşelerine kıvrılıncaya değin iki gece gölgesi gibi onları göz ucuyla izledik.

Bir taksi çevirdim. Yorgundum. Eve geldik. Püsküllü Belâ'nın yanımda olduğunu düşünemiyordum. Miss Lu'nun kalan çiçeklerinin arasından geçtik. Püsküllü Belâ kadınlığı üzerinde ışıklar yaktı. Perdeleri çekti. Sonra soyunup yattık. Beni çok seviyormuş. Çıldırıyormuş benim için.

- Hadi, dedim. Sonra yıkanıp yattık.

Yakınıımızdaki evlerden birinde sinsi sinsi Gounod'nun Bir Kukla İçin Marşı çalınıyordu. Ancak duyabildim. Yastığımın serin beyaz örtüsüne yerleştirdim kafamı. İyi bir güneş görmek istiyordum sabahleyin. İyi bir güneş. Sevgili Miss Lu'nun çiçeklerini soldurmıyan Miss Lu için. İyi bir güneş.

ECE AYHAN

Dost Dergisi, Ekim 1958, 3. cilt, 13. sayı

DELİ

Lafa şöyle başladı:

- Başım... Başım... Öyle oluyor ki, sanki kara, ama kapkara, milyonlarca ince bacaklı bir böcek, beynimin bütün kıvrımlarında dolaşıyor, kendisine sığınacak bir yuva arıyor; ve buluyor. Beynimin bir köşesinde uyuya kalıyor. İşte o zaman rahat ediyorum; ve başım, başım benim oluyor. Hep böyle kalsa, böcek hep uyusa ne âlâ... Fakat hayır: Başka başka aralarla yine depreşiyor, rahatlamak için yayılıyor, büzülüyor, küçülüyor, büyüyor, nihayet yine o namutenahi ayaklariyle kafamda, beynimin içinde gezinmeye başlıyor. İşte o zaman gözlerim kararıyor, başım dönüyor, damarlarım şişiyor, kendimi kaybediyorum ve koşmak, atlamak, parçalamak, haykırmak istiyorum!..

Ve hakikaten böyle yapardı; bir çok defa onu, bağırarak şehrin sokaklarında, bir aşağı, bir yukarı koşarken görürdüm.

Bir kadındı o... Orta bir boyu ve etlice bir vücudu vardı. Yaşlı değildi. Fakat yaşadığı senelerin bütün haraplığı, çehresinin hatlarında ifadesini bulabiliyordu. Ağzı biraz büyükçe; ve daima aralık duran dudakları arasında muntazam dişler... Yüzü hiç bir kafa kemiğini göstermiyecek kadar dolgun ve kırmızı... Alnına ve çenesine seyrek serpilen çiçek izlerinin rengi daha açık pembe...

İsmi galiba Servet... Şehrin bütün tanıdıklarının Servet ablası... Birisi ona:

- Nasılsın Servet abla?

Demessin... Hemen yanına yaklaşır, güler, karşısındaki. nin gözlerine bir dakika dalar ve ondan ya bir sigara veya harçlık ister. Her gördüğüne, mutlaka ve aşağı yukarı aynı kelimelerle kısaca hayatını anlatır:

- Benim babam kolağasıydı. Annemle Selanikte evlenmişler. Ben orada doğmuşum. Sonradan buraya geldik, babam buraya gelirken yolda eşkiyalar onu öldürmüş ve annemi dağa kaldırmışlar. Ben o zaman daha küçükmüşüm. Annemin kucağındaymışım. Sonradan eşkiyaların başı, annemle beni buraya getirip bırakmış. Annem çalışmış, beni büyütmüş...

Bir akşam bir şey olmuş; ben bir bahçe içindeki kuyuya düşmüşüm. Annem bağırmış, hemen yetişmişler ve beni o kuyudan çıkarmışlar. İşte ondan sonra böyle aptal kalmışım. Bana deli de diyorlar. Ama ben deli değilim. Eğer kuyuda daha çok kalsaymışım, daha çok aptal olacaktım. Ama eğer kuyuya, bahçe içindeki o kuyuya düşmeseydim, böyle aptal olmayacaktım! Kafamdaki karaböcek o kuyunun sularından beynime geçti.

Ama sonra o kuyuya taş attım. Kucak, kucak, günlerce taş taşıdım ve doldurdum: ağzına kadar doldurdum o kuyuyu... içindeki karaböceklerin hepsi havasızlıktan boğuldu. Ama beynimdeki hâlâ uyuyor. Kafam onun kuyusu oldu. Tam üç defa hastahaneye girdim; kafamı oyup onu çıkarsınlar diye... Tam üç defa... Ama ne gezer?.. Ne oydular kafamı, ne de böceği dışarı çıkarabildiler. Yalnız orada beni uyuttular. Ben uyuyunca böcek de uyumuş olacak ki, oradan çıkıncıya kadar beynimde gezmedi.

Bir akşam geç vakit onunla karşılaştım. Galiba biraz neş'em üzerimdeydi:

- Nasılsın Servet Abla!

Dedim.

Durdu, dik dik yüzüme baktı. Hiç sesini çıkarmadı ve yine yürümeye başladı. Sordum:

- Sigara ister misin?..

Oralı olmadı:

- Bak, bak, dedi, şimdi gece, gece, yıldızlar ve uyku... Şehir uyuyor. Koskoca şehir, bir insan gibi... Bir burun ve ağız, nefes alıp veriyor... Rüyalar görüyorlar?..

Bir zaman, hiç konuşmaksızın, ayaklarımızın sesini dinliyerek yürüdük.

- Şehir, yıldızlar... Uyku ve... Bak, işte uçan bir kaç yarasa... Yarasalar. Onlar her gece bu saatte çıkar. Annem söylerdi: Yarasalar en çok o sabah bir ölü çıkacak evin bulunduğu sokaklarda kanat vururlarmış... Yarasalar, yarasalar... Bak, bak, dedi, bir yıldız düşüyor!.. Bak ne kadar küçüldü, işte söndü, demek ki bir insan daha öldü. Annem her yıldız düşünce bir insan ölür derdi. Of, kafamdaki yine kıpırdıyor, canlandı, koşuyor, beynimin kıvrımlarından çıktı. Başım, başım, başım...

Haykırarak koşmaya başladı; onu sokağın karanlıkla karışan bir ucunda gözden kaybettim. Sesini gittikçe hafif olarak hala duyuyordum:

- Başım... Başım, başım!..

Ertesi sabah onun yine hastahaneye götürüldüğünü öğrendim. Durup, durup mütemadiyen haykırıyordu:

- Ya kafamdaki böceği çıkarın, ya beni öldürün.. Fakat olmaz, olmaz, yapamazsınız!

Doktorlar soruyordu:

- Ne olmaz, Servet Abla?..

- Olmaz, olmaz, beni öldürmek elinizden gelmez.

- Niçin?..

- Böcek bırakmaz!..

Bir gün yolum hastahaneye düştü. Buranın asabiye mütehassısı, dostumdu. Dostum, fikir ve mes'ele dostum... O, bazı asabiyeciler gibi,

gizli müessirleri maddeye irca etmiyen, girift ruh vâkıalarına inanan bir mizaç taşıyordu. Beni Servet Abla'nın yanına götürürken diyordu ki:

- Delilik!.. En bilmediğimiz âlem işte bu... Deli diye baktığımız tiplerin ağzından bazen öyle cümleler çıkar ki, sadece bir insan idrakının bu seviyeye çıkması için doldurmalıya mecbur olduğumuz çileyi görür de, bu yüzden rahatsız oluruz.

Servet Abla gülüyordu:

- Kuzum doktor, beni öldüremezsin değil mi?..

- Öldüremem, böcek bırakmaz!

Delinin tebessümü dondu, kaskatı kesildi. Gözlerine bulut üstüne bulut yığıldı:

- Evet bırakmaz!.. Herkes ölmekten korkar; ben de bu işkenceyi çekeyim diye, kafamdaki böceğin beni hiç öldürmiyeceğinden, ama hiç öldürmiyeceğinden, ölmeme müsaade etmiyeceğinden korkuyorum!..

EMİN ÜLGENER

Büyük Doğu, 4 Ocak 1946, S. 12

KWELL GELDİ

Uzun, hırıltılı, çok vites değiştirmeli, çok kafakakan bir otobüs yolculuğundan baba evine indim, çoraplarım ayaklarıma yapış. Erkek kardeşim açtı kapıyı, sarıldık, öpüştük. Annemler yazlığa gitmişler bile, İstanbul'da haziran başı, kardeş eve hemen bir bekâr evi dağınıklığı getirmiş, evin annemler buradayken kullanamadığı bölümlerine sere serpe yayılmış, orda burda ilgisiz kirli kahve fincanları, koltuk üstlerine atılmış gömlekler, pantolonlar, sağda solda sürünen çoraplar, birikmiş bulaşık, boş içki şişeleri toza durmuşlar...

Annemin yokluğu kokusu, annemin yokluğunun özgürlüğü mahmur kokusuna dönüşmüş. Kendimi banyoya attım. Osuruk otellerde soğuk duşlarla, gusul abdestimsel tez yıkanmalarla idare edilmiş, zaman zaman kolonya ile silinilmiş, parçalı bulutlu temizliklerden sonra, Galatasaray hamamı gibi geldi bana baba evi banyosu. Oklava gibi kirler çıktı keselendikçe. Birkaç gündür kaşınmaya başlamıştım artık. Sanki derim değişti, sağlıklı çıktım banyodan. Babamın bornozunu giydim, geldim oturdum masaya, kışları babamın oturduğu yere.

Babamın zula rakılarından biri açıldı. Özel şişeler bunlar. Üstünde babamın el yazısıyla tarihler var. Yazın o güzelim rakılar içiliyor. Yaz sonu babamların dönüşüne 24 saat kala, bakkaldan gaz kokulu, anasonsuz, bol ispirtolu hanzo rakılar alınıp, babamın şişeleri doldurulup bir güzel sanki açılmamış gibi kapanıyor ağızları. Babam bir gün onlardan birini açtığında çakıyor herhalde durumu ama bize renk vermiyor...

Bekâr mezeleriyle, sigaralarla donatıldı masa. Görüşmeyeliklerimiz anlatıldı. Kardeşim belli ki para sıkıntısı içinde. Haybeye dolaşmadım ya

ben bu Selçuklu ülkesini, cebimdeki bir tomar parayı getirip koydum masanın üstüne. Kadeh tokuşturduk paralıhğımıza. Devrisi gün pazardı, geç saat sızıldı. Bana her gün pazar da, kardeşim sabahları işe gidiyor. Bir güzel, bir güvenli uykuya daldım baba evimde.

Öğle suları uyandım. Kardeşim kahvaltı hazırlamış, bulaşıkları yıkamış, çayı demlemiş, çörekler almış, kahvaltı etmemiş, çayı gazetelere arkadaş etmiş, beni bekliyordu. Günaydınlaşma, kakara kikiri bir kahvaltı. Ancak bendeki kaşınma sürüyor.

- Bitlendim mi, nedir?

- Yok canım, seninkisi psikolojik! dedi kardeşim. Psikolojik msikolojik, hatır hutur oram buram kaşınıyor. Bol sabunlu bir duş çektim. Kaşınma, bana mısın demiyor. Kime misin o zaman?

Akşamüstü rakılarımızı koymuştuk ki kardeşim de kaşınmaya başladı.

- Saçmalama canım, bana baka baka kaşınmaya başladın, seninki tamamen psikolojik! dedim.

- Psikolojik msikolojik, hatır hutur oram buram kaşınıyor! dedi. Gülüştük. Derken Hakan geldi. Üçlü tavla turnuvası için tavlaya oturuldu. Hakan'larda su kesikmiş, Hakan banyo yaptı, rakı sofrası kuruldu. Daha bir kadeh içmemiştik ki Hakan da inceden kaşınmaya başladı.

- Psikolojik psikolojik! deyip basıyoruz kahkahayı, ancak kaşındığımız yerler kızarmaya, yaralaşmaya, derken bereleşmeye başladı. Üçümüzün de uyuz olduğu bir iki gün sonra anlaşıldı.

- Sosyete uyuzu! dedi doktor.

- Sosyete uyuzu nedir doktor bey?

- Bildiğimiz uyuz. Bu ara çok yaygın. Hali vakti yerinde insanlarda da görülmeye başlandı, onun için kibarlaştırıldı adı. Daha çok cinsel ilişkiyle yayılıyor, ancak çarşıftan da, havludan da, çamaşırdan da geçiyor...

O akşam durumu onlara açtım. En çok Hakan üzüldü:

- O zaman Melda da uyuz! İlacı yok muymuş, bu ibnenin şeyinin?
- Var. Kwell losyon ve bildiğimiz suudi sabun.
- Arap sabunu mu?
- Yes. Ancak Kwell denilen losyon bulunmuyormuş, bugün aramadığım yer, sormadığım eczane kalmadı. Vardı, bitti, gelecek, diyorlar.
- Allahallah!

Artık uyuz olduğumuzun bilinciyle daha çok kaşınmaya başlamıştık. O akşam buluşmayı düşlediğimiz kız arkadaşlarımızı üzümlere ve bin dereden yalan naklederek ektik.

- Evdeki herşey kaynatılacakmış! dedim.
- Yok yahu? dedi kardeşim.
- Bizim evdekiler de mi? dedi Hakan.
- Sizin evdekiler de! dedim.
- Hass.ktir! dedi Hakan ve sırtını kaşıyarak sürdürdü sözünü:
- Zaten sabahtan beri annem de kaşınıyor... Melda'larda da her şey kaynatılacak... Hassiktir be yahu!
- Ancak Kwell bulmadan bir şey kaynatmanın anlamı yok!
- Yarın İstanbul'un altını üstüne getirir, bir baks bulurum ben o ilâçtan! dedi Hakan. O gece ona güvenerek uyuduk. Sıkı içki içince derin uyunuyor, kaşınma olmuyor, belki de el kendi halinde kimi organları kaşıyor da sarhoşun bundan haberi olmuyor.

Kwell aramak olmasa evden hiç çıkmayacağım, çünkü kaşınmadan bir dakika bile duramıyorum. Kimin karşısında beş dakika otursam, durum açığa çıkıyor. İlk birkaç dakika, sırtını sandalyeye, koltuğa hafif hafif çaktırmadan sürterek idare etmeye uğraşıyorsun, kimi yerlerini cebinde bir şey arıyormuş gibi yapıp cep içinden hafif hafif kaşıyorsun, bacak bacak üstüne atarak iki bacağı birbirine sürtmek yoluyla kimi bacak

kaşıntılarını frenleyebiliyorsun...

Koltuk altlarındaki kaşınmalar için, iki kolu kavuşturarak sanki karşı tarafı daha iyi dinleme kompozisyonu alıyorsun, ancak ne denli idare etsen bir an geliyor ki dayanamayarak herhangi bir yerini deli gibi kaşıma arzusuyla yanıp tutuşuyor, sonunda da bu isteğin tutsağı oluyor, kaşıntıya hükmen yenilerek birdenbire ve delice kaşınıyorsun, karşı tarafın şaşkın bakışlarına açıklık getirmek zorunda kalıyorsun:

- Afedersiniz, uyuzum da... Sosyete uyuzu!

Karşı taraf sapsarı kesiliyor, sanki önemli bir şey değilmiş gibi yapmaya çabalıyor, beceremiyor, durup dururken inceden kaşınmaya başlıyor. Hızla yanınızdan uzaklaşan var. Eliniz sıkılmak istenmiyor, canınız sıkılıyor. Hiç iç açıcı bir durum değil. Kwell'i bulup, eve kapanıp bu olayı atlatmak gerek ve fakat Kwell bulunmuyor.

Akşamüstü Hakan telefon etti. Bir arkadaşının babasının Cerrahpaşa'da ecza deposu varmış, orada bir miktar Kwell varmış, adres verdi. Derhal taksiyle gidip almaya karar verdim.

Takside kaşınmamaya özen gösteriyorum. Neden durup dururken elin taksi şoförüne etiket olayım. Semtimizin şoförü bize neden yıllarca 67 numarada oturan uyuz bey ağbi muamelesi yapsın, çaktırmamak gerek durumu. Bir tür hastalık, ancak adı aş?ağılık. Üstelik, karşı taraf uyuz olduğunuzu çakınca vebalı muamelesi görüyorsunuz.

Bir iki kilometre kaşınmadan dayandım. Zaman zaman şoförün aynadan göremeyeceği açılardaki kaşınmalarımı sıvazlama yöntemiyle geçiştirdim. Fakat trafik de acayip, hiç uyuz olmayanı uyuz edecek bir akamama var trafikte, santim santim gidiliyor. Unkapanı önlerinde pazularımdaki kaşınmalara tutsak oldum, başladım her iki elimle her iki pazumu deli gibi kaşımaya. Şoför dikiz aynasından baktı, bir şey demedi, fakat ben sanki kolumla zina halinde yakalanmış gibi, durup dururken:

- Afedersiniz, uyuzum da! dedim.

- Sosyete uyuzu! diye düzelttim. Şoför aynadan baktı, gülümsedi:

- Kwell losyon alacaksın, arapsabunu alacaksın. Evde herşeyi kaynatacaksın! dedi, frene bastı:

- Yalnız hemen in, kusura bakma, ben yeni atlattım...

Boynum kıl kalınlığında, indim taksiden. Hızla uzaklaştı taksi. Yeni bir taksi beklemeye koyuldum. Taksi beklerken kaşıntı durmuyor elbette, üstelik en olmayacak yerler en olmayacak zamanlarda kaşınıyor ve kaşımak çözüm değil, kaşındıkça kaşınasın geliyor. Ne kadar kaşırsan o kadar kötü, kaşınmamak olanaksız...

Nerden bulaştı acaba bana? Cinsel ilişkiye değil, bu kesin. Adım adım Anadolu dolaşmaktan geliyorum, aylardır bir numaram yok... Abuk subuk otellerde yattık, güya temiz çarşıflarda uyuduk, ordan bulaştı elbette... Ayıbımı bilmeyen bir taksiye attım kendimi, kaşınmamakta kararlıyım. Sürtünme hareketleriyle Aksaray'ı bulduk. Dayan, diyorum kendi kendime, Cerrahpaşa'ya ne kaldı? Taksi şoförü birdenbire, önce ensesini, sonra daha kararlı bir biçimde sırtını, giderek sırtının daha aşağı noktalarını hatır hutur kaşımaya başladı. Deli gibi bir kaşıma isteği aşıyor insana böyle kaşınan birini görmek.

- Kardeşim kaşınma! deyivermişim. Şoför dikiz aynasından anlamsızca suratıma baktı:

- Anlamadım! buyurdu.

- Özür dilerim, ben birini kaşınırken görünce hemen kaşınasım gelir de... biçiminde konuyu tatlıya bağlama eğilimi göster dim.

- Ben babamın hayrına kaşınmıyorum ya, hastalık işte! dedi şoför.

- Hastalık mı?

- Evet ağbicim, sosyete uyuzu olmuşuz, dinini seviim! deyince şoför, bir an kalakaldım.

- Geçmiş olsun! deyiverdim.

- Geçince olucak! diye homurdandı şoför, boştaki eliyle direksiyonu tutan elini kaşdı, sonra kaşıyan eliyle direksiyonu tutup az önce kaşıyan elini, kaşdığı eliyle kaşdı... Ve söylenmesini sürdürdü:

- İlacı bulunmuyormuş, dinini sevdiğimin!

- Kwell losyun mu? dedim. Dikiz aynasından gözüme dikti gözünü:
- Hay ağzını seveyim, doktor musun ağbicim?
- Hayır, ben de uyuzum! diyerek allahıma kadar kaşınmaya başladım...
- Haaaa! Öyle söylesene ağbicim, ben de senden utancıma kaşınamıyorum. O zaman şöyle sağa çekeyim de bir efendi gibi kaşınalım! dedi, sağa yanaştı, durduk. Kardeş kardeş kaşındık.

Ona Kwell almaya gittiğimi açıkladım. Uçtu sevincinden. Uyuz uyuz, yeniden yola koyulduk. Artık gizli saklımız kalmamış, aynı amaca koşan iki yaralı cengâver gibi bütünleşmiştik. Şoför hızla Cerrahpaşa'ya ulaşmaya uğraşiyor, zaman zaman bana:

- Sayın ağbicim, sana zahmet şu ensemini az bi kaşısana! Biraz daha aşağı... Kuvvetli kaşı ağbicim, kuvvetli! diyor. Ben kaşıyıcıbaşı olarak onu kaşıyor, boş vakitlerimi kendi kaşınmalarına ayırıyorum. O vites değiştirirken baldırını kaşıyor, direksiyon kırarken belini koltuğuna sürüyor, zaman zaman ensesini omzuna sürtmeye uğraşıyorken geldik ecza deposuna.

On şişe Kwell almak istedimse de Hakan'ın arkadaşının babası, yalnız beş şişe verebileceğini söyledi, kaşınarak. Peki, ona da şükür. Bir şişeyi şoföre verdim.

- Gözünün yağını yiyeyim, sayın ağbicim, allah razı olsun! diyerek beni eve kadar getirdi, uyuzdaşız diye on para almadı.

Kardeşim işten yeni dönmüş, kaşınıyordu. Müjdeyi verdim. Kutlama kaşınmaları içinde evde, çarşaf, havlu, bornoz, fanila, don, çorap, mendil türünde ne varsa, kazan tencere, kap, kacak içinde kaynatmaya koyduk, arapsabunlu banyolar aldık, Kwell denen losyonu sürdük, bir ferahlama oldu. Kaşınmalar sürüyor, ancak eskisine oranla daha az şiddetli ve daha az aralıklı. Kwell kürü ve çamaşır kaynatmalar bir iki gün sürdü. Haftasonu hiçbir şeyimiz kalmayacağı belli oldu.

Günlerdir görüşmemekte direndiğimiz kız arkadaşlarımızı cumartesi akşamı eve çağırmayı karar altına aldık. Cumartesi sabahı ne kaşınma ne de izi kalmıştı. Hazreti Kwell, olayı kökünden çözümlemişti. Derin bir oh çektik iki kardeş. Hâla kurumamış olan kimi çamaşırları balkona astık,

bir haftasonu ıslığı tutturduk keyifle, kuruyan çamaşırları tiledik bir başka keyif. Böyle halayık gibi ev işi yapmanın keyfini ilk kez yaşıyoruz ikimiz de. Evde hersey pir- pāk oldu, uyuz belāsından kurtulduk. Zaman zaman el alışkanlığından mıdır nedir, küçük küçük kaşınmalarımız oluyor, birbirimize:

- Psikolojik psikolojik! deyip gülüyoruz. Çamaşır, t işleri bitti. Kardeşim gitti alışveriş yaptı. Akşam hazırlığını tamamladık, birer içki koyduk, keyifle tavlaya oturduk. Kaşınmamak ne güzel! İnsan kaşınmayınca tavlada bir başka güzel!

Kardeşimin kız arkadaşı, telefon ederek gelemeyeceğini bildirdi. Kardeşim takmadı kafaya. Benimki geldi. Birlikte yemek yedik, içtik, sonra yatıldı. Epeydir kadınsızlık ve uyuzluğun atlatılmış olmasından mıdır, nedir, bir keyifli sevişme, pırıl beyaz arşaplarda... Kız arkadaşım sabah erken gitti, ben geç kalktım. Kahvaltı ediyorduk ki Hakan geldi. O da uyuzunu atlatmanın sevinci içinde.

- Tamamen geçti! diyor ama zaman zaman bize pek çaktırmadan hafif hafif kaşınıyor, arkasına yaslanarak sırtını koltuğa srtyor... Yoksa Hakan'ın uyuzu geçmedi mi, duygusu bizi uyuz ediyor...

- Hersey kaynatıldı değil mi?

- Çoraplar da kaynatıldı mı? gibi sorularla Hakan'ı sıkıştırıyoruz. Hakan her seferinde:

- Herhalde annem sizden daha ev kadını! diyerek sözü ağzıma tıkıyor ve fakat zaman zaman tatlı sıvazlamalar halinde orasını burasını kaşıyor.

- Niye kaşınıyorsun peki? dediğimizde:

- Psikolojik psikolojik! diyerek iri kahkahalar patlatıyor.

O akşam Hakan'a değmemeye, oturduğu yere oturmamaya, dokunduğu şeylere dokunmamaya, vedalaşırken pşmemeye, hatta el sıkışmamaya ve bunları ona aktırmamaya uğraştık, fakat beyin uyuzlaması olduk. Hakan gittikten sonra ikimizde de hafif kaşınmalar oldu. Arap sabunlu banyo ve Kwell olayı yeniden yapıldı, yatıldı. Sabah kalktığımızda da bir kaşınma olayı görülmedi.

Sevinçle kahvaltı ettik. Kardeşim işe gitti, ben gazeteleri irdelemeye koyuldum. Telefon aldı. Açtım. Cumartesi gecesi gelen kız arkadaşım, sesi titriyor telefonda. Bana bir şeyler anlatmak istiyor, anlatamıyor, hamilelik bu denli çabuk ortaya çıkmaz ya, allah allah... Sonunda baklayı telefonun ahizesine kusuyor:

- Bugün doktora gittim. Uyuz olmuşum... Sosyete uyuzu... Sana da geçmiş olabilir... Bir doktora gitsen iyi olur...

- Yapma yahu? diyorum anlamsızca.

- Herhangi bir yerinde bir kaşınma var mı? diyor.

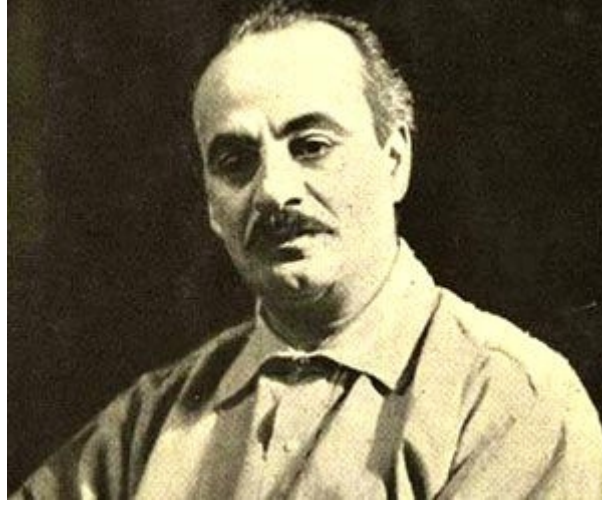
- Yooo! diyorum ve o an her yerim deli gibi kaşınma isteğiyle yanıyor. Beni uyardığı için teşekkür edip telefonu kapatıyorum. Yalnız benim her yerim değil, telefon bile kaşınıyor. Kwell'imiz bitmiş. Derhal Cerrahpaşa'daki ecza deposuna gitmek üzere evden çıkıyorum, daha taksi durağına gelmeden, önünden geçtiğim eczanenin vitrininde afiş büyüklüğünde bir kâğıt görüyorum:

"KWELL GELDİ!"

(Düşbükü, 1988)

FERHAN ŞENSOY

FerhAntoloji, S. 433-440

BİLGİ VE YARIM BİLGİ

Dört kurbağa nehirdeki bir kütüğün üzerinde oturmuşlardı. Aniden kütük bir akıntıya kapıldı ve nehirde sürüklenmeye başladı. Kurbağalar şaşırılmış ve mutlu olmuşlardı çünkü daha önce kütükle böyle hiç nehirde gezinmemişlerdi.

Kurbağalardan biri konuşmaya başladı, “Bu gerçekten harika bir kütük. Canlıymış gibi hareket ediyor. Eşi benzeri olmayan bir kütük.”

İkinci kurbağa söze girdi, “Havır arkadaşım, bu kütük de diğer kütükler gibi, kendi başına hareket falan etmiyor. Denize doğru yürürken bu nehir, bizi de kütükle birlikte taşıyor.”

Ve üçüncü kurbağa konuştu. Şöyle dedi: “Ne kütük ne de nehir hareket ediyor. Hareket eden bizim düşüncelerimiz. Düşünce olmadan hiçbir şey hareket edemez.”

Ve böylece üç kurbağa gerçekten neyin hareket ettiği üzerine tartışmaya başladılar. Tartışma büyüdü ve kızıştı ama ortak bir sonuca varamadılar.

Sonunda tartışmanın başından beri sükunetini koruyarak, onları dikkatlice dinleyen dördüncü kurbağaya döndüler ve onun fikrini sordular.

Dördüncü kurbağa konuştu, “Her biriniz haklısınız, hiçbiriniz yanılmıyorsunuz. Hem kütük, hem su hem de düşünceleriniz hareket halinde.”

Üç kurbağa da bu düşünce karşısında oldukça sinirlendi. Çünkü hiçbiri

bu fikrin tamamen doğru olduğunu, diğer ikisinin yanılmış olduğunu kabul etmek istemiyordu. Ve o zaman tuhaf bir şey oldu. Üç kurbağa birlik olup, dördüncü kurbağayı kütükten itip, nehre attılar.

HALİL CİBRAN

Bütün Eserleri 2, S. 107-108

İKİ AVCI

Bir mayıs günü, Sevinç ve Hüzün bir göl kıyısında karşılaştılar. Selamlaştılar ve durgun suların yakınına oturarak konuşmaya koyuldular.

Sevinç yeryüzünün güzelliğinden, ormandaki ve tepelerin Derisindeki yaşamın günlük coşkusundan ve tan yerinin ve akşam üzerinin türküsünden söz etti.

Ve sözü Hüzün aldı ve Sevinç'in tüm söylediklerini onayladı; çünkü anın büyüsunü ve güzelliğini bilirdi o.

Ve Hüzün tarlalara ve tepelerin ötesine serilen Mayıs'dan sözederken kulağı büyölüyordu.

Ve Sevinç ve Hüzün uzun uzadıya konuştular ve tüm bildikleri üzerinde anlaştılar.

O sırada gölün öte kıyısından iki avcı geçti. Karşı yakaya baktıklarında biri ötekine dedi,

"Bu iki kişi kim acaba?" Ve öbürü dedi

"İki mi dedin? Ben yalnızca bir kişiyi görüyorum." İlk avcı dedi,

"ama iki kişi var orada." Ve ikincisi dedi,

"Ben bir tane görüyorum; üstelik sudaki yansıma da tek."

"Hayır iki kişiler," dedi ilk avcı, "ve durgun sudaki yansıma da iki kişiye ait." Ama ikinci adam yine dedi,

"Ben yalnızca bir görüyorum." Ve öbürü tekrarladı,

"Oysa ben öylesine duru görüyorum ki ikisini."

Ve o gün bugündür, avcılardan biri öbürünün çift gördüğünü söylerken öbürü der,

"Arkadaşım biraz kördür."

HALİL CİBRAN

Gezgin, S. 82

KRAL

Sadık Krallığı'nın halkı krallarına karşı ayaklanarak onun sarayını kuşatmıştı. Ve o, bir elinde tacı, bir elinde asası, sarayının merdivenlerinden ağır ağır indi. Görüntüsündeki görkem, kalabalığı susturmuştu; ve önlerinde durarak dedi,

"Artık tebam olmayan dostlarım; işte tacım, işte asam, Onları sizlere bırakıyorum. Ben de sizlerden biri olacağım. Ben yalnızca bir insanım ve bir insan olarak, kaderimize düşenin daha iyi olması için sizlerle birlikte çabalayacağım. Bir krala gerek yok. O halde birlikte tarlalara ve bağlara gidelim ve elbirliğiyle çalışalım. Ancak tarlalardan ya da bağlardan hangisine gideceğimi bana siz söylemelisiniz. Şimdi kral hepinizsiniz."

Ve halk, şaşakaldı, ve ağızlarından tek bir sözcük çıkmadı; çünkü hoşnutsuzluklarının kaynağı olarak gördükleri kral, şimdi tacını ve asasını onlara bırakıyor ve içlerinden biri oluyordu. Sonra herbiri kendi yoluna gitti ve kral bir adamla birlikte tarlaya doğru yürüdü.

Ama Sadık Krallığı kralsız daha iyi bir duruma gelmedi, ve hoşnutsuzluk sisi bütün ülkenin üzerine çökmüştü. Halk pazar yerlerinde yönetilmek

istediğini, kendilerini yönetecek bir krala gereksindiğini bağırp çağırıyordu. Ve yaşlılar ve gençler, bir ağızdan haykırıyorlardı adeta, "Kralımızı istiyoruz!" diye.

Ve kralı aradılar ve tarlada çalışırken buldular ve onu tahtına götürdüler ve tacını ve asasını geri verdiler. Ve dediler,

"Şimdi bizi güçle ve adaletle yönet." Ve o dedi,

"Sizi gerçekten güçle yöneteceğim; ve gökyüzü ve yeryüzü tanrıları bana yardımcı olsunlar ki sizleri aynı zamanda adaletle yönetebileyim."

Ve erkeklerle kadınlar huzuruna çıkarak kendilerine kötü davranan, serflik ettikleri bir barondan şikayet ettiler. Ve kral baronu derhal çağırarak dedi,

"Bir adamın hayatı, Tanrı'nın terazisinde diğerininkine denktir. Ve tarlalarında ve bağlarında çalışanların yaşamlarını tartmayı bilmediğin için sürülüyorsun: ve bu krallığı sonsuza dek terkedeceksin."

Ertesi gün bir başka grup krala gelerek tepelerin ötesinde oturan bir kontesin zulmünden ve onları nasıl sefaletle sürüklediğinden yakındılar. Kontes derhal saraya getirildi, kral onu da sürgüne mahkum ederken dedi,

"Tarlalarımızı sürenler, bağlarımıza bakanlar, onların hazırladığı ekmeği yiyen ve sıkıldığı üzümünden yapılmış şarabı içen bizlerden daha soyludur. Ve sen bunu bilemediğin içindir ki bu toprakları terkedeceksin ve bu krallıktan uzaklaşacaksın."

Ardından erkekler ve kadınlar gelerek piskoposun kendilerine taş taşıttığını ve katedral için taşları kırdırıldığını, ama karşılığında hiçbir şey vermediğini; kendi mideleri açlıktan bomboşken piskoposun kasasının altın ve gümüş dolu olduğunu bildiklerini anlattılar. Ve kral piskoposu çağırdı ve piskopos geldiğinde kral ona konuştu ve dedi,

"Göğsünde taşıdığın haç, hayata hayat katmak anlamına gelir. Ama sen hayattan hayat eksilttin ve hiç bir şey vermedin. Bu yüzdendir ki bu krallığı terkedecek ve bir daha geri dönmeyeceksin."

Ve tam bir ay boyunca gün be gün erkeklerle kadınlar kendilerine

yüklenen angaryaları anlatmaya krala geldiler. Ve tam bir ay boyunca gün be gün zalimin biri ülkeden sürüldü.

Ve Sadık Halkı şaşkınlığa uğramıştı ve yürekleri şenlenmişti. Ve günlerden bir gün yaşlılar ve gençler geldiler, kralın yaşadığı kulenin etrafını alarak ona seslendiler. Ve o, bir elinde asası, öbür elinde tacı, merdivenlerden aşağıya indi. Ve onlarla konuşarak dedi,

"Şimdi beni ne yapacaksınız? Bakın uhdeme teslim ettiğinizi sizlere geri veriyorum."

Ama onlar bağınıştılar, "Hayır, hayır, sen bizim adil kralımızsın. Ülkeyi engereklerden temizledin; kurtları etkisiz bıraktın; ve biz şükranlarımızı sunmak için geldik sana. Taç görkemiyle senin, asa zaferiyle senin olsun." Ve kral dedi,

"Ben değil, ben değil. Siz kendiniz kralsınız. Beni güçsüz ve kötü yönetici saydığınızda, siz kendiniz güçsüz ve kötü yönetiliyordunuz gerçekte. Şimdi ülke refah içinde, çünkü bu sizin elinizde. Ben hepinizin aklındaki bir düşünceyim yalnızca, ve sizin eylemlerinizin dışında var değilim. Yönetici diye kimse yok; yalnızca yönetilen, kendini yönetmek üzere var.

Ve kral tacı ve asasıyla kulesine döndü. Ve yaşlıların ve gençlerin herbiri kendi yoluna gitti, hoşnut. Ve her biri, o günden sonra kendini bir elinde taç, öbüründe asa, bir kral olarak gördü.

HALİL CİBRAN

Gezgin, S.27 – 29

SAĞIR KADIN

Bir zamanlar, duvar gibi sağır, genç bir karısı olan çok zengin bir adam yaşardı. Bir sabah, kahvaltı sofrasında kadın adama dedi,

"Dün pazar yerine gittim ve Şam'dan gelme ipekliler, Hindistan'dan gelme örtüler, İran'dan gelme gerdanlıklar, Yemen'den. gelme bilezikler gördüm. Kervanlar bunları kentimize yeni getirmişler. Birde benim halime bak. Sözde zengin bir adamın karısıyım ama, paçavralar içinde

dolaşıyorum. Bu güzel şeyleri istiyorum." Sabah kahvesiyle meşgul olan koca dedi,

"Sevgilim sokağa çıkıp yüreğinin çektiği herşeyi almaman için hiçbir neden yok." Ve sağır kadın dedi,

"Yok! Hep 'yok, yok' diyorsun. Senin servetini ve kendi ailemi utandırarak dostlarımız arasına paçavralar içinde mi çıkmalıyım?" Ve koca dedi,

'Yok' demedim. İstedığın gibi pazar yerine gidebilir ve kentimize gelmiş en güzel giysi ve mücevherleri alabilirsin." Ama kadın sözcüklerini yine yanlış anlayarak yanıtladı.

"Tüm zengin adamlar arasına en sefili sensin. Güzel, sevicecek herşeyi benden esirgiyorsun; oysa yaşıttım diğer kadınlar kentin bahçelerinde gösterişli giysileriyle geziniyorlar." Ve ağlamaya koyuldu. Ve gözyaşları göğsüne dökülürken bir kez daha bağırdı,

"Bir giysi ya da bir mücevher istediğimde bana hep 'yok, yok' dersin."

Koca üzölmüştü; ayağa kalktı ve kesesinden bir avuç altın çıkartarak önüne koydu ve yumuşak bir sesle dedi,

"Pazar yerine git, sevgilim ve canın ne çekiyorsa al."

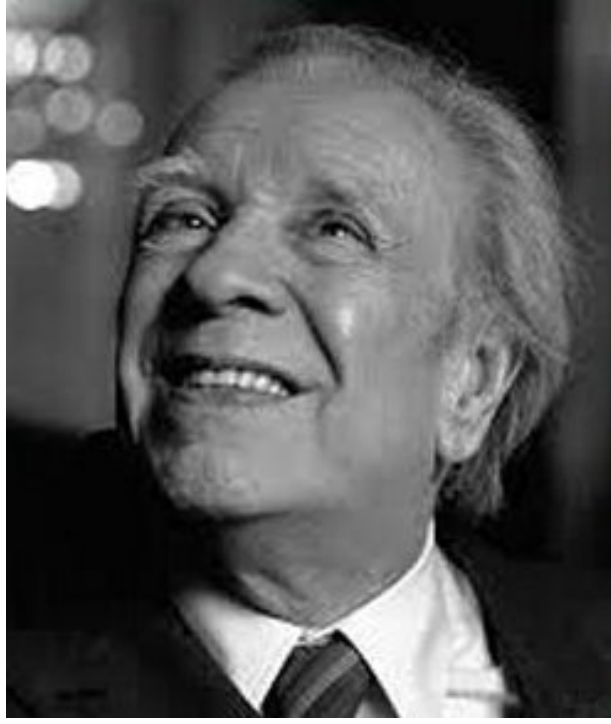
O günden sonra genç sağır kadın canı bir şey çektiğinde gözünde bir inci damlasıyla kocasının önüne çıkar, o da sessizce bir avuç altın çıkartıp kucağına koyar oldu. Gün geldi, genç kadın uzun yolculuklara çıkma alışkanlığında bir delikanlıya tutuldu. O uzaklara gittiğinde penceresinin önünde oturup ağlıyordu. Kocası onu böyle ağlar gördüğünde yüreğinden şöyle geçirirdi,

"Sokağımıza ipekli giysiler ve nadir mücevherlerle yeni bir kervan gelmiş olmalı."

Ve bir avuç altın çıkartıp karısına uzatırdı.

HALİL CİBRAN

Gezgin, S. 68 – 69

ARAYA GİREN

...kadınların aşkına değip geçerken...
2 Samuel 1:26

Bu hikâneyi ilk olarak Nilsenler'in küçüğü Eduardo'nun 1890'larda Moron havalisinde bir yerlerde uykusunda ölen ağabeyi Cristiân'ın ölüsü başında beklerken anlattığını söylerler (Bence uzak bir olasılık). Gerçekte, hikâneyi o bir türlü sabaha ermek bilmeyen, hayal meyal gecenin bir saatinde, iki yudum maté arasında biri bir başkasından duymuş, sonra da Santiago Dabove'ye anlatmış olmalı; ben de ondan dinledim. Aynı hikâneyi yıllar sonra, olayın getiğı Turdera'da bir kere daha duydum.

Hikâyenin ikinci ve daha ayrıntılı biçimi, küçük çeşitlemeler ve çelişmeler dışında, Santiago'nun anlattığına çok uyuyordu. Hikâneyi aktarmamın nedeni şu: Bence hikâye, geçen yüzyılın sonlarında Buenos Aires'in kenar mahallelerinde yaşayan o yumruğuna tükürmüş kabadayılardan kişilik özelliklerini yansıtan kısa, ama trajik bir belge niteliğı taşıyor. Olduğı gibi anlatacağımı umut ediyorum, ama daha başlamadan görüyorum ki, gene yazarlığım tutacak, kimi yerlerini vurgulamaktan ya da belli ayrıntılar eklemekten kendimi alamayacağım.

Oturdukları yer olan Turdera'da Nilsenler denirdi onlara.

Oranın rahibi bana, kendisinden önceki rahibin bu insanların evinde koyu renk ciltli, kara matbaa harfleriyle dizilmiş, okunmaktan lime lime olmuş bir İncil gördüğünü -çok şaşmış buna- söylemişti. İncil'in arka iç kapak sayfasında elyazısıyla yazılmış ad ve tarihler olduğu da ilişmiş gözüne. Evdeki tek kitapmış bu İncil; Nilsenler'in, bir gün her şeyin yitip gittiği gibi yitip gidecek olan gelişigüzel aile tarihçesi... Çoktan yıkılan o eski, dört bir yöne doğru başını almış genişleyen ev, sıvasız tuğladandı. Kemerli girişten bakıldığında kırmızı taşlarla döşenmiş bir avlu, onun ilerisindeyse ikinci, toprak bir avlu görünürdü.

Şurasını belirtmek gerek, pek az kişi evden içeri adımını atabilmişti. Nilsenler pek kimseyle görüşmezlerdi. Hemen hemen hiç eşyası olmayan odalarında ranzalarda yatarlardı. Paralarını atlara, kenarları gümüş işlemeli koşum takımlarına, kısa kabızlı kamalara, bir de kesenin ağzını iyice açtıktan sonra sarhoş kavgaları çıkardıkları cumartesi gecesi eğlencileri için giyinip kuşanmaya harcarlardı. Her ikisinin de uzun boylu olduklarını biliyorum, kızıl saçlıydılar. Büyük olasılıkla adını bile duymadıkları Danimarka ve İrlanda'nın kanı dolaşırdı bu iki Arjantinli kardeşin damarlarında.

Mahallelerinde bu 'Kızıl#kafalar'dan korkulurdu; kardeşlerden hiç değilse birinin kavgada adam öldürdüğüne kesin gözüyle bakılıyordu. Küçük kardeşin Juan Iberra'yla bayağı sıkı bir dövüş yaptığı söylenir ki, bu da bu işlerden anlayanlara bakılırsa az şey değildir. Hayvan tüccarı, arabacı, at hırsızı, arasıra da profesyonel kumarbazdı bu iki kardeş. İçki içip kumar oynadıklarında har vurup harman savurmaları dışında cimrilikleriyle ünlüydüler. Kimlerden olduklarını, nereden geldiklerini bilen yok. Bir yük arabaları, bir de öküz için boyundurukları vardı.

Dış görünüşleri Costa Brava'nın adını kötüye çıkaran öteki kabadayılarınkinden farklıydı. Bu ve bilmediğimiz dahabir sürü başka şey, aralarındaki sıkı bağı anlamamıza yardımcı oluyor. Kardeşlerden biriyle arayı bozmak iki düşmanı birden göze almak demektir.

Nilsenler kadınlarla düşüp kalkmayı severlerdi, ama o zamana kadar, kadın kaçamaklarını karanlık köşelerde ya da kerhanelerde sürdürmüşlerdi. Bu yüzden Cristian, Juliana Burgos'u eve getirdiğinde bu olay uzun süre dillerden düşmedi. Doğruya doğru, böylece bir hizmetçi kazanmış oluyordu, ama parasını ona dünyanın en çirkin taklit mücevherlerini almaya ve eğlencilerde onunla gösteriş yapmaya harcadığı da bir gerçektir. O zamanlar ucuz kiralık evlerde düzenlenen, hiç kimsenin

manidar ayak figürleri yapmasına kesinlikle göz yumulmayan ve gene o zamanlar, çiftlerin birbirlerinden en az on-on iki santim uzak durarak dansettiği kıytırık eğlentilerdi bunlar. Juliana, esmer, gözleri hafifçe çekik bir kızdı; bir bakmanız yeterdi, hemen gülümseyiverirdi. Hoyrathlığın ve ilgisizliğin kadınları yıprattığı bu yoksul mahalle için hiç de fena sayılmazdı Juliana gibi bir kız.

Önceleri, Eduardo da onlarla birlikte şuraya buraya gitti. Daha sonra bir aralık Kuzey’e, Arrecifes’e bir iş yolculuğu mu ne yaptı, oradan gelirken de yanında bir kız getirdi. Ama kızı bir iki gün sonra sepetledi. Suratı asıldı; köşedeki meyhanede yalnız başına içki içmeye başladı, kimselerle konuşmaz oldu. Cristiân’ın kadınına yakmıştı abayı. Olup bitenleri belki de ondan önce farkedenden mahalleli, ellerini ovuşturup için için sevinerek iki kardeşin birbirlerine düşmesini beklemeye koyuldular.

Bir gece geç saatte köşedeki meyhaneden eve dönen Eduardo, Cristiân’ın iri doru atının evin önündeki direğe bağlı olduğunu gördü. İçeride avluda, ağabeyi pazarlık elbiselerini giymiş, onu bekliyordu. Kadın girip çıkıyor, maté getirip götürüyordu. Cristiân, Eduardo’ya, “Fariaslar’a gidiyorum, bu gece orada büyük eğlence var. Juliana burada seninle kalacak; istersen onu kullanabilirsin,” dedi.

Sesinin tonu yarı buyurgan, yarı dostçaydı. Eduardo ağabeyine gözlerini dikip bir süre hiç kıpırdamadan durdu, ne yapacağını şaşırılmıştı. Cristiân ayağa kalktı, “Allahaismarladık,” dedi -yalnızca erkek kardeşine; eşyadan başka bir şey olmayan Juliana’ya değil- atına bindi ve hiç istifini bozmadan yola koyuldu.

O geceden sonra Juliana’yı paylaştılar. Costa Bravalılara bile ‘bu kadarı olmaz’ dedirten bu garip ortaklığın ayrıntıları neydi, bunu kimse bilemeyecek. Bu düzen haftalarca sürdü, ama daha fazla süremezdi. İki kardeş kendi aralarında, seslenmek için bile olsa kadının adını ağızlarına almıyorlardı. Buna karşın sürekli tartışma nedenleri arıyor ve buluyorlardı. Birkaç parça derinin satışı yüzünden tartıştılar, ama aslında başka bir şey için tartışıyorlardı. Cristiân sesini gitgide yükseltirken Eduardo sustu. Farkında olmadan birbirlerini kolluyorlardı. Kabadayı kısmı arasında, erkek, hiç kimseye -kendine bile- kadının, şehvet ve sahip lenmenin ötesinde bir önemi olduğunu itiraf edemez, oysa iki kardeş âşık olmuşlardı. Bu onları utandırıyor ne de olsa.

Bir gün öğleden sonra Eduardo, Lomas’taki alanda Juan Iberra’ya

rastladı. Iberra onu eline geçirdiği dilberden dolayı kutladı. İşte, Eduardo galiba o zaman dersini vermiş onun. Hiç kimsenin -kendi yüzüne karşı- Cristiân'la alay etmesine göz yumamazdı.

Kadın her iki erkeğin isteklerini de bir hayvanın yumuşakbaşlılığıyla yerine getiriyordu; ama kardeşlerden birini, büyük olasılıkla küçüğünü yeğlediğini de pek gizleyemiyordu. Ne de olsa, kendisini paylaşmayı reddetmemekle birlikte paylaşma önerisini ilk getiren o değildi.

Günün birinde, Juliana'ya birinci avluya iki iskemle çıkarmasını, sonra da bir süre ortalarda görünmemesini söylediler, konuşacak önemli şeyleri vardı. Juliana, erkeklerin konuşmasının uzun süreceğini düşünerek şöyle bir kestirmek üzere uzandı, ama çok geçmeden gelip onu uyandırdılar. Bir çuvala, cam boncuklu tespih ve anasından yadigâr kalan haç da dahil olmak üzere bütün eşyalarını doldurmasını söylediler. Hiçbir açıklamada bulunmadan onu öküz arabasına bindirdiler ve uzun, yorucu, sessiz bir yolculuğa çıktılar.

Yağmur yağmıştı; yollar çamurluydu. Moron'a yaklaştıkları sırada şafak söküyordu. Onu oranın kerhanesini işleten kadına sattılar. Önceden anlaşılmışlardı zaten; Cristiân parayı alıp cebine koydu, sonra da kardeşiyle paylaştı.

Turdera'ya geri döndüklerinde, o zamana kadar bu korkunç aşkın ağında (aynı zamanda yerleşik bir düzendi de bu) tutsak olan Nilsenler, erkekler arasında kendi erkekçe yaşamlarını yeniden sürdürmeye çalıştılar. Yeniden iskambil oyununa, horoz dövüştürmeye başladılar, cumartesi gecelerinin içki âlemlerine döndüler. Belki de zaman zaman kurtulduklarını sandıkları oluyordu, ama sık sık -her biri kendi başına- anlaşılmaz ya da çok anlaşılır bir biçimde ortadan kayboluyorlardı.

Yıl sonuna doğru, küçük kardeş kentte işi çıktığını söyleyerek gitti. Bunun üzerine Cristiân hemen Moron'a yollandı; Eduardo'nun alacalı kısırağının kerhanenin önündeki direğe bağlı olduğunu gördü. İçeriye girdi Cristiân; evet, işte kardeşi buradaydı, sırasını bekliyordu. Cristiân'ın, kardeşine, "Böyle giderse atları çok yoracağız. Onu elimizin altında tutalım daha iyi," dediği söylenir.

Kerhanenin sahibiyle konuştu, kemerinin cebinden bir avuç para çıkarıp verdi ve iki kardeş kızı alıp götürdüler. Juliana, Cristiân'ın atına binmişti. Eduardo onları birlikte görmeye dayanamadığı için atını mahmuzladı.

Yukarıda anlattığım yaşama döndüler yeniden. Buldukları çözüm başarısızlıkla sonuçlanmıştı, birbirlerini aldatıyorlardı çünkü. Neredeyse Kabil'in gölgesi karışacaktı işe ya, Nilsenler'in arasındaki sevgi bağı çok büyüktü -birlikte ne sıkıntıları, ne tehlikeleri göğüslemişlerdi kimbilir!- kızgınlıklarını başkalarından çıkarıyorlardı. Yabancılardan, köpeklerden, aralarına ikilik sokan Juliana'dan.

O yıl mart ayı sona ererken sıcaklar henüz hafiflemiş değildi. Bir pazar günü (pazarları erken yatılır) Eduardo köşedeki meyhaneden dönerken, Cristiân'ın öküzleri boyunduruğa aldığını gördü. Cristiân, "Hadi gel. Pardo'nun oraya birkaç parça deri götürmemiz gerek. Arabaya yükledim derileri, gece serinliğinden yararlanmış oluruz," dedi.

Pardo'nun dükkânı Güney'de, içerilerde bir yerdeydi yanılmıyorsam; önce eski kağıt yolundan gittiler, sonra başka bir yola saptılar. Gece çökmüş, manzara yayılmış, genişlemişti sanki.

Boyları oldukça yüksek bir saz öbeğinin çevresinden dolaştılar; Cristiân daha yeni yaktığı sigarayı yere fırlattı ve sakın bir sesle, "Haydi işe koyulalım kardeşim," dedi. "Birazdan akbabalar doluşur buraya. Bugün öğleden sonra öldürdüm onu. Bütün inci boncuğuyla şuracığa bırakıverelim. Artık bize zararı dokunamaz."

Ağlamamak için kendilerini zor tutarak kucaklaştılar.

Aralarında bir bağ daha vardı artık - acımasızca kurban ettikleri kadın ve onu unutmak için duydukları ortak istek.

JORGE LOUIS BORGES

Arjantinli şair, öykü ve deneme yazarı

Yolları Çatallanan Bahçe, S. 62-67

KÖROĞLU HİKÂYESİ KIZIROĞLU KOLU

Efendim, seyri meşgulat, aşkı hicazet, gönlü hikayet ustaları böyle nizama çeker ki, âşık toylarda, düğünlerde hikâyeler anlatır; âşık, zamanında Türk askerinin önünde askere cesaret vermek için, moral vermek için kahramanlık şiirleri, kahramanlık destanları söyleyerek ordumuza ve milletimize bir hamasilik havaları yaşatmıştır.

Ustalar böyle nizam etmiş ki tarihlerde yaşamış olan Koç Köroğlu ve Kiziroğlu Mustafa Bey.

Kiziroğlu Mustafa Bey, yaşadığı köyde her şeyden elini ayağını çekmiş, hanım sultanıyla beraber evinde hayatını sürdürmektedir. Ama gel gör ki haberi kimden verelim, Çakırdalı Çamlıbelli Koç Köroğlu'ndan verelim.

Köroğlu, yavrusu Ayvaz'ı evlendirmek istemiştir. Ama gel gör ki kızın babası, Köroğlu'na şartlar koşmuştur:

— Ey Koç Köroğlu, benim senden isteğim var.

— İsteğin nedir, demiş Köroğlu.

— İsteğim şudur: Eğer ki Kiziroğlu'ndan çemçirak taşlarını kızıma hediye olarak getirirsen ve bir de Bağdat'tan bir çift turna teli getirirsen kızımı oğluna veririm.

Eskiden, gelinlik kızların, gelinlerin başına turna telleriyle taç yapılırdı (fakat şimdiyse, görüyoruz, beyaz gelinlikler içerisinde, arabalar içerisinde gelinlik kızlarımız evlenir, toyları, düğünleri tutulur). Köroğlu'nun zamanında gelinlik kızlar at üzerinde, davul zurna eşliğinde, önünde naralar atılarak, meddahlar oynayarak baba evinden çıkarılıp kayınbaba evine hareket ederdi.

Kendisinden istenenler karşısında Köroğlu düşündü ki; “Kiziroğlu Mustafa Bey’den ben bu çemçirak taşlarını istersem, Kiziroğlu Mustafa Bey bana bu taşları vermez ve de beni öldürür.” Çünkü Kiziroğlu Mustafa Bey, Köroğlu’ndan daha güçlü bir pehlivan idi.

Köroğlu, yedi bin yedi yüz elli keleşini topladı kalesine, derdini anlatmaya çalıştı. Kimdir onun baş keleşleri: Emmisi Köse Kenan, Kabre Sıgmaz, Selam Vermez, Zincir Kıran, Ayı Boğan. Bunları bir araya toplayarak dedi ki:

— Buna bir tebdil.

Köse Kenan’ın tebdili, Köse Kenan’ın hilesi, Köse Kenan’ın düşüncesi dünyada hiç kimsede yokmuş. Cenabı Allah, Köse Kenan’ın çenesinde sadece iki tüy bitirmiş, iki tüy de kafasında. Köse Kenan, öyle bir feyzdar, öyle bir rehber ki Köse Kenan’ın yapmış olduğu rehberliği, yapmış olduğu feyzdarlığı dünyada hiç kimse yapmamıştır.

Köroğlu, geriye dönüp dedi ki:

— Emmi Köse Kenan, bundan başka artık benim hiçbir kurtuluşum yoktur. Ayvaz’ıma gelin getirmek istiyorum, Çamlıbel’de kırk gün kırk gece düğün yapmak istiyorum, buna bir çare.

Köse Kenan, şöyle çenesindeki bir karış uzamış iki tüye tele mızrap vurur gibi el attı, kalenin burcunda bir sağa bir sola yürümeye başladı.

Köroğlu’nun yanındakiler kimdi: Hanım Nigar, bir tarafta Dağıstanlı Han Nigar, öte tarafta Erzurumlu Hasan Paşa’nın bacısı Perizat Sultan. Biri Köroğlu’nun kahvesini doldurur, biri de Köroğlu’nun tütününü doldurup yakardı.

Köse Kenan, dert gam içinde, gidip gelip çare düşündü. Yavaş yavaş aşağıya indi Köse Kenan. Köroğlu dedi:

— Emmi, tebdil nedir?

Köse Kenan dedi:

— Yavrum, bunun tek bir tebdili var. Sen tebdili kıyafet olacaksın, bir derviş kıyafetinde. Eline üç el tespih bir de bir kitap alacaksın, derviş

kıyafetinde gideceksin, Kızıroğlu Mustafa'nın oturduğu köyü bulup çemçirak taşlarını getireceksin.

Köroğlu kalktı, eline üç el tespih bir de bir defter aldı, bir kitap. Kitap nedir, kitabın ocağı batsın. Keleşlerinin iyisini bir tarafa yazmış, kötüsünü bir tarafa yazmış. Eline aldı tespihi, “süphaneke sürgitsin, dördü beşi bir gitsin,” diye diye düştü yollara.

Zaman o zamandı ki Köroğlu, bir dağın üzerine çıkarak, gecenin tam dar zamanıydı, döndü baktı ki Çamlıbel gözünün önünden kaybolmuş,

“eyvah, acaba bu derviş kıyafetiyle beni şimdi bu dağda eşkıyalar, bezirgânlar, çobanlar yakalarsa bana ne işkenceler yapmazlar ki!” diye düşündü. Orada yâdına kim düştü:

Han Nigar, Perizat Sultan, oğlu Hasan Bey ve Ayvaz Han.

Görünmez gözüme aslan keleşler
Ne zaman şafak olur atar bilmirem
Koç Köroğlu garip kaldı bu dağda
Acaba nerede yatar bilmirem
Beni salma yavrum çene dumana
Aklım ermez oldu hayli zamana
Ünüm yeter mi ki oğlum Hasan'a
Başıma ne oyun tutar bilmirem
Bülbüller bahçede bağlarda kaldı
Köroğlu çok eski çağlarda kaldı
Şimdi de karanlık dağlarda kaldı
Acaba bacası tüter bilmirem

Sözünü bitiren Köroğlu yavaş yavaş dağdan aşağıya doğru inmeye başladı.

Diyecekler ki “Köroğlu'nun kır atı neredeydi? Neden at üzerinde değildi?” Köroğlu eğer at üzerinde Kızıroğlu Mustafa'nın evini veyahut da yurdunu aramaya çıksaydı hiçbir zaman menziline ve isteğine ulaşamazdı. Çünkü Kızıroğlu Mustafa, Köroğlu'nun atını üç günlük yolda görse tanırdı. Ama Kızıroğlu Mustafa'nın ala paça bir atı var, Köroğlu'nun atından daha cesaretli, daha güzel koşan bir at.

Köroğlu, derviş elbisesinde ve kılıcını şöyle kınıyla beraber cübbenin

altından pantolonun içerisine yerleştirmiş, yavaş yavaş inerek karanlıklar içerisinde, baktı ki bir ışık geliyor. “Allah’ım, sana şükürler olsun ya Rabb-ül Âlemin! Demek ki ya bir köye rastladım ya bir çobana veyahut da bir çiftçiye, çift ekıyor,” dedi.

Köroğlu yavaş yavaş hareket edip ışığa doğru ilerledi. Geldi, yaklaştı, baktı ki bir çadır kurulmuş; ama bu çadır çok görkemli bir otağa benzer.

“Acaba bu çadır hangi hükümdarındır, acaba Bolu Beyi’nin adamlarının mıdır, bu kimdir acaba,”

diyerek yavaş yavaş çadırın içerisine başını şöyle bir uzattı, baktı ki üç-dört insan oturmuş sohbet ediyorlar. Köroğlu derviş kıyafetinde olduğu için, Köroğlu’nu kendi babası dahi görse tanımaz.

— Selâmünaleyküm,

— Aleykümselâm, derviş baba, buyur.

Ayağa kalktılar, derviş babaya yer gösterdiler, minder attılar derviş babanın altına. Derviş babanın oturuşu, ocağı batsın! Köroğlu’nun kafasını anası on beş günde zor doğurmuştu. Köroğlu’nun kafasını gören, öyle biliyordu ki Azrail’le kardeştir, hemen canımı alacak. O haldeydi Köroğlu’nun kafası. Adamlar şöyle bir baktılar, “yahu, bu herif derviş kıyafetinde ama bunun kafası, gözü hiç dervişe benzemiyor,” dediler kendi aralarında.

— Derviş baba, hayrola, nereden gelip nereye gidersin?

— Garip bir dervişim, Van’dan geliyorum.

— Van’da ne arardın, ne işin vardı?

— Vallahi orada bir dergâhta bir derviş var idi, onu ziyarete gittim, şimdi de döndüm, buralarda bir dostum var, onu arıyorum.

— Dostun kim?

— Buralarda ismine Kiziroğlu Mustafa diyorlar.

— Baba, bu muhitte, bu semtte Kiziroğlu Mustafa diye bir insan yoktur.

— O zaman, bana müsaade verin, benim yolum uzun, benim yoluma hareket edip menzilime ulaşmam lazım.

Köroğlu yavaş yavaş ayağa kalkarken onun boyuna posuna şöyle bir baktılar ki Köroğlu sanki bir aslan tipli.

— Yahu, derviş baba, senin boyun, kafan, gözlerin aynı Çakırdalı Çamlıbelli Koç Köroğlu'na benziyor. Akraban falan olur mu?

— Yok, baba, Köroğlu kim, ben kim? Garip bir adamım, garip bir dervişim, Köroğlu ile benim ne alışverişim olur?

Kıymetli dostlar, Köroğlu hareket eder çadırdan. Şafak atmaktaydı, bir köye girdi. Köyün içinde baktı ki çobanlar kaval çala çala sürüleri yamaca sürmek ister.

— Selâmünaleyküm, çoban kardeş,

— Aleykümselâm, derviş baba, hayırdır, bu şafak zamanı bu dağlardan, bu taşlardan, nereden gelip nereye gidersin?

— Çoban kardaş, garip bir dervişim, bir dostumu ararım.

— Dostun kimdir?

— Kiziroğlu Mustafa Bey derler.

— Aman derviş baba, ben kırk yaşındayım, kırk yıldır dağda çobanlık yaparım, Kiziroğlu Mustafa diye bir isim bile duymadım. Çoban el götürdü elindeki değneğe. Dedi:

— Derviş, akıllı ol, git, kendine başka yerde yitiğini ara. Bura senin yitiğinin yeri değil.

Kıymetli dostlar, Köroğlu'na öyle bir ağır yük yüklenmişti ki artık ya bu turna telleri ile bu çemçirak taşlarını bulacaktı ya da Ayvaz'ı everemeyecekti.

Köroğlu öyle bir derde duçar oldu, öyle bir derde gama battı ki “vallahı, ben herhalde bu Kiziroğlu Mustafa Bey'i bulamayacağım, bu turna tellerini de bu çemçirak taşlarını da getiremeyeceğim, oğlum Ayvaz'ı da

everemeyeceğim,” diye düşündü.

Köroğlu yavaş yavaş yoluna devam etti, revan oldu. Az gitti uz gitti, dere tepe düz gitti, zaman geldi ki Kiziroğlu köyüne ayağını bastı. Kiziroğlu köyüne ayak basan Köroğlu sağdan soldan soruşturuyor:

“Ben, Kiziroğlu Mustafa diye bir yiğit, ekmek sahibi, sofrası sahibi, misafir sahibi bir yiğit arıyorum.”

Diyorlar ki: “İşte, Kiziroğlu Mustafa’nın kapısı şuradır.”

Yavaş yavaş gelen derviş kapıyı çalar, önüne Kiziroğlu Mustafa Bey’in hanımı çıkar.

— Selâmünaleyküm,

— Aleykümselâm,

— Ben, Kiziroğlu Mustafa Bey’i arıyorum. Bir Allah misafiriyim, uzak yoldan gelirim.

— Kusura bakma derviş baba, kocam Mustafa Bey evde yoktur, yayladadır, ama gel gör ki Mustafa Bey evde yoksa da evi evdedir. Buyur, içeriye gel, geç içeriye.

— Yok, anam yok, ben erkeği olmayan evden içeriye adımımı atmam.

— Derviş baba, ev senindir, buyur.

Yiğit adamın karısı da yiğit olur. İçeriye buyur ettiyse de bu Köroğlu’nun adedi değildi. Köroğlu’nun üç adedi vardı. Bir, içinde erkek olmayan evin kapısından geçmezdi. Bir de Köroğlu kahveyi cezveyle içerdi, fincanla ömür boyu kahve içmezdi. Üçüncüsü, Köroğlu, bir yerden kalktığı zaman, eğer bir insan kalkıp onun yerine otursaydı, o kişiyi öldürmek zorundaydı ve onu düşman olarak kabul ederdi.

Hanım sultan ne kadar onu buyur ettiyse de içeriye girmedi.

“Peki, derviş baba, şu ağacın altına geç, ağacın altında otur, ben sana erzak getireyim, ayran getireyim, ekmek getireyim. İnşallah akşam Mustafa Bey eve döner,” dedi hanım.

Köroğlu geldi, uzandı ağacın dibine. Hanım sultan içeriye girerek evde ne var ne yok getirdi, Köroğlu'nun önüne döktü. Bir tepsi pilav getirdi, et getirdi, ayran getirdi. Köroğlu pençeyi vuruyor tepsinin içerisine, pilavı atıyor ağzına.

Hanım sultan şöyle bir baktı ki “yahu, bu adamda hiç derviş tipi falan yok, hiç dervişe falan benzemiyor. Adamın pençeleri sanki Azrail pençesidir, vurduğu zaman kaldırıyor ve mideye indiriyor,” dedi kendi kendine. Onun şöyle bir enine baktı, uzunluğuna baktı:

“Derviş baba, sen nerelisin,” dedi.

“Vallahi, bacım, Van tarafından bir yerde bir derviş vardı, onu ziyaret ettim, şimdi de döndüm, köyüme gideceğim. Yol azdım, buralara geldim. Dediler ki seni misafir saklarsa ancak Kızıroğlu Mustafa Bey saklar, ekmek sahibidir, yiğit adamdır, mert adamdır, cesur adamdır, seni o konak eder bu havalide,” dedi Köroğlu.

Hanım sultan tepsiyi boşalttı. Köroğlu, üç dakika çekmedi, on beş-yirmi tane lavaşla beraber bir tepsi pilavı indirdi mideye, ağzını sildi. “Allah’a şükür,” dedi, tepsiyi kaldırdı, hatun sultanın eline verdi.

— Kahve içer misin, diye sordu hatun sultan.

— Benim bir hasiyetim var, Allah kessin bacım, benim bir hasiyetim var, dedi Köroğlu.

— Nedir hasiyetin?

— Benim hasiyetim şudur: Bir sefer bana anam kahve vermiş fincanla, kahveyi içerken dilim yanmış, ondan beridir fincanla kahve içmekten korkuyorum.

— İyi de baba, neyle kahve içeceksin?

— Ben, kahveyi cezveyle içerim.

— Vay benim gözüm üstüne.

Hanım sultan gitti, cezveyi doldurdu, bir köpüklü kahve getirdi, Köroğlu'nun önüne bıraktı. Köroğlu, o sıcacık kahveyi iki yudumda

bitirdi, kaldırıp cezveyi koydu yere. Kadın şaşırđı, “Allah Allah! Ben ne böyle yemek yiyen ne de böyle kahve içen bir adam gördüm bu havalide,” dedi içinden, aldı cezveyi, götürdü.

Köroğlu yol gelmiş, dağlar aşmış, yorgun bir halde. Köroğlu ağacın gölgesinde uzansın, yatmaya başlasın. Haberi kimden verelim, Kiziroğlu Mustafa Bey ala paça atıyla köye girdi, evine gelip kapıyı çaldı. Hanım sultan kapıyı açtı.

— Selâmünaleyküm, hanım,

— Aleykümselâm, Mustafa Bey,

— Hanım, hayrola, yüzünde bir sevinç var, bir toy, bayram havası var, bunun manası nedir?

— Vallahi beyim, bir misafir derviş geldi bize, bir ihtiyar derviş, ne kadar buyur ettimse de içeriye girmedi.

— Neden?

— Çok zorladım, buyur içeriye, Mustafa Bey yoksa da evi buradadır, ben helalîyim, dedim. O da bana ben içinde erkek olmayan eve girmem, dedi.

— Hatun, bu Köroğlu’nun sözüdür. Bunu bir tek Köroğlu söyler. Bu derviş kimdir?

— Vallahi beyim, bir şey daha var: Küçükken anası ona fincanla kahve vermiş, dili yanmış, o vakitten beri ben kahveyi cezveyle içerim, dedi.

— Vallahi bu Köroğlu’dur. Ama Köroğlu’yla dervişin, dervişliğin ne işi var, ne hikâyesi var?

Kiziroğlu Mustafa Bey, ala paça atını teslim etti hanımına. Hanım atı tavalasına çekti. Kiziroğlu Mustafa Bey ağacın yanına geldi, baktı ki derviş ağacın gölgesinde yatıyor. Onu dürterek uyandırdı. Derviş uyanır uyanmaz Kiziroğlu Mustafa Bey bir salâvat getirdi; koltuğunda bir kitap, elinde üç el bir tespih, ayağında çarık, yüzü gözü öyle bir halde ki Köroğlu’nu babası görse tanımaz.

— Selâmünaleyküm, derviş,

— Aleykümselâm, sen Kiziroğlu Mustafa olmalısın.

— Evet, ben Mustafa Bey'im.

— Ben bu havalide üç-dört köy dolaştım, gel gör ki hiç kimse beni misafir etmedi. Bana dediler ki seni etse etse Kiziroğlu Mustafa Bey misafir eder. Beni Allah misafiri olarak bu gece evinde misafir et, yarın kalkayım köyüme gideyim.

— Derviş baba, Allah misafiri başım gözüm üstünedir. Ama gel gör ki senden bir ricam var. Sen iki söz söylemişsin, bu iki söz benim kulağımda küpedir.

— Ne söylemişim?

— Sen demişsin ki ben, içinde erkek olmayan evin kapısından adımımı atmam. Bu bir, ikincisi, demişsin ki ben, kahveyi fincanla değil, cezveyle içerim.

— Doğrudur, oğul.

— Bu sözün tek bir sahibi var, o da Köroğlu'dur. Bana söyle, sen kimsin?

— Efendim, ben bir garip dervişim, Köroğlu kim, ben kim? Beni götürür o eşkıyaya, o adam katiline, o canıye benzetirsen, ben kendi kendime üzülürüm, ölürüm. Etme, tutma.

— Peki, buyur içeriye.

Kiziroğlu Mustafa Bey, Köroğlu'nu içeriye buyur etti. Sedire oturdular, sağdan soldan sohbet ettiler. Ama Köroğlu'nun gözleri fal taşı gibi açılmış, çemçirak taşlarını arıyor. Çemçirak taşları da, efendiler, eskiden padişahların saraylarında şimdiki ampuller gibi ışık verirmiş. Saraylarda o çemçirak taşlarını odaların köşelerine yerleştirirlermiş, o çemçirak taşları da o sarayı şimdikininki ampulü gibi, elektriği gibi aydınlatıyormuş.

Baktı, gözüne ne çemçirak taşı gelir ne bir şey. Kiziroğlu Mustafa'nın evinde sadece bir gaz lambası yanıyor. Sağa döndü, sola döndü, baktı ki yok.

Köroğlu “oğul, benim yerimi nerede serecekseniz serin, benim uyukum

geldi, yatma saatim geldi. Ben, ihtiyar bir adamım, biraz yatayım, yarın yoluma devam edeceğim,” dedi.

Köroğlu’ydu. Yerini, otağını gösterdiler, altına iki döşek serdiler. Efendime söyleyeyim, Köroğlu’nun önünde karılı kocalı, Kiziroğlu Mustafa Bey ile hanım sultan pervane dönmüşler.

Gecenin dar zamanıydı, Köroğlu evi kontrol etmeye kalktı. Kapı açılırken Kiziroğlu Mustafa Bey seslendi:

— Derviş baba, bir şey ister misin?

— Yok, oğul, biraz su aradım.

Kiziroğlu Mustafa Bey kalktı, dervişe su verdi. Aradan birkaç saat geçtikten sonra Köroğlu evi bir daha kontrol etmeye kalktı. Kapı açılırken yine Kiziroğlu seslendi:

— Derviş baba, bir arzun var mı?

— Yok, oğul, yok, sen yat, rahatına bak, ben hiçbir şey istemiyorum.

Baktı ki bunun hiçbir çaresi yoktur, bu adam ne yatar ne dinlenir ne de bu çemçirak taşlarının bir ışığı bir yerden gelir. Şafak atana kadar, Köroğlu, sağa döndü, sola döndü, bir deli boğa gibi kendisini yedi bitirdi.

Şafak attı. Şafak attı ama Köroğlu eli boş, yüzü kara, “Allaha ısmarladık,” demek zorunda kaldı.

Köroğlu, geriye dönmek zorunda kaldı. Eli boş bir halde geri döndüğü zaman, Han Nigar baktı ki Köroğlu gelir ama bu geliş hiç o geliş benzemez. Sanki Köroğlu’nu on beş pehlivan dövmüş, Köroğlu öyle bir halde gelir. Yavaş yavaş Çakırdalı Çamlıbel’e yaklaşıırken, Köse Kenan baktı ki Köroğlu içeri giriyor.

— Selâmünaleyküm, Köse emmi,

— Vay aleykümselâm, hayırdır, nerede turna telleri, nerede çemçirak taşları?

Köroğlu oğluna döndü:

— Oğlum, Ayvaz,

— Buyur, baba,

Köroğlu'nun iki odası vardı; biri dem odası, biri gam odası. Köroğlu, dem odasına girdiği zaman sazlı sözlü sohbet olurdu, o gün bayram olurdu. Köroğlu, gam odasına girdiği zaman yedi bin yedi yüz elli keleş, askeri yasa boğulurdu, karalar giyerdi ki Köroğlu gam odasındadır.

— Yavrum, Ayvaz,

— Buyur, baba,

— Yavrum, benim sazımı getir.

Ayvaz, koşarak, dem odasından Köroğlu'nun on iki telli sazını getirdi. Bakalım ki burada Köse Kenan'a derdini nasıl söylüyor:

Köse emmim sakın gel bana gülme
Deme ki Köroğlu eli boş geldi
Öyle bir yiğidem duçar olmuşam
Gece gündüz bana kara taş gelir

Han Nigar “kişioğlusun, adam oğlusun, koskoca Azrail'le pençeleşirsen, ordulara karşı gelirsen, dünyayı titretirsen, bir oğlunun düğününe bir çemçirak taşıyı getiremirsen. Hay senin kimi Köroğlu'na yazıklar olsun! Öyleyken bu kalenin içinde bize Köroğluluk ediyorsun, he!” dedi.

“Dur hatun, dur,” dedi Köroğlu:

Cahiller yolundan sapar dolanır
Kamillerden hisse kapar dolanır
Bükmediği eli öper dolanır
Anladım ki dünya bana boş gelir

Köse Kenan “aya sana yazıklar olsun! Seni buradan göndersem, git şu çobandan iki tane koyun getir desem, ey evi yıkılmışın oğlu, çoban seni değneğiyle döve döve kaleye getirir. Sen demek öyle bu keleşlerin sayesinde Köroğluluk yapıyorsun, he!” dedi.

“Dur hele emmi, dur deyirem, hele dur,” dedi Köroğlu:

Üstüme akıtma boşuna o yanı
Ben seni tanıyorum sen de ki beni
Ayvaz’a kurbandır Köroğlu canı
Gelir üzerime elli beş gelir
Geçti menden
Ok değdi geçti menden
Mert adamlara köprü oldum
Namert de geçti menden

“Emmi, geçti menden, ok değdi geçti menden, mert adamlara köprü oldum, ama namert adamlar da geçti benden. Köroğlu’nun canı kurbandır Ayvaz’a, ister üzerime elli gelir, beş gelir, ağhıram, gözlerimden yaş gelir,” dedi Köroğlu.

— Han Nigar,

— Buyur, Köroğlu,

— Gam odama çekil, kahvemi hazırla, pipomu doldur, gelirem.

Dağıstanlı Han Nigar gam odasına giderek Köroğlu’nun kahvesini hazırlar. Perizat Hanım, Köroğlu’nun piposunu tütünle doldurmaya başlar. Köroğlu kahvesinden bir yudum aldı, arkasından pipoyu bir çekti ki sanki takavut treninin başından bir duman çıkıyor. Köroğlu öyle gamlanmış, öyle hiddetlenmiş:

— Emmi,

— Buyur, Köroğlu,

— Emmi, buna bir tebdil bul.

— Oğul, ben sana tebdil buldum ama sen tebdili kıyafette tebdilimin çaresini yerine getirmedi.

— Emmi, çaresi nedir?

— Delikanlı gibi, bineceksin kır atın üstüne, gideceksin Kızıroğlu Mustafa’nın kapısına. Selâmünaleyküm, aleyküm selâm. Diyeceksin ki ben sana Allah misafiriyim. Gece de kalkacaksın, çemçirak taşlarını alıp kır atın üstünde süvari olarak geleceksin, Çamlıbel’de düğüne

başlayacağız.

— Olmaz emmi, olmaz. Öyle olmaz. Kiziroğlu Mustafa'yı sen tanımıyorsun. Benim yüz tane fendim var, Kiziroğlu Mustafa Bey sadece bir tane fendimi bilmez, doksan dokuz fendimi bilir ama bir tane fendimi bilmez, o da bende gizlidir.

— Nedir o?

Köroğlu kalkıp kır atını siyaha boyadı. Otlarla boya yapılmış o zaman. Eskiden kumaşlarda, halılarda, dokuma kilimlerde kullanılan, ottan yapılan boyalar vardı, otun kökünden. O otun kökünden kır atının üzerini bir boyayla, simsiyah, öyle kapladı ki kır atı hiç kimse tanımaz, Kiziroğlu Mustafa'dan başka kimse tanımaz, tanırsa bir o tanır.

Köroğlu kır atını boyadıktan sonra tekrar derviş kıyafetine büründü, elinde tespihi ve koltuğunda kitabı, at üzerinde geldi, nereye, Kiziroğlu Mustafa'nın evine.

Kapıyı çaldı. Kiziroğlu evde yok.

— Selâmünaleyküm, hanım sultan,

— Aleykümselâm, derviş baba, sen geçen gün buraya yayan geldin, şimdiyse atlan, hayırdır?

— Vallahi, ben, Kiziroğlu Mustafa'ya bir emanet verecektim, o emaneti unuttum, veremedim, ben de geriye dönmek zorunda kaldım.

— Emanet nedir?

— Onu kendisine vereceğim.

— Vallahi, kusura bakma derviş, Mustafa Bey yine yayladadır. Ama akşama kadar beklersen, gelsin, emanet mi verirsin, söz mü dersin, ne dersin kendisine söyle.

Köroğlu'nun atını tuttu, tavlaya çekti hanım sultan, atının önüne arpa koydu, saman koydu. Köroğlu yine içeriye girmedi, ağacın gölgesinde oturdu. Ağacın gölgesinde oturdu, akşamın dar zamanıydı. Köroğlu'nun kulakları yerden çok büyük nem alırdı, çok büyük ses alırdı. Köroğlu

kafasını toprağa koymuştu, baktı ki bir ses geliyor. Bu ses, Kızıroğlu Mustafa Bey'in atının ayak sesleridir, nal sesleridir. Bu ses bir tek kıratta var, bir de ala paça attavar.

Oturdu, kalktı şöyle, kafasını ağaca yaslayarak “ya Rabb-ül Âlemin, yerleri gökleri yaratan Allah, ey bu dertte Yunus'u deryadan kurtaran Allah, İbrahim Halil'i nardan kurtaran Allah, ne olur, beni keleşlerimin yanında, beni Han Nigar'ın, Ayvaz'ın, Köse Kenan'ın yanında mahcup etme,” diyerek el kaldırıp dua etmeye başladı. Çaresi kalmamıştı Köroğlu'nun.

Kızıroğlu Mustafa Bey kapıya geldi, baktı ki hanımı tekrar onu karşıladı.

— Selâmünaleyküm, hanım sultan,

— Aleykümselâm, Kızıroğlu, konuğumuz var.

— Kimdir?

— Geçen bize gelen derviş var.

Artık atı da tavladadır falan demedi, unutmuş. Kızıroğlu Mustafa Bey, dervişe hoş geldin ederek, onu içeriye buyur etti. İçeriye girdiler. Kızıroğlu Mustafa Bey baktı ki dervişin hali hal değil.

— Derviş baba, hayrola, sen buralarda bir yitik arıyorsun, ama ne olduğunu bilmiyorum. Olur ya, derdini söylemeyen çare bulamaz. Eğer derdini söylersen, belki ben de senin derdine bir çare bulabilirim.

— Yok, beyim, Allah'a şükür, derdim merdim yoktur. Aha işte böyle garip bir dervişim, sahibim yok, yiyeceğim yok, elim yok günüm yok, akrabam yok, hısımım yok, dolaşıp dururum.

Ama Kızıroğlu Mustafa Bey pirenlenmiştir. Köroğlu'nun oturuşundan kalkışından, yemek yiyişinden, kahve içişinden öyle bir hislenmiştir ki “bu, kesinlikle Köroğlu'dur,” diye kanaat getirmiştir.

Yemekler yenildi, sohbetler edildi, sıra yatmaya geldi, gecenin bir yarısıydı, Kızıroğlu Mustafa Bey baktı ki ala paça at tavalayı, ahırını kırıp döküyor, paramparça edecek, neredeyse binayı uçuracak. Hanımını kaldırdı.

— Yahu hanım, hele uyan, bu atın derdi nedir? Ala paça at neden öyle kişniyor, neden öyle ayağını yerlere vuruyor, sebep ne?

— Vallahi bey, ben sana söylemedim, bizim misafirin, dervişin atı var, vallahi misafirin atını öldürdü. Hele bir kalk git.

Kiziroğlu Mustafa Bey içeriye girdi ki ne girsin; ala paça at, kır atın yalmanından, yalından tutmuş, sağa vuruyor, sola vuruyor. Kiziroğlu Mustafa Bey, kır atı elinden zor aldı. Ama kır at denilmez ki, Köroğlu boyayla kır atı öyle bir hale getirmiş ki kır atı uyuz bir taya döndermiş Köroğlu. Kiziroğlu Mustafa Bey kır atı ala paça atın elinden zorla aldı. Hem misafirin atının hem de kendi atının önüne biraz ottan, arpadan, samandan koydu, sonra da gelip yatağına girdi.

Köroğlu artık yatar mı, yatmıyor. Ama Kiziroğlu Mustafa Bey öyle yorgun, gündüz öyle yorulmuş, öyle bir hale gelmiş ki aniden bir derin uykuya geçmiş. Bunu fırsat bilen Köroğlu, gecenin ortasında uyandı, çemçirak taşlarını aramaya başladı.

Kiziroğlu Mustafa'nın özel bir odası vardı, o odayı buldu Köroğlu, oradan çemçirak taşlarını aldı, sonra da kır atı çekip haydi bakalım nereye, yola revan olmaya başladı. Ala paça at yine ahır emirmeye, yıkmaya başladı. Kiziroğlu Mustafa Bey ala paçanın sesine uyandı.

— Uyan hanım,

— Ula baba, nedir, ne oldu, gecenin bu vaktinde beni niye uykumdan uyandırdın?

— Uyan, derviş bildiğimiz adam Köroğlu'ydu, çemçirak taşlarını götürdü. Yoksa ala paça at mümkün değil bu hale gelmez.

Kiziroğlu Mustafa Bey tavlardan içeri girdi, baktı ki misafirin atı yok, eve gelip misafirin odasına girdi, baktı ki vallahi ne derviş var ne bir şey. Evin yıkılsın Köroğlu!

Köroğlu epey yol almıştı ki Kiziroğlu Mustafa Bey kılıcını kalkanını kuşanarak at üzerine süvari oldu. O koşturdu, öbürü koşturdu. Kır at koştu, ala paça at arkasından devam ediyor. Köroğlu bir de başını çevirdi ki ne çevirsin; arkadan bir ejderha geliyor, bir yıldırım ateşi geliyor. Atının üzerine eğilip“aman kır at, canım kır at, beni hiç darda koymadın,

beni Kiziroğlu Mustafa'nın ala paça atından kurtarırsan, yemin ederim, seni mermer çula, seni altına, gümüşe boğacağım, senin eyerini altından, gümüşten yaptıracağım, senin nallarını altından yaptıracağım, yeter ki bu Köroğlu ezilmesin bir Kiziroğlu Mustafa'ya," dedi Köroğlu.

Kiziroğlu Mustafa yaklaştı. Köroğlu, ala paça atın nefesini kulaklarının dibinde, ensesinde hissediyordu. Kır at Çimliçayıra ayağını bastığında Kiziroğlu Mustafa, Köroğlu'nun önünü kesti,

"ey namert oğlu namert!" dedi, "ben senin yiğit olduğunu, kahraman olduğunu, zalimin zulmüne karşı geldiğini bilirdim, ama senin bir hırsız olduğunu bilmiyordum. Sana yazıklar olsun! Senin adına Köroğlu diyen o halktan da mı utanmadın, o babadan da mı utanmadın ki benden izinsiz, benim otağımdan çemçirak taşlarını alıp hırsızlayıp gidiyorsun?"

Köroğlu halini anlatmak için ne yaptıysa ne söylediye de fayda etmedi.

"Bana bak Köroğlu," dedi Kiziroğlu Mustafa, "sen yiğit adamsın, adımı, şanı, namını duymuşum, ama yazıklar olsun! Şimdi yiğitsek, kılıçla birbirimizden hesap soracağız. Ya sen, ya ben..."

İki koç yiğit meydana girdi. Elllerinde yılan ağızlı, yılan dilli kılıçlar, birbirleriyle üç saat savaş ettiler, yenilemediler.

— Kiziroğlu Mustafa Bey, sen yiğit adamsın, mert adamsın, cesur adamsın. Yorulduk, icap ederse bir on dakika müsaade et, ben uyuyayım. Çok uykusuzum, bu gece uyumadım evinde. On dakika uyuduktan sonra kalkayım, ondan sonra ya sen beni öldür ya ben seni öldüreyim.

— Hey namert oğlu namert, hiç düşmanın karşısında uyunur mu?

— Uyunur, uyunur Kiziroğlu Mustafa Bey. Namert düşmanın karşısında uyunmaz, mert düşmanın karşısında uyunur.

Köroğlu bu sözlerle Kiziroğlu Mustafa'yı avlamaya çalışıyordu, ama Kiziroğlu Mustafa avlanacak bir ceylan değildi. Kiziroğlu Mustafa Bey'in cesareti timsaldi. Kiziroğlu Mustafa, ser beser kement üzerinden açılmış, gümüş kıyafetlerle, altın kabızlı kılıcıyla Köroğlu'yla savaşa başladı. Üçüncü darbede Köroğlu'nu kır atının ayaklarının dibine indirdi, boğazına kılıcı dayadı Köroğlu'nun.

— Koroğlu, seni öldüreceğim, bunun çaresi yoktur. Be namert adam, bana deseydin ki çemçirak taşları bana lazımdır, gelinime hediye edeceğim, ben sana onları hediye ederdim. Neden benim evimden hırsızlayarak çemçirak taşlarını götürdün?

— Kiziroğlu Mustafa Bey, Allah'ı seversin, beni öldürme. Ama yiğit adam olduğunu bilirim, yalnız, ben ölsem de senin gibi mert adamın kılıcının altında öleyim.

— Bana bak Koroğlu, bu kıyafet, bu çal çamur, git kalede sütüne düşene söyle, askerlerine, sütüne düşen keleşlerine söyle; sütünün hükmü neyse ona göre hareket et. Haydi, Allaha ısmarladık.

Bunu deyip atının üzerine süvari oldu Kiziroğlu Mustafa Bey.

Koroğlu'nun üstü çal çamur. Kiziroğlu Mustafa Bey, Koroğlu'nu vurmuş, çayırdı yıkmış, çamura belemiş. Koroğlu öyle bir halde yavaş yavaş kalenin kapısına yanaştı. Köse Kenan şöyle bir gözünü günlükledi, şöyle bir baktı ki yahu, bir adam gelir, ama sanki süte düşmüş kedi.

“Ula oğlum,” dedi Köse Kenan, “Hasan, Ayvaz, Kabre Sıgmaz, Selam Vermez, Zincir Kıran, Ayı Boğan, Allah'tan Korkmaz, Kuldan Utanmaz, ula hele yıkılın gelin, ula bu ne haldir, bu gelen kimdir, hele açın kalenin kapısını.”

Kalenin kapıları açıldı ki Koroğlu, yedeğinde kır atla, sanki çamura belenmiş, çamurdan çıkmış bir insan.

— Ula bu ne hal Koroğlu, yazıklar olsun sana, bu ne iştir? Bizim adımızı da kendi adını da batırdın.

— Yavrum, Ayvaz,

— Buyur, baba,

— Yavrum, benim sazımı getir, yoksa bunlara dert anlatamam.

Ayvaz sazı getirene kadar Kiziroğlu Mustafa Bey arkadan dolanarak keleşlerin arasına giriyor. Koroğlu kendisine şaşkınlıkla bakan hanımına seslendi:

— Han Nigar,

— Köroğlu, bu ne haldır? Al benim bu leçeğimi, eşarbımı başına bağla da hiç olmazsa dünya bir Köroğlu görsün.

— Dağıstanlı Han Nigar, benim kalbime kılıç vursaydın bu kadar zoruma gitmezdi.

— Hey a namert herif, mademki zoruna gider, seni bu hale getiren kimdir?

— Eğlen hanım, eğlen.

Kıymetli dostlar, hiçbir yiğit iki karısının yanında başka bir yiğidi methedemez. İşte Köroğlu'nun yiğitlik timsali kahramanlığı, yiğitlik destanları, hamasi destanları şu sözün içerisinde:

Bir hışımla geldi geçti peh peh peh
Kiziroğlu Mustafa Bey hey hey hey
Hışmı dağı deldi geçti
Ağam kim, Paşam kim, Ayvaz kim,
Nigar kim, Hanım kim, canım kim kim kim
Kiziroğlu Mustafa Bey bir beyin oğlu, zor beyin oğlu
Vay ben ona eş olaydım peh peh peh
Anadan on beş olaydım hey hey hey
Keşke onla gardaş olaydım
Ağam kim, Paşam kim, Nigar kim,
Ayvaz kim, Hanım kim, canım kim kim kim
Kiziroğlu Mustafa Bey bir beyin oğlu, zor beyin oğlu

“Hele bana bak Köroğlu,” dedi Köse Kenan, “yazık ki sen Deli Yusuf’un oğlusun. Bu Kiziroğlu Mustafa kimdir, Kiziroğlu Mustafa seni bu hale salacak adam mıydı ki sen kalkmış iki zenne ehlinin yanında, iki hayat yoldaşının yanında onu methedersen?”

“Emmi, analar ne yiğit doğurmuş!” dedi Köroğlu,

“Bir tek Köroğlu değil, analar ne yiğit doğurmuş!” Bakalım ki ne diyor:

Hay edende haya teper peh peh peh
Huy edende huya teper hey hey hey

Köroğlu'nu suya teper
Ağam kim, Paşam kim, Nigar kim,
Ayvaz kim, Hanım kim, canım kim kim kim
Kiziroğlu Mustafa Bey bir beyin oğlu, zor beyin oğlu

O anda Kiziroğlu Mustafa Bey, keleşlerin arasından bir kara, bir şahmar yılanı gibi süzülerek geldi, Köroğlu'nun önüne kılıç koydu, diz çöktü.

“Köroğlu, bundan sonra sen benim kardeşim, ben senin kardeşimim,” dedi, “bundan sonra benim can yoldaşımsın, can kardeşimsin. Ant olsun Allah'ın birliğine ki senin dostun benim dostumdur, senin düşmanın benim düşmanımdır, senin namusun, şerefim, benim namusum, şerefimdir. Eğer ki gelip burada sen kendini tarifleseydin, kendini methetseydin, o zaman bu kadar askerinin, bu kadar keleşinin içerisinde seni yine bu meydanda, yemin ediyorum, dizin dizin süründürecektim. Ama gel gör ki iki zenne ehli hayat yoldaşının yanında hiçbir yiğit başka bir yiğidi tarif edemez, methedemez. Sen yiğitliğini gösterdin. Bundan sonra sen benim kardeşimsin ve benim çemçirak taşlarım da söz veriyorum ki senin oğlun Ayvaz'a düğün hediyem olsun. Sana dört tane de turna teli getirmişim, o da gelinime taç yapılsın.”

İki yiğit birbirine sarıldı.

Çamlıbel'de kırk gün kırk gece davullar, zurnalar çalındı, halaylar çekildi, koyunlar kesildi, kazanlar kaynadı, yedi bin yedi yüz elli keleş yedi, içti, eğlendi, Ayvaz muradına erdi. Allah cümle hasretleri muradına erdirdi.

Anlatan: Âşık Ali Rıza EZGİ

Kaynak: MURAT ÇOBANOĞLU

Âşıklardan Halk Hikâyeleri I, S. 147-160

NECİP İLE TELLİ HİKÂYESİ

Sizlere iki sevdalının, Necip ile Telli'nin Kars yaylalarında yaşanmış acı ve hazin hikâyesinden aklımızın erdiği, beynimizin idrak ettiği kadar bahsetmek istiyoruz.

Necip ile Telli birbirlerinin amca çocuklarıydı. Necip küçük yaşlarından beri amcasının kızına, Telli'ye âşıktı. Gelgelelim, kaderin ne olacağını, bizi nelerle karşılayacağını bilemeyiz; gaibe hükmetmek ancak cenabı Allah'a mahsustur.

Necip'in babası Ali Bey, oğlu delikanlılık çağına geldiğinde Allah'ın rahmetine kavuşunca, Necip'in bu dünyada anası Gamlı Sultan ile bacası Sırma'dan başka kimsesi kalmamıştı. Anası ve kız kardeşiyle, şimdilerde artık bir viraneye dönüşmüş olan, Sarıkamış'ın Tepeci köyünde yaşıyorlardı.

Günlerden bir gün, Necip artık vakti geldi deyip amcası Karaca Bey'in kızı Telli'yi istemek üzere dünürçüler gönderdi. Fakat ne yazık ki amcası Necip'e kızını vermek istemedi. Gelgelelim, Karaca Bey'in karşı çıkışı, Necip ile Telli'nin birbirlerine sevdalarını, içlerini yakan bu ateşi söndürmek şöyle dursun onu daha da harlayıp alevlendirmekten başka bir şeye yaramadı. İkisinin de sevdasının dumanı hâlâ başlarında tütüyordu.

Necip'in köyünde, cüssesiyle, fiziğiyle köyün delikanlısı olarak bilinen Kara isminde bir delikanlı vardı. Necip ile Kara arkadaşlıklar. Bir gün kendi aralarında hasbıhal ederlerken Necip'in moralinin bozuk olduğunu fark etti Kara, "hayırdır Necip, senin moralin bozuk geldi bugün bana," dedi. Necip ne zamandır bu bahsi zaten açmak istiyordu Kara'ya, ona güveniyordu, "haberin yoktur senin; ben, amcamın kızı Telli'ye elçiler yolladım," dedi, "ama ne yazık ki kızını bana vermedi amcam."

Kara, arkadaşına sitem eder bir şekilde, “Necip, neden bana daha önce bu konudan bahsetmedin,” dedi, “şimdiye çoktan halletmiştim.” Kara elbette kendi düşüncesiyle, kendi yöntemleriyle, yani zor kullanarak bu konuyu hallederdim demek istiyordu. Zaten Necip de başka bir yolu kalmadığı için Kara’ya gelmişti. Sonunda, Necip’le Kara birlikte Telli’yi kaçırmaya karar verdiler. Necip yardım etmeleri için birkaç arkadaşına daha haber verdi. Nihayet, Necip’le arkadaşları Telli’yi kaçırmak için hazırlanmaya başladılar.

Derler ya, yerin kulağı vardır. Necip’in Telli’yi kaçıracağıının haberi çok geçmeden Karaca Bey’e ulaştı. Karaca Bey de kendisine göre bir hazırlık yaptı.

Nihayet o gün geldi çattı, Necip gece vakti amcasının evine vardığında, amcasının iki oğlu kalağın dibinde silahlarıyla nöbet bekliyorlardı [bizim buralarda, tezek yığınlarına kalak derler]. Amcasının oğulları Necip’i görünce üzerine atıldılar. Necip de o can havliyle belindeki silaha elini attı, orada iki amcaoğlunu da öldürdü. Necip, Telli’nin hayaliyle gelmiş, fakat Telli’ye kavuşacağı yerde bir anda iki amcaoğlunun katili olmuştu. Artık o kapıya nasıl gidecekti, ne yüzle gidecekti? Oradan eli boş, vicdanı azaplar içinde gerisin geri evine döndü.

Günler sonra, Necip bu vicdan azabına dayanamayıp Karaca Bey’in kapısına geldi. Karaca Bey artık Necip’le düşmandı, fakat düşman da olsa, kapınızı açtıktan sonra bir şey diyemezsiniz ona, çünkü kapınıza gelmiştir. Karaca Bey de eski insanlardandı, geleneği bilirdi, töreyi bilirdi, anlayışı bilirdi. Anladı ki bu sevda ateşi bu delikanlının, Necip’in başını iyiden iyiye sarmış, “yavrum, sen benim çocuklarımı öldürdün,” dedi, anlayışlı olmaya çalışarak, “peki, şimdi ne istiyorsun benden?” “Amca, ben bu vicdan azabıyla yaşayamıyorum,” dedi Necip, “evet, senin oğullarını öldürdüm, ama kızın Telli’ye de aşığım. Bunu da yüzüm tutmuyor söylemeye, yüreğim el vermiyor anlatmaya. Kızını bana vermesen de haklısın. Ben, senin oğullarını öldürdüm. Benim şu silahımı al, sen de beni öldür. Böylece, seninle ödeşmiş olalım.”

Büyük insanda büyük keramet olur, Karaca Bey, “yavrum, ben farkındayım, benim kızımın sevdası senin başında yanıp tütmetedir,” dedi, “bunun farkındayım. Sen şimdi git, anneni bana yolla, annen gelsin, kızımı sana istesin, sana vereceğim kızımı.”

Hiç kimse sonunun ne olacağını bilemez, onu ancak Allah bilir. Fakat

Karaca Bey, daha başından Telli ile Necip'in evliliğinin sonunun hüsrana olacağını anlamıştı. Sanki onlar murat almayacak, birbirlerine murat vermeyecekler gibi bir endişesi vardı Karaca Bey'in. O yüzden daha başından beri karşı duruyordu bu evliliğe. Fakat ne çare, kızının da Necip'i sevdiğini biliyordu. Sonunda razı geldiğini söyledi işte Necip'e. Bir hüznün, bir keder çökmüştü Karaca Bey'in yüreğine.

Birkaç gün sonra, Necip'in anası Gamlı Sultan Karaca Bey'in evine gelip Telli'yi Necip'e istedi. Bir kağıdıyla Necip'in evine Telli'yi gelin getirdiler. Allah herkese hayırlı düğünler nasip etsin.

Aradan birkaç gün geçmişti ki Necip'in askerlik pusulası geldi. O zaman da askerlik şimdiki gibi bir yıl veya on sekiz ay değil, tam beş yıl askerlik yapacaktı. Necip'in askerlik kâğıdı gelince, anası Gamlı Sultan, "yavrum, senin hanımın bana emanet. Sen de bacın Sırma ile beni Allah'a emanet et," dedi, "Adil divanda yemin ederim ki sen gelene kadar Telli'nin bir teline zarar gelmesine müsaade etmeyeceğim."

Necip ise endişeliydi, kadınları bir başlarına bırakıp gitmeye gönlü el vermiyordu. O sıkıntıyla evden çıkıp köyün kahvesine gitti, orada oturmuş düşünürken yanına arkadaşı Kara geldi, "Necip, Telli'yi de aldın artık, niye düşüncelisin böyle," diye sordu, "yoksa başka bir kederin mi var?" "Kara, biliyorsun, benim askerlik kâğıdım gelmiş, ben askere gideceğim," dedi Necip, "evimizde başka bir erkek olmadığı için, evi kime emanet edeceğimi düşünüyordum." "Dert ettiğin şeye bak," dedi Kara, "sen git, Allah'ın huzurunda, senin evin bana emanet." Gelgelelim, Kara o güne kadar Telli'nin yüzünü hiç görmemişti.

Gün oldu, Necip'in askerlik zamanı geldi. Necip ilkin nereye vardı; Kars karargâhına vardı. Oradan nereye gidecekti; İstanbul'a gidecekti, askerliğini yapmaya. Babasının da zamanında onun maiyetinde askerlik yaptığı Ahmet Paşa'nın emrinde askerlik görevini yapmaya gidecekti İstanbul'a. O zaman uçak mı, tren mi vardı; yoktu. Araba mı vardı; o da yoktu. Necip bu yolculuğu ya deveyle ya at üzerinde ya da yaya olarak yapacaktı. Yola çıktı, günler, haftalar sonra Ahmet Paşa'nın karargâhına ulaştı.

Ahmet Paşa onu huzuruna çağırıp "yavrum, sen Ali Bey'in oğlusun, değil mi," diye sordu, "baban da benim yanımda askerlik yaptı. Baban nasıl, sağlığı yerinde mi?" Necip başını eğdi, "Babam vefat etti, Paşam," dedi. "Öyle mi, başın sağ olsun yavrum," dedi Ahmet Paşa, "peki,

memlekette kimin kimsen var mı,” diye sordu.

Necip, “bir anam, bir de bacım var,” dedi, utandığından evli olduğunu söyleyemedi. “Bekâr olduğuna da sevindim,” dedi Ahmet Paşa, “böylesi senin için daha kolay olacak.” Necip evet anlamında başını salladı, fakat içindeki derdi, kederi bir o bir de Allah biliyordu.

Beş yıllık bir askerlik görevi... İzinlerini bile kullanmayı düşünmüyordu Necip. “Bir an evvel askerlik görevimi bitireyim de, vatanıma, sılama, köyüme döneyim, Telli’nin yüzüne bakayım” düşüncesindeydi. Efendim, Necip İstanbul’da dursun, biz haberi nerden verelim, Tepeci köyünden verelim.

Tepeci köyünde bir gelenek vardı, köy ahalisi kış günleri köy odalarında toplanırlardı, yazın yapmış oldukları işleri anlatırlardı, çokluk abartırlardı, ne kadar başarılı bir mevsim geçirdiklerini arz ederlerdi.

İşte Tepeci köyünde yine o meclislerden biri kurulmuştu. Kara ile birlikte Necip’in bir çobanı da vardı o meclisin içerisinde. Laflar işten güçten, tarladan, çayırdan, ovadadan, attan, öküzden açılmışken, konu, mevzuat nereye geldi; güzeller davasına geldi.

“Falanın kızı güzel, filanın gelini güzel” diye anlatılmaya başlandı. Bu esnada Necip’in çobanı laf arasına girip “efendim, bu köyde muradına eren kimse yoktur, varsa da bir tek Necip Bey’dir,” dedi, “çünkü bu köyde bir güzel varsa, o da Telli hanımdır.”

Bu lafın üzerine Kara’nın kalbine bir kötülük damlamaya başladı, “ulan, Necip bu evi bana emanet etti, Telli’yi de kendi elleriyle bana bırakıp gitti,” diye düşündü, “eğer bu çobanın dediği doğruysa Telli’ye sahip olmak için ben artık hangi zamanı, hangi fırsatı bekliyorum?” Allah, kötü insanlara fırsat vermesin.

Kara o güne kadar Telli’nin yüzünü hiç görmemişti. Gelgelelim, Necip’in anası da Telli’yi ne dışarı çıkarıyor ne suya gönderiyordu, “yeter ki Necip’imin sevdiğine kem gözler değmesin,” diyor, başka da bir şey demiyordu.

Kara sonunda Telli’nin yüzünü görmek için Necip’in evine varıp Telli’yi yanına çağırdı. Telli, Kara’nın yanına geldi, fakat namahrem diye yüzünü örtmüştü. Kara orada her ne kadar Telli’ye kötülük yapmak istediye de

Telli nihayetinde bir Anadolu geliniydi, Kara'nın isteğine, arzusuna karşılık vermedi.

Kara istediğini elde edemeyince, kendi kendine bir plan yaptı, köyün içerisinde dedikodu yaymaya başladı, “Efendim, belki duydunuz, belki duymadınız; Necip askere gitti, evini bana teslim etti,” diyordu, “ama Necip’in kapısında zamparalar dolanıyormuş benim duyduğuma göre. Bu da beni çok rahatsız ediyor.”

Gelgelelim, köylüler Kara'yı çok iyi tanıyordu ve Telli'nin de Karaca Bey'in kızı olduğunu biliyorlardı. Telli'den böyle bir hareket beklemiyordu köylüler. Fakat bu dedikodu yine de yayıldı. Bunun üzerine Kara, “ben artık Necip'e bir mektup yazacağım,” dedi köylülere, “Necip, Telli hakkında ne karar verecekse, ona göre ben de Telli'yi götürüp babasının evine bırakacağım.”

Köylüler Kara'nın başına toplanıp “yahu Kara, sen delikanlı adamsın, bu kötülükler sana yakışmaz,” dediler, “bu garip gelinden ne istiyorsun?” Fakat zalim Kara dinlemiyordu. Köylüler ona yalvardılar, ağladılar, sızladılar, fakat fayda etmedi. Necip ne bilsin ki Kara'nın böyle kötü bir senaryo hazırladığını.

Necip'in komşuları Kara'nın yanına gelip “Kara, müsaade et de bu gelinin kocası Necip Bey'e mektubu biz yazalım,” dediler, “ondan sonra Necip Bey ne karar veriyorsa ona göre hareket edelim.” Fakat Kara bunu da kabul etmedi, “Necip'e mektubu ben yazacağım,” dedi. Acaba Kara'nın vicdanıyla, Kara'nın kalemiyle Kara'nın kâğıdına ne yazılırdı?

Necip ise, Kara'nın mektubu kendisine ulaşmadan önce Telli'ye ilk mektubunu yazıp göndermişti. Şöyle diyordu mektupta: “Telli, beni köyden uğurladığınız zaman, gözyaşlarım bana müsaade etmedi ki sana orada türkümü söyleyeyim. Ama şimdi, o söyleyemediğim türküyü mektubumda yazıyorum sana.” Bakalım, orada ne söylemişti Necip, söylesin Sabri Yokuş, Allah hepinizi var etsin. Sağ olun, var olun:

Kömür gözlüm Telli gurbet ellere Giderim yellere sor beni beni Akşam olup güneş dağa vuranda Çık garip çöllere sor beni beni

Mektubun burasında, “Telli, ben köyden ayrıldığım zaman, bu türküyü senin o kara gözlerine bakıp söyleyecektim, ama yüreğim bana müsaade etmemişti,” diyordu Necip, sonra da devam ediyordu:

Ben gelince arzum kaldı vatanda Deli olurum gurbet elde yatanda Seher
vakti kurbağalar ötende Çık garip çöllere sor beni beni

Necip'im ağlarım dünyada gülmem İnanmam sevdiğim geriye gelmem
Bu uzun askerlik biter mi bilmem Devrolan yıllara sor beni sor beni

Mektup günün birinde Telli'ye ulaştı. Kara da kendi mektubunu
göndermek üzereydi. Kara, Telli'den taviz görmeyince tekrar gelmişti
Necip'in kapısına. Yine komşular toplandılar, "Kara, ayıp oluyor, senin
gibi bir delikanlıya bu yakışmaz," dediler, "o garip bir gelindir, sen bu
gelinden ne istiyorsun?" "Yok, efendim, Necip evini bana emanet etti,"
dedi Kara, "Necip'in evinin kapısında bacasında zamparaların gezmesi
benim vicdanımı rahatsız eder." Sonra da Telli'yi zorla evden çıkarıp
babasına götürmeye kalkıştı. Köylüler araya girdiler.

Köylülerden biri, "Kara birkaç gün evvel şu garip gelinin kocasına bir
mektup yazalım dedik," dedi, "o mektubun cevabına göre, Necip Bey
nasıl istiyorsa ona göre hareket edelim diye söyledik, senin bu yaptığın
zorbalıktır, bakalım kocası ne diyor?" Kara, Telli'nin kolunu bıraktı,
şimdilik onu götürmekten vazgeçti, "tamam, mektubu yazacağım," dedi
ve gitti.

Mektubunda şunları yazdı Kara:

"Necip, sen gittiğinden beri senin kapıda, bacanda zamparalar yatar
oldu. Ben bir önlem alamıyorum. Telli kötü yola düştü. Ona göre, arzun,
kararın neyse, bana cevabını yaz."

Necip bu haberi alır almaz hasta düştü. Ahmet Paşa, Necip'e başçavuş
rütbesi vermişti. Necip'in bölüğünde Hasankaleli Ali Onbaşı, Necip'in
sırdaşıydı. Ali Onbaşı baktı ki Necip'in bu mektuptan sonra yüzü soldu.
Ama soramıyordu ki bu mektubun içinde ne var. Necip, mektubu günde
birkaç kez okuyor, cebine koyuyor; bir daha okuyor, bir daha cebine
koyuyor.

Necip, gün be gün solmaya başladı, hasta düştü. Kara'yı sadık arkadaşı
olarak bildiğinden, inanıyordu ona. Necip, Kara'ya bir mektup
göndermeye karar verdi. Telli'nin de o mektubu okumasını istiyordu.
Bakalım Necip o mektupta ne söylemişti, nasıl bir şiir yazmıştı
mektubun içinde, Kara'ya ne nutuklar vermişti:

Sarı altından sarı olsan Ak gümüşten duru olsan Cennetteki huri olsan
Almam Telli bundan sonra Bu dert içlerin acısı Artar dertlinin sancısı
Olsan cennetin bekçisi Kapını açmam bundan sonra Kutni olsan kumaş
olsan Bütün herkesle baş olsan Cennetteki huri olsan Almam Telli
bundan sonra

Kara zaten bu fırsatı bekliyordu. Günün birinde İstanbul'dan gelen mektup Tepeci köyüne ulaştı, Kara'nın eline geçti. Kara, mektubu büyük bir delil görerek, Necip'in yazmış olduğu satırlara dayanarak, Necip'in mektubundan cesaret alarak geldi Tellinin kapısına, "Telli, sana bundan birkaç gün önce gel ben seni babana götürüp teslim edeyim dedim, sense gelmedin," dedi, "peki, bakalım şu mektuptan sonra ne diyeceksin? İşte bak, Necip seni kendi elleriyle boşuyor. Buyur, mektubu oku."

Telli mektuba baktı. Telli'nin o parlayan gözleri, o zarafeti, o zarifliği bir anda uçup gitti, soldu. Solan bir çiçeğe döndü Telli.

Mektubun geldiğini köylüler de biliyordu. Kara'nın yanına geldiler, "Kara, yapma, etme," dediler, "Allah'ı seversen, bu zavallı gelinden ne istiyorsun?" "Hayır, efendim, şimdiye kadar benden biliyordunuz," dedi Kara, "ama ben size anlatmıştım Necip'in kapısında zamparalar geziyor diye. Şimdi ise Necip'in kendisi Telli'nin yaptıklarından emin olmuştur. Mektubunu yazmıştır, bana kendi ellerinle götür babasına teslim et demiştir."

O zaman, Telli, baktı ki başka çare yok, Kara'ya dönüp "bari müsaade et, şurada bir türkü söyleyeyim," dedi. Bakalım Telli burada Kara'ya ne söylüyordu, Allah hepinizi var etsin: N'olur merhametin olsun benim halime Kırma kanadımı kolumu Kara Yavrusu olanın içi yaradır Necip gelsin görsün ölümü Kara Ne olur merhametin olsun gözüm yaşma Felek bizi çaldı kader taşına Daha yeni girdim yirmi yaşına Kırma genç yaşımda belimi Benim bu arzumu yellere bildir Ne olur kötülüğü aradan kaldır Telli çok civandır taze gelindir Soldurma benim gülümü Kara

Gelgelelim Kara, Nuh diyor peygamber demiyordu, Telli'nin kolundan tuttu, onu bir kağına attı. Yanında kardeşini de getirmişti Kara, kardeşine dönüp Telli'yi doğruca babasının evine götürmesini söyledi. Kara'nın kardeşi de onu Karaca Bey'in evine getirdi. İşte asıl felaket bundan sonra başladı.

Telli'nin babası Karaca Bey eski insanlardandı, biliyordu neyin nereye

varacağını. İçinde bulundukları hale şöyle bir baktı, sanki bu senaryoyu önceden yazıp çizmiş, sonra da o senaryoda oynamaya başlamıştı. İşin buralara varacağını ta başından beri seziyordu. Telli'yi getiren delikanlıya dönüp “kimsin sen,” diye sordu, “tamam, Tepeci köyündensin, ama kimin nesisin?” “Amca, ben, Kara'nın kardeşiyim,” dedi delikanlı, “Necip'in evini teslim ettiği Kara'nın kardeşiyim.” Bunun üzerine artık iyice emin oldu Karaca Bey ortalıkta nasıl bir dolap döndüğünden, zira Kara'nın ne kadar zalim biri olduğunu o da biliyordu.

Dil yarası yaraların en acısıdır. Kızının kederi, yavrusunun acısı, o hasret, o hüznün, o mevzuat, o öykü, çok geçmeden Karaca Bey'i kalp krizine uğrattı. Allah'ın rahmetine kavuştu Karaca Bey. Telli'nin bir kardeşi vardı, Ahmet isminde, biraz da akıldan noksan gibiydi. Karaca Bey'in ölümünü bir fırsat bilen zalim Kara, Telli'nin kardeşinin yanına geldi,

“Ahmet, kardeşim, şu Necip denilen enişteniz, Telli'nin kocası olacak adam, boş yere onun bunun sözüyle Telli'yi boşadı,” dedi, “hâlbuki Telli'nin hiçbir suçu yoktu. Telli iffetli bir gelindi, Telli bir Anadolu geliniydi, bir yanlışı olmazdı, olmadı da. Onun bunun sözüne aldanarak Telli'yi boşamıştır. Ama sen de arzu edersen, Allah'ın emriyle, ben bacınla evlenmek istiyorum.”

Ahmet keşke kemalinden biraz noksan olmasaydı, Kara'nın cüssesine, yapılı olmasına aldanmıştı. Kara'yı bir delikanlı biliyordu ve Telli'nin itirazını dinlemeden onun ikinci kez gelin gönderilmesine kara verdi, Telli'yi Kara'ya verdi. Telli tekrar Tepeci köyüne gelin geldi. Onların düğünleri, toyları orada devam ededursun, biz haberi nerden verelim, Necip'in evinden.

Necip'in evi, Kara'nın evinin hemen önündeydi, evleri karşı karşıyaydı. Birinde toy, düğün, şenlik tutulurken diğer evde bir hüznün, bir yoksulluk başlamıştı, bir uğursuzluk çökmüştü. Necip'in ailesi o gün adeta bir kara gün yaşıyordu. Zalim Kara, Telli'yi alıp getirmişti. Telli ise ne Necip'in anası Gamlı Sultan'ın ne de bacısı Sırma'nın yüzüne bakabiliyordu. Şimdi biz haberi nerden verelim, İstanbul'dan verelim.

Necip iyiden iyiye hasta düşmüştü. Necip Bey'in bölüğünde olan Hasankaleli Ali Onbaşı, Ahmet Paşa'nın huzuruna çıkıp “Paşam, Necip Başçavuş çok hasta,” dedi. “Neyi var Necip'in,” diye sordu Ahmet Paşa. “Vallahi bilmiyorum Paşam,” dedi Ali Onbaşı, “ama cebinde bir mektup

var, onu günde birkaç kez çıkarıp okuyor. Ne varsa o mektupta var.”

Ahmet Paşa, Necip’i huzuruna çağırdı. Necip koluna girmiş bir askerle beraber güç bela yürüyerek Ahmet Paşa’nın karşısına geldi. “Necip, yavrum, niye hastasın,” diye sordu Ahmet Paşa, “rahatsızlığın nedir senin?” “Paşam, ben hasta değilim,” dedi Necip. Fakat hasta olduğu gün gibi ortaydı. “Yavrum, senin cebinde bir mektup varmış,” dedi Ahmet Paşa, “o mektubu görmek istiyorum.”

Ali Onbaşı mektubu Necip’ten alıp Ahmet Paşa’ya uzattı. Ahmet Paşa mektubu açıp okumaya başladı. Mektubun birkaç yerinde Telli’den, Kara’dan bahsediliyordu. “Yavrum, bu Telli kimdir,” diye sordu Ahmet Paşa. “Efendim, Telli benim hanımımdır,” dedi Necip. Ahmet Paşa şaşırıp, “sen evli miydin, evladım,” diye sordu. “Evet, Paşam,” dedi Necip.

Eskiden, gençler büyüklerin karşısında evli olduklarını söylemekten hicap duyarlardı. O da utanmıştı. Evli olduğunu söylememişti. “Yavrum, peki, bu Kara kimdir,” diye sordu Ahmet Paşa. “Size bahsetmiştim Paşam,” dedi Necip, “evimi barkımı teslim ettiğim kişi, köyümüzün delikanlısı olan Kara’dır.

Ahmet Paşa daha fazla düşünmeye gerek duymadan “yavrum, sana ne gelmişse işte bu Kara’dan gelmiştir,” dedi, “Necip, sana on bir asker vereceğim, senin memleketine gideceksiniz, orada haklı, haksız kimdir, soruşturup bana tekmil getireceksiniz.”

Necip’le askerler ertesi gün sabahtan yola revan oldular. O zamanlar uçak mı, tren mi var? Yok tabii. Nereden geleceklerdi? Karadeniz kıyısından devam edip Zonguldak’tan, Ordu’dan, Ünye’den, Vakfıkebir’den geçip Oltu’ya varacaklardı. Günler, haftalar sonra Oltu’ya vardılar da. Oradan nereye geldiler, Erzurum’un Şenkaya, Soğanlı yaylasına geldiler. “Arkadaşlar, bu dağlar, bizim dağlardır,” dedi Necip, “benim gençliğim, çocukluğum bu dağlarda geçti. Şu atlardan inelim de burada bir su içelim. Belki benim hastalığım da bir şifa bulur burada.”

Atlarından indiler. Necip Bey şöyle bir baktı, dağın üzerini bir duman bürümüşü, “bu dağın hali aynı benimkine benziyor,” dedi kendi kendine, “bu dağın üzerindeki duman benim başımdaki sevda gibi. Bu dağın göğsündeki taşlar benim çibanlarım gibi. Bu dağın otları benim tüylerim gibi. Bu dağın dereleri, selleri benim gözyaşlarım gibi. Tevekkeli

dememişler, tabiat insana benzer, insan tabiata benzermiş diye.”

Bir kayanın yanına çöktü, içinden bir türkü söylemek geldi. Bakalım, Necip orada ne söylüyordu, biz de sizin sağlığınıza söyleyelim, sağ olun, var olun:

Bir su ver içeyim garip yolcuya Bilmem anlar mısın yaramı dağlar
Mecnun geldi sizden dolandı oy oy Çoğunu ettiniz harami dağlar

Kerem size genç ömrünü çürüttü Leyla da Mecnun’u burda eritti Emrah
size geldi Selvi’ye gitti Bilmem anlar mısın çaremi dağlar

Mezar verin Necip olsun eşiniz Eksilir mi bilmem boran kışınız Otlar
tüyleriniz taş çıbanınız Gözyaşınız derin değil mi dağlar

Onlar Kars’a yolculuk yapmakta olsunlar, biz haberi nereden verelim, Tepeci köyünden verelim. Tepeci köyünde, Telli, zalim Kara’ya yar olmuştu. Sabahın erken bir saat idi. Askere gitmeden önce Necip’in birkaç tane koyunu kalmıştı. Necip’in vefalı bir çobanı vardı. O sabah, çoban koyunları çıkardı, yaylaya doğru götürecekti, o sırada Telli, çobanı gördü. Ona seslenmek istedi, ne de olsa kapılarında ekmek yemişti, hem çoban da vefalı biriydi. Telli “çoban, çoban!” diye seslendi. “Buyur, Telli bacı,” dedi çoban. “Hele buraya gel,” dedi Telli. “Ne oldu, bacı,” diye sordu çoban, Telli’nin yanına gitti. “Ben bir türkü yazmışım, sana vereceğim,” dedi Telli, “ama sana da yemin veriyorum, gelen giden bütün kervanlara, bezirgânlara bu türkümü söyleyeceksin.” “Sebepe,” diye sordu çoban. “Belki günün birinde bir bezirgân duyar da bunu götürüp İstanbul’da söyler diye,” dedi Telli, “belki Necip de bu türküyü duyar da gelir diye.”

Çoban, Telli’nin haline acıdı, türküyü aldı. Çoban güzel de kaval çalıyordu. Bir gün sabahın ıssız saatinde, çiçeklerin açtığı, kelebeklerin şakalaştığı bir saatte çoban da kavalını çalıyordu. Telli’nin verdiği türküyü söylemeye başladı. Bakalım, Telli bacı neler diyordu, vekâleten biz söyleyelim:

Al bu haberimi esen rüzgâr Götür nazlı yâre bak ne diyeyim Benim
gemim battı hicran gölünde Çıkamam de bak ne deyim

O esnada Necip Başçavuş ve askerleri yoldan geçiyordu. Baktılar ki, garibin biri yanık türkü söylüyor. Yanaşıp dinlemeye başladılar:

Belki çıkar biri gönöl dağını Viran etti bahçeyle susuz bağımı O yar sorarsa civan çağımı Ak düşen saçlara bak ne deyim

Türkünün son kıtasında ise her şey anlatılıyordu:

Söyle Necip söyle arzun var ise Deyin o Necip'e bir gelsin Kars'a Necip eğer Telli'sini sorarsa Yar olmuş yâdlara deyin ne deyim

Necip, “şu çobanı bana bir çağırın hele,” dedi. Hastaydı Necip, attan inemiyordu, “bakalım, bu arzuyu bu çobana kim vermiş,” diye sordu. Askerler, “çoban kardaş, hele buraya gel,” dediler, “sen ne güzel bir türkü söylersin. Bu türkünün sonunu bize bir daha söyler misin,” diye rica ettiler çobandan. “He ağam, söylerim,” dedi çoban:

Söyle Necip söyle arzun var ise Deyin o Necip'e bir gelsin Kars'a Necip eğer Telli'sini sorarsa Yar olmuş yâdlara deyin ne deyim

Necip, çobana dikkatlice baktı, “yahu çoban, ben seni tanır gibi oldum,” dedi, “kimsin sen, neredensin,” diye sordu. Çoban “bilmiyorum,” dedi. “Nasıl olur yahu, insan nereli olduğunu bilmez mi,” diye sordu Necip. “Benim hayatta hiç kimsem yoktur,” dedi çoban, “gökte bir yıldızım vardı, o da geçen gün aktı. Hiç kimsem yok.” “Hele dur çoban, ben seni tanır gibi oldum,” dedi Necip, “sen bizim bodur çoban değil misin,” diye sordu.

Çobanın köydeki lakabı “bodur çoban”dı. “Ağam, sen kimsin peki,” diye sordu çoban. “Yahu, ben Necip'im, beni tanımadın mı,” diye sordu Necip. “Ağam, sen de ne değişmişsin öyle,” dedi çoban. “Evde ne var ne yok,” diye sordu Necip. “Vallahi neyin var olup yok olduğunu biraz sonra gözlerinle görürsün,” dedi çoban.

Necip Başçavuş askerlerden birisini çobanın yerine o koyunların yanında bıraktı, çobanı müjdecî olarak köye gönderdi. Müjdecîyle beraber askerler de köye girdiler. Geldiler Necip'in evine. Evde bir matem vardı, bir yas vardı, bir uğursuzluk vardı, adeta bir yoksulluk çökmüştü Necip'in evine. Anası Gamlı Sultan ise akciğer hastalığına yakalanmıştı. Oğlu gurbette hasta, gelinleri karşı eve gelin olmuştu. Allah bu kederi, bu acıyı hiç kimseye vermesin. Kıvranıyorlardı bu keder içerisinde.

Necip, anasının yanına vardı, “geçmiş olsun ana, hastaymışsın,” dedi.

Etrafına bakındı Necip, “Ana, ben Telli’mi göremiyorum, Telli nerede,” diye sordu, “yoksa suya mı yolladın onu?” “Yavrum, öyle, ben Telli’yi suya yolladım, birazdan gelir,” dedi anası, “Ana, ben sana demiştim ki Telli’yi hiç dışarı çıkarma,” diye sitem etti Necip.

O esnada yaşlılardan biri iradesine sahip olamadı, “Yavrum, sen iyi misin,” diye sordu, “sen Telli’yi boşadın ya, Kara da Telli’yle evlendi. Sen ne Telli’sinden bahsediyorsun?”

Bu haber üzerine Necip iyiden iye çökmüştü artık. Bir yastık verdiler Necip’in altına, onu uzandırdılar. Ali Onbaşı ise her şeyi çözmeye başlamıştı. Kara’nın zalim biri olduğunu, vefasız olduğunu az da olsa anlamıştı. O da kendisine göre bir plan hazırlıyordu. Kara’nın evine bir baskın yapacaklardı. “Necip Başçavuş, bir arzun var mı bizden,” diye sordu Ali Onbaşı. “Anamdan bir arzum var,” dedi Necip, anasına döndü, “Ana, biliyorsun, ben evvela Telli’nin gözlerine âşık olmuştum. Gidin, Telli’yi bana getirin. Bu son anımda ben sade onun gözlerine bakayım, ölsem gam yemem.”

Fakat bu, çok çetin bir meseleydi. Artık Kara’nın hanımı olan Telli’yi getirmek o kadar kolay bir şey değildi, kimse de bu işe cesaret edemiyordu. Bir iki kişi kendi aralarında düşünüp “Necip ölüyor, son anlarını yaşıyor,” dediler, “Kara’da da biraz merhamet varsa, elbet Telli’yi gönderir.”

Bu düşünceyle geldiler Kara’nın yanına, Kara, duymuşsundur, Necip geldi. Çok hasta, son anlarını yaşıyor,” dediler, “ama müsaade et, Telli’yi bir görsün, sonra hanımını geri getirelim.” “Vallahi ben ailemi başkasının evine gönderecek kadar küçülmemişim,” dedi Kara, “fakat mademki siz geldiniz, Necip de çok hasta diyorsunuz, ölen adamdan da hiçbir kötülük beklenmez, bu yüzden kabul ediyorum.” Kara, kardeşi Ahmet’i çağırdı, “Ahmet, Telli’yi baştan sona ihrama bürü,” dedi, “eli ayağı görünmesin, götür Necip’in evine, bir ayağı içerde, bir ayağı dışarıda olsun. Necip onu görsün, sonra da yengeni geri getir.” “Olur,” dedi kardeşi.

Telli’nin geliş haberini verdiler Necip’e. Necip de öksürüyordu o anda. Ali Onbaşı etrafa bakıyordu. Asker arkadaşları böyle beklemek istemiyorlardı ama o anlık yapılacak bir şey yoktu. Telli şöyle kapıdan içeri girince, Necip istedi ki ayağa kalksın, ama yataktan kalkamadı, düştü. Bir daha denedi, tekrar düşünce, Kara’nın kardeşi, Telli’ye dönüp

“Necip ölüyor. Necip bizim baba dostumuzdur,” dedi, “Necip’in bu son anında ona bir şey söylemek istersen, söyle.” Kaynından cesaret alan Telli üzerindeki ihramı bir tarafa aldı. Bakalım, orada Necip, Telli’ye ne söylüyordu:

Aman Telli ihramını aldın eline Telli derim Telli küsmüş söylemez Yoksa temelli mi geldin yanıma Telli derim Telli küsmüş söylemez

Bunun üzerine Telli’nin kayını Ahmet, Telli’ye dönüp “Necip’in bu sözlerine bir karşılık ver,” dedi. Telli de Necip’e cevap verdi:

Necip’im sen beni yabana attın Değerli altındım ucuza sattın Taze bir gül idim kenara attın Onun için küstüm Necip söylemem

Aldı Necip:

Ben gideli Telli çok mu geçti aradan Sen ayrıldın edebinden töreden Kötü haberini aldım Kara’dan Telli derim telli küsmüş söylemez

Aldı Telli:

Ah Necip’im sen gideli altı yıl oldu Bal veren ağaçlar verdi de soldu Bize ne olduysa Kara’dan oldu Onun için küstüm Necip söylemem

Ali Onbaşı da dinliyordu. Asker arkadaşları da, Necip’in annesi, bacısı da ağlıyordu. Necip suçunu kabul ediyordu. Aldı son sözünü:

Telli ben anladım bu benim suçum Yüklensin mezara gelsin de göçüm Komşuyu çağırın mezarımı açın Telli derim Telli küsmüş söylemez

Telli aldı son sözünü:

Bir gün olsun ben dışarı çıkmadım Yemin olsun Necip yâda bakmadım Sözüne baktın Kara’nın bana bakmadım Onun için küstüm Necip söylemem

O esnada, Telli, Necip’in o haykırışına, o feryadına karşı, yere düşmüş olan Necip’in üzerine atlamak, onu ayağa kaldırmak istedi. Kara’nın kardeşi Ahmet hemen silahını çekti, “Yenge, ondan öte gidemezsin,” dedi, “sen benim ağabeyimin hanımısın. Sana izin versem onun emrini yerine getirmemiş olurum.”

Ahmet, Telli'yi tekrar ihramına bürüyüp zalim Kara'nın evine getirdi. Onlar karşıdan gelirken Kara, evin önünde, bir taşın üzerine oturmuş, onlara bakıyordu, "Ahmet, neden bu kadar geç kaldınız," diye sordu kardeşine. Ahmet'i azarladı.

Tüm bunlar zaten Ahmet'in çok ağırına gidiyordu, bunların üstüne ağabeyi çıkıp bir de onu azarlayınca Ahmet artık daha fazla dayanamadı, üzerindeki silahı çekti, iki el ateş etti Kara'ya, ama tutturamadı. "Ulan zalim, sen benim kardeşimsin," dedi Kara'ya, "senin gibi kardeş olmaz olsun. Necip gibi bir baba dostumuz, kapı dostumuz ölüyor, can çekişiyor, sen hâlâ on paralık nefsin için ocaklar yıkıyorsun."

O anda, Necip'in evinden bir feryat yükseldi, Necip'in başı yastığın kenarına düşüp de ağzından kan saçılınca Gamlı Sultan bir çığlık atmıştı. Artık Necip'in son anlarıydı. Bekliyorlardı ki Necip canını teslim etsin. Veren de Allah, alan da Allah. Gelgelelim, Necip'in akciğerinde olan rahatsızlığı ciğerini deşmişti. Necip'in o yarası açılmıştı. O kanın gelmesi bu yüzdendi ve bu bir şifa vermişti Necip'e. Yani Necip ölmüyor, aksine Necip'in canı yavaş yavaş kendine geliyordu. Allah cümlesine yardım etsin.

O aralık, Ali Onbaşı, Necip'ten müsaade alarak, Kara'nın evine bir baskın yaptı arkadaşlarıyla. Müsadere ettikten sonra süngüyle Kara'yı öldürdüler. Cenazesini ailesinden teslim aldılar. Bunun üzerine, "artık bu topraklar bana haram olsun," dedi Necip, "bu garip topraklarda durmak istemiyorum."

Nereye gidecekti, İstanbul'a gidecekti. Kaç kişi gideceklerdi. Askerler on iki kişilik bir kafile olarak gelmişlerdi buraya, şimdiyse on beş on altı kişilik bir kafile olarak döneceklerdi İstanbul'a. Bu kafilende kimler vardı: Askerlerin yanı sıra Necip'in anası, bacası, bir de Telli vardı. Onlar yola düştükleri zaman Kara'nın ilk hanımı onların peşinden seslendi, "Necip Bey, kapı dostumuzsun, baba dostumuzsun, hepiniz gidiyorsunuz," dedi, "beni de o zalimden kurtardınız ya, ben de sizinle gelmek istiyorum." O da eklendi kafileye.

Günün birinde İstanbul'a geldiler. Düğün dernekleri kuruldu. Necip Bey'in bacasının düğününde, Sırma Hanım'ın düğününde bir âşık lazım oldu. Ali Onbaşının başında da bir âşık lazımdı. Kimi çağırmışlardı o zaman, bendeniz Sabri Yokuş'u da o düğünlere çağırmışlardı. Çalıp söylüyordum orada. Allah sizleri de var etsin. Allah sizlere de öyle

hayırlı düğünler nasip etsin. Düğün hazırlıkları yapılırken Ahmet Paşa, Ali Onbaşı'yı yanına çağırıp “yavrum, ben, Necip’in bacısı Sırma Hanımı sana vermek isterim,” dedi. “Paşam sağ olsun. Ben, Necip’in bacısını alamam,” dedi Ali Onbaşı, “çünkü biz Necip’le kardeş gibiyiz. Eğer müsaadeniz olursa, uygun görürseniz, ben, Kara’nın ilk hanımıyla evlenmek istiyorum.”

Birkaç gün karşılıklı düğünler yapıldı. Allah hepinize hayırlı düğünler nasip etsin. O düğünlere davet ettikleri gibi, sizler de düğünlerinize âşıkları davet edin, gelsinler. Bu düğünleri, bu hikâyeleri bize aksettiren ustalara Allah’tan rahmet diliyoruz. Geçmişlerinize de rahmet diliyoruz. Saygılar sunuyoruz. İnsanoğlunun hayatı bir hikâyedir. Böyle devam edip gider. Sağ olun, var olun.

Anlatan: Âşık Sabri YOKUŞ

Kaynak: MURAT ÇOBANOĞLU

Âşıklardan Halk Hikâyeleri I, S. 51-62

AĞUSTOSBÖCEĞİ İLE KARINCA

Ağustosböceği artisttir. Bütün bir yaz sıcak, sarı kırları, ılık, yaldızlı geceleri sevinç türküsüyle doldurur. Kırılarda çalışanlar, yıldızların altında yorgunluk çıkaranlar onun aydınlık sesinden tat duyarlar.

Ağustosböceği artisttir. Şarkısını söylemek için soluk tüketir; yüreğini parça parça, ışıkl damlalar gibi ses biçimine sokarak havalara dağıtır. Yorulur, didinir... Yalnız kendisi için değil, bütün kendini dinleyenler için... O bu işe, başkaları için türkü söylemeye öyle alışmıştır ki, kendini düşünmez, bütün bir yaz, kendi özel yararını bir kerecik olsun aklına getirmez.

Kara kış gelmiştir. Ağustosböceği aç. Ağustosböceği donuyor soğuktan. Gider, karıncanın kapısını çalar. Karınca, bütün bir yaz yalnız kendini, yalnız özünü düşünerek kışlık yiyeceğini düzmüş, ambarlarını doldurmuştur. Şimdi buğday çuvaları arasında, burnu Kafdağı'nda oturmaktadır. Bütün bir yaz, taneleri birbiri peşinden kendi evine sürüklerken, Ağustosböceğinin, türkülerinden hız aldığı, o türkülerle yazın güzelliğini bir parçacık olsun anlayabildiğini çoktan unutmuştur. Şimdi, kapısını çalan Ağustosböceğini, üstüne üstlük, kendi aklınca bir de alay ederek kovar.

Ben bu masaldaki karıncadan tiksiniyim, iğrenirim. Ağustosböceğine gelince, ona bütün bir yaz kendini, özünü düşünmeden türkü çağırdığı için değil, hayır, bu onun en güzel, en kahraman yanıdır, hayır, ben Ağustosböceğine gidip karıncanın kapısını çalacak kadar budalalaştığı,

en sonunda, yüreğinin gücünü böylece kaybettiği için kızarım.

NAZIM HİKMET RAN
(Orhan Selim mahlası ile)

Akşam Gazetesi, 18/04/1935

NOEL BABA

Kara bir kış, bir Kânunuevvel gecesi idi... Sırtında beyaz bir kürkle gelen Noel Baba, bir senelik yoldan hediye diye buzdan boncuklar getirmişti... Boğazlanan bir puhunun boğuk ışıkları gibi haykıran rüzgâr, uğultularla tahta evlerin hurda iskeletini sarsıyordu...

Noel Baba beyaz, kalın gocuğunu kutuplardan veyahut da Sibirya'dan almışa benziyordu...

Tipi, zincirinden kurtulan azgın bir deliden daha deliydi.

Kar...

Akşamdan beri lapa lapa, fasılasız yağıyor, sokaklarda görünen tek tük havagazı fenerleri donuk göz kırpmasıyla yanıp sönüyordu...

Bu acı, bu ilikleri donduran soğuk gecede, karla örtülen تنها sokağın dar bir köşesinde yırtık paçavra ve çullara bürünen bir hayalet vardı.

Bu bir insan yavrusuydu.

Büyük, süslü ve nakışlı bir zadegân malikânesinin duvar dibinde köpeklerle koyun koyuna yatıyordu... Fırtınanın, tipinin uğultuları arasında donan ellerini zayıf nefesi ile ısıtmaya çalışıyor, yırtık çuluna biraz daha bürünüyordu.

Bu yedi sekiz yaşında kadar, altın saçlı, sevimli bir küçük, bir kaldırım çocuğu idi.

O cemiyyetin kimsesizi idi.

Kardan bir gocuk içinde ve kardan bir şilte üzerinde ısınmak için nefesi ile ellerini ovuşturan küçük yavru, tipinin kırbağı altında uyuşmuştu. Yarı donmuş sıska dizlerine yaslanarak mecalsiz vücudunu yavaşça kaldırdı. Köpekler, karanlıkta parlayan fosforlu gözleriyle ona yan yan baktılar ve sanki, "Bizi bırakıp nereye gidiyorsun?" diye sormak istediler! O, hayata gözlerini açtığı zaman kendini orada, sefiller, mücrimler ve mahkûmlar yetiştiren kaldırımlarda bulmuştu.

Küçük çocuk biraz ilerledi... Kar gittikçe daha kesif yağıyor... Keskin, sert, bir tipi, kasırga halini alarak çatıları sarsıyor... Ağaçların dallarını büküyor... Kırıyor ve koparıyordu...

Küçük yavru malikânenin kapalı alt kat pencerelerinin önüne doğru yaklaştı... Soğuktan donmak üzere bulunuyordu. Gece!

Her yer, her taraf zifiri karanlık içinde, gece, içindeydi. Müphem göz kırpışlarıyla titreyen tek tük sokak fenerleri de soğuktan ürperiyorlardı! Küçük sefil, beyaz konağın alt kat pancurlarının önünden geçti. Artık binanın bahçesinde bulunuyordu... Gecenin karanlığında gözüne solgun, silik bir ziya ilişmişti... Konağın arka cihetindeki kulübeye benzeyen bir yerden beliren bu ziyaya doğru yürüdü...

Çocuk, geçerken bu pancurlardan birinin önünde durdu ve içeriye baktı. Pancur hafifçe çatlamış olduğundan içerisi görünüyordu. Bu görünen yerde bir aydınlık vardı. Burası temiz, güzel ve muhteşem bir salondur...

Küçük sefil bu renkli salondaki renkli dekorlara, büyük çini sobaya, sobada kıvrılan, kıvranan alevlere ve kapısı açık iç odanın ilerisinde görünen beyaz örtülü geniş masaya baktı... Masada renkli ziyalı bir çam ağacı vardı. Çamın dallarına çeşit çeşit, minimini oyuncaklar, kotiyonlar asılmıştı...

Bu bir Noel ağacı idi... Ve oyuncaklar çok şık, çok zarifti. Küçüğün gözlerinde hafif bir nem, bir şebnem toplanmıştı... O, titreyen vücudunun ıstırabından başka, midesinin körleşen sızısının da uyandığını hisseder gibi oldu... Ve oradan uzaklaştı.

Kaldırım çocuğu konağın arka cihetindeki kulübemsi bir yerden görünen silik, donuk ziyaya doğru yaklaştı... Yürüyemiyor, uyuşan bacaklarıyla güçlkle adım atmaya uğraşıyordu. Kar ve açlık donmaya başlayan bacaklarının dermanını kesmişti. İki adım daha attı. Kulübemsi yerin önüne geldi ve durdu. Burası ahıra veya kümese benzer bir yerdi. Bu ahıra veya kümese benzeyen yeri, yandaki bir odanın penceresinden akseden bir idare lambasının ziyası kısmen aydınlatmıştı. Çocuk bu yarı harap yerin kapısının aralık olduğunu gördü. Aralık olmasa bile onu açacak kadar bir mecali kaldığını duyuyordu...

Tahta kapıyı sıska omuzunu dayayarak itti... Ve içeri girdi...

Küçük sefil, etrafına bakınınca bulunduğu yerin boş bir baraka olduğunu anladı. Köşede bir yığın saman duruyordu...

Burası bir samanlıktı...

Çocuk samanları eşeledi, içine gömüldü ve gözlerini kapadı. Minimini kafasına, beynine acı bir düşüncenin sızısı, ezası saplanmıştı. Onun insanlar içinde, kimsesi yoktu. İnsanlar içinde yalnızdı! Ne barınacak yeri, ne tanıyanı, okşayanı ne de son bir ümidi ve hayali vardı...

Babası, bir taş ocağında çalışırken yıkıntı altında kalarak ezilmişti... Annesinin, ancak, gene fırtınalı, tipili kara bir kış gecesi, ot bir yatakta gözleri kapandığını hayal meyal hatırlayabiliyordu.

İçine gömüldüğü saman yığını çelimsiz vücudunu biraz örtmüş ve

ısıtmıştı. Burada hiç değilse, harap da olsa, başının üstünde bir çatı vardı. Kar yağmıyor ve tipi, bora içeri girmiyordu. Fakat açlık hâkimdi.

Ertesi sabah, erkenden süt hayvanlarına yem almak için barakaya giren bir hizmetçi, saman yığını içinde cansız bir çocuk bulmuştu. Çocuğun kapalı avucunda bir demet başak çöpü vardı. Bu onun Noel Baba hediyesiydi.

Sözlük: Kânunuevvel: Aralık ayı. Puhu: Baykuşgillerden, orman, dağ ve kayalıklarda yaşayan, uzunluğu 65 cm., sırtı koyu kahverengi bir kuş türü. Fasıla: Aralık, ara, kesinti. Zadeğân: Soylular, aristokrasi. Cemiyet: Demek, topluluk, toplum. Mecal: Güçlük, dinçlik. Mücrim: Suçlu. Kesif: Yoğun, saydam olmayan, sık, kalın. Müphem: Belirsiz. Ziya: Işık, aydınlık. Cihet: Yön, yan, taraf. Kotiyon: Kağıttan yapılmış süsler. Şebnem: Çiy. Aksetmek: Yankılanmak, yankı vermek, yansılanmak. Eza: Üzme, sıkıntı verme, üzü.

NÂZİM HİKMET RAN

Bütün Dünya, Haziran 2003

SEVDALI BULUT

Derviş, servinin altına oturdu. Kuşağından neyini çıkardı. Üflemeye başladı. Neyin deliklerinden ağaçlar fırladı havaya, sanki ağaçlar neyin içindeydi de derviş üfledikçe dışarı fırlıyorlardı. Neyin deliklerinden dağlar, dereler, yollar fırladı havaya. Neyin deliklerinden havaya fırlayan ağaçlar, dağlar, dereler, yollar dünyanın öbür ucunda dağsız, deresiz, yolsuz, ağaçsız bir çöle düştü. Çölde dağlar, ağaçlar yükseldi, dereler aktı, yollar uzandı. Buraya Ney ülkesi denildi.

Derviş bir soluk aldı. Sonra neyini tekrar üflemeye başladı. Neyin bir deliğinden kara sakallı, gaga burunlu, patlak gözlü bir adam fırladı havaya, havada bir iki takla attı, dervişin yanına düştü. Adamın adı Seyfi'ydi, Kara Seyfi. Kara Seyfi sağına soluna bakındı. Dervişin cebine soktu elini, para kesesini çaldı, kaçmaya başladı.

Derviş bir taş aldı yerden Kara Seyfi'yi nişanlayıp attı. Taş öyle bir hızla çarptı ki Kara Seyfi'ye, herif lastik top gibi sıçradı. Öyle de sıçradı ki fırladı havaya. Havada uçtu gitti dünyanın öbür ucundaki Ney ülkesinde bir dağın başına düştü. Daha doğrusu dağ başında duran kır bir atın gümüş kakmalı eyeri üstüne düştü.

Eyere iyice yerleşen Kara Seyfi dolaylara şöyle bir göz attı. Dağdan ovaya koyun sürüleri iniyordu. Bu sürüler onundu. Karşı yaylada allı karalı, aslan yeleli beygirler otliyordu. Bu beygirler onundu. Aşağıda, yolda deve kervanları gidiyordu, baharat, kahve, ipekli kumaş, fildişi yüklü kervanlar. Bu kervanlar onundu. Ovada göz alabildiğine buğday, çavdar, pamuk tarlaları uzanıyordu. Bu tarlalar onundu. Uzun lafın kisası, Ney ülkesinin en variyetli (varlıklı) adamıydı Kara Seyfi.

Kara Seyfi kır atının üstünde, dağ tepesinde, dolaylara bakıyordu. Patlak gözleri hırstan parlıyordu, çalı gibi sert kara sakalı oynuyordu.

Biz Kara Seyfi'yi burada böyle bırakalım da dönelim dervişin yanına. Servinin altında oturup ney çalan dervişin neyinin bir deliğinden bir kız fırladı havaya, sonra yavaşça düştü yere, dervişin yanı başına. Kız dünya güzeliydi. Sırma saçları topuklarında. Yüzü ay parçası. Ela gözlerinin kara kirpikleri uzun mu uzun, kıvrır mı kıvrır. Kız henüz on beş yaşında. Adı da Ayşe. Ayşe elini öptü derviş babanın. Elpençe divan durdu karşısında. "Emret derviş baba", dedi, "görülecek işin varsa göreyim. Karnın açsa tarhana pişireyim sana. Uykun geldiyse döşek sereyim altına."

Derviş gülümsedi, "Sağ ol, Ayşe kız," dedi, "karnım da aç değil, uykum da yok."

Derviş böyle dedi. Ayşe'nin omuzunu sıvazladı. Ayşe bir tüy gibi salına salına yükseldi. Havada nazlı nazlı, salına salına uçtu, uçtu. Dünyanın öbür ucundaki Ney ülkesinde bir elma ağacının çiçekli dalına kondu. Çiçekler mi daha güzeldi, Ayşe kız mı? Bana sorarsanız, Ayşe kız elma çiçeklerinden daha güzeldi.

Dala iyice yerleşti Ayşe kız, çiçeklerin arasından da baktı dolaylara. Elma ağacı bir bahçedeydi. Bu bahçe Ayşe kızındı. Güller açmıştı, al, sarı, ak, pembe güler, ateş gülleri, kayısı gülleri. Laleler açmıştı biçim biçim, karanfiller açmıştı oylum oylum. Ayşe kız indi elma dalından, bir kova aldı eline, başladı çiçekleri sulamaya. Bahçe çitle çevriliydi. Kara Seyfi dörtnala geldi Ayşe kızın bahçe kapısına. Atından inmeden çitin üstünden selendi: "Ayşe, hey, Ayşe!"

Ayşe kız kovağını yere koydu, sordu Kara Seyfi'ye : "Yine mi geldiniz?"

Kara Seyfi sesini bir kat daha kalınlaştırdı : "Yine geldim", dedi, "her gün de geleceğim, şu kuruyası bahçeni bana satana kadar."

Ayşe kız, kuş sesinden tatlı sesiyle karşılık verdi: "Ben bahçemi ne size, ne başkasına satıcı değilim. Kaçtır söylüyorum bunu."

Kara Seyfi gümüş saplı kırbacıyla çitin üstüne vurup haykırdı: "Bu ülkede senin bahçenden gayri her şey benim, bu kuruyası bahçe malımın mülkümün orta yerinde kara diken gibi duruyor. Nasıl olsa

kazıyacağım kökünü bu kuruyası..."

Kara Seyfi sözünü bitiremedi, beygiri bir kişnedi, bir kış attı, Kara Seyfi yuvarlandı yere. Bu neden oldu? dersiniz anlatayım: Kara Seyfi çitin öbür yanında yolda, beygirin üstünde, bahçedeki Ayşe kızla konuşurken, yoldan geçen bir tavşan beygirin arka sol ayağını öyle bir dişledi ki, hayvan can acısından kişneyip kış atınca Kara Seyfi de işte böyle yere yıkıldı.

Bu arada bir iş daha oldu ki anlatmam gerek: Seyfi yolda toz içinde debelenip can acısıyla avaz avaz haykırıırken, tavşan da korkusundan tabanları yağlayıp kaçarken, Ayşe kızın bahçesinden bir ak güvercin uçtu. Ak güvercin geldi Kara Seyfi'nin tepesine, nişan alıp yukardan pisledi iki kaşının orta yerine.

Kara Seyfi öyle öfkeleni ki bu işe, canının acısını unutup fırladı ayağa. Okunu yayına koyup nişan aldı güvercine. Ayşe kız bunu görüp haykırınca ak güvercin pırr kaçıp gitti. Ak güvercin pırrr kaçıp gidince Kara Seyfi bindi atına, trak trak da trak trak dört nala başladı kovalamaya kuşu. Kara Seyfi ak güvercini kovalayadursun, biz dönelim dervişin yanına.

Derviş servi ağacına dayanmış neyini üflüyordu. Neyin bir deliğinden bir bulut fırladı havaya. Derviş neyini üfledi, bulut da yükseldikçe yükseldi, gökyüzü çayırından otlayan bir kuzu gibi ağır ağır ilerledi, yürüdü, dünyanın öbür ucundaki Ney ülkesine doğru. Bulut, Ney ülkesinin sınırını aştıkça, aşağıda bir tarlada, başaklar arasında bıyıklarını temizleyen tavşanı gördü. Bu tavşan Kara Seyfi'nin beygirinin sol art ayağını dişleyen tavşandı. Tavşan da başını kaldırdı bulutu gördü. Tavşanın bıyıklarını temizleyişi öyle hoşuna gitti ki bulutun, bulut dayanamadı, bastı kahkahayı. Tavşan niçin güldüğünü, niye güldüğünü anlamadı ama, gülen bir bulutu ilk defa gördüğü için hem şaşıtı bu işe, hem de hoşuna gitti.

Lafı uzatmayalım, bulutla tavşan arasında bu yarenlik olurken, Kara Seyfi de atını bir tepede durdurmuş, iki kaşının orta yerine pisleyen ak güvercini arıyordu gökyüzünde. Güvercini gördü. Ama tam o sırada bulut da geliverdi güvercinin yanına. Güvercinin yanına gelen bulut aşağıya baktı, çattı kaşlarını. Kara Seyfi yayını germiş ak güvercine nişan almıştı. Bulut bıraktı kendini Seyfi'nin üstüne, sarıverdi onu. Kara Seyfi tepesinden aşağı göçen dumanın içinde ne yapıp ne edeceğini

şaşırdı, gözleri görmez oldu, aksırıp tıksırmaya başladı. Eh, güvercin durur mu, kaçtı gitti. Güvercinin kurtulduğuna bulut sevindi, bıraktı Kara Seyfi'nin yakasını, toparlandı, yükseldi gökyüzüne, koyuldu yoluna.

Az gitti bulut, uz gitti bulut, dere tepe düz gitti bulut, vardı Ayşe kızın bahçesi üstüne. Ayşe kız bahçede lalelerin arasında sırt üstü uzanmış gökyüzünü seyrediyordu. Yanı başında, sağında tavşan, sol omuzunda şu demin Kara Seyfi'nin elinden kurtulan ak güvercin. Ayşe kızın ela gözleri gün ışığıyla doluydu. Sırma saçları pırıl pırıldı. Bir eliyle, sağındaki tavşanın uzun kulaklarını çekiştiriyor, öbür eliyle sol omuzundaki güvercini okşuyordu.

İşte bulut tam bu sırada bahçenin üstünde belirdi. Bahçeye bir gölge düştü, ama çok durmadı, ortalık yine ışıklandı. Derken bahçeye, demin soldan sağa düşen gölge bu sefer sağdan sola düştü. Sizin anlayacağınız, bulut yukarda soldan sağa bahçenin üstünden geçmiş, sonra arkasına bakıp bahçede Ayşe kızı görünce gerisin geri yine bahçenin üstüne gelmişti.

Ayşe kız da bulutu gördü. Tavşan da gördü bulutu, tanıdı da. Güvercin de gördü bulutu, kendini kurtaran bulut olduğunu anladı, kanatlarını çırpı hafiften. Bulutu sorarsan o ne tavşanı, ne güvercini görecektir haldeydi. Çünkü ister insan ol, ister hayvan, ister bulut, Ayşe kızı gördün mü bir kere gayrı başka bir şeyi görmez olur gözün. Bulut içini çekti, “Of!” dedi, bir de “Ah” etti derinden.

Ayşe kız bir öpücük yolladı parmaklarının ucuyla buluta. Ayşe kızın öpücüğü buluta ulaşınca, bulut şöyle bir şaşırdı. Ama sonra toparlandı, koskocaman bir gül biçimini aldı. Gökyüzü gökyüzü olalı, bu mavi atlasa böylesine güzel, böylesine iri ak bir gül açmadı. Ayşe kız bu ak gülü hayran hayran seyrederken, bulut yine bir kıınıldadı, yayıldı, toparlandı, yürek biçimini aldı, yani bulut oldu yine.

Lafı uzatmayalım, o günden sonra bulut Ayşe kıızdan ayrılmadı. Ayşe kız nereye, bulut oraya. Ayşe bahçede sol omuzunda ak güvercin, sağında tavşan, çapa mı çapalıyor diyelim, bulut da yukarda kolluyor Ayşe'yi. Ayşe alınının terini sildi de, elini kaşlarının üstüne koyup güneşe baktı mı, bulut da hemen güneşin önüne geliyor, kapatıyor onu, bahçe gölgelik. Ayşe dinlendi de, "Gölgede dinlenmek iyi ama, çiçeklere güneş lazım/" diye içinden geçirdi mi, bulut da bir Çin şemsiyesi biçimini alıyor, öyle ki bahçenin her yanı günlük güneşlik, yalnız Ayşe gölgede.

Gecelerden bir gece, Ayşe kız bahçede, küçücük evinin önünde, havuz kıyısında oturuyordu. Sol omuzunda güvercin, dizinde tavşan uyukluyordu. Gökyüzünde yıldızlar, orak biçiminde ay, bir köşede bulut vardı. Ayşe onları havuzun sularında seyrediyordu. Havuzun suları ayna gibiydi, ama yıldızlarla ay bu aynada sönük sönük pırıldıyordu. Ayşe başını gökyüzüne kaldırdı, bir de ne görsün, yıldızlarla ay orda da sönük sönük pırıldıyor. Neden? diye düşündü Ayşe kız, ne olmuş bunlara? Niçin pırıl pırıl değiller?

Ayşe'nin aklından geçenleri, her seferki gibi, bulut anladı hemen. Hemen de durduğu köşeden, aşağıya Ayşe'ye seslendi : "Tozlanmışlar biraz, şimdi temizler, parlatırım onları." Bulut bu sözleri eder etmez de, hemen kocaman bir toz bezi biçimini aldı, havuza düştü. Orda ıslattı kendini, gökyüzüne çıktı yine, aydan başladı işe, yıldızlarda bitirdi işi. Hepsini bir temiz silip, ovalayıp parlattı. Hani de yıldızlar yıldız, ay ay olalı böylesine parlamamışlardır. Ayşe pek sevindi, "Sağ ol, bulutçuğum," dedi. Kalktı eve girdi. Uykusu gelmişti. Bulut da gökyüzünden inip evin kapısı eşiğinde durdu. Ayşe kız yatağına girdi. Kapının önündeki bulut bir saz biçimini aldı. Ayşe'nin yatak odası penceresine geldi başladı ninni söylemeye :

Uyu dünya güzelim uyu
Sana bahçelerden getirdim uykuyu
Ela gözlerinde yapraklar yeşil yeşil
Uyu dünya güzelim uyu
Uyu mışıl mışıl
Ninni...

Uyu dünya güzelim uyu
Sana yıldızlardan getirdim uykuyu
Koyu mavi kadifeden
Uyu dünya güzelim uyu
Yüreğimdir başucunda bekleyen
Ninni...

Bulut Ayşe kızın yatak odası penceresi önünde saz biçimini alıp bu ninniye her geceki gibi söyleyedursun, bahçeye, ayaklarının ucuna basarak Kara Seyfi girdi. Elinde kocaman bir bıçak, sağına soluna bakındı Kara Seyfi, fenalık yapmak isteyen insanlar hep böyle bakınırlar sağlarına sollarına. Sonra başladı bıçağıyla bahçedeki çiçekleri kesmeye.

Her çiçek, gül olsun, lale olsun, karanfil olsun, kesilip de kara toprağa düşerken "Ah!" ediyordu, ama çiçek olduklarından o kadar hafiften çekiyorlardı ki bu ahı kendilerinden başkası duymuyordu.

Neyse lafı uzatmayalım. Kara Seyfi'nin bıçağı bir deve dikeninin boğazına dayandı. Devedikenini dile geldi, "Canıma kıyma," diye haykırdı, "bir gün sana yardımım dokunur." Kara Seyfi de devedikenine acıdığından değil ama, bir gün işine yarar diye kesmedi onu.

Bu sırada Ayşe kız, saz biçimini alıp ninni söyleyen bulutun ninnisiyle iyice uyuduğundan, bulut eski biçimini, yani bulut biçimini alıp tekrar gökyüzüne çıktı. Orda dolayları şöyle bir gözden geçirip tekrar kapının eşiğine nöbet beklemeye incecekti. İleriye baktı, geriye baktı, sağa baktı, sola baktı, dağlar taşlar, kurtlar kuşlar mışıl mışıl uyuyordu. Hani bulutun da uykusu gelmişti, ama gözlerini dört açarak yukardan bir de bahçeye baktı, Kara Seyfi'yi gördü..

Herifin çiçekleri kestiğini gördü, kan tepesine çıktı bulutun, "Vay alçak!" diye haykırdı, hemen bir el biçimini aldı, yapıştı yanı başındaki ayın sapına. Ayın orak biçiminde olduğunu önceden söylemiştik. Bulut, ayın sapına yapışır yapışmaz, indi aşağı, aydan orağının ucunu daldırdı arkadan Seyfi'nin şalvarına, şalvarından da kaba etlerine. Kara Seyfi ne olduğunu şaşırdı. Siz de olsanız şaşırdınız.

Döndü arkasına, buluttan ele, aydan orağa bıçağıyla karşı koymak istedi. Ama bıçak aydan orağın ağzına değer değmez sırça camdanmış gibi tuzbuz oluverdi. Bulut bıraktı ayın sapını, gökyüzüne çıktı. Ay aşağıda yekeyek Kara Seyfi'yle dövüşedursun, bulut gökyüzünde yıldızları koparıp koparıp aşağıya Seyfi'nin kafasına fırlatmaya başladı. Yerde ayın orağı, gökten yıldızların bombardımanı, baskının böylesine kim dayanabilir? Kara Seyfi tabanları yağladığı gibi, kuyruğuna teneke bağlanmış it gibi kaçıp gitti bahçeden.

Ertesi sabah Ayşe kız bahçede çapa çapalarken devedikenine rastladı. "Darılma gücenme, devedikenini," dedi, "ama bahçemde yerin yok. Ya gönül rızasıyla çık git, yahut seni söküp atacağım dışarı." Devedikenini, "Gönül rızasıyla şurdan şuraya gitmem," dedi, "elinde ise sök beni."

Ayşe, devedikeninin bu karşılığına kızmadı. Çapasıyla kazıdı dikenin kökünü, sonra bir ucundan tutup fırlattı yabani otu çitin dışına. Çitin dışına düşen devedikenini bir yılan oldu, başladı tozlu yolda kıvrıla kıvrıla

sürünmeye.

Devedikeni tozlu yolda kıvrıla kıvrıla sürünedursun, vakit geçti, akşam oldu, ortalık karardı. Kara Seyfi atının üstünde geldi dayandı Ayşe kızın bahçe kapısına. Boru gibi sesiyle başladı konuşmaya Ayşe kızla : "Ayşe," dedi, "ben dünyanın en variyetli adamıyım, gel var bana," dedi. Ayşe bahçeden cevap verdi: "Sen beni değil, bahçemi almak istiyorsun," dedi, "sana varacağıma taş olayım daha iyi," dedi. Kara Seyfi bu cevaba kızdı, gümüş kakmalı eyerin üstünde dikildi bahçeye atlamak için.

Ama bütün bu olup bitenleri yukardan seyreden bulut hemen korkunç bir hayalet biçimini aldı, indi aşağı, saldırdı, Kara Seyfi'nin üzerine. Kara Seyfi öylesine korktu ki, az daha küçük dilini yutuyordu. Sürdü beygirini dörtlü. Hayalet bulut kovaladı Kara Seyfi'yi ta derenin öbür yakasına kadar sonra döndü, girdi bahçeye, tüylü bir çoban köpeği biçimini aldı, yattı Ayşe'nin ayakları dibine. Ayşe okşadı bulutu, "Sağol, benim sevgili bulutum," dedi. Bulut, çoban köpekliğinden umulmayacak bir yumuşaklıkla ince ince havladı, nazlı nazlı kuyruğunu salladı. Ayşe kızla bulut böylece yarenlik ededursunlar, biz gelelim Kara Seyfi'ye.

Derenin öbür tarafında atını durduran Seyfi'nin karşısına devedikeni çıktı. "Merhaba Seyfi Ağa," dedi, "Ayşe kız seni de kovdu, beni de," dedi. "Al beni terkine, sür beygirini dediğim yana." Kara Seyfi devedikenini terkisine aldı. Beygirini de onun dediği tarafa sürdü.

Az gittiler, uz gittiler dere tepe düz gittiler. Devedikeni, bir çuvalla bir küp satın aldırdı, Kara Seyfi'ye. Küpü atın sağına, çuvalı soluna astı. Az gittiler, uz gittiler yine, dere tepe düz gittiler, yine ormanlar geçildi, fundalıklar geçildi. Kara Seyfi'nin beygiri durup dinlenmeksizin yol almaktan zayıfladı, iğne ipliğe döndü.

On beşinci günü uçsuz bucaksız bir kırlığa düştü yollar. Otuzuncu gün kayalıklar sardı dört yanı. Hava cehennem gibi sıcaktı. Toprak çatır çatır çatıyordu. Kara Seyfi etrafına baktı, bir karış gölge yoktu. Otuz beşinci gece kayalıklardan da, topraktan da eser kalmadı. Ayığışında tan yerinden tan yerine uzayıp giden kumlarda beygir adım atamaz oldu.

Kırkıncı gün, devedikeni, "Geldik!" dedi, "İşte burası kuraklık ülkesi. Doldur çuvala bu kumlardan," dedi. Kara Seyfi, bir deri bir kemik kalan atın sırtından indi, çuvalı kuraklık ülkesinin kumlarıyla doldurdu. Sonra da çuvalı yükledi, kendi de bindi hayvana. Beygir dile geldi: "Acı bana,

Seyfi Ağa," dedi, "yürüyecek halim yok, bu kum çuvalını nasıl taşıyım?"

Kara Seyfi beygire acıyacak yerde, kamçıladi hayvanı. Kır at topallaya topallaya, yola koyuldu. Devedikenini, "Şimdi de rüzgârlar ülkesine gideceğiz," dedi. Az gittiler, uz gittiler, dere tepe düz gittiler. Birden bir yel esmeye başladı karşıdan, adım atmanın imkânı yok. Ağaçlar peydah oldu, kökleri yedi kat yerin dibinde, başları gökyüzünün yedinci katında.

Gökyüzünün yedinci katındaki başları, dalları yapraklarıyla titreye titreye yerlere kadar eğiliyor, sonra tekrar dikiliyordu. Kara Seyfi, "Burdan öteye gidemem," dedi, "ne beygirimde yele karşı koyacak kuvvet kaldı, ne bende takat." Ama devedikenini, "Durmak olmaz!" dedi, "sür beygiri." Kara Seyfi kan terleyen kır atını kamçılaya kamçılaya, karşıdan esen yele göğüs gere gere, üç gün üç gece daha yol aldı.

Sonunda bir deniz kıyısına vardılar. Denizde dalgalar sırf köpüktü, köpükler birbiri ardından havaya yükseliyor yedi minare boyu, kıyamet koparmış gibi gürültülerle kıyıya düşüyordu, kaynayan suların üstüne. Devedikenini, "Geldik," dedi, "doldur," dedi, "küpü rüzgârla." Kara Seyfi küpün ağzını rüzgârdan yana tuttu. Yel uluyarak, haykırarak küpü doldurdu. Seyfi hemen bir deri parçasıyla örttü küpün ağzını, devedikenini de ip gibi kullanıp bağladı küpün ağzındaki deriyi sıkı sıkıya. Küpü de beygire yükledi. Gerisin geri tuttu yolu.

Yel arkalarından estiği için beygir kanatlanmış gibi gidiyordu. Seyfi, yelin önünde böylece yol aladursun, biz dönelim Ayşe kızın yanına. Ayşe yatağında ak güvercin başucunda, tavşan ayakucunda, bulut da dışarda pencerenin önünde tatlı tatlı uykuda idiler. Kırk üç günlük yolu üç günde alan Kara Seyfi, Ayşe kızın bahçesi önüne geldi. Beygirden indi, çuvalı yüklendi. Girdi bahçeye. Çuvaldaki kuraklık ülkesinin kumlarını bahçenin dört bir yanına, güllerin, karanfillerin, lalelerin, ağaçların üstüne serpti, çıktı dışarı.

Sözü uzatmayalım. Sabah oldu, Ayşe kız, başucunda güvercin, ayakucunda tavşan, dışarda pencerenin önünde bulut, yürek dayanmaz bir inilti sesiyle uyandılar. Bahçeye koştular, ne görsünler, laleler, güller, karanfiller, ağaçlar, havuzdaki su inleye inleye kuruyor. Çiçekler sararıyor, yapraklar ateş değmiş gibi kıvrılıveriyor, havuzdaki su, havuzun dibi delinmiş gibi çekiliyor. Hepsi de bir ağızdan inliyor, haykırıyor: "Kurtar bizi, Ayşe kız, sararıp soluyoruz, kuruyup ölüyoruz, kurtar bizi, Ayşe kız."

Ayşe kız ne yapıp ne edeceğini şaşırdı. Boynu bükülen bir gülden solan bir laleye, solan laleden kuruyan bir karanfile deli gibi koşmaya başladı. Kara Seyfi ise yolda, çitin öbür yanında beygirinin üstünde çalı gibi kara sakalını kara tırnaklarıyla kaşıyıp sırtıyor keyfinden. Bahçedeki çiçekler içinde kuru toprağa serilmeyeni kalmayınca Kara Seyfi haykırdı: "Sat bana bahçeni, Ayşe kız, zaten burası bahçe değil, kabristan oldu, sat bana bahçeyi, defol git nereye istersen." Ayşe kız Seyfi'ye şöyle karşılık verdi: "Hiçbir yere gitmem, iyisi mi beni de bu kabristana gömsünler, ölen çiçeklerimle yan yana."

Ayşe kızla Kara Seyfi böyle konuşturlarken bulut da yerine, gökyüzüne çıkmış ordan olup bitenleri seyrediyordu. Öylesine kederliydi ki, ağzını açacak, kolunu kımldatacak hali yoktu. Güvercin uçtu bulutun yanına. "Bulut kardeş," dedi, "bulut kardeş yardım etsene Ayşe kıza!" bulut bir ah çekti derinden "Elimden ne gelir," dedi, "nasıl yardım edeyim? Ayşe kıza canım feda." Güvercin, "İyi ya," dedi, "mademki canın fedaymış Ayşe kıza, feda et canımı..." Bulut, "Bak hele," dedi, "bunu neden akıl etmedim?"

Bulut bunu böyle dedi, der demez de başladı Ayşe kızın yolunda canını feda etmeye, yağmur olup yağmaya. Kara Seyfi bu hali görünce öyle bir öfkelenmişti ki, başladı ok atmaya buluta. Ama devedikenini seslendi küpün ağzından: "Buluta ok tesir eder mi, çöz beni, aç küpün ağzını!" Devedikenini bunu der demez, Kara Seyfi açtı küpün ağzını, küpteki rüzgârı saldı gökyüzüne, bulutun üstüne. Rüzgâr ıslık çalarak saldırdı buluta. Ayşe kız haykırdı aşağıdan: "Koru kendini, bulutçuğum!" Bulut yukarda yürek biçimini aldı. Deli rüzgâr çarpınca yüreğe bin parça etti onu, yani yürek bin yürecik oldu. Kara Seyfi haykırıyordu aşağıdan rüzgâra: "Parçala bulutu, bakma gözünün yaşına."

Tavşan haykırıyordu aşağıdan buluta: "Dayan bulut kardeş!" Bin yürecik deli rüzgârla boğuşarak birbiriyle birleşmeye çalışıyordu. Ak güvercin de çok uzaklara düşmüş yürecikleri gagasıyla taşıyıp getirerek bu birleşmeye yardım ediyordu. Ayşe kız, tavşan, Kara Seyfi, kır at, devedikenini, başlarını gökyüzüne kaldırmışlar, kimi bulutla güvercine, kimisi deli rüzgâra haykırıp seslenerek, gökyüzündeki kavgayı seyrediyorlardı.

Lafı uzatmayalım, yürecikler birleşip tek, kocaman bir yürek oldular yine. Bu hali gören devedikenini, "Beni yukarıya fırlat," dedi Kara Seyfi'ye. Seyfi fırlattı devedikenini gökyüzüne. Devedikenini gidip sarıldı yürek

biçimindeki buluta, başladı kanımı emmeye. Bir yandan da deli rüzgâr bulutu parçalamaya çabalıyordu yine.

Ak güvercin hemen gagasıyla yapıştı devedikenine başladı onu parçalamaya. Devedikenini parça parça düştü yere, Seyfi'nin ayakları dibine. Deli rüzgârın da soluğu kesildi, başladı takattan düşmeye. Kara Seyfi deliye döndü. Ayşe kızla tavşan sevinçlerinden ne yapacaklarını bilmez oldular.

Deli rüzgâr büsbütün uzaklaşıp gidince, bulut yukarda bir göz biçimini aldı, başladı ağlamaya. Ak güvercin sordu buluta : "Neden ağlarsın bulut kardeş, kendine acıdığın mı?" Bulut cevap verdi ; "Kendime acıdığım değil, canım feda Ayşe kıza, Ayşe kızdan ayrılacağım da ona ağlarım..."

Bardaktan boşanırcasına başladı yağmur olup yağmaya bulut. Çiçekler bahçede başlarını kaldırdı, soluk almaya başladılar, renkleri yerine geldi. Ayşe kıza, bir yandan gözünün yaşını siliyor, bir yandan sesleniyordu yukarıya : "Bulutçuğum, bulutçuğum, ölme, istemem, yeter... Ölme!..." Kara Seyfi gitgide hızlanan yağmurun altında sırlıslıkladı, dişleri de hem öfkeden, hem iliklere işleyen yağmurdan birbirine vuruyordu.

Biz bulutu, Ayşe'yi, Kara Seyfi'yi bırakalım da bakalım Ak güvercin nerelerde? Ak güvercin yenilgisinden utanıp uzaklaşan deli rüzgârın peşindeydi. Bir dağ tepesinde yetişti ona. "Rüzgâr kardeş," dedi, "Kara Seyfi seni rezil etti, çünkü senin gücünü, kuvvetini haksız bir işte kullanmak istedi. Sen bu yüzden bir bulutla başa çıkamadın. Öcünü yerde bırakacak mısın? Kara Seyfi'den hesap sormak yok mu?"

Deli rüzgâr Ak güvercinin sözlerini duyar duymaz gerisin geriye döndü, ıslık çala çala, tozu dumana kata kata saldırdı Seyfi'nin üstüne. Atın üstünden kaptığı gibi kaldırdı onu havaya, havada savurdu savurdu, yere fırlattı, Seyfi atına binmek istedi tekrar, ama kır at, "Sen bana acıdın mı ki, ben sana acıyayım?" dedi. Bir çifte savurdu Seyfi'ye. Seyfi yine kapaklandı yere. Deli rüzgârı bu sefer onu gazel yaprağı gibi savurdu, kattı önüne, sürdürdü, sürdürdü bir uçuşumdan aşağıya fırlatıverdi.

Kara Seyfi uçuşumun dibine doğru gidedursun, biz dönelim Ayşe'nin bahçesine. Bütün çiçekler pırıl pırıldı, bütün ağaçlar yeniden çiçek açmıştı. Ayşe kız havuzun başındaydı. Güvercin sol omzunda, tavşan sağ ayağı yanında. Gökyüzü masmaviydi, günlük güneşlikti. Ayşe kızdan

başka herkesin yüzü gülüyordu.

Ak güvercin sordu Ayşe kıza : "Ayşem, dedi, kederin nedendir?" Ayşe kız cevap verdi : "Bulutçuğum çiçeklerimi, beni, hepimizi kurtardı, ama kendi yok oldu. Feda etti canını hepimiz için. Ben kederlenmeyeyim de kimler kederlensin?"

Ayşe kız içini çekti, ela gözlerinden inci gibi yaşlar döküldü havuzun sularına. Tavşan, "Kederlenme boşuna, Ayşe kız," dedi. "İyi insanlar, iyi hayvanlar, iyi bulutlar hiçbir zaman kaybolmaz. Seven ölmez. Bak hele havuza!" Ayşe kız bir de ne görsün? Demin yağan yağmurla ağzına kadar dolan havuzun üstünden mavi bir buğu yükseliyor güneşin altın ışıkları altında.

Sözü uzatmayalım, arası çok geçmeden gökyüzünün maviliğinde, bulut belirmeye başladı yine, tam da eski halini alınca, yukardan Ayşe'ye baktı, bahçeye baktı, kocaman bir ağız oldu, yayıldı, gülümsedi, böylece de iyiler iyilik buldu. Ney ülkesinde kötüler çekti cezasını. Dervişin ney ile anlattığı masal da burada bitti, derviş de neyini koltuğuna sıkıştırıp gitti.

NÂZIM HİKMET RAN

Nâzım Hikmet, Masallar, S. 75-85

AKLIM ARKADA KALACAK

Evimiz sokağın alt başında. Yatıp kalktığım odanın penceresinden bakınca, bir baştan bir başa bütün sokağı görüyordum. Bir saat sonra yola çıkacağım. Odamda öteberi eşyayı bavuluma yerleştirmiş doğruluyordum ki, sokaktan gelen bir çocuk ağlaması beni pencerenin önüne çekti.

Çocukların ağlamasına dayanamam. Bir fena olurum duyduğum mu. Çocuklar boş yere ağlamaz. Şu dünyada çocukların ağlaması ne kadar azalırsa, bilin ki kötülükler o kadar azalmıştır. Ağlayan bir çocuk sesi duyar da ilgilenirseniz, bilin ki şu bozuk düzenin sizi üzecek bir olayıyla karşılaşacaksınız.

Pencerenin önünde baktım; karşı komşumuz Boşnak Nuri'nin büyük oğlu, yalınayak, donsuz, kapılarının önüne yüzükoyun düşmüş ağlıyor.

Demedim mi çocuklar boş yere ağlamaz diye? Çocukcağız üç yaşında var yok. Anası hoppa mı hoppa, fıkır fıkır bir kadındı benim bildiğim. Nuri'den çok gençti. Nuri rençber. Gününü kırdı tarlada geçirir. Perçemi kaşı üstüne düşen ceketini omuzunda bir Hakkı vardı. Nuri evden çıktı mı Hakkı eve damlardı. Hakkı kadının dostu diye laf çıkarmışlardı konukomşu. Nuri'nin küçük oğlu, hani o ağlayan, Hakkı'ya benzerdi de kadının bu çocuğu Hakkı'dan doğurduğunu söylerlerdi. Nuri de bilirdi derler karısının hovardalığını. Bilirdi ama, kadına dayanamazdı.

Sonra iki yıl kadar önce kadın, üç çocuğunu da, Nuri'yi de, Hakkı'yı da bırakıp kaçtı. Türölü laflar duyduk arkasından. Kaynına konuk gelen bir Akhisarlı'ya kaçtı, dediler. Aydın'a gitti, dediler. Genelevlere düşmüş, İzmir'de dediler. Kadın nereye gittiye gitti Nuri o sıralarda en büyüğü

beş yaşında kızı, onun iki yaş küçüğü, iki oğluyla kaldı. Şimdi çocuklara, sözüm ona Nuri'nin büyük kızı bakar. Konukomşu çocuklara eskilerini verirler, arada birer kap yemek gönderirler, şöyle böyle yardımda bulunurlar ama, analık edemezler.

Ablası koştu. Oğlanı kollarının altından tutup kaldırdı. Sonra büyük bir taşbebeği kucaklar gibi, kardeşini kucaklayıp kapılarının eşiğine oturttu. Çocuğu iki yana sallamaya başladı.

Nuri'nin karısını etraflıca hatırlayayım diyorum ama, olmuyor. Pek az şey geliyor kadından hatırıma. Eve girip çıkarken, şöyle gözlerinin içi ıslıl ıslıl, kapılarının arasından görünürdü. Yüzü gülerdi hep. Çocuklarını sabahtan sokağa salardı gitsin. Bazan da şarkı söylediğini duyardım. Hepsi bu kadar...

Ne tuhaf! İnsan kapı komşusu hakkında bile bazan bir şey bilmiyor. Nuri'yi desen; onu da ancak o kadar tanıyorum. Sabah, omuzunda kazma, arkasında keçisi evden çıkar; akşam omuzunda kazma, koltuğunun altında bir demet ot, arkasında keçisi eve dönerdi. Arada bir karşılaşsak "Ne var, ne yok bey?" derdi. "Ne yazıyor gazete?" Eline hiç gazete almamış, okuma yazma bilmeyen biri size gazetede ne yazıyor diye sorarsa ne anlatırsınız önce ona? Bulup seçemezdim söyleyeceğimi, "Şundan bundan"; derdim kısaca. Gayet ciddi başını iki yana sallardı. "Acayip?.." derdi o Boşnak şivesiyle. "Muharebe var mı? Muharebe" "Yok", derdim. "Yeni muharebe yok.. Habeşistan'da vardı. Bitti." Hayreti büsbütün büyürdü. Alt dudağı uzar, başını iki yana sallardı gene. "Acayip?" diye tekrarlardı. "Vardır muharebe. Dünyada olmaz muharebesiz."

Balkan Harbi'nin bitimi çocukluktan çıktığı yıllara rastlamış Nuri'nin. Osmanlı ordusu yenik düşünce, Sırbistan'da çoğu Müslümanlar dağa çıkmış o zamanlar. Nuri'nin de o sırada eline bir mavzer tutuşturmuş. Sonra nasıl olduğunu anlamadan, Suriye cephesinde, Galiçya'da, Kafkaslar'da on seneye yakın bırakmamış elinden o mavzeri Nuri.

Ben harp yok deyince Nuri'nin nasıl hayret içinde kaldığını hatırlıyorum. Sanki bu kadar sene savaştıktan sonra işin neye bağlandığını düşünür düşünür bulamazdı. Başını iki yana sallardı gene, "acayip!".

Nuri'den de bütün hatırladığım bu işte!

Sadece, Nuri ile karısı mı, böyle yarım yamalak hatırladığım? Sahi. Kimler gelip geçti, bizim sokaktan... Hatırlarım, ben beş altı yaşında çocuktum. Sokağın başındaki iki katlı yapının alt katı Makinist Halit'in atölyesiydi. Üst katı evi. Sokağın bütün çocukları atölyesinin kapısı önünde birikir, onun çalışmasını seyrederdik, hayran hayran. Bazan elinde anahtarlar, âletler, atölyesinin kapısı önüne getirilen bir otomobilin altına girer, uğraşır, uğraşır, sonra alınının terini elinin tersiyle silerek otomobilin altından çıkardı. Az sonra otomobil getiren adama "nasıl" dediğini duyardık, "tamam mı?" Adam: "Tamam Halit usta" derdi. "Sen bilirsin."

Halit usta ilk zamanlar bekârdı. Yalnızdı. Sonra günün birinde evinin penceresinde esmer bir kadın başı göründü. Mahallenin kadınlarımın, oturma odasında toplandığı uzun kış geceleri, hatırlarım, kadınlar, önlerinde kuru yemiş tabakları, fincan oynar, çığlıklar, kahkahalar atarlardı. Annem ne kadar zorlarsa zorlasın, böyle gecelerde yatmak istemezdim. Öteki kadınların aksine, incecik, narin bir kadındı o. "Gel," derdi çok geçmeden, "fincanı beraber saklayalım." Müthiş sevinirdim. Odanın bir köşesine o, daha onun tarafından iki üç kadın, başlarını, fincan tepsisini, bir örtüyle örterler, beni de aralarına alırlar, yüzüğü fincanlardan birinin altına saklardık. Sonra bütün gece beni yanından ayırmazdı.

Kasabanın elektrikleri saat onikide sönerdi. Saat onikiye doğru elektrikler üç defa arkası arkasına çabuk çabuk yanıp sönerdi. Bütün kadınlar atarlardı kahkahayı. "Muallâ Hanım, Halit Bey seni çağırıyor!" Hafif omuz silkerdi o, "Beklesin biraz. Kaçmadım ya!"

Bilirdik ki, Muallâ Hanım yarım saat daha oturursa, saat onikiyi geçse de elektrikler sönmez. Yalnız Halit ustanın işaretleri sıklaşır, bazan bir dakikadan fazla elektrikler sönük kalır tekrar yanardı. Nihayet gülüşmeler, şakalar arasında misafirler kalkar, dağılırlardı.

Sonra bir gün sokakta oynarken, baktık, sokağın çıktığı cadde üzerinde, Halit ustanın evinin köşesinde bir otobüs durmuş korna çalıyor. Halit ustanın evinin üst katına çıkan kapı açık. Kapının içinde Halit usta ile Muallâ teyze sıkı sıkı sarılmışlar birbirine, dudakları kenetlenmiş, bir türlü ayrılamıyorlar. Otobüsün şoförü az bekleyip basıyor kornaya tekrar. Onlar ayrılır gibi oluyorlar. Muallâ teyze tekrar geri dönüyor. Birbirlerine atılıyorlar. Muallâ teyze tekrar geri dönüyor. Birbirlerine atılıyorlar. Birbirlerinin yüzünü gözünü öpücüklerle boğup tekrar dudak

dudağa kalıyorlar. Ben, yanımda doktor yüzbaşının kızı Feriha, daha etrafta bir yığın çocuk, kapının önüne yığılmışız. Farkında değiller. Muallâ teyze tam tekrar kapıdan çıkmaya davranırken bizi görüyor. İkisi de gülüyorlar. Halit usta: "Mektup yaz" diyor. "Gider gitmez yaz." Muallâ teyze "Bekletme sen de." diyor, "hemen gel!" Otobüsün muavini "hadi", diyor, "çabuk olun." Şoför, kornaya basıyor. Muallâ teyze bizlere el sallayıp otobüse doğru ilerliyor.

Sonraları oynarken Feriha ikide birde bana: "Sen Halit usta ol, ben Muallâ teyze olayım." diyor. Tabii otobüsün de acele etmesi lâzım. Bizden daha küçük bir çocuk, ağzıyla korna çalıyor. Sarılıyoruz Feriha ile birbirimize. Sonra ne yapacağımızı bilemiyoruz. Dudaklarımı Feriha'nın dudaklarına iyice yapıştırıyorum. ikimiz de az sonra boğulacak gibi oluyoruz. Feriha arada bir "Dur, yavaş" diyor. "Hadi şimdi". Ayrılmışken kollarını tekrar boynuma uzatıyor. Oyunun her sefer sonunda Feriha'ya "mektup yaz" diyorum. "Gider gitmez yaz..." O da: "Sen de bekletme!" diyor, "çabuk gel!"

Halit ustayı, Muallâ teyzeyi, Feriha'yı daha uzun hatırlamaya çalışıyorum. Nafile! Halit ustadan açık mavi bir çift göz, yağlı bir tulum kalmış hatırımda. Muallâ teyzeden bir demet dalgah, siyah saç. Feriha'dan pembe beyaz yanaklar, kuru ot kokusuna, yaz akşamları duyulan kokulara benzer bir koku hatırlıyorum.

Daha aşağıda, pancurları açık maviye boyalı, o beyaz badanalı evde, Melâhat abla. Tek katlı evin sokağa bakan odası Melâhat ablanındı. Sokak pencereleri önünde bir duvardan bir duvara uzanan, üstü tek kırışksız, saçakları dantelli beyaz örtülerle kaplı, kenarlarında Melâhat ablanın kendi eliyle işlediği yastıklar dizili minder. Ovula ovula aşınmaya yüz tutmuş pırıl pırıl döşeme tahtaları. Minderin önünde küçük, tertemiz bir kilim. Daima taze badanalı duvarlarda kartpostallar. Melâhat ablanın ilkokul hâtıraları... Üzeri beyaz işlemeli örtülerle kaplı tahta bir masanın üstünde ucuzundan bir ayna ile krepon kâğıdından yapma güller.

Okula yeni başladığım yıllarda Melâhat abla alırdı beni karşısına. Elişleri ödevlerimi yapar, derslerimi anlatırdı bana. Papuçlarımı odanın kapısında çıkarırdım. Minderde, pencerenin önünde, onun dizleri dibine oturur, onun hünerli ellerini seyre daldırdım.

Melâhat ablaların evlerine karşı piyade taburunun tavlasi vardı. Piyade

subaylarının binekleri, makineli tüfek bölüğünün katırları o tavlada dururdu.

Bir yüzbaşı Hayri Bey vardı. İkinci üstleri, ben okuldan çıkıp Melâhat ablalara uğradıktan sonra, gelir, tavlının önünde seyisi bineğini tımar ederken, tımarın başında durur, sonra da tavlının bitişiğindeki arsada, cılbır başlığıyla bineğini en az yarım saat çalıştırır.

Ödevlerimi yaparken Melâhat ablanın bakışlarının sık sık pencereden dışarı kaydığını; farkedirdim. Ben de onu bakışları arkasından pencereden bakar, Yüzbaşıyla gözgöze gelince bakışlarını, yanakları kızarak önüne eğdiğini görürdüm. Elleri hafif titreyerek saçlarını okşardı böyle zamanlarda, göğsü kalkıp inerdi.

Bir ikindi vakti okuldan dönerken, sokağa sapınca, yüzbaşının gene bineğini tımar ettiğini gördüm. Tavlının önüne yaklaştığım sırada Melâhat ablaların kapısı açıldı. Melâhat abla, beline kadar inen saçlarını çözüp taramış, üzerinde beyaz bulûzu, lacivert etekliği, elinde bir kitap, kapıdan çıktı. Kitabı mahcup mahcup yüzbaşıya uzattı:

- Teşekkür ederim. Çok güzel! Yüzbaşı gülümseyerek kitabı aldı:
- Korkarım sizi üzmüştür. Melâhat abla, mahzun, başını kaldırdı hafifçe:
- Ah, zararı yok! Sonu çok acı ama, çok güzel!
- Beni de çok üzmüştü okuduğum zaman, dedi yüzbaşı. Melâhat abla:
- Beni de, diyebildi. Sonra kapılarının içine çekildi. Yüzbaşı o sırada beni gördü:
- Merhaba delikanlı! Bize selâm vermek yok mu? Durdum. Başımı önüme eğdim. Yüzbaşı, Melâhat ablaya sordu:
- Sizin ahbap galiba, değil mi?

Melâhat ablanın cevabını beklemeden, önümde ayak burunları üzerinde çömelerek beni hafifçe dirseklerimden tuttu; sonra çenemi, yüzüm hizasına getirecek şekilde hafif yukarı kaldırdı.

- Adın ne bakalım senin? Mırıldandım:

- Saim.

- Kaçınıcı sınıftasın?

- İkinci sınıftayım.

- Ooo! Maşallah neredeyse okulu kolaylamışsın! Ne olacaksın büyüyünce? Bineğe şöyle yan gözle baktım. Öyle bir atım olmasını isterdim ki... Yüzbaşı, ceplerini karıştırdı. Sonunda talim düdüğünü çıkardı cebinden, güldü:

- Saim, bunu sana versem ister misin?. Sevinçten kulaklarıma kadar kızardım. Başımı, evet anlamına eğdim.

- Al öyleyse... Düdük benimdi. Uçuyordum. Koşmaya hazırdım. Yüzbaşı:

- Dur bakalım, dedi, önce öttür bakalım, öttürebiliyor musun? Sonra bırakırım seni... Bütün nefesimle düdüğü üfledim. Yüzbaşı neşeyle güldü, saçımı okşayıp:

- Haydi, şimdi, dedi. Serbestsin. Marş marş!... Arkamdan, Melâhat ablaya, benim için "cin gibi"ye benzer lâflar ettiğini duydum.

O yıl, çok geçmeden piyade taburu bizim ilçeden başka ilçeye kalktı. Yüzbaşı Hayri Bey de taburla gitti. Melâhat abla, çok mu üzüldü o gidince, hatırlayamıyorum. Yalnız minderde, pencerenin önünde oturmuyordu eskisi gibi. Tavlanın kapalı kepenklerine bakmak benim bile içimi sıkıyordu. Ona sık sık, "Melâhat abla, subay olacağım" diyordum. Bilmem ne söylemek istediğimi anlıyor muydu? Subay olup onunla evlenecektim. O, onsekiz yaşındaydı o sıralarda. Ben sekiz...

Daha bize yakın, duvarları sıvasız, kepenkleri boyanmadan bırakıldığı için çürümeye yüz tutmuş evde Hatice nine otururdu. Bahara doğru akşamları babam beş kuruş verir, "git," derdi, "Hatice nineden birkaç baş taze soğanla iki marul al." Tuttururdum beş kuruş az diye. Hatice nineye acırdım ben. Oğlu askerdi. Bahçesine kendi bakardı. Sonra beş kuruş daha verirlerdi. Bir koşu evden fırlar, Hatice ninenin avlu kapısının ipine asılırdım. Kapının dibinde nefes nefese seslenirdim:

- Hatice nine! Hatice nine! Kadıncağız iki büklüm evinin etrafı tahta parmaklıkla çevrili hayatına çıkardı.

- Annem, selâm söyledi. Marul almaya geldim.

- Al, derdi kısık sesiyle. Geç bahçeye. Çıkar.

Malta taşı döşeli avlunun sonunda başlayan bahçeye geçtim. Akşamın alacakaranlığında, yeni sulanmış bahçeden, yedi sekiz baş soğan, iki marul kökleri, dönüşte Hatice nineye on kuruş uzatırdım. O her seferinde:

- Az bu kadar, derdi. Üşendin mi köklemeye?

- Yeter, diyecek olurdum. Elinin tersiyle çevirirdi beni:

- Siz kalabalıksınız. Verdiğin para da çok. Git bu kadar daha kökle. Az sonra ben kapıdan çıkarken:

- Selâm söyle annene, diye seslenirdi. Her seferinde para göndermesin. Bu kadar senelik komşuyuz.

Sonra daha yakınımızda, İsmet Abla ile annesi. Saçları, kirpikleri güneşten sararmış, bir haziran görünüşü gibi hatırımda kalan İsmet abla ile annesi komşulardan dönüp de yataklarına çekilince, saklandığı yerden çıkıp kızcağıza saldırmış derlerdi. İsmet abla varmak istemiyordu adama. Söz kesen kendisi değil, yakınlarıydı.

İsmet ablayı göremedim bir daha. Bana onun hastahaneye kaldırılırken kan kaybından yolda öldüğünü yıllarca söylemediler. Yıllarca taşıklarda, mutfak köşelerinde duran küplerin arkasında, eli bıçaklı katiller saklıdır sandım. İsmet ablanın, gecenin içinde, bütün sokağı ayağa kaldıran "yetişin, yandım!" diye dağılan sesi yıllarca kulaklarımdan gitmedi.

Bizim تنها sokağımızın öteki komşularından da buna benzer kısa karşılaşmalar kalmış hatırımda. Ne fena! Aşağı yukarı bizim sokağın insanlarından benim bütün bildiğim bu kadar. Hikâye mi anyorsun dünyada? Al, işte! Burnunun dibinde. Şu sokağın içinden gözüne ilk ilişen evi seç. Yeter ki, gönlünde o evin insanlarını tanımak isteyecek merakın olsun! Ne işin var uzaklarda?

Evet, işte bu sokaktan başlamalı. Bir zaman benim bütün dünyam bu penceresinden baktığım evden ibaretti. Bir yaşa gelince bu evin kapı-

sından sokağa çıktım. Üç dört ev ötedeki boş arsada çocukların oyunlarına katıldım. Sonra, sokaktan ilçenin ana caddesine, başka sokaklarına, günü gelince de ilçeden ile, oradan başka illere...

Okullarda, yolculuklarda, kahvelerde, sokaklarda, devlet dairelerinde, kışlalarda, hastanelerde, bir yığın insan içine karıştım şimdiye kadar. Bir kısmı bizim sokağın insanları gibi yarım yamalak hatırımda. Çoğu ile karşılaşınca, adımı unuttuğumu anlamasın diye ne yapacağımı şaşıyorum.

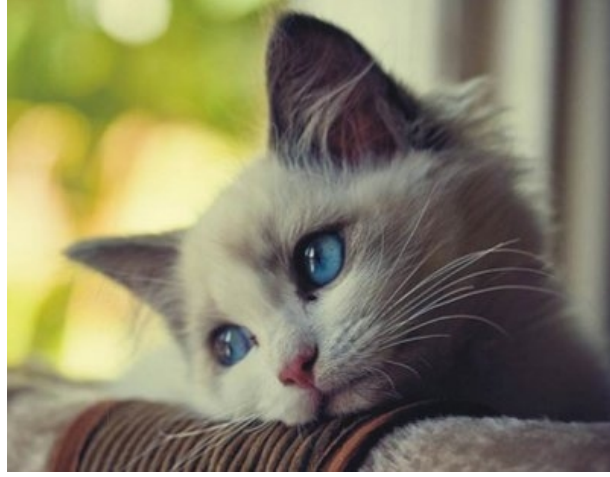
Bir yerde, bir sokakta doya doya kalamıyor ki insan. Daha etrafımda ne var demeye kalmadan, bakıyorsunuz gününüz dolmuş, başka bir eve, başka bir sokağa taşıınıyorsunuz. Yahut bahtınıza, başka bir şehrin yolu görünüyor. Yoksa insan, doğru dürüst etrafını tanımaya kalksa, bir eve, bir sokağa eminim ki, ömrü ancak yeter.

Bir saat sonra yola çıkacağım. Neredeyse aşağıdan bizimkiler seslenecekler. Bu gelişimde baba evimde bir ay ancak kalabildim. O da nasıl geçti anlamadım. Yeni makinisti, Melâhat ablaların evini satın alanları, Hatice ninenin oğlu ile gelinini, öteki komşularımızı, hiç değilse dört beş ay daha kalabilseydim, biraz olsun tanıyabilecektim. Bizim sokak durgun, sıkıcı gibi görünür tanımayana. Ama, iyi biliyorum ki aylarca da kalsam, benim canım hiç sıkılmazdı. Hem o vakit böyle yola çıkarken, hiç değilse aklım arkada kalmazdı!..

1955

NECATİ CUMALI

Kente İnen Kaplanlar, S. 133-144

KAYBOLAN

Erkek kapıyı açtıktan sonra geri çekildi. Geçmesi için karısına yol verdi.

Ellerinde küçük yol çantaları, bavullarıyla eve girdiler.

Bir tuhaftı evin içi. On gündür insansız kaldığını belli eden bir hava, bir yabancılik kokusu sinmişti her köşesine. Kadın salonun bahçeye bakan pancurlarını açtı. Nisan başlarında bir ikindi üstünün hızı geçmiş güneşi eşyayı aydınlattı.

— Şu hale bak, dedi. Dört bir yan toza bulanmış. Ev bu durumdayken imkânı yok rahat edemem. Hemen kolları sıvamam gerek.

Erkek salondan yemek odasına geçti. Odanın pancurlarını açarken karşılık verdi:

— Gelir gelmez iş çıkarma başına Allahaşkına. Bir nefes alalım da sonra. Kadın perdesüsünü çıkarıp astı. Sobayı yakmak için hazırlığa başladı.

— Ev berbat olmuş! İyi ki döndük! Beş gün daha kalsak kimbilir ne duruma gelirdi?..

Erkek yöresine baktı bir daha. Bu ev, tertemiz, sıcacık, pırıl pırıldı her ansıyışında. Şimdi ise, bu durumuyla bütün eşyaları çok eski bir zamandan kalmış gibi yabancı, anlamsız, soğuk geliyordu ona.

Karısı bir sepet odunla geldi:

— Ben bayağı yadırgadım evi! Sen? Yardım için karısına yaklaştı:

— Ben de. Sanki hiç oturmamış gibiyiz burada...

Az sonra sobanın yakılması, salonun, yemek odasının, mutfak pançurlarının, perdelerinin açılması bitti. Günlük yaşayışlarının yıllardır alışık oldukları ışığı kapladı evin içini. Sobanın çıtırtıları başladı. Erkek:

— Akşamı düşündün mü? dedi. Ne yiyeceğiz? Kadın:

— Bilmem ki? dedi. Hiçbir şey yok evde! Bir şeyler al gel istersen.

— Ne alayım? Söyle de ona göre. Bilirsin çarşı işine pek aklım ermez. Kadın, mutfaktan alıp geldiği fileyi erkeğin eline tutuşturdu:

— Mutfak bomboş. Bu saatte ne bulursan al. Pirzola, ekmek, peynir, yumurta, marul, limon, ne bulursan al işte. Fileyi doldur. Ben de evi toplayayım. Sen yokken daha iyi çalışırım.

Erkek elinde file çıktı. Kadın çarçabuk temizliğe girişti onun ardından. Salonun, yemek odasının tozunu aldı. Süpürdü. Mutfak fayanslarını sildi. Çantaları açıp kirlileri ayırdı.

Erkek bir saate yakın bir süre sonra, güneşin kavuşmasına yakın döndü. Fileyi, aldıklarını mutfaktaki masanın üstüne bıraktı. Kadın geldi. Fileyi boşaltmaya, gelen paketleri açmaya başladı. Pirzolayı, peyniri, limonları, yumurtaları, derken pirzola paketine benzer başka bir paketi ayırdı. Eliyle yokladı. Burnuna götürdü:

— Bu ne? Erkek:

— O mu? dedi yaklaşarak. Ciğer aldım. Kediye. Kadın paketi masaya bıraktı:

— İyi düşünmüşsün.

— Nerelerde?

— Ayvaz mı?

— Ayvaz tabii!

— Çıkar gelir herhalde. Erkek mutfak penceresinden yan yan dışarı

baktı:

— Hiç mi görünmedi?

— Görünmedi. Adam bu sefer mutfağın bahçeye açılan kapısını açık bıraktı. Seslendi:

— Ayvaz! Ayvaz, gel, pisi pisi... Bahçeyi seslene seslene dolandıktan sonra mutfağa döndü. Öteberiyi dolaba yerleştiren karısının yanında durdu:

— Merak etmiyor musun?

— Etmez olur muyum? Ediyorum ama, bu mevsim onların hovardalık mevsimi. Evde durmazlar pek. Gelir nerdeyse, diyorum. Adam, gözleri mutfak penceresinden dışarıda, mırıldandı:

— Tuhaf! Her gelişimizde, sinemadan, gezintiden dönüşümüzde kapıda ayaklarımıza dolanırdı. Böyle görünmeyişi tuhaf gelmiyor mu sana? Kadın marulları yıkamak için musluğa yaklaştı:

— Tuhaf olmasına tuhaf tabii! Ayvaz hiç gecikmezdi. Ama on gündür hayvan yalnız. Elbet bir başının çaresine bakmıştır. Benim nerelerdeyse çıkar gelir gibime geliyor... Adam karısına döndü yine:

— Biliyor musun? Hiç iyi yapmadık hayvanı öyle ortada bırakıvermekle. Hiç değilse komşulara emanet edecektik. On gündür hep sana soracaktım. Canın sıkılmasın diye anmadım. Başına bir şey gelmesin hayvanın?

— On günde ne gelecek başına? Bir yerlerde takılmıştır herhalde. Şimdi neredeyse çıkar gelir... Adam sıkın, somurttu:

— Gelecek olsa gelirdi! Nafile! Bana gelmez gibi geliyor... Kadın ortadan yarıya böldü iki marulu, yapraklarını aralayarak, musluğun altında iyice yıkadı. Büyük bir tencereyi suyla doldurup marulları içine bastırdı. Tencereyi kaldırdı. Kocasına döndü:

— Kocaman çocuksun sen! Hep üzüntü ararsın. Sonra da kocasını elinden tutup mutfaktan dışarı çıkardı:

— Hadi, yardım et de bavulları yukarı çıkaralım. Bu patırtı kalksın.

Salondan üst kata çıkan merdiven başında duran iki bavulu erkek, küçük iki yol çantasını da karısı aldı. Yatak odasına çıkarıp, elbise dolabının önünde yere bıraktılar. Adam karyolanın kenarına ilişip oturdu. Kadın pencerenin perdelerini açtıktan sonra kocasına döndü:

— Oh! Nasıl özlemişim odamızı! Gün kavuşmuştu artık. Odanın içi alacakaranlıktı. Kocasını susuyordu. Gelip kocasının yanına oturdu. Elini omuzuna koydu:

— Sen özlemedin mi? Söylesene!

— Özledim elbette! Kadın konuyu değiştirdi:

— Kimseyi gördün mü dışarıda?

— Suat’a rastladım.

— Nasıllarmış?

— İyilermiş. Yorgun değilseniz akşama yemeğe bize gelin, dedi. Karısı çok özlemiş seni.

— Ne dedin?

— Sen istersen gideriz, dedim.

— Gidelim mi?

— Bilmem? Kadın kalktı. Derin bir soluk alarak gerindi.

— Öyle yorgunum ki! Gitsek, sofraya gürültüsünden kurtulurum. Ama şimdi sokağa çıkmak da ayrı dert! Sokağın ışıkları yandı o sırada. Erkek de kalktı. Pencereye yaklaştı. Kadın elektriği açtıktan sonra pencere önüne geldi. Perdeleri kapadı. Hâlâ pencerenin kenarından sokağa bakan kocasının başını çenesinden tutarak kendine doğru çevirdi. Ellerini alıp, kendi beline doladı. Adamın göğsüne iyice sokuldu.

— Biliyor musun? dedi, tatlı bir sesle, bir haftadır çok yorulduk. Bittim akrabadan akrabaya, tanıdıktan tanıdığa koştuktan!.. Şu saati öyle özlemiştim ki! N’ olursun üzme kendini... Sarmaş dolaş, öylece bir iki adım atıp yatağın kenarına iliştiler yine.

— Canım iyice sıkıldı şu Ayvaz'ın gelmeyişine!

— Hadi unut onu artık! Nasıl olsa gelir. Bir şey olmamıştır merak etme. Kediler yedi canlı derler. Adam karısının saçlarını okşuyordu yavaş yavaş.

— Sanmam! Gelse gelirdi... Kadın, kocasının dudaklarına hafif bir öpücük kondurdu. Gözleri ışıltı ışıltıydı:

— Canım, dedi. Ne iyisin! Daha uzun bir öpüşü denediler. Sonra birbirinin yüzüne bakakaldılar bir süre. Kadın toplanan etekliğini eliyle düzelterek kalktı:

— Suat'lara gitmeyelim istersen?

— Sen bilirsin.

— Canın sıkkın. Bilirim orada da oyalanamıyacaksın. Erken yatarız daha iyi. Adam da kalktı:

— Fena olmaz.

— Hadi istersen bakkaldan telefon et, gel. Gelemeyeceğimizi söyle. Ben de sofrayı hazırlayayım.

Alt kata indiler. Adam telefon etmek için çıktı. Yemek odasının önü küçük bir balkona açılırdı. Saksıları vardı orada. Kadın sofrayı kurdu. Sonra da on gündür susuz kalan çiçekleri sulamaya çıktı balkona. Bitişik evde balkonlarına bakan bir pencere açıldı. Evin kadını pencerede göründü:

— Hoş geldiniz kuzum! Nerelerde kaldınız?

— Hoş bulduk canım!

— Ne zaman geldiniz?

— Biraz önce. Bir iki saat oldu.

— Pek yalnız kaldık doğrusu sizsiz. Özlettiniz kendinizi!

— Biz de sizleri özledik!

- Çok kaldınız mı İstanbul’da?
- Topu topu on gün işte! Yolu da sayarsan.
- Bir şey değil doğrusu. Gezdiniz, eğlendiniz mi bari?
- Yorgunluk işte! Kalabalık, gürültü. İnsan eğlendiğini anlamıyor ki!..
- Bizim de niyetimiz var yaza...
- Daha iyi edersiniz. Biz hiç iyi yapmadık şimdi gitmekle. Hep soğuk, yağmurlu gitti havalar...
- Sorma canım! Burada da öyleydi. İki gündür düzeldi. Kadın sözü değiştirdi:
- Kuzum bizim Ayvaz gözünüze ilişti mi hiç?
- Niye sordun?
- Görünürde yok da ..
- Üç gün önce gördüm o soğuklarda.
- Nerede?
- Kapının önünde. Güneşte büzülmüş titriyor gibiydi. Kadın meraklandı:
- Hasta mıydı dersin?
- Çağırdım. Bir şeyler döktüm yiyecek. Gelmedi. Hasta olmalı herhalde.
- Büsbütün dert oldu içime şimdi. Bir şey olmasın hayvana... Komşu kadın omuzlarını kasti:
- Bilmem. Bir daha görmedim. İnşallah olmamıştır!
- Geldiğimizden beri meraktayız. Nerede aramalı bilmem ki!?
- Yaa! Vah vah!

— Turgut çok üzüyor. Ben üzüntümü saklıyorum, o biraz rahatlasın diye...

— Yazık! Üzülmeyin, gelir inşallah! Sokak kapısının açıldığını duydu. Kulak verdi. Kapının kapatıldığını duydu şimdi de.

— Turgut geldi galiba, dedi. İyi akşamlar! İçeri girmek için geriledi.

— İyi akşamlar! Komşusu penceresini kapadı. Kadın yemek odasına girdi. Kocasını sordu:

— Ayvaz geldi mi?

— Gelmedi daha! Kocasını başka bir şey sormadı. Kadın yemeği getirmek için mutfağa gitti.

Yemekte, yemekten sonra yatak odasına çıkıncaya kadar Ayvaz'ın sözünü açmadılar bir daha. Saat sekizi, sekiz buçuğu, dokuzu vurdu. Kadın birkaç kez, bir bahane uydurup mutfağa kadar, Ayvaz geldi mi diye gidip baktı. Erkek her cigara yakışta, kalktı, bahçeye, balkona açılan kapıların önünde durdu. Camlardan dışarıda Ayvaz geldi mi diye arandı. Kulakları sesteydi ikisinin de. Duydukları en küçük gürültüde, ikisi de gözlerini pencereye diyor, Ayvaz'ın sırtını kamburlaştırarak, cama sürtünmesini, pencereyi açmalarını beklemesini görür gibi oluyorlardı. Saat dokuzda kadın:

— Ben yatacağım, uykum geldi, dedi. Kalktı. Erkek:

— Peki, dedi, beraber çıkalım.

Yatak odasının elektriğini açıp kapısını kapadılar. Hiçbir şey konuşmadan pencereye doğru ilerledi ikisi de. Erkek perdeyi ucundan aralayıp bir daha dışarı baktı. Sonra perdeyi elinden bıraktı. Kadın çoraplarını çıkartırken:

— Haklısın, dedi. Biri eksilmiş gibi sanki evden!... Erkek pencereden ayrıldı. Ceketini çıkardı. Sandalyenin gerisine astı:

— Aslında da öyle. Üç canlıydık bu evde...

— Çok üzıldüm. Akşamdan beri kendimi zor tuttum.

— Yüzünden, sesinden belliydi. Sen benden çok severdin Ayvaz'ı. Kadın gece lâmbasını yakıp elektriği söndürdü. Elbisesini iki eliyle eteklerinden tutarak başının üstünden çekip çıkardı. Geceliğini giydi. Yatağa girdi.

— Mutfakta yemeği hazırlarken hep ayaklarımın dibinde dolaşıyor sandım. Erkek pijamalarını giyiyordu henüz:

— Ben de yemekte masanın altında arandım hep...

— Sofrayı kaldırırken, tabakları mutfağa götürürken hep yanımda geliyor gibiydi.

— Koltuğa, divana bakınca, sanki kıvrılıp yattığımı görür gibi oldum bütün gece... Kadın yorganı göğsü hizasına çekerek yatağa yerleşti:

— Ben de... Çok acıdım. Bir insan kadar acıdım... Erkek gelip karısının yanına uzandı. Kısa bir sessizlik geçti aralarında. Az sonra erkek sessizliği bozdu:

— Kaç yaşına kadar yaşar kediler? Kadın gözkapaklarını kısarak az düşündü:

— Bilmem? dedi. Ama on yıldan uzun yaşarlar herhalde. İkisi de yine daldılar. Erkek:

— Öyle ya, dedi,on on beş yıl yaşarlar... Kadın yineledi:

— Herhalde!

— Ayvaz daha altı yaşındaydı!

— Vakitsiz ölebilir! Ama belki de ölmemiştir. Kısa bir sessizlik daha geçti aralarında.

— Kim bilir? dedi erkek. Orasını hiç bilmeyeceğiz. Cins kediler ölüsünü göstermez.

Karısının üstünden uzanıp gece lâmbasını söndürdü. 1956

NECATİ CUMALI

SEVGİNİN RENGİ

Ne zaman “bayram” dense
Gizli bir körük yelpazelenir yaram üstünde
Tozu gözümü yakar, közü yüreğimi
Bir yerde sevgiler ağlar benimle..

Küçücük bir çocuktum o zamanlar. Yedi veya sekiz yaşlarında.
Kokusuna doyamadığım, sıcaklığını doyasıya içime sindiremediğim
annemi kaybetmişim. Saçıma okşayacak bir anam yoktu artık. Ne de
sırtımı örtecek şefkatli bir el. Amansız bir hastalık dediler adına, çocuk
aklım ermedi. Çocuk aklım ermedi anayı yavrusundan ayıran, eti
tırnağından söken, sevgileri linç eden, adına “ölüm” denen bu “göç” ü.
Geceler benimle ağladı sessiz sessiz günlerce... Sabahlar benimle...

Bulutlarda yüzü şekilleniyordu sanki anamın gökyüzünde, her
özlediğimde baktığım. Yağmur yağmur iniyordu elleri yüzüme
okşarcasına. Yağmurun elleri anam kadar sıcaktı... Bir o kadar soğuktum
ben, bir o kadar ürkek, bir o kadar masum ve korunmaya muhtaç.

Bulutlar ve ben hep aynı yerdeyiz hala. Özlemlerin vuslatında.

Bulutlarda bir resim.

Elimden tutuşunu hatırlıyorum bir gün babamın, “Hadi gel” deyişini.
”Köye gidiyoruz, ninenler bizi bekliyor, seni oraya bırakacağım”
Küçücük yüreğimden taşan acılarımla son bir kez daha bakıp odama
selamlıyorum bulutları.

Yeşilin her tonu, göz alabildiğince, sözleşmişçesine, burada toplanmıştı
sanki. Adımı bilmediğim dünya kadar böcek ve kuş. Gökkuşağı bir halı

gibi serilmişti çiçek çiçek... Toprağın sesi yükseliyordu çıplak ayaklarımın altında. Mutluydum...

Bulutlar ve ben hep aynı yerdeyiz hala...

Yaşamımı renklendiren analıyı kuzuyu orda tanıdım işte, adımı Berfin koyduğum. Küçücüktü. Simsiyah gözleri, ağzı ve kulaklarıyla bir sevgi yumağıydı sanki. İçimdeki boşluğu doldurmuştu bir anda. Hissetmiş miydi ne öksüzlüğümü ? Ne zaman dalıp gitsem dünlere, bitiveriyordu yanı başımda binbir türlü oyunlarla. “Al bu kuzu senin olsun, istediğin gibi bak ona” dediler. Dünyalar benim olmuştu sanki. Bir kuzum vardı artık. Yalnız değildim. Ben, kuzum ve de anası...

Sonradan Serfin’ de katıldı aramıza. Serfin: evimizin haşarı bir o kadar da sevimli köpeği.

Artık, Serfin ve Berfin’in bakımları bana aitti. Bu sorumluluk altında her sabah erkenden kalkıyor ellerimle onları doyuruyordum. Ne güzeldi Berfin’in annesinin peşinden koşması! Annesiyle oyunlar oynaması ne güzeldi! Ama, ne yazık ki uzun sürmedi bu “analı kuzu” mutluluğu. Bir eve bir öksüz yetmezmiş gibi acı bir haber dağlayıverdi yeni baştan çocuk yüreğimi. Kuzucuğumun anası yediği bir ottan zehirlenerek ölmüştü.

Ölüm bir kez daha çöreklenmişti kapımıza.

Kuzucuğum öksüz kalmıştı. Daha bir sıkı sarıldım sanki bu olaydan sonra Berfin’e. Ona yalnızlığını unutturmam lazımdı. Öksüzlüğünü... Serfin olayların farkında gibiydi. Ya da bana öyle geliyordu. Ne zaman melemeye başlasa Berfin, hemen onun yanına gidiyor bir şeyler yapıp onu neşelendiriyordu.

Aradan ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Biz üçümüz üç dost, üç kardeş, üç sırdaş gibiydik. Biraz geç uyansam ikisi birden kapımda bitiveriyordu.

Yemyeşil kırlar bizimdi uçsuz bucaksız.

Bir de bulutlar vardı

Mavi bulutlar

Beyaz bulutlar

Bulutlarda şekiller vardı

Bulutlarda iki resim
Yağmur daha çok yağıyordu sanki
Bulutlar ve ben aynı yerdeyiz hala
Bulutlar ve kuzum da aynı..

Bir tatlı koşuşturmaca başladı gülerden bir gün evin içinde. Bir telaş.
Çarşı pazar alışverişleri. “Hadi sana bayramlık alalım” dedi ninem. Hep
beraber kasabaya inip bir şeyler aldık. Çiçekli basma entarim ve kırmızı
ayakkabılarım çok güzeldi. Kırmızı kurdele de isterim diye tutturdum.
Berfin’e, Serfin’e ve bana. Kırmadılar. Aldılar. “Birazda kına alalım” dedi
ninem. “Ellerine yakarız. Berfin’i de kınalarız” Sevindim.

Çarşı kalabalıktı. Hiç bu kadar insanı bir arada görmemiştim. Meydanlar
koyun, kuzu ve danalarla doluydu. Şimdiden kınalamıştı hepsi. Bir anlam
veremedim. Çocuk yüreğimin coşkusuyla yarının heyecanı sarıvermişti
içimi. Yarın bayramdı... Kurban bayramı ...

Ne zaman “bayram” dense
Gizli bir körük yelpazelenir yaram üstünde
Tozu gözümü yakar, közü yüreğimi.
Bir yerde sevgiler ağlar benimle..

Kınalar yakıldı ellerime. Berfin’in başına kınalar yakıldı o gece.
Anlayamadığım bir fısıltı vardı evin içinde. Sanki duymamı istemiyor-
larmış gibi gizli gizli konuşmalar. Berfin ve Serfin çoktan uyumuştı. Ben
de uyumalıyım. Yarının heyecanı daha şimdiden sarmıştı içimi.

Ayakkabılarımı sildim, ninemin kınalı ellerimi bağladığı bezlerle,
parlattım. Bir daha sildim. Şimdi daha parlak olmuştu. Elbisemi kapının
arkasına astım. Gözümün önünde dursun diye. Uyandıkça bakarım. Üç
tane de kırmızı kurdele duruyordu başucumda. Biri benim için, biri
kuzucuğuma biri köpeğime bağlayacağım.

Kınalı ellerimin kokusu karıştı bahar kokulu odama. Gece bir başka
güzeldi sanki. Perdemi araladım, bulutlar yıldızlara bırakmıştı
gökyüzünü. Göz kırptı biri, diğeri yer değiştirdi... Kaydı gitti...
Tutamadım...

Boğuk bir ulumayla uyandım. Köpeğim, kapının önünde havlıyordu.
Önce ellerimin bağını çözdüm kurumuş kınaları topladım. Kapıyı açar
açmaz yatağıma atladı Serfin. Eteğimi tutup bir yerlere götürmek

istercesine gözlerimin içine baktı. Acı çektiği her halinden belliydi. Daha yataktan kalkmamıştım ki kuzucuğumun acı meleyişini duydum. Birden bahçeye attım kendimi. Kınalı kuzumun gözleri bağlıydı ve sürüklenircesine bir ağacın altına yatırılıyordu. Kocaman bir çukur açılmıştı yanı başında.

Ninemin sesi duyuldu. “Berfin’i kurban ediyoruz. Sana başka bir kuzu daha alırsız sonra. Bugün kurban bayramı.”

Toprak kaydı ayaklarımın altından
Bulutlar kaydı ayaklarımın altına
Sesler çığlıklara karıştı
Kızıla döndü yeşil
Ellerimdeki kına sızladı
Kapının arkasındaki basma entarım
Çaresizliğim büyüdü kocaman çocuk gözlerimde
Hiç bir şey yapamamanın acizliğiyle yandım
Gök yere indi gürültüsüyle
Şimşek şimşek
Başımı sokup yorganın altına
Yitip giden sevgilere ağladım...

Ne zaman “bayram” dense
Gizli bir körük yelpazelenir yaram üstünde
Tozu gözümü yakar, közü yüreğimi.
Bir yerde sevgiler ağlar benimle.

Bulutlar ve ben hep aynı yerdeyiz hala
Bulutlarda üç resim

Haykırabilseydim nefreti
Haykırabilseydim sevgiyi
Yapamadım.
Kara bir bulut gibi çöreklendi o bayram sabahı
küçücük yüreğime.
Kimse anlamadı.
Kimseye anlatamadım
Bayramları neden sevmediğimi...

NURİ CAN

YAŞLI ÇINAR VE ZEYTİN GÖZLÜ ÇOCUK

Kış mevsiminin, etkisini yavaş yavaş kaybetmeye başladığı günlerdi. Baharın geleceğini muştulayan cemreler bekleniyordu. Sonunda cemre, hava ve topraktan sonra suya da düştü. Hem de ateş topu bir sıcaklıkla.... Su da hava gibi, toprak gibi ısınmaya, yaşam daha kolay, daha güzel yaşanılır olmaya başladı. Cemre; havanın güzelleşmesini, suyun ısınmasını ve toprakta gizlenen tohumların, kuru ağaç dallarının, canlıların uyanmasına sebep oldu. Bir umut oldu canlı cansız tüm varlıklara.

Cemre toprağa düştükten sonra bahar geliverdi dağlara, ovalara, kırlara, köylere, şehirlere. Ve ardından yüreklere. Önce kardelenler, nergisler kaldırdı bükülmüş boyunlarını gökyüzüne, ardından frezyalar, kır karanfilleri, kırkanatlılar ve güller. İç gıdıklayan kokularını etrafa yaydılar, renk renk ışıklarını sulara aksettirdiler.

İşte bu baharı soluyan, zeytin gözlü bir çocuk vardı uzaklarda. Zeytin gözlü çocuk gülümsüyordu karlar erirken. Bahar, onun da içini kıpırdatmış, bir şeyleri yerlerinden oynatmıştı. Kıpır kıpırdı içi. Dağlara doğru yürümeyi geçiriyordu içinden. Ve dağlardan ovalara doğru koşmayı. Fırladı, bahar kokan sokağa. Baharın gelmesiyle birlikte; kuşların daha bir neşeli öttüğünü, daha bir neşeli uçtuğunu gördü gökyüzünde.

Dereler daha bir sevinçle akıyor, coşkuyla esen rüzgar; dağ doruklarında konaklayan karın sularını ovalara indiriyordu. Kalbi umut ve sevinçle çarptı o an. En soğuk sözler bile yumuşayıp inceldi, eridi yüreğinde. Sevdiklerini anımsadı. Yaşlı çınarı, dallarında yuva yapan ve sevinçle kanat çırpıp minik minik kuşları. Ulu çınarına gitmeliydi. Uçarcasına yöneldi çınarına doğru. Koştı, koştı, koştı.

İlkbaharın kokusunu ciğerlerine derin derin çekerek, yemyeşil çayırlarda, çiçek desenli kırlarda koşarak, çınarın yanına geldi. Çınarın dibinde durdu. Kabaran soluğunu dinlendirdi önce. Sonra, gülen gözlerle sevgi ve dostluk kokan yaşlı çınara baktı. Rüzgar dağlardan, ormanlardan kırlardan topladığı bütün çiçek kokularını alıp buraya getirmişti.

Çınar sıcacık sevgisini, ulu bedenine tutsak etmişti. Fakat, zeytin gözlü çocuğun dostluğunun, canevine dalga dalga dolduğunu hissediyordu. Zeytin gözlü çocuk da öyle... Çınardan çocuğa, çocuktan çınara doğru akıp giden bir şeyler var gibiydi. O küçücük yüreğinde dağ gibi kederini büyüten ve dallarının altına sığınıp gizli gizli ağlayan, hülyalarına kara bulutlar düşüren çocuk o değildi sanki. Çınarın yanında umutlu, mutlu görünüyordu.

Şimdi sevinçliydi zeytin gözlü çocuk. Yüzü, gözleri gülüyordu. Bahar gülüyordu. Sular, dağlar, bütün dünya gülüyordu onunla ..Bir şarkı vardı dudaklarında, sevinç ve neşe dolu. Her yer çınılıyordu sesiyle. Bir yıldız vardı şimdi, gecelerini aydınlatan bir yıldız. Bir bulutu vardı şimdi, üstünden bembeyaz geçip giden. Kar gibi, tüy gibi, rüzgar gibi bir bulut.

Bir sevgisi vardı şimdi, içinde çoğalan, hep içinde kalan, sıcacık. Bir mevsimi vardı şimdi, gülümseyen, içinde bütün güzellikleri saklayan. Bir ümit, bir ses, bir ışık, bir heves gibi. Bir yeri vardı şimdi; ıssız bir ada, bir dağ, bir deniz kıyısı gibi. Belki herkese uzak, ama kalbine en yakın yer. İşte o yer bu çınarın altıydı. Hemen her gün buraya gelir, acılarını unutturdu. Hayallerini burada kurar, içini bu çınara dökerdi.

Kimbilir aradan ne kadar zaman geçti... Bir gün düşüncelere daldı yaşlı çınar. Çünkü içten içe bağ kurduğu, her gün yolunu beklediği, kendisiyle konuştuğu dert ortağı, zeytin gözlü, tath sözlü arkadaşı gelmiyordu artık. Şaşırdı. Acaba neler olmuştu? "Her gün gelirdi." diye düşündü çınar. Günler geçip gidiyor, zeytin gözlü çocuk gelmiyordu. "Belki hastalanmıştır. İyileşince gelir." diye avuttu kendini. Ama her dakika, yerini ümitsizliğe bırakan bir oyundu sanki.

Günler usul usul geceye, geceler usul usul gündüze akıp gidiyordu. Ne zeytin gözlü çocuk vardı ortalarda, ne de kendisinden bir haber. Hala ne olduğunu düşünüyor ama , zeytin gözlü çocuğun neden gelmediğine bir türlü yanıt bulamıyordu. Birden durup sessizliği dinlemeye başladı, ürperdi. Yalnızlığın içine işlediğini hissetti. Rüzgar dallarını salladıkça

inliyordu."Neredesin zeytin gözlü çocuk? Seni çok özledim, tatlı sözlerini de." diye iç geçirdi."Hasta değilsin ya! İstersen sana bir demet kırmızı karanfil yollarım." Diye fısıldadı.

Günler böylece geldi geçti. Geceler sabahları soluyarak uzaklaştı yanından. Gündüzler gecelere bıraktı yerini, geceler gündüzlere. Bir umutla zeytin gözlü çocuğun yolunu gözledi durdu. Ama o gelmiyordu. Umudu, her geçen gün biraz daha azalıyordu çınarın. Her gün bir sürü insan gelip geçiyor, çevresinde kuşlar kelebekler uçuşuyordu.

Bir tek o gelmiyordu. Kıpır kıpır doğada yalnızlık çekiyor, o kalabalıkta yalnızlığı yaşıyordu. Kendini ıssız bir çöldeymiş gibi hissediyordu. Susuz, kimsesiz, ağacı, yeşili olmayan bozkırda kavruluyor gibiydi. Oysa çevresi kuşlarla, ağaçlarla, yeşilliklerle doluydu. Tüm bunlara rağmen, içinde bulunduğu ortamda kendi başına kımıltısız, mutsuz ve yalnızdı.

Bir gün etrafındaki sessizliği dinlemeye başladı, ürperdi. Bir ayak sesiydi beklediği, bir çift zeytin gözdü. Ama nafile! Damarlarındaki kanı donmuş gibi, bütün dalları yaprakları fırtınaya tutulmuşçasına titredi. Oysa her şey ayniydi. Güneş, gökyüzü, kuşlar, rüzgar hep ayniydi. Eksik olan, sadece zeytin gözlü çocuktur.

Aylar geçmesine rağmen, zeytin gözlü çocuk hala ortalarda yoktu, gelmiyordu. Umudunu neredeyse tamamen kaybediyordu.... "Umudumu kaybettim, umut her şeydir. Kırgınlığım, kızgınlığım o zeytin gözlü çocuğa. Giderken yanında götürdü umudumu. Umudum benim yaşama nedenimdi, yaşama sevincimdi. Ben umutsuz nasıl yaşarım!" diye sitem etti içinden. Sonra sararmaya başladı yaprakları.

Birer birer terk ediyorlardı onu... Heybetli gövdesi üşümeye başladı. Isındığı ateşler söndü, küllendi. Üşüdü üşüdü... Yollara baktı uzun uzun. Ne gelen vardı, ne giden... Bomboş geldi her yer. Hiç bir şeyin anlamı kalmamıştı. Titredi koca çınar. Ürperdi yaprakları tiril tiril. Savurdu kalan yapraklarını. Yaprakları dinmez gözyaşı oldu, döküldü. Derelere, ıssız ovalara, kırlara şehirlere doğru savrulup gitti...

Neden sonra karlar yağdı yağdı, aylar sonra eridi. Kar suları, bir yatak bulup, indiler ovaya doğru. Ardından leylekler döndü yuvalarına, kırlangıçlarla süslendi gökyüzü. Deniz dalgalandı. Toprak menekşeler armağan etti çocuklara. Yıldızlar kaydı, ayvalar sarardı. Zeytin gözlü çocuk yine gelmedi.

Çocuklar büyüdü; kimi genç kız oldu, kimi, yağız bir delikanlı. Erguvan dudaklı genç kızlar beyaz duvaklara büründü. Evlerde her akşam lambalar yandı, lambalar söndü. Ay ışığı yeri göğü süslerken, sevgililer buluştular gizlice, gür dallarının altında. Saatlerce yan yana oturdular, birbirlerine sevgi dolu sözler fısıldadılar. Kah susarak, kah konuşarak sarıldılar birbirlerine. Çınar gördü tüm bu oldu bittileri, sevgi dolu fısıltıları dinledi. Yıldızlar ışıklarını gönderdi. Rüzgar yapraklarını okşadı. Neye yarardı ki tüm bunlar! Zeytin gözlü çocuk gelmedikten sonra neye yarardı!.

Yine umuda yöneltmişti yüzünü dağlar. Havaya, suya ve toprağa cemre düşeli epey olmuştu. Zeytin gözlü çocuksuz gelen kaçınıcı bahardı bu! Dağlarda kardelenler, ovalarda erik ağaçları, kırlarda papatyalar bir sevinçle açıverdiler. Güneş; bahçeler, çiçekler, börtü böcek ısınsın, yer-gök, çocuklar şenlensin, bütün ağaçlar, bitkiler yeşersin diye, güneş gün boyu dikildi tepelerinde. Herşey zamanı gelince görevini en iyi bir şekilde yerine getirdi. Ne yağmur, ne rüzgar, ne güneş, ne kar unutmadı çınarı... Ama zeytin gözlü çocuk gelmedi.

Bulutlar yere inip, kümelendi çınarın başında. Sonra yağmur olup, gözyaşı gibi damladı çınarın dallarına, yapraklarına. ki, koca çınar yeşersin diye. Toprağın derinliklerine uzanan köklerine yağmur suları indirildi, beslensin diye. Bahar rüzgarı, dallarına vurdu, çınarı kış uykusundan uyandırmak için. Olmadı ! Hiç biri yeterli olmadı bu çabaların. Çınar, yeşermedi. Çünkü eksik olan bir şey vardı. O da, zeytin gözlü çocuktur.... Bir daha hiç bir bahar yeşermedi yaşlı çınar. Damarlarındaki can suyu çekildi. Uçlarından başlayarak dalları, gövdesi kurudu. Artık kuru bir odun parçasından farksızdı.

Aradan çok uzun yıllar geçti. Bir gün koca bir adam geldi Hollanda'dan. Elinde bir demet kir papatyası vardı. Geldi, kuru çınarın dibinde durdu. Zeytin gözleriyle baktı uzun uzun kuru çınara. Çınar hiç oralı olmadı. Hiçbir şey görmedi, duymadı, hissetmedi. Adam, baharda eylülü yaşayan kanadı kırık bir kuş gibi çırpındı, kalbini hüznle dağladı.

Neler olmuştu çınarına? Diriliğine, yeşiline, rüzgarda oynaşan yeşil yapraklarına neler olmuştu!... Hülyalarına siyah bulutlar inmişçesine ağladı, sarsıla sarsıla. Çınarın kuru gövdesine dayandı. Başını kaldırıp, çınarın kurumuş dallarına baktı. Dalından kopan bir çiçek gibi neden kurumuştur çınarı?...

Gözyaşlarından ıslanmış bir demet papatyayı çınarın dibine bıraktı. İçi burkularak, yüreği titreyerek yaşlı çınara fısıldadı: " Seni çok seviyordum! Neden beni beklemedin? Neden?" ... Sonra, derinden bir ses duydu. Hüzünlü, ağlamaklı, yorgun, kırılgan bir ses. Bu, çınarın sesiydi. Yıllar önce, hemen her gün dinlediği tanıdık bir sestiydi bu. Kulağını dayadı çınarın gövdesine. Yaşlı gözlerle dinledi, çınarın yakınmalarını:

YORGUN ve YAŞLI BİR ÇINARIM

Ben dalları fırtınalarda kopmuş
yorgun ve yaşlı bir çınarım
binlerce acının ortasında yorgun ve yalnız

Alnı gül işlemeli günler getir bana ey çocuk
hülyalı gülüşler
gözlerinle görmek istiyorum sabahı
dünyayı yüreğinle sarmak istiyorum
umutlu ve şen

ne zemheriler gördüm ben
ne fırtınalar geçirdim
çağının ışığıyla yak beni
çağının ışığıyla sar, üşüyorum

gövdemde kaç balta izi var
kaç kan lekesi alnımda
nice ihanetler gördüm ben
nice zulümler

üşüyorum
alnı gül işlemeli baharlar getir bana
umudu sevda kokan sabahlar
gözlerinle görmek istiyorum yarınları
dünyayı yüreğinle sarmak istiyorum

pınar seslerine kat
başak tanelerine koy
arıt beni günahlarımdan
lekesiz bir sevgiyle geçilir ancak ırmaklar

kocaman bir yürekle ey çocuk
beni yüreğinle sev, gözlerinle okşa
bırakma ellerimi n'olur
Bırakma ellerimi...

Erzincan, 2002

NURİ CAN

KARDELENLER

Onların her birini ayrı ayrı anlatmak nerdeyse olanaksızdır. Çünkü hepsi birbirine benzer. Henüz cemreler bile düşmeden, kışın hükmü sürerken sessiz kar örtüsü üstünde kimsenin beklemediği bir zamanda açarlar. O kadar güzel, diri ve nadirdirler ki insan ağlayabilir. Uçuk sarıdır renkleri. Titreyen iri taçyapraklarında küçük kar taneleri ışıldar.

Sabahın bilinmeyen bir saatinde birden açarlar. Karanlık toprağın beyaz kabuğunu çıtırtılarla kırar, bir silkinişle kaldırır başlarını. Durur, şaşkınlıkla dünyamıza bakarlar. Karlı kıyılarda, uçsuz bucaksız yaylalarda, dağ göllerinin kıyılarında. Bir tavşan bir avcı ya da nereye gittiği belirsiz bir yolcu görür onları. "Kardelenler" der, sevinçle "bu yıl daha da erken açtılar" Dağınık sarı lekelere bakar bir süre. Koparmaya kıyamaz. Sabaha karşı öten ilk horozu düşlerinde gören çocuk gibi, bakar ve gülümser yalnızca.

Oysa bilir, akşam kardelenlerin kısa yazgılarındaki yarısı karanlık yüzün tam ortasından geçer. Yeryüzü henüz hazır değildir onlar için ve gök kapalı. Gece, elindeki soğuk ve ağır tırpanla çoğunu biçer. Karanlıkta rüzgârın mı onların mı olduğu anlaşılamayan hafif çığlıklar duyulur. Kavrulmuş yapraklarıyla savrulurlar o yana bu yana. Arkalarında, yaz kırlarından geçmiş çocukların saçlarındakine benzer bir güneş kokusu kalır.

Ayrı ayrı anlatmak olanaksız ama, birini hiç unutamıyorum. Güneydoğu Anadolu'nun kaybolmuş küçük mezarlıklarından birinin sararmış çayırları üstünde çekirge yakalarken tanımıştım. Bir çekirge avcısı bir kardelen. Toprak rengi kanatlarının arasında kırmızı parlak bir zar taşıyan çekirgelerden birinin peşindeydim. Bir türlü yakalayamıyordum.

Birden onu gördüm. Küçük bir tümseğin üstünde, elindeki sopaya dayanmış bana bakıyordu. Bir tavşan, bir yaban hayvanı gibi dümdüz ve merakla. On oniki yaşlarındaydı. Saçları güneşten sararmıştı. Ayaklarında büyük postallar vardı. Bir süre izledi beni. Sonra bir kedi çevikliğiyle atladı ve çekirgeyi yakalayıp bana verdi. Arkadaş olduk.

Küçük bir çobandı. Bir yıllığına büyük çobanın yanına yardımcı durmuştu. Bir eşeğinden başka kimsesi yoktu. Bütün bir yaz sonu, hemen her gün onunla dolaştık. Alıç yedik, kuş avladık tavşan kovaladık. Uzak Akdenizden rüzgârın güz bulutlarını getirdiği bir eylül günü onunla birlikte ilk kez Karadağ'a çıktım. Koca bir dağı baştan başa karartan simsiyah kayalardan birine oturduk, aşağıda sapsarı uzanan vadiye baktık. Okullar açılmak üzereydi. Birkaç gün sonra kente gidecektim. Sopasıyla kayaların arasındaki küçük toprak parçasını karıştırdı. Ciddi bir yüzle "Ben de okula gideceğim..." dedi.

İnanmamıştım ama dediğini yapmak üzere bir gün kente geldi. Kemerli ve karanlık pencereleri, derin bir avluyu çepeçevre saran yüksek taş duvarları ile beni hep ürküten Kürkçüyan Hanı'nda eşeğini sattı. Bir hafta süreyle her gün okula, nüfus memurluğuna, muhtara gitti geldi. Geceleri hanın, ağzına kadar arpayla dolu tozlu odalarından birinde yattı. Ama yaşı tutmadığı için onu okula almadılar. Kimsenin okula falan gitmeyi düşünmediği beş on haneli dağ köyünde küçük çoban için vakit henüz erkendi. Kentte ise çok geç. "Sınavlara dışardan girersin" dediler. Hiç sesini çıkarmadı. Bu kez eşeksiz, yayan dağlara döndü.

Ertesi yıl, bütün bir yaz boyu, akşamları sürüleri köye getirdikten sonra, lüks lambasının ışığında benimle birlikte "alfabe" çalıştı. Gündüzleri buluşamıyorduk. Çünkü sürüsünü her gün Karadağ'a çıkarıyordu. Tuhaf bir yalnızlık duygusuyla hatırlarım o yazı. Çekirge yakalamanın bile hiçbir tadı yoktu. Yayvan ve geniş vadi ağustos böcekleriyle çınlıyordu.

Harman sonunda, büyük çoban, onun payını ödedi ve yerine daha yetişkin, güçlü kuvvetli, üstelik bir de eşeği olan bir delikanlı aldı. Bir sabah vakti, uzak köylerden birinde yaşayan akrabalarının yanına gitmek üzere yola çıkmadan önce biraz ağladı. Çok az.

Elimden bir şey gelmezdi ki. İşte karanlık bulutlarıyla güz. Oturup günlerce düşündüm. Yeryüzünü anlamakta güçlük çekiyordum. Oysa her şey, mevsimler ve ağaçlar gibi gösterişsiz, sakın sürüp gidiyordu. Her yıl olduğu gibi koç katımını görmek için Karadağ'a çıkarken soruları

unutmuştum.

Dağın ilk kara kayalarına ulaştığımızda hepimiz şaşkınlıkla çakıldık kaldık. Karadağ, kocaman bir alfabeydi sanki. Küçük Çoban, vadiden getirdiği beyaz, yumuşak taşlarla, bütün bir yaz boyu, dağın tüm kayalarını yazmıştı. "Baba bana bal al... Al sana bal." Yaşamımda bundan daha büyük bir kitap okumadım.

İlk yağmurlarla o defterin yazıları silindi ve ben arkadaşşımdan hiç haber alamadım. Şimdi bilemiyorum, belki ilk gelen soğuk geceyle bir salgının tırpanı biçip savurmuştur onu. Belki bir uzak Alman kasabasıındadır, belki de maphus dalında. Ama çok iyi bildiğim bir şey var. O da erken açan bir kardelendi. Daha niceleri gibi. Uzun bir karkışın zulmüne rağmen. Niceleri gibi dipdiri gülümseyen.

Zaten onların her birini ayrı ayrı anlatmak olanaksızdır.

ONAT KUTLAR

Bahar İsyancıdır, S. 9-12

HOŞGÖR KÖFTECİSİ

Size bu yazımda üç masalı bir balıkçı meyhanesinde gördüğüm bir dünyadan bahsedeceğim. İşiniz düşer, bilmediğiniz bir semtte kalırsınız. Yemek zamanı geçmiş, karnınız acıkmıştır. "Bir aşçı dükkanı bulsam da iki lokma bir şey yesem" dersiniz. Dolaşırsınız, sağa bakarsınız, sola bakarsınız, yiyecek bir şey göremezsiniz. Dükkanların camekanları, musluklar, testereler, ip yumakları, kurşun borular, tahlisiye simidi cinsinden mallarla doludur. Dünyanın manasız bir dünya olduğuna hükmedeceğiniz gelir. Üzülmeyin. Bu manasız dünyanın hiç ummadığınız bir yerinde kapısından dört bir yana nefis kebab kokuları yayılan bir kebabçı dükkanı ile karşılaşmanız imkansız değildir.

İşte bende o üç masalı balıkçı meyhanesini öyle bir yerde buldum. Daracık kapısından içeriye girerken aksi bir laf mı söylemişim nedir, ters bir müdahaleyle karşılandım. Bir ses: "Ne kafa tutuyorsun, otursana," dedi. Üstelik bu sesin sahibi bir kadındı. Neye uğradığımı anlayamadım. Oturdum. Ayna mı, cam mı, ne olduğunu kestiremediğim bir müstadilde tablası başında balık satan bir balıkçı görüyordum. Durmadan bağırıyordu:

- Liraya, buraya; liraya, buraya!

Ağız hareketlerinin sonradan seslendirilmiş filmlerdekilere benzer bir hali vardı. Sanki bu ses o ağızdan çıkmıyordu. İlk yadırgadığım bu hale sonra sonra o kadar alıştım ki, hani beş on dakika susacak olsa adeta rahatsız oluyordum. Muntazam tiktaklarına alıştığınız duvar saatiniz birden bire duracak olsa nasıl olursunuz? Ona benzer bir şey.

Yanımdaki masada üç kadın oturuyordu. Üçü de dükkanla akraba gibiydiler. Beni tam bir külhanbeyi edasıyla karşılayan kadın sordu:

- Ne içersiniz bayım? Bira mı, şarap mı?

- Bir şey içmek mi lazım? Şarap olsun öyleyse...

Dükkanın havasına eni konu ısındığımı hissettiğim bir anda bu sevimli kadının ismini öğrenmek istedim:

- İsmim bana bile lazım değil, sen ne yapacaksın? dedi. Sonra yanındaki masada oturan kadınlara dönüp anlatmaya başladı:

- Kardeş, geldi kapıya dayandı. Çatçatı da var, patpatı da. Versek de alıp kaçırarak, vermesek de. Hani, "Ver de kurtul!" demiş. Bizimki de o hesap! Verdik, kurtulduk.

Neden bahsettiğini anlayamıyordum. Ama hoş bir hikayeye benziyordu.

Orada üç dört saat kaldım. Ben dükkandan oldum ama, dükkan benden olmadı. O güzel havanın tam manasıyla içine girebilmek için aynı yere tekrar tekrar gitmek icap etti. Aileden olmaya başladığımı ancak Mualla Ablayla "Fosforlu" şarkısını söyledikten, dükkan sahibi Ethem Ağabeyle dertleştikten sonra anladım. Hatta o bile yetmedi. Dışarıda durmadan "Liraya, buraya!" diye bağırarak balıkçının sesi, tahta masalar, dar peykeler, çarpık iskemlelerle de akraba olduk. Takacı, motorcu, mavnacı arkadaşlarımla dertlerini öğrendim. Rizeli Musa Kaptanın, Ömer'in, Papo'nun hikayelerini dinledim. O şarkılarda, o seslerde, o hikayelerde büyük bir dünya vardı.

O daracık dükkana giderken kendimi seyahate, hem de büyük bir seyahate çıkan bir adam sanıyordum. Gemici, motorcu, takacı dostlarımla Giresun'dan fındık yüklüyor, Kefken açıklarında denize tutuluyor, Köstence'de Niko Bar'dan çıkıp Türk arabacının arabasına biniyor, Novorosisk limanında balalayka dinliyor, Kazablanka'ya gidecek bir petrol gemisine tütün satıyordum. Bu üç masalı balıkçı meyhanesinde gördüğüm dünya gerçekten ne güzeldi! Çalışan insanlar, namuslu insanlar, kardeş insanlar.

Güzel bir dünyada yaşamak istiyorsanız siz de öyle bir meyhane bulunuz.

ORHAN VELİ KANIK

NASREDDİN HOCA'DAN MANZUM ÖYKÜLER

1. KEDİDEN SAKLANAN BALTA

Sık sık eve ciğer getirir Hoca;
Ama kısmet olup da bir defacık tadamaz.
Derdini de kimseye anlatamaz; .
Bir karısına sorar sıkışınca.
"Kadın," der, "ciğeri yine kim yedi?"
Kadında cevap hazır: "Ciğeri kim yer? Kedi."
Hoca bir gün kalkar, baltayı alır;
Götürür dolaba koyar, kilitler..
Karısı şaşar kalır:
"Ayol, ne yapıyorsun baltayı?"der.
"Kedi görmesin. Ne olur, ne olmaz."
"Aman Hoca, tuhafısın!
Kedi onu ne yapsın ?"
Hoca hiç bir lafın altında kalmaz.
Ne yapar yapar, ekler ekleştirir;
Taşı da gedğine yerleştirir:
"İlahi karıcığım, sendeki de akıl mı?
Hala gözün yılmamış bu kediden.
Üç akçalık ciğere tamah eden
Kırk akçalık baltayı bırakır mı?"

2. PERDE

Bir gün sazlı sözlü toplantı var.
Hocaya bir bağlama uzatırlar.
"Hoca!" derler "şunu çalsana biraz!"

Hoca, malum, sazdan mazdan anlamaz.
Ama "hayır" demez alır eline.
Bir dokunur sazın orta teline;
Kendine göre bir hava, tutturur;
Aynı telin üstüne vurur durur.
Bir gürültüdür yayılır etrafa.
Mecliste ne kulak kalır, ne kafa.
"Hey!" der ev sahibi, "ne yapıyorsun?
Vaz geçtik, böyle saz yerinde dursun!
Adet! Bu perdelerde gezinirler."
O zaman Hoca; hazrete şöyle der:
"İşin aslı öyle değildir, beyim!
Bu perdeyi bulamazlar da onlar,
Aramak için gezinir dururlar.
Ben bulmuşum; ne diye gezineyim?"

3. HiÇ

Hoca kadıyken iki adam gelir;
Biri ötekinden şikayetçidir.
Der ki: "Hocam! Ben yolda gidiyordum;
Bu da evine odun taşıyordu.
Sırtından çuval düşmüş, boyna uğraşıyordu.
Arkadaş, dedim; sordum:
Tutsam şu çuvalı vursam sırtına,
Karşılığında ne verirsin bana?
Hiç! dedi. Ala! Mesele kalmadı;
Demek anlaştık, dedim;
Tuttum yükü, yükledim.
Ya borcun? dedim; oralı olmadı.
Şimdi ben hakkımı istemez miyim?
Ver bakayım borcunu demez miyim?..
Hoca keser, der ki: "Doğru! Hakkısın!
Madem ki vadetmiş, alacaksın.
Yalnız bir zahmet et şuraya kadar;
Kaldır şu kilimi altında ne var?"
"Ne mi var? Hiç!" "Hah! Al onu oradan
Çek git! Kaldı mı alacağın falan?"

ORHAN VELİ KANIK

ÖĞLEDEN SONRA

Sıcak bir kış günü. Vakit öğleden sonra idi. Bütün yazı, belki de birkaç yazı karada geçirmekten boyalarıyla macunları atmış, aralıkları açılmış bir alamanada dört kişi rakı içiyorduk. Biri ben, biri Hamza, biri Mustafa kaptan, biri de... adını hatırlayamıyorum; tuhaf bir adı vardı. En tatlı konuşanı da o idi içimizde. Daha doğrusu, konuşamıyordu da sadece gülüyordu. "Bir şişe de benden olsun" dediğim vakit "Yoo! dedi, senin paran Üsküdar'da geçmez. Üstelik bugüne bugün, sen bizim misafirimizsin".

Karşıda pırıl pırıl parlayan Beşiktaş sırtları. O sırtlarda aramızda masmavi bir Boğaz parçası vardı. Önceleri suların, Şemsipaşa'ya doğru, bir çağlayan gürültüsüyle aktığı duyuluyordu. Üçüncü beşinci kadehten sonra bir şey duyulmamaya başladı, yalnızca insan, gözü şöyle bir kıyıdaki çakıllara, durmadan o çakılları yalayan küçük dalgalara iliştiği vakit, bir şeyler duyar gibi oluyordu. Zaman zaman da açıktan bir vapur geçiyor, birdenbire deliren deniz, kıyıdaki felekleri allak bullak ediyordu. Feleklerin üzerinde renk renk kayıklar, alı, mavili, sarılı peyeng-i derya'lar ceylhan-ı bahriler dizilmişti.

Bizim alamanaya bitişik bir balıkçı dükkânı vardı. Dükkân nasıl alamanaya bitişik olur diyeceksin. Doğru. Ama dükkân dediğim de, zaten, dört tane şeker sandığından meydana getirilmiş bir tezgâhtı. İçinde bir ocak, ocağın üstünde bir tava, tavada tekerlek torikler, sandığın bir kenarında tuz kesesi, zeytinyağı şişesi, turfanda domatesle ince biber, sekiz on tane tabak. İşte, hepsi bu kadar.

Ocağın başında bir adam habire balık kızartıyordu. Kolunun altına yarım ekmeği kıstıran soluğu burada alıyor, bir kenardan aralıksız bir hasır iskemle çekiyor, ocak başındaki adama bir torik söylüyor, karnını güzelce doyurduktan sonra çekilip gidiyor, yerine başkası geliyordu. Gelip

gidenlerin çoğu balıkçı, kayıkçı gibi kimselerdi. Bu portatif dükkân onların lokantasıydı zahir.

Lokanta sahibinin bir de yardımcısı vardı. Kambur bir kızın, balıkçının kendi kızı olduğunu öğrendim. Güler yüzlü bir kızdı. Kapalı çarşı zevkine göre, alafranga sayılabilecek bir entari giymişti. Gelen müşterilerine kızarmış balıklarını veriyor, kalkan müşterilerin tabaklarını topluyor, galiba arasına da, kirli kapları bir kenara götürüp bulaşık yıkıyordu. Görünürde ondan başka kadın yoktu. O kadar erkeğin arasında, küfürlü, sırasına göre açık konuşmalar arasında, tabii kalabilen bir genç kadın bizim gibi insanların pek hoşuna gidiyor. O tabii hali içinde, bir metreyi pek az aşan boyunu, kalkık omuzlarına gömülü duran başını da tabii görmeye başladım. Bir aralık "Acaba içkiden midir?" diye de düşünmedim değil. Gerçi insan sarhoş oldu mu, haliyle sarhoşluğu arasında bir bağ olup olmadığını kestiremez. Ama ben, bu kambur kıza gerçekten beğendiğime inanıyordum. Kimi adamlar derler ki: "Aşk insanı güzelleştirir"miş. Orasını bilmem; ama iş, güzelleştiriyor. Bu sözün doğruluğunu, bu kambur kıza, elle tutulur bir gerçek halinde buldum. Kim bilir, belki çalışmasaydı, bu kız gene güzel olurdu. Dikkat ettim; süzgün bir yüzü, güzel kirpikleri, nemli şeffaf dudakları vardı.

Musa kaptan bir şeyler anlatıyordu. Kahve fincanlarımızı yeniden rakı doldurup devam etti. Bir gaz gemisiyle Novorosisk limanına gittikleri zaman nasıl balalayka dinlemiş, Köstence'deki Niko Bar'da bir karı nasıl yanağını ısırılmış. Kazanblanka'da Fellâhlara nasıl Türk tütününü dağıtmıştı.

Beşiktaş sırtları pırıl pırıl, aradaki Boğaz parçası masmaviydi. Akıntıyı sökeceğim diye yan yan ilerlemeğe çalışan ufacık bir şirket vapurunun ardından araba vapuru görünüyor, araba vapurunun ardından, gürültüsüyle ortalığı birbirine katan, bir taka geçiyordu.

Feleklerin kenarına bir balıkçı kayığı yanaştı. İçinden biri bizim tarafa doğru: "Reis" diye bağırdı. Bizim dördüncü, o hani adını hatırlayamadığım, kayıktan yana döndü; "Hop!" diye cevap verdi. Sonra tekrar kayıktaki konuştu: "Birkaç tane barbunya var, aliver şunları". Dördüncü, kambur kıza döndü:

- Ayşe, dedi, alıversene şunları Salih ağadan.

Adı Ayşe'ymiş demek. Ayşe, feleklere basa basa kayığın yanına kadar

gitti. Salih ağa ona bir çavalye uzattı. Ayşe çavalyeyi aldı, geri dönüyordu feleğin biri yosunlu muymuş neymiş, ayağı kaydı; dizkapağına kadar suyun içine girdi. Kızcağız, elindeki dolu çavalyeyi dökmemek için, ne yapacağını bilemedi. Ama dökmedi de. "Kız ne oldun" dediler. "Ayağım kaydı" dedi. Çıktı. Bacağından deniz suyuyla karışık kan akıyordu. Feleğin kenarı sıyırmış olacaktı. Çavalyeyi bıraktı; sıyrılan yeri yıkamak için tekrar deniz kenarına gitti. Çavalyenin içindeki balıklar hâlâ oynuyorlardı. Barbunyaların arasında çinekoplar, sarı kanatlar da vardı. Dördüncü:

- Bay, dedi. Bu balıkları başka yerde bulamazsınız. Şu Kızkulesi var ya; İstanbul balığı oraya geçti mi, çekiver kuyruğunu. İstanbul'dan başka yerde balık olmaz. Karadeniz'de hamsi, İzmir'de çipura, Gelibolu'da sardalya, işte o kadar. Balık, balık İstanbul'da. O da Boğazda.

- Ne yaparsın, et yiyemiyoruz; fukaranın eti de balık. Bereket versin balığa. Balık da olmasa şu memlekette, vallahi bilmem ama, köpekler güler halimize. Hani demek isterim ki, ne hükümet var başımızda, ne belediye. Dinim hakkı için kendimi düşünmüyorum. Memurlara acıyorum namussuzum. Onların hali bizden daha kötü. Hiç olmazsa ben, gördüğüm işi, geçineceğim paraya göre satarım. Şeker mi pahaya çıktı, balık da pahaya çıktı. Ekmek mi pahaya çıktı, balık da pahaya çıktı. Kömür mü pahaya çıktı, balık da pahaya çıktı. Kömür mü pahaya çıktı, balık da pahaya çıktı. Oysa ki onlar öyle mi? İki yüz kâğıtla halli hamur olacağız diye didinmekten imanları gevriyor zavallıların. Kabahat kimde? Baştakilerde elbet. Ne diyeyim. "Allahlarından bulsunlar" demekten gayri bir şey gelmiyor ki elimden.

Dinleyenlerin hepsi "doğru" diyeceklerdi. Demeleri kalmadan önledim. "Bırakın canım, dedim, bunlar büyük işler. Nemize lâzım bizim hükümetin işi. Pekâla geçinip gidiyoruz işte. Bu dünyada açlıktan kim ölmüş ki biz öleceğiz. Sonra, bahsi değiştirmiş olmak için Musa kaptana sordum:

- Musa kaptan, dedim. Şu balıkçının kızı ne güzel kız, değil mi?

- Hangisi?

- Canım, şu kambur kız işte.

- Ha! Güzeldir. Sonra birden toparlandı:

- Ama biz, aramızda çalışan kadınlara kötü gözle bakmayız.

- Canım, dedim, kötü gözle bakmayız elbet. Kötü gözle bakan mı var ki? Allah Allah, sen de amma adamsın yahu! Güzel dedim; hepsi o kadar.

- Ha! Güzeldir. Bu "kötü göz" lafı beni düşündürmeğe başladı. Öyle ya, ben bu kambur kızdan hoşlanmışsam, onu sevmişsem neden ona kötü gözle bakmış olayım? Büsbütün tersine, iyi gözle bakmışım ki sevmişim. "Sevme" sözü de geniş bir söz. İnsan bir yemeği seviyor, bir rengi seviyor, bir kadını seviyor. Hele kadının sevmenin türlü bin çeşidi var. Onu da kendimizi de, sadece hayvan olarak gördüğümüz zaman, belki kötü gözle bakmış sayılabiliriz. Ama, ben, Ayşe'yi hiçbir zaman öyle görmedim ki. Üstelik bu fikrin de su götürür tarafı yok mu. En iyisi, hayvanlığımız insanlığımız içinde olmalı; insanlığımızla birlikte olmalı. Şurada, rakı şişesinin başında saatlerce oturuyoruz. İnsanın bu saatler içinde türlü türlü ihtiyaçları oluyor. Sıkışıyor meselâ. Sıkışanlar kalkıp deniz kenarındaki duvar dibine kadar gidiyor; işlerini rahat rahat gördükten sonra tekrar yerlerine dönüyorlar. Kambur kız da orada. Bu insanlar insanlıklarıyla hayvanlıklarını iyi bağdaştırmışlar. Kendi sınıflarından hiç kimse bu hali yadırgamıyor. Onların dünyası bu. Kendi dünyalarının içindedirler. Bütün rahatsızlıklar, insanların kendi dünyalarının dışında kalmalarından geliyor. Biz, kendi çevremizdeki kadınların arasında, işlemek şöyle dursun, bunun lafını bile edemeyiz.

Güneş, karşı sırtların üzerinde yavaş yavaş alçalıyordu. Denizdeki parıltılar gittikçe daha fazla kıvılcımlanıyor, adamın gözünü alıyordu. Gökyüzünün mavisi daha bir tatlılaştı. Karşı kıyıda, Hayrettin iskelelerinin önünde duran mavnalar yavaş yavaş dağılmaya başladılar. Bir şirket vapuru geliyor, bir araba vapuru gidiyor, bir şilep Boğazdan aşağıya doğru iniyor, bir taka yukarıya doğru çıkıyordu. Her şeyi güzel görüyordum. Sarhoşluktan mı acaba?

Kendisine karşı bir yakınlık duyduğumu galiba zavallı kızcağız da anladı. Sık sık bana bakıyordu. Bu bakışın başka bakışlara benzemediğini sezecek kadar da macera geçmiş başımdan. Ne düşünüyordu acaba benim için? Eminim mi beni kendinden üstün buluyordu. İhtimal geçinme imkânlarımın kılığıyla, kıyafetimle uygun olduğunu sanıyordu. Ah, biz küçük burjuvalar, ne sahte, ne yaldızdan ibaret insanlarız. Her şeyimiz yalan. En küçük yalanı, düpedüz yalan söylediğimiz zaman söyleriz. Ya söylemediklerimiz?

Korkunç. Kim bilir belki de diyordu ki içinden: "Ben kamburum o değil". Ama ne malûm benim de, iki gün sonra, bir kazadan iki kolumu, yahut iki bacağımı birden kaybetmiş olarak çıkmayacağım? Üstelik ben o zaman hayata, bunun kadar uyamayacağım. Birden bire aklıma ne geldi biliyor musunuz? "Acaba, dedim, ben bu kızla evlensem çocuklarımız da kambur olur mu?". Fizyolojideki veraset kanunlarını pek bilmiyorum; ama, olur olur. Olursa ne olur? Ah, ben Ayşe'ye gerçekten tutuldum galiba.

Sonunda karşı sırtların ardında güneş battı. Keşke batmasaydı; ne güzel bir gündü!

ORHAN VELİ KANIK

Yaprak, 15 Nisan 1949

BEYAZ MUTLULUK

Sigorta memuru Theodor Fink Viyana'dan Riviera'ya gidiyordu. Yolda not defterine bakınca trenin gideceği yere gece yarısı varacağını gördü. Burada iki saat aktarma yapacağı treni bekleyecekti. Keyfini kaçırmak için bundan güzel bir şey olamazdı. Bir sigara yaktı, ama dumanına katlanamayarak az sonra fırlatıp attı pencereden. Gözleriyle için için yanan kırmızı noktayı izledi. Boşlukta geniş bir yay çizdi nokta.

Tren mart havasını soluyan renksiz, sönük bir araziden geçiyor, alabildiğine derin vadilerde kar kalıntıları kirli yastıklar gibi yerde serilmiş yatıyordu. Manzara, yanı başındaki koltukta duran sarı kapaklı roman gibi sıkıcıydı. Suratını asarak, hasta kardeşinin Nizza'dan yazdığı mektubu belki onuncu defadır aldı eline. Aceleyle çiziktirilmiş sarsak satırları sık sık okudukça, can çekişen bir kişinin çağrısına uymuş gitmekte olduğunu daha bir açık seçik anlıyordu. İçindeki rahatsızlık büyüdü giderek.

Kendisinden yedi yaş geç dünyaya gelmiş bu küçük kardeşe hiçbir zaman fazla yakınlık duymamıştı, çünkü onun hastalıklı, narin yapısı Fink'e hep itici gelmiş, duygularındaki aşırı inceliği netameli ve yadırgatıcı bulmuştu. Pek çok telaş ve zahmetli günlerin kendisini bekliyor olması bir korku saldı yüreğine. Öte yandan içten bir acıma duygusuna kapılmaktan da kendini alamadı ve bu duyguyu yatıştırmak için durup durup şöyle dedi kendi kendine: "Onun için en hayırlısı da bu. İnsan bir kez hasta olunca. "

Sarsıntıdan bitkin durumda, her bir yanı sızlayarak, mahmur gözlerle Verona Vecchia' da trenden indi. kendisinden başka da inen olmamıştı.

Görevli memurun peşine düşüp ikinci sınıf bekleme salonuna geldi. Görevli memur onu yüksek cam kapıların önünde bırakıp gitti. Theodor Fink, kapı kanatlarından birini dirseğiyle itip açtı; gözleri salonun karanlığına alışana kadar eşikte durup içeri girmedi.

Perona açılan karşıdaki kemerli kapıları yavaş yavaş seçebildi ancak. Salonun orta yerinde kalın dört bacağıyla pek çok hörgücü bulunan dev gibi bir şey görür gibi oldu. Üzerine bir sürü bagaj yığılmış bir masaydı bu. Nihayet duvarlar boyunca yerleştirilmiş sıraları fark etti. Usul usul ilerlemeye çalışarak en yakın sıraya geldi. Yarıda kesilmiş uykusuna burada devam edecekti. El yordamıyla keşfettiği sıraya tam oturacaktı ki, elinde fenerle biri geçti kapı önünden, bir ışık demeti içeri düştü; sırada uyuyan bir adamın sakallı yüzü şöylece aydınlandı.

Mahmurluğundan sıyrılan Fink bir küfür savurdu. Salonda, beklediğinden daha gür yankılanmıştı sesi ve her köşeden bir cevap gibi yine dönüp kendisine geldi; bir inilti, bir kımiltı, bir uzanıp gerinme, bir sıra gıcirtısı, adeta düşte söylenen vurgusuz, anlamı belirsiz bir sözcük.

Salon baştan aşağı uyuyanlarla dolu diye geçirdi içinden Fink. Duvarlar boyunca ilerleyerek salonun en karanlık köşesine yakın bir yerde eliyle yoklaya yoklaya boş bir sıra buldu. Adeta bitkin halde sıraya bıraktı kendini. Ayaklarını uzatmayı göze alamadı, sağında solunda sıralara uzanmış yatanların bulunduğundan emindi, onlara dokunmaktan çekindi. Hiç kımıldamadan beklemeye koyuldu.

Göz kapakları ağırlaşmıştı, kapanır gibi oldukça ansızın bir korkuya kapılarak tekrar açıyor, döşeme tahtaları üzerinden zaman zaman martıları andıran beyaz ışıkların kayıp gittiği soğuk salona alışmaya çalışıyordu. Bir ara giriş kapısının gıcırdadığını duyarak derin bir nefes aldı. Holdeki kırmızımsı donuk ışıktaki iki, üç gölge belirdi; salona yeni yolcular girdi ve kapı kapandı arkalarından.

Fink gözleriyle yeni gelenleri izlemeye çalıştı; koyu karanlıkta suskun ve sessiz eriyip kayboldular. Yalnızca bir sıra gıcirtısı duyuldu, ardından salon yine sessizliğe gömüldü. Ne var ki, Fink aşırı yorgun düşmüş bir merak duygusuyla işittiği binlerce sesi izliyor, bunların her birinde yabancı ve düşmanca bir şey buluyordu. İçinde öyle bir his vardı ki, adeta bütün salondakiler kendisine sokuldukça sokuluyorlardı.

Çevresindeki karanlık giderek öylesine bir yoğunluk kazandı ki, sonunda

bir kibrit çakmadan duramadı; önünde o kocaman, siyah boşluğu görünce rahatlamış bir nefes aldı. Yine de ikinci bir kibrit çakmadan edemedi, iyice rahatlamak istiyordu. İkinci kibritin ıtırdayarak yanması üzerine bir köşeden biri uzandı:

"Afedersiniz, ışık insanın çok fena gözünü alıyor."

Fink pek hafif sesin ahengine kulak verdi, büyük bölümü yanmış kibritle aydınlattı sesi, sımsıkı örtülü bir kadın yüzünü seçer gibi oldu. Kibrit söndü derken, Fink de eskisi gibi karanlıkta oturmaya başladı. Deminki sesin yeniden işitilmesini bekledi ve yeniden işitildi ses:

"Bir geceyi pek çok yabancıyla aynı yerde geçirmek korkunç şey. Öyle değil mi? İnsanlar geceleyin bir tuhaflaşıyor ki! İçlerindeki gizler büyüyor, aşır geçiyor kendilerini. Korkunç şey doğrusu! Işık da insanın gözünü ne fena alıyor."

Fink, hafiften işitilen tatlı sesin kendisini endişelendiren bir şeyi açığa vurduğu duygusuna kapıldı. Ama bir özür gibi yankılanan son cümle ansızın tüm korkuları alıp götürdü içinden; genç, hatta belki güzel bir kadının yanı başında oturduğunu anlamıştı, salonda beklemekle geçireceği zamanı ufak bir serüvenle kısaltabileceğini düşünerek kadınla tanışmaya heveslendi. Farkına varmadan bıyığını burup karanlık köşeye doğru nazıkçe,

"Hanımefendi de Nizza'ya mı gidiyorlar acaba? " diye sordu.

"Hayır. Ben memleketime dönüyorum. "

"Daha mart ayı çıkmadan mı? Almanya'da hava hala pek soğuk. Umarım hastalık nedeniyle aşığalara inmemişsinizdir?"

"Oh evet, hastayım."

Bunu mahzun, ama kendi kendisiyle barışık bir edayla söylemişti kadın. Fink şaşırmıştı, ne diyeceğini bilemeyerek sustu. Gözlerini karanlıkta arayarak dolaştırırsa da bir şey göremedi. Hava buğulu ve ağdalıydı. Salonda birinin uykuda gördüğü bir düştten kaynaklanan iniltisi yükseldi, dışarıda çalan bir çıngırağın cırcır böceklerini çağırıştıran sesi işitildi. Kadının sözünü yanıtsız bırakmak istemeyen Fink, "Ben değilim ama, kardeşim hasta," dedi. "Nizza'da kendisi, durumu

ciddi. Oraya gitmem de bunun için."

Karanlık içinden kadının sesi geldi:

"Oh - alıp getirin kendisini Nizza'dan. Durumu ciddi olsun isterse. Bahar geldi mi, insana her şey hüznün verir orada. Yaşamak ve ölmek..."

Fink kımıldadı oturduğu yerde. Hasta kadın tümüyle vurgusuz bir sesle ekledi:

"Yorgun ve hasta insanlar evlerinde kalmalılar." Fink, kadın genç biri olmalı diye geçirdi içinden.

"İklimi düşünmek zorundasınız, hanımefendi," demesi üzerine salak, beceriksiz ve kaba adamın biri olduğu duygusuna kapıldı. Kadın onun söylediğini işitmemişe benziyordu, konuşmasını sürdürdü:

"Ben de eve dönüyorum. Hüznün çöktü gönlüme. Çiçekler ortasında tek başıma..."

Kadının sözünü kesen Fink,

"Kuşku yok, henüz pek gençsiniz, hanımefendi," diye yanıtladı. Ardından böyle söylediği için kendi kendine kızdı.

"Evet, gencim henüz," dedi kadın kısaca. Fink, kadının gülümsediğini sezer gibi oldu. Kadın devam etti:

"Ama işte bu yüzden seviyorum yalnız kalmayı. Evde çok vakit yalnızımdır."

Fink, "Nerelisiniz?" diye sormaya hazırlanmıştı, ama buna fırsat bulamadı; çünkü kadın hala konuşuyor, sesi giderek daha yumuşak ve düşsü çıkıyor, adeta uzaklardan geliyordu:

Hayal kurar gibi, "Beyaz bir odam var," dedi. "Düşününüz, duvarları öylesine parlak beyaz ki, biraz güneş hiç kaybolmaz üzerlerinden. İsterse dışarıda günler gri olsun. Dışarıda da gri günler eksik değildir hiç. Beyaz perdeler vardır pencerelerin önünde ve dış pervazlarında da beyaz çiçekler. Çünkü çiçekler odanın içinde asla gereği gibi gelişip büyüyemez. Hani fazla bir kokuları yoktur, yine de her şey onların

kokusunu barındırır kendisinde, mendil, yastık, yorgan severek okuduğum kitaplar, ne varsa.

Sabahları Agatha Hemşire çıkıp gelir odama ve gülümser. Ne zaman gelse gülümser hep, başında beyaz rahibe başlığıyla yatağımın yanı başına oturur. Ellerine dokunmaya görün, gül yapraklarına dokunuyorum sanırsınız. Dünyaya ilişkin hiçbir şey bilmez, ben de bilmem, böylece anlaşıyoruz birbirimizle. Yalnızca güneşin sıcak sıcak parıldadığı saatler pencere başına oturup dışarısını seyrederek. Böyle zamanlarda denizmiş, ormanmış, köymüş ve insanlarmış, gürültülü ve büyük ne varsa bir uzağımızda kalır ki! Pazarları kapının zilini çalırları bir anı gibidir adeta. Geçmiş yıllardan iyi kalpli tanıdıklar odamın kapısını vurur, bir kiliseye gider gibi çıkıp bana gelirler çiçeklerle, parmak uçlarına basarak, sırtlarında yabanlık giysiler..."

Ortalık birden sessizliğe gömüldü. Dışarıdaki çingirak sesleri de susmuştu. Fink gözlerini karanlığa dikmiş, sesin yeniden işitilmesini bekliyordu. Kadının aynı tatlı ve yumuşak sesiyle konuşmasını sürdürüp kendisine daha pek çok şey söyleyeceği duygusu vardı içinde. "Kadın sanki günah çıkartan biri gibi konuşuyor ve ben onu anlayamıyorum. Salondaki sıralarda oturan pek çok yabancından biri işitir de o anlar belki. Ben anlamıyorum. Korkuyorum ondan."

Fink, sıranın gıcırdamamasına çalışarak usulca doğruldu; el yordamıyla hole açılan kapıya geldi. Dışarı çıkıp kapıyı büyük bir dikkatle kapadı arkasından. Sonra, kendisini bir kovalayan varmış gibi, donuk bir ışığın aydınlattığı hol ve koridorlardan, uykulu istasyon bekçilerinin önünden seğirtip geçerek gar binasının çıkışını aradı. Sonunda buldu yüksek kapıyı.

İki yanında ıhlamur ağaçlarıyla bilemediği karanlık bir yolda kente doğru seğırttiğinden habersizdi; 'onu anlayamıyorum' duygusu hala içinde yaşayıp duruyordu. Ancak önünden geçen erken saatteki ilk posta arabasının istasyona doğru yuvarlanıp gittiğini görünce, olduğu yerde durup şapkasını çıkardı. Başının üstündeki yaşlı ıhlamurların dalları sabah rüzgarıyla usulcacık kıpırdıyor küçük küçük, taze çiçekler esintiyle uçup gelerek alnına konuyordu.

RAINER M. RILKE

Beyaz Mutluluk, S. 63-68

BİR YAZ DELİKANLISI

Beyoğlu vitrinlerine bakıp, içindekilerden çok camda kendilerini seyreden kadınlara hak verdim ister istemez. Bir sandalet beğenmek için Vangok'un vitrinine başımı uzatır uzatmaz kendi gün yanığı suratıyla yüz yüze gelince:

«Oğlum Nuri Nurdoğan.» diye bağırdım. «Beğeniyorum seni... Çok, çok hoşuma gidiyorsun... Maşallah, maşallah... Bu ne sağlık, bu ne güzellik.. Akçakoca yaramış sana.. Güneş banyoları, deniz banyoları, hele göz banyoları boşa gitmemiş.. Yirmi yaş gençleşmişsin âdeta..»

Vitrindeki sandaletlere göz ucuyla bile bakmadan yürüdüm, gittim.. Çivi gibiydim doğrusu. Üzerimde bir hafiflik, bir uçarılık, ne bileyim bir yaylaşma, bir.. Bir oklaşma!..

«Çüşüş... Kör müsün be?» Bakıra dönmüş yüzümü seyredecek yeni bir vitrin ararken birine bindirmeyim mi?..

«Ooo... Sen misin bu delikanlı be?... Az daha kalayı basacaktım. Bu ne gençlik, bu ne güzellik.. Onbeşinde kız olsam takılırdım arkana.. Nerelerdeydin çoktandır?»

«Akçakoca'da.. Bizim çocuklar kamp kurmuşlar.. Bir hafta da beni misafir ettiler. Görme Halit'ciğim, o ne deniz, o ne kum.. Romatizmaya iyi gelir dediler, yallah deyip gittim.»

«Sen romatizmayı kirli çamaşır gibi sıyrıp atmışsın vallahi.. Daha bir ay önce Cağaloğlu'nda uzaktan görmüş te acımiştım sana: Sapsarı bir surat.. İçine çökmüş gözler.. O musun sen be?.. Tunç heykele dönmüşsün maşallah.. Kim der sana kırk, kırkbir..»

«Korkma, kırk bir buçuk de!»

«Oldu mu o kadar.. Taş mektebin bahçesinde uzun eşek oynadığımız günleri düşünüyorum da..»

«Bırak eski hikâyeleri.. İçimi karartma sabah sabah.. Bir gün uğra yazıhaneye de konuşalım..»

İlk karşıma çıkan mağazadan bir çift sandalet aldım, geçirdim ayağıma. Yolda bir Romalı atlet çevikliğiyle yürüyor, ne yürümesi, sekiyor, koşuyor, uçuyorum düpedüz.

Bir kadın, güzel giyinmiş bir kadın, gözlerimin içine bakarak geçti.

«Oğlum Nuri, dedim, kendine gel... Sana, iyi giyinen değil, iyi soyunan kadın lâzım.. Kadının yaşma dikkat etmedin mi?.. Otuz sekiz, kırk.. Bu mübarekler yirmi beşi geçti mi bayramlarda elleri öpülür.. İşte geldin gidiyorsun.. Bu gençlik bir daha ele geçmez!»

Bir iki adım daha attıktan sonra gerisini tamamladım: «öyle ya, dedim, iki üç ay sonra ne gençlik kalacak, ne dinçlik.. Bu bronz heykel yine bir ahşap adam olacak.. Önümüz kış!»

Bir mayo vitrininin önünde durdum. Şortlar, bikiniler... Bu sene ne de çeşitleri çok.. Hele şu açık mavi üstüne kırmızı balıklı.. Efendim?.. Kumral üstüne, vay vay vaaay, koyu yeşil gözler.. Aman ne boy, aman ne bel, aman ne kalça.. Nerde ise cadde ortasında şarkıyı tutturancağım: Sallasana sallasana.. Böyle bir şarkı vardır değil mi?..

Tepeden tırnağa bir süzdü beni. Eh, yirmi yirmi bir.. Bilemedin yirmi üç.. Yani bayramlarda eli öpülmeyecek soydan... Acaba o ne düşünüyor: Otuz, otuz beş.. Bilemedin otuz sekiz mi diyor benim için?.. Amaaan, ne derse desin, bu gençlik, bu dinçlik bende varken..»

Kendi kendime başladım söylenmeye:

«Yüz altmış lira bikini.. Sudan ucuz vallahi.. Ama ne yakışır ya, kumral saçlı yeşil gözlü, bir güzele..»

Birden aklım başına gelir gibi oluyor:

Oğlum Nuri, diyorum, bırak gevezeliği.. Ya uysal bir gülücükle teşekkür ederim diyiverirse?.. Hacı ağalık seni açmaz, eğer bir plaj arkadaşı arıyorsan gençliğine, dinçliğine güven.. Yüz altmış liralık mayodan başlamak biraz morukluk alâmetidir.. Sen ki, bir Romalı atlet kadar diri, canlı, atılgansın.. Bırak bu ihtiyar ağızlarını.. Hem sen saat on birde Mecidiyeköyü'nde olmayacak mıydın?..

Otobüs.. Dolmuş.. Hay Allah, nerde durak?.. Gene ne cehenneme kaldırdılar?.. Karaköy'e gitmek için Beşiktaş'a, Beşiktaş'a gitmek için Aksaray'a yöneleceksin ki yeni trafiği uygulamış olasın.. Herhalde Mecidiyeköyü'ne gitmek için de Kadıköy iskelesine inmeli.. Haydi Allah rast getire.»

İlk durakta atladım bir otobüse. Yanlışsa yarı yolda ineriz: Bütün koltuklar dolu.. Bu memlekette ne vakit koltuklar boş kalmış ki?.. İlk durakta akın başladı: Beni süre süre tıktılar köşeye, önümdeki koltukta karavel saçlı bir anasının kuzusu.. On yedi, on yedi buçuk.. Ya Adalı, ya Floryalı.. Bütün yazın güneşi, denizi, tuzlu rüzgârı derisini kahve rengi bir güderi eldivene çevirmiş. Yeşil yeşil gülüyor adamın yüzüne.. Elinde bir de kitap.. Mektep yok, imtihan yok.. Olsa olsa roman olacak bu.. Hem de. Eveet, Lolita!.. Tâ kendisi.. Gözlerimin içine bakışından belli hasbanın.. İyî ama ben Lolita'lık adam mıyım be?.. Vitrinler yalan mı söylüyor sanki?.. Bu gençlik, bu dinçlik.. Efendim?.. Sonra kızda da bir Lolita havasından çok, olgun bir kadın havası var. Yaşını göstermiyor belki... Yaz geldi mi, yaşları belli olmaz bunların. Göğüslerin olgunluğuna bakılırsa, on yediye bir yedi daha ilâve et. Hele kalçalar, maşallah, taşıyor oturduğu koltuktan.

Gözlerimin üstünde yürüdüğünü sezince ürkekleşti yavrucuk,. Yok canım, yok civcivim benim, korkma.. Oralara daha çok vakit var.. İstersen bugün sadece muhallebiciye gideriz.. Bir dahaki sefere de Yıldız Parkı.. Plaj mı?.. Peki, plaj olsun.. Hakkın var, çıkaralım tadını denizin... Kışın da sinemalar bizim, tiyatrolar bizim... Ne o?.. Bu ürkeklik, bu telâş ne?

Yavaşça kalkıyor yerinden... Gözlerimin içine bakarak gülüyor. Gülme değil bu, bir nezaket dış gösterişi.. Eliyle kalktığı yeri işaret ediyor.. İnecek mi yoksa?.. Hıh, o inerse ben durur muyum ki.. Ne?.. Ne söylüyor?..

«Buyrun, diyor, buyrun bey amca.. Ayakta kaldınız.. Yoruldunuz.. Buyrun oturun!»

Boşalttığı koltuğa ister istemez oturuyorum.. Oturuyorum değil, yıgılıyorum.. Demek böyle ha?.. Amca... Bey amca ha?.. Yuh olsun güneşe.. Yuh olsun denize, plaja!.. Yuh!

RIFAT ILGAZ

Akbaba Dergisi, Sayı: 106, 8 Ağustos 1963

KURBAN KANI (ÇAMLI EVLER KOOPERATİFİ)

İlk taksiti yatırdığım gün tâââ merdivenin alt başından seslendim bizimkine:

«Salime, oldu bu iş! Altı aya varmaz içindeyiz!»

Birinci ikramiye vurmuş bir piyango bileti gibi sallıyordum elimdeki makbuzu. Bir Köroğlu, bir Ayvazdık ama tam otuz beş yıldır kira evlerinde sürtmekten, ev sahiplerinin ağız kokusunu dinlemekten iflahımız kesilmiş, kanımız kurumuştur. Saymakla tükenmezdi çektiklerimiz... Kiracının, ev sahibi gözünde sinek kadar değeri, haysiyeti yoktur. Kapının önüne silkelenecek çöp tenekesinden farksız görür en hali vakti yerinde kiracısını bile.

Şöyle rahat soluk alabildiğimiz bir apartıman katında bile ancak iki yıl oturabilmiş, bu musibet yere taşınmıştık. Burada rahat mıydık sanki? Daha ikinci ayında aklı başına sonradan gelmiş gibi hemen bir tahliye dâvası açmıştı. Bir sinir savaşıdır başlamıştı aramızda. Diken üstünde oturuyorduk sanki...

Şu kadar yıl devlet kapılarında sürten bir memurdum. Cebimize henüz bir anahtar koyamamıştık ama, ilk taksidin makbuzunu koymuştuk ya...

Bir kağıt parçasında bahçesi ile birlikte bir ev görecektik kadar zengin bir hayal gücümüz olduğunu bu gece anlamıştım. Karım, bahçesinde ayçiçeği yetiştiriyor, sonra cayıyor, tavuk beslemeğe kalkışlıyordu. Tek katlı olacaktı evimiz... İki oda... Bir mutfak.. Kooperatifin müdürü bilgili bir adama benziyordu. Açık kahverengi bir kâğıdın üstündeki parsellenmiş arsalara bakmış, bana, güneş gören bir ev vereceğini söylemişti. Demek bizim ev, doğuya karşı olacaktı. Arsalar satılır

satılmaz hemen temeller kazılacaktı. Dediğine göre bu kış arsalar satılır, ilkbaharda temeller atılırdı, önümüzdeki kış mutlaka anahtarını korduk cebimize. Yaza doğru karım bahçede, boyunca ayçiçeği yetiştirirdi.

Ertesi sabah, beni alaca karanlıkta uyandırdı Salime:

«Kalk!» dedi, «Gidelim, görelim!»

«Neyi be yahu?»

«Evimizi!»

«Ne evi hanım? Daha temeli bile atılmadı!»

«Canım ben de biliyorum temeli atılmadığını. Hiç olmazsa yerini görürüz. Deniz görüyor mu, görmüyor mu? Florya'dan çok uzak mı, asfalt geçiyor mu, geçmiyor mu?»

«Ayol acelen ne? Dur hele, öğreniriz!..»

«İçim rahat etmiyor, kalk gidiyoruz... Ben çayı demledim bile!»

Çayları içer içmez girdik yola... Florya'ya gitmenin bir zorluğu yok! Kırkbeş dakikada indik Sirkeci'ye, atladık trene, doğru Florya! Zorluk bundan sonra başlıyordu. Vurduk tepelere... Kan ter içinde evin yerini aradık. Kooperatif müdürünün dediğine göre, asfalttan ancak çeyrek saat uzaktaydı. Deniz ayağımızın altında olacaktı... Ev yapılacak bütün boş tepeleri karış karış taradık. Çamlı evler dendiğine göre mutlaka bir iki çam olacaktı. Bütün gün dolaştık, ne çama rastladık, ne de parsellenmiş arsalar... Önümüze gelene:

«Çamlı evler nerde?» diye soruyorduk. Yüzümüze şaşkın şaşkın bakıyorlar, sonra saflığımızla alay eder gibi:

«Ne çamı?» diyorlardı, «Bu tepelerde çam değil, ot bile yetişmez!» Bu sefer biz onların saflığına gülüyorduk:

«Göreceksiniz!» diyorduk. «Kooperatif buralara bahçeli evler yapacak. Ayçiçeği bile yetiştireceğiz bahçesinde...»

Ertesi gün, Çamlı Evler Kooperatifinde aldım soluğu:

«Nerde bizim evlerin yeri?» diye dikildim müdürün karşısına.

«İşte!» dedi.

«Nerde yahu?» Elindeki cetveli, duvardaki kâğıdın üzerinde gezdirerek:

«İşte!» dedi, «Görmüyor musun?» Gözlüğü taktım. O, durmadan anlatıyordu:

«Şu caddeyi görüyorsun değil mi?.. Geç ana caddeyi! Birinci sokağa sap, elli metre kadar yürü! Köşedeki ev... Sizin ev!»

«Çamlar nerde?»

«Ne çamları?»

«Çamlar canım! Çamlı evler kooperatifi değil mi bu?»

«Evet Çamlı Evler Kooperratifi!»

«Çamlar nerde?»

«Çamlar mı? Ne çamları, siz diyeceksiniz... Uzmanların raporu var, nah rapor!» Çekmeceyi çekti. Kapı kadar bir rapor dayadı gözüme.

«Güzeel!» dedim.

«Biz eğer ayçiçeği yetiştirirsek?»

«O da yetişir! Toprak her türlü çiçek yetiştirmeğe de elverişli!»

«Peki!» dedim, «Su meselesi?»

«Suyun lafı mı olur... Terkos Gölü nah şuracıkta... Bakın plâna, her köşe başında bir çeşme... Nah, sizin evin karşısında da bir çeşme var... Şurası yeşil saha... Şurası park... Şurası çocuk bahçesi... Her evde... Hattâ her bahçede terkos, havagazı... Bakın caddedeki elektrik direklerine, onar metre ara ile... Her taraf gündüz gibi!»

Akşam bizimkine müjde ettim: «Gördüm!» dedim, «Bizim çamlı evleri... Bizim köşebaşındaki evi de gözümle gördüm. Önünde çeşme... Gerisinde

yeşil saha... Az ilerisinde çocuk bahçesi... Geniş caddeler, muntazam sokaklar, her on metrede elektrik direkleri... Su, havagazı... Terkos Gölü burnumuzun dibinde!»

Bir gazetenin arka sayfasında boydan boya Çamlı Evler'in plânını görünce bizimki de inanadı ister istemez. Kestik gazeteyi, duvara çaktık... Bir gazete de fazladan aldım, götürdüm kooperatife:

«Gösterin!» dedim, «Bizim evin yerini!» Müdür, yardımcısına emir verdi:

«Gösterin lütfen kırmızı kalemle! Beyefendi görsün!»

Müdür yardımcısı, masanın üstündeki kalemi kapması ile işaretlemesi bir oldu.

«Ne teşkilât?» dedim, «Herifler ezbere biliyorlar arsaları...»

«Aman bir yanlışlık olmasın!» dedim.

Acıyarak yüzüme baktı bütün memurlar! Bizim kooperatif bu gazete ilânından sonra büsbütün parladı. Ne zaman gitsem kuyrukta on onbeş kişi... Elleri ikişer bin liralardı...

Dedikleri gibi ilkbaharda bir törenle temelleri atıldı. Kooperatifin önünden özel otobüsler kalktı. Tâââ arsalara yakın bir yere kadar güle oynaya gittik. Eh biraz da yürüdük tabîî. Yarım saat kadar... Henüz caddeler plândaki kadar düzgün değildi. Kooperatif müdürü belediye başkanını da davet etmişti. Nutuklar söylendi, kurbanlar kesildi. Bol bol kurban kanı karıştı temellere. Deniz, temel atılan yerden görünmüyordu ama, duvarlar yükseldikçe deniz de görünürdü, karşıdan adalar da...

Ben artık boş vakitlerimi değerlendirecek bir eğlence bulmuştum. Hemen atlıyordum bir trene... İki saat kadar da yürüdükten sonra Çamlı Evlerin yükselen temellerini incelemeğe gidiyordum, ilk temeli atılan evler yirmiyi yirmibeşi geçmiyordu ama... İlk taksidi yatıranlar arasında olduğum için benim hiç korkum yoktu. Beş tane de yapılsa biri benimdi. Köşebaşındaki olmamış da çeşme başındaki olmuş ne çıkardı! Nerde olursa olsun şimdiden evimi öğrenmeliydim.

Plândaki evimin yerini biliyordum ama onunla iş bitmiyordu. İş arsasını bulup çıkarmaktaydı... Kooperatif müdürüne bu iş için belâ olmaya

başladım.

«Hangi ev benim?» diye asıldıkça asılıyordum. Bir gün o kadar ileri gittim ki:

«Evimi göstermezseniz taksiti vermem!» diye direttim!

«Hele durun biraz!» dediler.

«Hemen göstermezseniz surdan şuraya gitmem!» Yeni müşterilerden korktuklarının farkına vardığım gün, iş biraz daha kolaylaştı.

«Gösteririz!» diyorlardı. Ama, önüme düşüp de gösteren çıkmıyordu. Beş on müşterinin ellerindeki parayla kuyruğa girdikleri bir gün:

«Haydi düşün önüme de gösterin!» dedim.

«Canım şu kayıtlar bitsin!» Kayıtlar bitince işin nereye varacağını biliyordum. Kooperatif müdürü:

«Buyrun!» dedi, «Gidelim!» Atladık bir arabaya, Çamlı Evler'de aldık soluğu:

«İşte!» dedi, «Şurası!»

«Hani, köşebaşında diyordunuz!» «Ne yapalım!» dedi, «Burası düştü size!» Ona da razı olduk. Ertesi gün sabah damladım. Ustabaşının eline bir yüzlük tutuşturdum:

«Bu ev benimdir!» dedim, «Aman sıvası temiz olsun!»

«Sen hiç merak etme!» dedi. Bir yüzlük de marangoza verdim.

«Aman kapılar, pencereler budaksız tahtadan olsun!» Bir yüzlük de badanacıya:

«Aman!» dedim. «Badanasına biraz da yeşil boya damlat! Bizim Salime filizi renkten çok hoşlanır!»

Kasımın sonuna doğru evler tamamlandı. Ayın onaltısında törenle tapular verilecekti. Üçüncü taksit olan ikibin lirayı da vermiş, tapuları

bekliyorduk. Tören günü bizimkini aldım yanıma... Kooperatif arabasını beklemeden sabah sabah damladık... Tam yirmidört tane gıcır gıcır ev, sahibini bekliyordu. Kapılar bile ardına kadar açıldı. Salime ile evimizi bulmuş son incelemelerimize başlamıştık. Karım, açık yeşil badanayı görünce ağzının suyu akmıştı: «Aman ne güzel!» diyor, başka bir şey diyemiyordu. Kapıları, pencereleri açıp kapatıyor, bahşişlerin boşa gitmediğini anlıyordu:

«Ben şu odayı, yatak odası yapacağım!» diye tutturdu.

«Canım olur mu?» dedim, «Cadde üstünde yatak odası? Burası oturma odası olsun!»

«Olmaz» diye diretiyordu, «Güneş alan yalnız bu oda...» iş kızıştıkça kızışıyordu. Bizim eve doğru gelen çoluklu çocuklu bir ailenin fikirlerini alabilirdik. Öndeki kasap kılıklı adama:

«Efendim!» dedim, «Siz olsaydınız yatak odası hangisini yapardınız?.. Şunu mu, arkadakini mi?» Herif boyunduruğa bakar gibi dikti gözlerini:

«Anlamadım!» dedi, «Ne diyorsun sen?»

«Yani!» dedim, «Şu odayı mı yatak odası yapalım, arkadaki odayı mı? Bizim hanım diyor ki...»

«Yahu!» diye gürledi. «Siz ne söylüyorsunuz? Kimin evine sahip çıkıyorsunuz siz?»

«Kendi evimize...» dedim.

«Bu evin size ait olduğuna dair bir vesika var mı elinizde?..»

«Henüz yok!» dedim, «Bugün verecekler tapuları!»

«Bu evin tapusu bizim üzerimize.» «Peki öyleyse siz gösterin!»

«Tapular bugün verilecek! Üçüncü taksidi yatırken plânını gösterdiler!»

«Bize de gösterdiler!» «Yahu! Bu ev benim diyorum sana!» «Bu evin helasını alaturka yaptırdım. Tam ikiyüz lira verdim fazladan. Duşu, banyosu yok! Birine üçyüz lira verdim kurna koydurttum!»

«Peki!» dedim, «Badanasını filizi yaptıran kim söyler misin?» Herif burnundan soluyarak üzerime doğru yürüdü:

«Hele bak şuna!» dedi, «Bizim hanım sarı olsun diye tutturmuştu, bu işi sen bozdun demek! Gösteririm sana ben!»

Birden bir kalas parçası almasıyla kafama fırlatması bir oldu. Kadınlar araya girip bizi ayırmak isterlerken baktım kapıda beş nüfuslu bir aile daha belirdi:

«Yahu!» dedim, «Şu canavara bakın bizim eve sahip çıkıyor!» İki delikanlı fırladı ileri:

«Ne?» dediler, «Sizin eve mi? Bu ev nerden sizin oluyormuş?»

«Kooperatiften öyle söylediler!»

«Çıkn dışarı bakalım! Kimse kalmasın içerde!» Kasap directtikçe directiyordu:

«Kimin evinden kimi çıkarıyorsunuz siz?» Delikanlılar daha ağır basmışlardı. Onlar da yerden birer kalas kaptılar!

«Hayır!» diyordu kasap, «Bu iş burada bitecek bugün!» Onlar birbirlerini haklıya dursunlar. İki grup daha geldi, kapıda birleşti. Olamı biteni bir süre seyrettikten sonra içlerinden biri çıktı ortaya:

«Arkadaşlar!» dedi, «Bu evde sizin kadar bizim de hakkımız var. Boşuna hırlaşmayın. Evin temeline kâfi miktarda kurban kanı karıştı. Noterlikte kura çekmekten başka çare kalmadı.»

Bu «kan» sözü kasaba birşeyler hatırlatmıştı. Bıçağına sarılmasıyle delikanlıların da, yeni gelenlerin de üzerine yürümesi bir oldu.

Onlar ne yaptılar bilmem, biz evi kurtaramadık ama canımızı kurtarmasını bildik. Kurallar çekildiği gün bile görünmedik ortalıkta. Ya kura bize vurursa mı? Vurursa vursun! Kafama bir kalas yememek için kasap evlerden birine yerleşinceye kadar oralarda görünmiyeceğim!

RIFAT ILGAZ

TURŞU SUYU

Niyazi'ye Aksaray'da rastladım. Kent içi yolculuklarımızı taşıt araçlarına başvurmadan yapardık o günlerde! Hep bir halliydik. Girdim koluna, Lâleli'ye doğru yürümeye başladık.

«Şiir yazıyor musun?» dedim laf olsun diye.

«Başka ne yapabilirim ki...» dedi, «En güzeli, dergiler yayınlamak için bizden para da istemiyor!»

En yenilerinden birini okumaya başladı. Lâleli yokuşuna doğru, gelip geçenlere aldırmadan okuyordu, ağız dolusu. Durağa geldiğimizde, soluk soluğaydı.

«Çekilmiyor Niyazi!» dedim, «Aç açına hiç gitmiyor. Hiç olmazsa bir kahveye girsek de...» Bütün ceplerini karıştırdı, bulduklarını avucuna topladı:

«Hepsi bu kadar!» dedi, «Sana yeni şiirlerimi bir lokantada dinletmek isterdim. Şarap bardaklarını tokuştura tokuştura... Karnın doydu mu daha da kolay beğendirirdim şiirlerimi sana... Ama ne çare...»

«Zararı yok!» dedim, «Bir kahvede de dinleyebilirim. Hele şurdan iki simit alalım! İki de çay...»

Bir şeyler düşünüyordu Niyazi. Yeme içme oldu mu böyle bıyıklarını çekiştirip düşünür, ayna gibi de çıkardı işin içinden.

«Ali'yi görüyor musun bu günlerde?» diye sordu.

«Hayır gördüğüm yok!»

«Görünmez tabi... İşleri yolundaymış Ali'nin, Nisuz kahvesinde elbise provası yaptırıyormuş!»

Ali zil zamanlarında, toplandığımız Beyazıt kahvelerine gelir, akşamları üç ondan, beş bundan para katıp köftecinin üstünde düzenlediğimiz şarap şölenlerinden nasiplerinirdi. Niyazi'nin kafasında, beklenen mutlu şimşek çakmıştı:

«Buldum!» dedi, «Galatasaray'a gideceğiz!»

«Ne var Galatasaray'da?»

«Ali! Bizim Ali, yeni kafadarlarını bu saatlerde topluyormuş, lokantada... Rakı, şarap gırla! Tam zamanı! Bastıralım!» Kendi buluşunu gene, kendi beğendi:

«Harika!»

«Harika», o zamanlar modaydı, en çok da Ali kullanıyordu bu sözcüğü... İlhan'ın kötü şiirlerine bile yüzünü kızartmadan: «Harika!» diyebiliyordu.

Paralarını yeniden saydı Niyazi. Benim bunlara ekliyecek kör, kuruşum yoktu. Yol paralarını bir yana ayırıp, attı cebinin bir köşesine. Geriye kalanları avucunda sıkarak:

«Yürü!» dedi, «Önce turşucu'ya!»

«Neee! Zıvıttın mı sen! Aç karnına turşu ha!» Elimden yakalamış, beni durağın karşısındaki .«Meraklı Turşucu» ya doğru sürüklüyordu.

«Yahu!» dedim, «Aç karnına şiir nasıl gitmezse, turşu hiç gitmez!»

«Turşu değil canım!» dedi, «Turşu suyu!»

«Turşu suyu mu? Ne işe yarar bu turşu suyu?»

«Turşu suyu iştahı açar. Ziyafete gitmiyor muyuz!»

«Midem zaten açlıktan kazınıyor, bir de turşu suyu içersem...»

«Uzatma, yürü!..» Girdik dükkâna. Tezgâhın arkasındaki takkeli adama:

«Bize iki turşu suyu!» dedi, «Çabuk tarafından!» Niyazi, Turşucu'nun kepçeyle bardağa boşalttığı turşu suyunu, bir dikişte yuvarladı:

«Doldur!» dedi, «İkinciye de!» Bardağım boşalınca, elimden aldı, turşucuya uzattı.

«Yeter!» dedim, «İçemem fazlasını!»

«Olmaz, içmen lâzım, içeceksin!» Kendimi zorlayarak ikiciyi de içtim.

«Çok hoş değil mi?» diye girdi koluma.

«Kazınıyor midem!» dedim.

«Benimki de öyle!» dedi, «Şimdi pirzola öyle gider ki, bu turşu suyunun üstüne... Birer şişe de şarap!»

Aksaray'dan gelen tramvaya atladık. Yollar tıkanıktı, Karaköy'ü en azdan yarım saatte geçtik. Galatasaray'a geldiğimiz vakit hava kararmıştı. Müthiş bir eziklik vardı midemde, Niyazi:

«Hele şükür geldik!» dedi. İş gelmekte değil, Ali'yi lokantada bastırmaktaydı. Yoldan geçenlere çarpa çarpa yürüyorduk. Hızla bir sokağa saptı Niyazi, ben de peşinden... Bir lokantanın kapısında durdu, geriden yetişmemi bekledi. Elimden tutup çekti içeriye:

«İşte burası!» dedi.

İçerisi kalabalıktı. Bir süre kapının önünde dikildik, Ali içerdeyse bizi görünce masasına çağırması için! Gelen giden yoktu... Birkaç adım daha attık.

«Daha gelmedi mi yoksa?» dedim.

«Kalmaz bu saate kadar!» Bir masanın önünden geçerken, isteksiz bir el uzandı. Baktım, bizim Çelebi:

«Ne işiniz var buralarda!» diye kalktı ayağa.

«Ali'yi arıyoruz!» dedim.

«Ali'yi mi? işte Ali be!..» Çulu değıştirdiğı için birden tanıyamamıştık. Dalgınlığımıza gülüyordu Ali de:

«Hele oturun söyle!» dedi, «Eee, hoş geldiniz bakalım! Nasılsınız çocuklar?» Masanın kıyıcığına ilişmişti. Çelebi sigara yakıyordu, bize de uzattı:

«Hele yakın birer sigara!» Sırası değıldi ama sigaranın, ister istemez yaktık. Ali, garsonun getirdiğı hesabı inceliyordu. Ters ters:

«Şu ne parası?» diye sordu.

«Su parası!»

«Suyu kim içti ki... Hepimiz şarap içmedik mi?» Gözü bize ilişmişti garson'un:

«Bir şey emreder misiniz?» diye sordu.

«Biz mi?» diye önce birbirimize bakındık, sonra başımızı Ali'den yana çevirdik. O, hiç oralı değıldi. Çelebi:

«Salık veririm size çocuklar!» dedi, «Bu şaraptan siz de için!» Çenesiyle, masanın üstündeki boş şarap şişelerini gösteriyordu. Salık vermekle bitmiyordu ki iş Ali, başını hesap pusulasından kaldırmadan lâfa karıştı:

«Niyazi anlar şaraptan, bir denesin hele!» Sonra garsona döndü:

«Beylere birer kadeh getir bakalım, beğenecekler mi?» Cebinden bir yüz liralık çekti:

«Bu iki kadeh şarabı da ekle hesaba!» dedi. Onları biraz daha masada alkoymak için, yudum, yudum içiyorduk. Ali, hilemizi sezmiş gibi hemen kalktı ayağı. Tabaktaki paraları cebine korkan:

«Çocuklar!» dedi, «Bizim yeni eve gidiyorduk, isterseniz siz de gelin!» Yapılacak başka bir iş de yoktu, hiç düşünmeden:

«Hay hay!» dedi Niyazi, düştük peşlerine. Tünel başından Kuledibi'ne

doğru yürüdük. Çelebi'yle önden yürüyordu Ali... Niyazi her adımda biraz daha geriliyordu, bir ara sarıldı koluma:

«Kazınıyor midem!» dedi, «Nerden de içtik şu turşu suyunu!»

«Bana şarap, turşu suyundan çok dokundu!» dedim. «İçim öyle yanıyor ki!»

«Hele şu eve bir varalım, bir kuru ekmek olsun buluruz!»

«Belki bir şişe şarap...» Dolambaçlı yollardan geçtik, kısa bir yokuş tırmandıktan sonra, önümüzden yürüyen Ali duraladı:

«İşte!» dedi, «Bizim apartıman! Meşhur Komando Hanı!»

Başladı tarihten sayfalar çevirmeye. Altı yedi katlı bir apartımandı. Çelebi buraya çok gelip gitmişe benziyordu, yürüdü önden. Hanın tarihine ilgisizliğimizi sezen Ali, Çelebi'ye yetişmek için döşendi merdivenlere, biz de ağır aksak peşinden. Niyazi ikinci katta sızlanmaya başladı:

«İçim bayılıyor!»

«Başım dönüyor!»

«Bir halsizliktir yapıştı dizlerime!»

Benim de ondan aşağı kalır yanımda yoktu. Birbirimize tutuna tutuna, dura dikile dördüncü katı bulduk. Ali beşinci kattan bize sesleniyordu:

«Evim çok mükemmel! Bir kusuru var, asansörü! Hele bir manzarası var ki... Bütün Haliç ayağımın altında! Davranın biraz canım!..»

Niyazi birşeyler söylemek istedi, söyleyemedi, kurumuş olmalıydı boğazı. Artık trabzanlara tutuna tutuna çıkıyorduk. Biz beşinci kata ulaştığımızda, onlar çoktan son katı bulmuşlardı. Kan ter içinde katları bitirdik. Açık kapıdan girdik içerik Görünürde kimseler yoktu. Terastan geliyordu sesleri. Niyazi önce mutfığa bir daldı, rafları dolapları karıştırdı. Midesini bastırarak kuru bir ekmek kabuğu bile bulamamıştı:

«Tükürmüşüm böyle apartmanın içine!» dedi, «Bir dilim ekmek bile yok!»

Ali balkondan sesleniyordu:

«Çocuklar, neredesiniz be! Hele şu manzaraya bir bakın! Haliç, İstanbul'un neresinden böyle güzel görünür! Şu boğaza bakın bir, pırıl pırıl... Heey! Alı pullu gelinler. Nasıl, Niyaziciğim hoş değil mi?»

Niyazi balkonun beton duvarına dayanmış, baygınlıklar geçiriyordu, Ali, beni çekiştire çekiştire ordan oraya sürüklüyor, durmadan apartımanın görüntüsünü övüyordu:

«Galata Kulesi kapımızın dibinde, gecekondu gibi kalıyor zavallı! Elini uzatsan, yıldızları avuçlayacaksın! Hele şu şu Süleymaniye Camisine bak! Minarelerinin ucuyla burun burunayız! Şu gidip gelen Haliç vapurlarına bak dostum!» Birden sokuldu Niyazi'nin yanına:

«Biliyorum!» dedi, «Manzara şaşırttı seni, anlıyorum, tatlı bir baş dönmesi içindesin! Sarhoş gibisin! Ne muhteşem dekor, değil mi? Harika! Çok hoşuna gitti, anlıyorum, dilin tutulmuş sanki... Beğendin değil mi Niyaziciğim!»

«Hem de nasıl!» Ali, sorusunu genelleştirdi:

«Sevdiniz değil mi, çocuklar?» Niyazi bir eliyle bana yaslanıyor, bir eliyle de midesini oğuşturuyordu:

«Bayıldık!» dedi, «Hem de nasıl bayılma!» «Manzara harika değil mi?»

«Harika!»

«Haliç!»

«Harika!»

«Marmara, Adalar?»

«Harika!»

«Boğaz!»

«Enfes!»

«Galata Köprüsü, Süleymaniye?»

«Şaheser!»

«Zevk sahibi olmadığımı iddia edemezsiniz ya!» Niyazi son gücünü de toplayarak cevap verdi:

«Ne münasebet Aliciğim, zevkin de harika, apartmanın da harika, manzara da harika, sen de harikasın!»

RIFAT ILGAZ

Radarın Anahtarı, S. 19-24

İKİ KADIN

Kerim Ağa iki günden beri yataktan çıkamıyordu. Zaten on beş günden beri ayakta duracak hali yoktu ama, tez canlı olduğu için evde oturamıyor, ya kahveye kadar gidip peykenin üstünde bağdaş kurarak sallanıp inliyor, yahut da eşeğe binip bağa kadar uzanıyor, henüz koruk halinde bulunan salkımların arasından çürük taneleri, vişne ağaçlarından sararmış yapraklarla kurumuş dalları ayıklıyor, akşamüzeri de, daha yorulmuş, hastalığı daha artmış olarak geriye dönüyordu. Yolda ateş bastığı için gözleri kararıyor, eşeğin üstünde dalıp yuvarlanır gibi oluyor ve hayvanın boynuna sarılıp zor tutunuyordu.

Bu sefer bu ishal yakasını bir türlü bırakmamıştı. İlk günler sürgünü keser diye hemen koruk ezip içmiş, faydası olmayınca, bu pahalı zamanda yarım fincan kuru kahveyi koruk suyuyla kararak yemiş, yine bu netameli dertten kurtulamamıştı. Senelerden beri tesirini tecrübe ettiği ilaçların hiçbirisi kar etmiyordu. Buruktur, bağırsakları sıkar diye avuç avuç vişne, beş altı tane ham ekşi elma yedi, ama her tedbir hastalığını daha çok artırdı. Nihayet iki gün evvel: -Karnımın suyunu alr!- diye istemeye istemeye midesine indirdiği leblebilerden sonra aşağısı büsbütün tutmaz oldu. Kahvede altına kaçırıp eve gelince karıları kendisini zorla yatırdılar.

Pencerelerinin tahta kanatları sımsıkı kapalı olduğu için, yalnız kapıdan ışık alan odanın ortasında, incecik bir döşekte arka üstü uzanmış, gözlerini tavandaki direklerle bunların arasından görünen hasıra dikmiş, kah dalıp kah kendine gelerek bekliyordu. Pek zayıfladığı için, yufka yataкта kemikleri ağrımaya başlamıştı. Odanın bir köşesinde yığılı duran yün şiltelere hasretle bakıyor, bunlarda ne kadar rahat yatılacağını düşünüyordu. Karılarının bütün ısrarına rağmen, kirletirim diye onları serdirmemişti. Şimdi kendisini böyle zar gibi yataкта hapseden pis

hastalığa sövüp sayıyordu. Kırk beş seneden beri beraber yaşadığı ilk karısı Hacer:

"İki döşek serelim, Kerim Ağa.. İhtiyar halinde rahat et.. Yün döşekleri kabire beraber mi götüreceksin?" dediği zaman neden razı olmadığına kızar gibi oldu. Fakat bu zamanda böyle bir yatağın otuz kırk liradan aşağı olmadığını düşününce yine kendine hak verdi.

Hacer kadın bugün yaprak yolmaya bağa gitmiş, genç karısı Esmâ da, üç yaşındaki çocuğunu alıp yunağa çamaşır götürmüştü.

Kerim Ağa evde yapayalnızdı. Fakat çocuk değildi ya, Esmâ'nın sözüne uyup komşu dul Makbule'yi başında bekletmeye razı olsa gönlü hiç rahat etmeyecekti. Ara sıra içi geçiverince karı evi dolaşp bir şey aşırır, kimsenin haberi olmazdı, bunu yapmasa bile, beklemek için istediği haftada yarım şinik ekin verilir şey değildi.

Kerim Ağa, bir aralık: "Acaba vadem geldi mi ki?" diye düşündü. İnsan bunu bilse işini ona göre yoluna kor, tedarikini görür, parasının yerini haber verir, gönül rahatıyla ölürdü.

Birdenbire karnına bir sancı girdi. Dışarı çıkmak için kalkmak istedi, fakat hiç dermanı kalmamıştı, kemikli elleriyle iki yanına tutunarak, ancak oturacak kadar doğrulabildi, yüzü acıdan gerildi, acele acele soluyarak tekrar arka üstü yıkıldı ve daldı.

Sokak kapısına hızlı hızlı vurulduğu sırada, tekrar uyandı. Aşağıdan sesler geliyordu.

"Kim var orada?" diye homurdandı.

Sesi pek hafif çıktığı halde, karısı Esmâ cevap verdi:

"Kahveci Rıza Çavuş'un kızı gelmiş, bir sepet vişne istiyor!"

Kerim Ağa yerinde doğrulmaya çalışarak, kısık sesiyle:

"Yirmi kuruştan ver!" dedi.

Aşağıda tekrar konuşmalar oldu, Esmâ bağırdı:

"On beş kuruş getirmiş!"

"Olmaz, yirmi kuruş!"

Sonra hızlı hızlı soluyarak:

"Sepeti getir bakayım!" dedi.

Esmâ, Rıza Çavuş'un kızının getirdiği sepeti alarak yukarı çıktı. Kerim Ağa sepetin ağzından biraz aşağıdaki bir yeri gösterdi:

"Buraya kadar doldur da ver" dedi.

Kapı kapanıp kız gittikten sonra Esmâ'nın getirdiği on beş kuruşu yastığın altındaki keseye koydu.

Hacer kadın da gelmiş, aşağıya eşeği bağlıyordu.

Kapalı kanatlı pencerelerin arkasındaki sokaktan ineklerin geçtiği ve çocukların bağırıştığı duyuluyordu.

Hacer kadın bağdan getirdiği yaprakları yukarı çıkardı, kocasına gösterdi. Kerim Ağa, gözleriyle bir tarttıktan sonra:

"Yarın kasabaya pazara götür. İki bangonottan aşağıya, verme!" dedi.

Sonra Esmâ'ya döndü:

"Aman, pek yandım.. Bana ekşi pekmezden bir şerbet yap da gel."

Esmâ aşağıya indi; biraz sonra tekrar yukarı çıkarak:

"Testide ekşi pekmez kalmamış, anahtarı ver de dolaptan alayım!" dedi.

"Ne de çabuk bitirdiniz? Su yerine mi içersiniz ne? Tatlı pekmezden yap!"

"Tatlı pekmez de kalmamış. Anahtarı versene!"

"Eliniz kurusun, istemem!"

Kadınlar, Kerim Ağa'nın altını temizledikten sonra aşağı indiler. Karanlıkta oturup birer parça bazlama ile üç gün evvelden kalmış birazcık yoğurdu yediler. Esmâ'nın oğlu küçük Necatî doymadım deyince, yukardakinden habersiz, çocuğun önüne bir avuç vişne koydular.

Kerim Ağa'nın yanına çıktıkları zaman, ihtiyarın tekrar kendini kaybettiğini, yatakta sıçrayıp inlediğini gördüler. Esmâ korktu. Hacer:

"Ne korkuyorsun?" dedi. "Altı senedir koynuna girersin! Tut da altını temizleyelim!"

Hastayı bir sağına, bir soluna devirip temizlediler. Her tarafı ateş gibi yanıyordu. Kalça kemikleri sipsivri dışarı fırlamıştı.

Esmâ:

"Ölür mü ki?" dedi.

Hacer kuru elleriyle hastanın yorganını örterek cevap verdi:

"Helbet ölecek... Kaç yaşında ki!"

"Yetmiş var mı?"

"Var olmalı.. Beni almadan ölen karısı iki oğul bırakmıştı, biri seferberlikte kaldı, birisi hapiste.. Benim ilkim sağ olsaydı, şimdi kırkında olacaktı."

Esmâ bu hesaptan pek bir şey anlamadı, sustu.

Necatî minderin üstünde uyumuştı. Oda adamakıllı karardığı için Esmâ, ocağın üstündeki gaz lambasını yaktı. Hiç ses çıkarmadan bir müddet oturup bekleştiler, sonra lambayı söndürüp birer köşeye kıvrıldılar.

Gece yarısına doğru odanın ortasındaki yatakta bir hırıltı başladı. Evvelâ Hacer uyandı, sürüne sürüne gidip Esmâ'yı bularak:

"Kalk kız, kalk.. Can teslim ediyor!" dedi.

Fakat Esmâ, yirmi dört yaşın derin uykusundan kolay kolay

uyanamıyordu. Hacer sesini yükselterek:

"Kalksana kız!.. Kalk da ırayı yak.. Kerim Ağa kötüledi olmalı!" diye bağırdı.

Esmâ'dan evvel küçük Necatî uyanarak ağlamaya başladı. Hastanın hırıltısı devam ediyordu.

Genç kadın:

"Ne var ki?.. Çocuğa bir şey mi oldu?" diye doğrudu.

"Çocuğa değil kız... Koca adama bir şeyler oluyor!"

Esmâ gerine gerine kalktı; lambayı almak için ocağa doğru yürüdü; ayağı hastanın yatağına takılarak sendeledi ve korku ile bağırdı.

Kibriti bulmak için eliyle aranırken odanın sessizliğinden ürktü: Necatî tekrar uyumuş, hastanın da hırıltısı kesilmişti.

"Öldü mü ki ne, Hacer kadın?"

"Ne bileyim kız? Sen ışığı yak!"

Esmâ elleri titreye titreye kibriti buldu; lambanın soluk kırmızı ışığı aşağıdan doğru vurarak genç kadının çenesini, uyku sersemi gözlerini aydınlattı; başının gölgesini, pek fazla büyüterek, tavandaki direklere ve hasırlara dağıttı; odadaki her şeyi, bu arada yatağında oturup gözlerini ovuşturan Hacer kadının bir tutamlık dağınık, ak saçlarını turuncuya boyadı. Necatî çamurlu ayaklarını gerip uzatmış, yarı açık ağzıyla nefes alarak uyuyordu.

Ortadaki yatakta Kerim Ağa hiç kıınıldamadan yatıyordu. Yüzü o kadar beyazdı ki, gaz lambasının ışığı bile bu beyazlığı örtemiyordu. Hele aralık duran gözlerinin akı, loş odada, birer sedef düğme gibi donuk donuk parlıyordu. Seyrek sakallı çenesi biraz sola ve göğsüne doğru düşmüş, deliklerinden ağarmış kıllar fırlayan burnunun ucu sivrilivermişti.

Esmâ korkudan bir feryat kopardı; oda kapısına doğru koştu. Fakat Hacer kadın hemen yerinden fırlayıp onu eteğinden tuttu:

"Sus kız! Ne bağırıyon? Ölmüş işte! Gel çenesini bağlayalım."

"Bilmem ki Hacer ablacığım!.."

"Hadi, sağ iken üstüme kuma gelip koynuna girmesini bildin de şimdi ölüsüne dokunmaktan mı korkuyon!"

Genç kadın sebebini anlayamadığı büyük bir korkuya düşerek ortağına yalvardı:

"Ben isteye isteye sana kuma gelmedim ki Hacer ablacığım, babam zorla verdi.."

Biraz durup cevap bekledi. İhtiyar kadının hiç aldırış etmeden ölüyle uğraştığını görünce:

"Komşulara haber verelim!" dedi.

"Komşular ne yapacaklar!.. Gece vakti elalemi uyandırınca Kerim Ağa'nın canı geri gelecek değil a!"

Kocasının yanına çömelip çenesini bağladı; ölünün kıvrılıp karnına doğru çekilen zayıf bacakları bir türlü dümdüz uzanmıyordu; Hacer kadın iki eliyle diz kapaklarına basıyor, fakat ellerini çeker çekmez dizler tekrar yukarı fırlıyordu.

Esmâ, Hacer kadının karşısında yere çömelmiş, iri gözlerle bir ona, bir kocasına bakıyordu. Yirmi dört yaşında olduğu halde, bugüne kadar hiç böyle yakından ölü görmemişti.

Hacer kadın, Kerim Ağa'nın belini yokladı, bir şey aradı, bulamayınca ölüyü biraz yana devirerek altını karıştırdı:

"Burdaymış!" diye mırıldandı.

"Ne aradın?"

Cevap vermedi. Ölünün donunun uçkurunu elinde tutuyor, bunun ucundaki bir düğümü dişleriyle çözmeye uğraşıyordu. Biraz sonra uçkuru Esmâ'ya uzatarak:

"Sen sök, benim dişim kalmamış" dedi.

Esmâ düğümü çözünce, yatağın kenarına birbirine bağlı iki anahtar düştü. İhtiyar kadın bunları yerden alarak doğruldu, kapıya doğru yürüdü, sonra arkasına döndü:

"Hadi gel, kız!" dedi. "Sandığını açıp bakalım, nesi var? Yarın hapisteki oğlunun karısı gelirse bize bir şeycikler komaz."

Esmâ birdenbire canlandı:

"Nasıl komazmış?" ve eliyle minderdeki Necati'yi gösterdi: "Bu çocuk onun değil mi?. Onun hakkını kimsecikler alamaz."

Hacer kadın merhametle güldü:

"Senin de dünyadan haberin yok ya" dedi. "Sen benim üstüme kuma geldin.. Hükümet nikahı olmadın.. Necati'nin mirasını kimse tanımaz."

Esmâ inanmadı:

"Çocuk kimin çocuğu? Dünya alem biliyor... Piç değil a!"

Fakat onun da içine bir şüphe girmişti. Hacer kadının arkasından yürüdü. Alt kattaki sandığı açtılar. İçinden birkaç gömlek, bir çuha yelek, birkaç yün çorap, bir gümüş tabaka, bir çakmaklı tabanca, bir bağ bıçağı çıktı. Eşyayı iki üç kere karıştırdıkları halde para bulamadılar.

Hacer kadın:

"Gömmüş olacak!" dedi.

"Ya!.. Gömmüş olacak!"

"Nereye gömdü ki?"

"Kim bilsin?"

"Kız sana bir şeyler dimedi mi?"

"Ne gezer? Hiçbir şeyler dimedi!"

"Yazık.. Gençliğin de var.. Ne diye bir gece gömünün yerini söyletemedin?"

Esmâ kızarıp önüne baktı: Hacer kadın:

"Yukarı gidip urubalarımı arayalım!..." dedi.

Kerim Ağa'nın elbiselerinden iki mendil, bir gümüş köstekli bafun saat, on yedi lira kadar da para çıktı.

Hacer kadın, aradığını bulamadığına kızmışa benziyordu:

"Kırk sene kahrını çektim.. Üstüme kuma getirdi, ağzımı açmadım da, giderken paralarının yerini diyivermeden gitti.. Boyu devrilesi!.."

"Devrildi ya, Hacer abla!"

"Mezarında rahat yatamıyası.. Gayrı ölesiye kadar gene böyle tarlada bağda çalışacağız ha!.. Gel kız şu parayı üleşelim!"

On yedi lirayı bir sana bir bana Esmâ ile paylaştı, fakat karşısındakine sekiz verip kendisi dokuz aldı. Ayrıca gümüş köstekli saati de çıkısına koydu.

Ondan sonra tekrar ortalığı araştırmaya başladılar. Minderlerin altına, tavandaki direklerin arasına baktılar, bir şey bulamadılar.

Esmâ ter ve toz içinde, aramaktan vazgeçerek:

"Hacer abla... Parası yok muydu ola?" dedi.

"Ölüsünü çakallar yiyesi, olmaz olur mu? Vardığımdan beri ırgat gibi çalıştım, kendi de çalıştı, altı yıldır sen de çalıştın, ortada ne var ki?.. Her yıl en aşağı yedi sekiz yüz bangonot ekin satıp alırdı; vişnesi, üzümü de başka."

Fakat artık o da aramaktan yorulmuştu. Ölünün uçkurundan çıkan anahtarların büyüğünü eline aldı, biraz düşündü:

"Hadi, aşağı gidelim de kilitli odayı açalım, aş pişirelim, bazlama yapalım..." dedi. Sonra, daha çok kendi kendine söyler gibi devam etti:

"Rahat yatamıyası.. Kırk yıl evinde oturdum, koca öküz gibi çalıştım, bir gün doyunca yemek yemedim.. Gene de sesimi çıkarmadım.. Nasıl olsa bir gün ölür de, her şeyler bana kalır dedim.. Allahtan korkmadan paralarını yanına alıp gitti."

Tekrar Esmâ'ya döndü:

"Ne yüzüme bakıyon kız? Gençliğin var diye mi güveniyon? Kucağında piçinle seni kim alır?.. İl orağına gidince aklını başına devşirirsin!.. Hadi, durma... Gidelim de ne varsa çıkaralım, doyasıya bir yemek yiyelim..."

Kiler işini gören odayı açtılar, un, yağ, tarhana, pekmez, daha ellerine ne geldiyse dışarı taşıdılar, ocağı yaktılar; çtırtıdayarak yukarıya doğru uzanan alevlerin ışığında birbiri arkasına, hiç durmadan, hamur yoğurdular, yufka açtılar, çorba kaynattılar, pekmez şerbeti yaptılar, bazlamalarına bulama sürdürdüler; yemekten tıkanır gibi olunca bir müddet durup konuştular. Kerim Ağa'ya ilendiler, sonra tekrar bir şeyler pişirip, hazırlayıp yemeye başladılar.

Ortalık ağardığı zaman ikisi de yerlerinden kımıldayamayacak hale gelmişlerdi; fakat kapının önünden ilk geçen sığırların gürültüsü, daha fazla beklenemeyeceğini, felaketlerini köylüye haber vermenin tam zamanı olduğunu onlara hatırlattı.

Yukarı çıktılar, Hacer kadın başına bir çaput örttü, Esmâ horul horul uyuyan Necatisini kucakladı. Ortada yatan ölüye bir göz bile atmadan aşağıya inip kapının önüne fırladılar. Bütün yakın evleri, hatta sokakları kaplayan yanık bir sesle bağırıp ağlaşmaya başladılar. Hacer kadın:

"Amanın komşular!.. Gitti.. Dünyasına doymadan gitti!.." diye ağlarken, Esmâ da, uykudan birdenbire uyandırıldığı ve ne olduğunu anlayamadığı için avaz avaz bağırarak çocuğunu kucağında sallıyor:

"Vay benim üç yaşında yetim kalan Necatim!.." diye köyün havasını çımlatıyordu...

1942

SABAHATTİN ALİ

Bütün Öyküleri 2, S. 134-147

SIRÇA KÖŞK

Bir zamanlar boş gezmeyi iş yapmaktan çok seven üç arkadaş varmış. Bugünden yarına geçinmek, gittikleri yerlerin birinden yüz bulsalar, beşinden kovulmak canlarına tak demiş.

Alın teriyle kazanıp gönül rahatlığıyla yemeyi de gözlerine kestiremezlermiş, çünkü elleri işe yatkın değilmiş. Bir gün, uzun bir yolculuktan sonra, yüksekçe bir tepede oturup aşağıdaki ovada yayılan büyük bir şehre garip garip bakarlar, acaba bu bilmediğimiz yerde nasıl karşılanacağız, diye acı acı düşünürlerken, içlerinden birinin aklına yaman bir fikir gelmiş, hemen yerinden fırlayıp:

- Gelin benimle beraber, bu şehirde sırça köşk yapalım; ömrümüzün sonuna kadar bolluk içinde, rahat yaşarız! demiş.

Ötekiler:

- Bu sırça köşk de nedir? diye sormuşlar, beriki:

- Durmayın, vakit kaybetmeyelim, yolda anlatırım! diye onları peşine takmış, bayırdan aşağı kuş gibi hızla inmeye başlamışlar.

Elebaşı yolda üç beş sözle arkadaşlarına şehire varınca nasıl davranacaklarını öğretmiş.

İndikleri şehir, o memleketin başşehri imiş. Bu memlekette bütün millet çalışır, herkes elinden gelen işi yapar, kendi başına buyruk, beyler gibi yaşarmış. Tarlalarda, dükkanlarda insanlar arı gibi çalışır, kazanan kazanamayana destek olur, malını lüzumuna göre başkasıyla değişir, kavgasız dövüşsüz, efendisiz uşaksız, ömrünün sonunu bulurmuş.

Gündelik işlerini gördürmek, nizalarını yatıştırmak için aralarından seçtikleri adamlar hemşerilerine hizmet etmekten başka şey düşünmez, zorbalığı akıllarından bile geçirmezlermiş.

Bizim üç ahbap geldikleri sırada şehrin pazarıymış. Sokaklarda ekinler, yemişler, dokumalar, kumaşlar, demirler, kömürler küme küme durur, alıcı ile verici aracısız iş görürmüş.

Ahbaplar, önceden aralarında sözbirliği ettikleri üzere, sokaklarda aylak aylak dolaşıp etraflarına bakarlar, başlarını sallayıp, yanlarından geçenlere duyuracak şekilde:

- Allah allah.. Amma da acayip memleket ha!.. diye söylenirlermiş.

Bir sokak gitmişler, öbür sokağa varmışlar; ondan çıkıp başkasına dalmışlar, ama hep şaşkın şaşkın aynı sözleri tekrarlamışlar.

Gitgide arkalarına bir sürü meraklı takılmış, bu yabancılar memleketin nesini acayip buldular acaba? diye aralarında soruşturmaya başlamış. Nihayet birisi dayanamayıp yabancılara sormuş:

- Neye şaşıyorsunuz Allah aşkına?

Ahbapların elebaşısı:

- Yahu, sizin memleketin sırça köşkü nerede? diye öğrenmek istemiş.

- Ne sırça köşkü?

- Nasıl? Sizin sırça köşkünüz yok mu?

- O da neymiş?

Elebaşı yanındaki dostlarına dönüp:

- Aman yarabbi, daha sırça köşkün ne olduğunu bilmiyorlar. Böyle memlekette durulmaz, hemen yolumuza gidelim! demiş.

Şehir halkını daha çok merak sarmış. Ahbapların peşini bırakmamışlar. Beş on adım sonra önleyip tekrar sormuşlar:

- Canım, neymiş şu sırça köşk? Anlatın bakalım, pek lüzumlu bir şeyse belki biz de yaparız!

- Lüzumlu ne demek? Sırça köşkü olmayan şehir, sırça köşke bağlanmayan memleket olur mu? Haydi dostlar gidelim!..

Halk, aralarında ayaküstü bir danışmışlar, sonra yabancılara yanına sokulup:

- Bizim başka şehirlerden ne diye noksanımız olsun? Mademki bu kadar lazımmış, hadi hep beraber şu sırça köşkü yapıverelim! demişler.

Yabancıların elebaşısı:

- Olmaz... Olmaz... Sırça köşkü yapmak o kadar kolay değil... Masraf ister, malzeme ister, işçi ister. Bırakın bizi de sırça köşkü olan şehire gidelim! demiş. Ama halk bırakmamış,

- Ne lazımsa verelim, kimselerin memleketinden aşağı kalmak istemeyiz! diye direnmiş.

Oturup hesabını yapmışlar, hemen işe başlamışlar. Üç ahbap sırça köşkün mimarlığını üstüne almış, halk aralarından işçi seçmiş, arabacı ayırmış, şehrin en büyük meydanına kum taşımaya, kömür getirmeye başlamış. Bir kısmı da bu işte çalışanlara yiyecek, içecek getirir, giyim eşyası tedarik edermiş. Nihayet camlar eritilmiş, sırça duvarlar yükselmiş, bir kat tamam olunca, üç ahbap içine yerleşmişler, halka demişler ki:

- İşte, sırça köşk oldu demektir. Daha tamam değil, memleketinizin şanına layık büyüklükte değil ama, o da olur. Şimdi bunu iyi muhafaza etmek lazım, büyütme lazım, adam ayırın, yiyeceği içeceği artırın, aranızdan seçtiğiniz adamları da dağıtın, biz her işinize bakarız...

Halk, artık bir sırça köşküümüz var, diye sevinmiş, kendi yediğinden, giydiğinden kesip sırça köşte oturanlarla onların hizmetine ayrılanlara vermeye başlamış. Az sonra sırça köşkten emir çıkmış:

- Bir kat daha çıkmak lazım. Burası hem bize; hem hizmetimize bakanlara dar geliyor.

Arabalar yeniden kum taşımış, sırça köşkün efendileriyle onlara hizmet edenlere, yapıda çalışanlara davarlarla koyun, çuvallarla ekin, küfelerle yemiş getirmiş. İkinci kat tamam olunca, üç ahabap oraya da halk arasından kendi işlerine yarayabilecek olanları seçip yerleştirmişler. Onlar da burada ekmek elden su gölden yaşamının tadını alınca, sırça köşkün çok lüzumlu bir şey olduğuna inanmışlar, hemşerilerini de inandırmak için gayrette kusur etmemişler.

Bu yolda sırça köşk yükseldikçe yükselmiş, kat üstüne kat binmiş. İçi oldukça dolmuş, sırça köşke girmenin kolayını bulan ordan çıkmak istemez, bunun tersine dışarda kalanlar yolunu bulup içerde bir yer kapmaya uğraşmış. Ama sırça köşkte oturanlarla onlara hizmet edenleri beslemek de halkın belini pek bükmüş. Aralarında homurdananlar türemiş. Bir aralık:

- Sırça köşk lazım, anladık, ama bu kadar çok odaya, bu kadar hazır yiyciye ne lüzum var? diye şöyle bir görünecek olmuşlar. Üç ahababın elebaşısı onlara her odanın vazifesini iyice anlatmış:

- İşte demiş, şu odada ben otururum, sırça köşkün başında ben varım, bensiz bu iş yürür mü? Ben olmasam sırça köşkünüz olur muydu? Şu odalarsa baş yardımcılarımızın.. Ta gurbet ellerden gelip sizi sırça köşke kavuşturduk, biz idare etmesek ne köşk kalır, ne siz kalırsınız!

Halk:

- Pekala demiş, ama bir sürü aylakçının ne lüzumu var? Mesela şu odadaki ne iş görür?

- O mu? Ne diyorsunuz? Sırça köşke giren malların hesabına o bakar; bu malları toplayanların başıdır. O olmasa, hiçbiriniz verdiğinizin nereye gittiğini bilemezsiniz. Buna gönlünüz razı olur mu?

- Eee... Şu odadaki?

- Sırça köşke zamanında mal göndermeyenleri, noksan mal gönderenleri, sırça köşkün kadrini bilmek istemeyip ona kastedenleri arar bulur. Öyle sütü bozukları başıboş bırakmak olur mu?

- Peki, ya şurdaki?

- Sırça köşke girip çıkanların defterini tutar.
- Bunu da anladık, ya bu odadaki?
- Sırça köşkün odalarını süpürtür.

Halk ne sorduysa cevabını almış, bütün odalarla bu odalarda aylak oturan insanların pek lüzumlu olduğuna inanmış; çünkü bunların kimi sırça köşkün ılıkçı başısı, kimi döşekçi başısı, kimi onun yamağı, kimi yamağının yamağı imiş. Eh, artık bir sırça köşk olduktan sonra, onun hizmetine bakanlar, sonra bu hizmete bakanların hizmetine bakanlar elbette olacaktı.

Ama sırça köşktekiler arttıkça, halkta onları doyuracak takat kalmamış. O zaman sırça köşkün adamları gelip herkesin yiyeceğini, giyeceğini zorla almışlar. Ayak direyenleri götürüp sırça köşkün bodrumuna kapamışlar. Halk, başına kendi sardırıldığı bu beladan kurtulmaya kalkışamazmış; çünkü sırça köşkün adamları, gezdikleri, dolaştıkları yerde, onun hiçbir kuvvetin yıkamayacağı kadar sağlam olduğunu söyler, saf kimseleri buna inandırır, inanmayanları ise bin bir zulüm, bin bir hile ile sustururlarmış.

Sırça köşkün de gözü doymak bilmez, istedikçe istermiş. Baştakiler doğuştan tembel oldukları, sonradan yandaşlar da çalışmayı çoktan unuttukları için, kendilerini besleyenlere, buna karşılık bir şeyler borçlu olduklarını akıllarına bile getirmezler, yalnız birbirlerinin hizmetine bakarlar, memleketin halkına, bir köylünün inekleriyle köpeklerine baktığı kadar bile göz kulak olmazlarmış. Ama halkın gözü yıldığı için elindeki avucundakini vermiş.

Artık bir gün verecek bir şeyi kalmamış, çünkü sırça köşkten çıkan bir emirle herkes elindeki son koyunu da vermeye çağırılmış. Getirmişler, teslim etmişler, söve saya dağılmaya başlamışlar. Onların böyle homurdandığını, artık verecek bir şeyleri kalmadığı için korkacak bir şeyleri de olmadığını fark eden bizim ahbabların elebaşısı sırça köşkün balkonuna çıkmış, sesini tatlılaştırıp onlara demiş ki:

- Ey millet, birçok şeyler verdiniz, büyük sıkıntılara katlandınız, ama dostun düşmanın hayran olduğu bir sırça köşk elde ettiniz. Onun azameti, onun parlaklığı yanında üç beş çuval ekin, dört beş davar nedir ki? Biz sizin şanınız, şerefınız için çalışıyoruz, sizin iyiliğinizden başka

bir şey düşünmüyoruz. Bakın, bugün getirip bıraktığımız koyunların bile hepsini yemedik, boğazımızdan kestik, bir kısmını size geri vereceğiz. Bütün koyunların kelleleri halka dağıtılsın!-

Sırça köşkten çıkan birçok hizmetkar, biraz önce oraya canlı olarak giren, şimdi kesilip, yüzölüp kebab edilmeye başlanan koyunların kafalarını halka dağıtmışlar.

Kelleyi alanlar dağılmak üzereyken içlerinden biri elindeki başa bakarak hayretle bağırmış:

- İyi ama bu başın beynini almışlar!

Elebaşı balkondan seslenmiş:

- Öyle... Fakat siz beyni ne yapacaksınız? Pişirmesini bilmez, ziyan edersiniz!

Başka biri:

- Peki, ya bu başların dili de yok! diye haykırmış. Elebaşı aşağıya doğru eğilmiş:

- Canım, dilin size lüzumu yok! Yemesini beceremezsiniz!

Bir üçüncüsü:

- Yahu, bu kellelerin gözlerini de çıkarmışlar!-

Elebaşı ona da cevap vermiş:

- Siz o gözün de nasıl kullanılacağını bilemezsiniz, vazgeçin ondan da...

Bunun üzerine halk, beyinsiz, dilsiz, gözsüz kelleleriyle dağılmak üzereyken, aralarında canından bezmiş biri:

- Böyle başın da bana lüzumu yok! diyerek, boynuzundan tuttuğu kelleyi fırlatıvermiş. İşte o zaman herkesin şaştığı bir şey olmuş; hızla gidip sırça köşke çarpan kelle orada "Şangır!.." diye koskocaman bir gedik açmış. Halk her şeyden sağlam, hiçbir zaman yıkılmaz, kırılmaz bildiği o koskoca sırça köşkün bu kadar çürük olduğunu görünce, elindeki

kelleleri birbiri arkasına ona fırlatmaya başlamış, göz açıp kapayıncaya kadar tuzla buz olan sırça köşk çökmüş, yıkılmış, içindekilerin çoğu cam kırıklarının altında ezilmiş, kapıya yakın yerlerdeki beş on kişi zor kurtulmuş...

Halk sırça köşkün enkazını çabuk temizlemiş, dünyada onsuz da yaşanabileceğini anlayarak eski hayatına dönmüş, işini yine arasından seçtiği adamlara gördürmüş, ama sırça köşkün kötü hatırasını uzun zaman zihninden çıkaramamış.

İhtiyarlar çocuklarına ondan bahsederlerken, şu nasihatı vermeyi unutmazlarmış:

- Sakın tepenize bir sırça köşk kurmayınız. Ama günün birinde nasılsa böyle bir sırça köşk kurulursa, onun yıkılmaz, devrilmez bir şey olduğunu sanmayın. En heybetlisini tuzla buz etmek için üç beş kelle fırlatmak yeter.

1945

SABAHATTİN ALİ

Bütün Öyküleri 2, S. 363-372

BİR BAŞKA TÜRLÜSÜ

Denizden hayli içerde, soğuk, kupkuru bir kara şehirde, bir zamanlar yedi sekiz ay kadar kaldım. O güne dek deniz kenarında yaşamış olduğum için, bir çok şeyler yabancı, tuhaf geldi bana. Anılarımı sorarsanız, bugün bile, hâlâ, o kupkuru havada ekmeğin daha bir lezzetli, sigaranın içimininse tadına doyum olmaz olduğunu söyleyebilirim. Sade ekmek, sigara değil, bütün tadlar daha belirli, daha keskindi. Sonra insan da hayli güçlü, hareketli, canlı duyuyordu kendini.

Düşünün ki her sabah altıda, en geç altı buçukta uyanıyor, yatakta oyalanmadan hemen kalkıyordum. En soğuk günlerde bile sobayı yakmaya vakit bulamadan hemen hazırlanıyor, çoğu kere kahvaltı etmeden sokağa çıkıyordum. Çalıştığım yer şehrin dışında, üstelik te uzaktı. Bense sekiz buçuğa doğru işimin başında bulunmalıydım. Sonra da bir dakika olsun düşünmeye, kendi kendimi dinlemeye vakit bulamadan, beş buçuk, altıya kadar çalışıyordum. Öğle yemeği paydoslarımsa ne kadar çabuk, kendilerini duyurmadan geçtiğini söylemeye lüzum yok.

Bir saate yakın bir otobüs yolculuğundan sonra şehre döndüğümüzde, havayı kararmış, evlerin olsun, sokakların olsun ışıklarını yanmış bulurdum. Bana da en çok bu dokunurdu. Ta içimden şehirde neler yapılabilecek, ne türlü mesut olunabilecek bir günün geçip gittiğini, böylece daha bir çok günlerin de geçip gideceğini, adeta bir kum saatinin boşaldığını gözlerimle görür gibi bir çok şeylerin bir daha bulunmamak üzere kaybolduğunu duyardım. Bir kahve, bir sigara, akşam yemeği, gene bir kahve derken, elimde gazete, günün yorgunluğuna yenilmiş, dalıp gitmişimdir bile.

Bundan sonra yatmak, yapılacak şeylerin en iyisidir. Daha doğrusu artık yatmaktan başka yapılacak ne vardır? Gazetede. başlanmış bir yazıyı okumaktan vazgeçmek, soyunmak, yatmak. Birdenbire karar vermek belki güç, ama karar verince de bir kere, tadına doymıyacak bir şey. Yarın bu günün aynı, öbür gün de bu günün bir eşi olacak. Böylece de günler belirsiz bir zamana kadar sürüp gidecek. Ama ne var böyle yabancı bir şehirde pinekliyecek? İşse iş. Daha kötü şartlar içinde de olsa doğduğum, büyüdüğüm şehirde bulunamaz mı? Bulunur elbette. Orda da çalışanlar, işte olanlar var. Ne basit bir düşünce! Ama ne kadar rahat ettiriyor insanı.

Hemen bulunmazmış. Haftalar, belki de aylar geçebilirmiş. Geçebilir tabii. Kısa bir zamanda bir başka iş bulmak için, biraz girginlik, biraz gayret, biraz sabır yeter. Ya yeni bir iş buluncaya kadar geçecek olan avarelik günleri. Şunun şurasında iki üç hafta sonra bahar. İnsanın doğduğu, büyüdüğü, kendini bulduğu bir şehirde, üstelik o şehir deniz kenarındaysa, üstelik mevsim de baharsa, yaşanacak avarelik günleri! Bu eşsiz güzel bir şey. Değil yaşaması. tasarlaması bile insanı çileden çıkarıyor. Neleri gözden çıkarmıya değer!

Böyle deyince, düşünceler gelip buraya dayanınca her şeyden vazgeçerek, her şeyi bırakarak, bir gün bile kaybetmeden, ver elini çocukluğumun, ilk gençliğimin, ilk avareliklerimin, şuyumun, buyumun şehri demekten başka çare yok. Başka çare olmayınca, ben de öyle yaptım. Ertesi günü, dilediğim yerde de, biraz geç olsa bile, gene de bir iş bulabileceğimi, yüreğimden kalkıp boğazımı tıkayan bir heyecan içinde düşündüğümün ertesi günü, bir kâğıda iki üç satırla özür dilercesine bir şeyler yazdım, gereken kimsenin masasının üzerine bıraktım. Halimden sevincimi anlamışlar gibi, bu sebepsiz görünebilecek işten ayrılmayı önlemek istemediler bile. Sadece iyi dilekler bildiren, iyi niyetli bir kaç söz, her zaman rastlandığı gibi. O kadar.

O gece trende bir yer bulabildim nasılsa. Akşam karanlığı basarken lokomotifin düdüğünü duydum. Ne koridora çıktım, ne bir şey. Saadetimin daha tam, yolculuğumun usulünce olması için bir de polis romanı almıştım. Kompartımda benden başka üç kişi daha vardı. İki kişilik yer boştu. Kimsenin yüzüne bakmadan daldım kitabın yapraklarına. Dışarda ağaçlar birbirini kovalar, kirli beyaz bir duman pencerelere çarparken, gelip geçtiğimiz istasyonların çan seslerini, satıcıların bağırışmalarını çok uzaklardan gelen seslermiş gibi yarı duyarak başladım bir takım bahtsız insanların yalan, uydurma olduğu

iyice belli olan dünyasını yaşamıya.

Şu polis romanlarındaki kadınlar nedense çok güzel, bir de sarışındır her zaman. Elimdeki kitapta da öyleydi. Anlıyacağımız bu sarışın güzel kadınla sabahı edecektim. Yol arkadaşları ekmeklerini, kaşar peynirlerini, kuru köftelerini yediler. Sularını içtiler. İçlerinden biri bir iki söz söyledi. Ahbaplığı denedi. Baktı ki öbürlerinin aldırdığı yok, o da artık kendini yormadı. Ayakkaplarını çıkarıp kanepenin gerisine çekti. Şöyle rahatça bir uzandı, kestirmeğe hazırlandı. Aşağı yukarı istasyondan ayrılışımızdan bir saat kadar sonra biri için bile uyanık denemezdi.

Ben de az zaman sonra yoruldum okumaktan. Yolculuklarda okumak, nedense, oyahıacağı yerde yoruyor insanı. Uyuyabilmek belki de en iyisi. Sabaha kadar bir yarı uykuda sesler geldi kulağıma. Karışık, ayıklayıp değerlendirmesi; mânalandırması çok güç sesler. Trenin hafifçe sallanarak durduğunda ya da belli belirsiz bir sarsıntıyla istasyondan ayrıldığında uyanır gibi oluyor, bir rüyanın hayal kişilerinin yüzlerini seçiyor, bir de serüven uyduruveriyordum onlara istemeden, daha doğrusu iyice bilmeden, anlamadan.

Kasabadan da, köyden de saatlerce uzak bir dağ istasyonun da, genç istasyon memuruyla karısının birbirlerinin yüzlerine bakarak yaşlandıklarını, karın pencerelerin yarısını bulduğu, o üç yılda, beş yılda bir gelen kışlardan birinde memurun öldüğünü, kadının yapayalnız, haftalarca orda, o istasyonda, evliliklerinin ilk gecesini geçirdiği odada kaldığını, bir gün yetmişlik annesinin, kızından mektup alınca götürmek için çıkageldiğini düşünüyordum. Düşünceden çok rüyaya benzeyen şeylerdi bunlar. Şimdi, aradan zaman geçtikçe böyle hatırlıyorum. Belki de o gece böyle şeyler hayal etmedim de şu anda kuruyorum bunları.

Dünyanın insanı şaşkın eden, iki sözü bir araya koyup konuşamayacak hale getiren, umulmadık kadar heyecanlandıran olaylarından biri de sabah, gün ışıırken Sabanca gölünü görmek. Sabanca gölüyle kendinizi su görmeye alıştırmazsanız, İzmit körfeziyle bir anda karşı karşıya kalınca sevinçten çıldırabilirsiniz. Deniz gelir, kompartımanın penceresinin akla gelmedik iğne deliğinden girer, ta içinize sokulur, karşı konmaz etkisiyle alır, götürür sizi kendi dünyasına. Durgun, çırpıntısız bir suyun ötesinde gittikçe biraz daha aydınlanan Değirmendere, Karamürsel kıyılarını görüyorsunuz. Artık ondan öte İstanbul ilk belirtileriyle her an, her dönemeçte, lokomotifin her düdüğü öttürüşünde

kendini belli ediyor. Belki trende bir gece, iki gece, üç gece geçirdiniz. Ama bundan sonra geçireceğiniz bir iki saat bitmek bilmiyecek.

Şubatın son günleriydi, ya da Mart başı. Hereke akla gelmiyecek kadar yeşildi. Sisin arkasından gelen bir güneşin ışıkları altında pırıl pırıldı. Tazeydi, Duruydu. Bambaşka bir şeydi. İnsan elinden çıkmışçasına düzenli, dünya durdukça duracak bir ölümsüz resim gibiydi. Bizim kompartıman arkadaşlarımdan ikisi ilk geliyorlarmış İstanbula, pencereyi açmışlar şaşkın bakıyorlardı. Yirmi yaşında var yok çocuklardı. Biri döndü, yüzüme baktı, düşündü taşındı, sonunda ağzından baklayı çıkardı. "Ağabey" dedi, "İstanbul buradan da güzel mi?" Öbürü daha beter duygulandı, bu kış sonu sabahı, pırıl pırıl görünüşün karşısında.

"Ah" dedi, "yerleşeyim buraya. ölünceye kadar da kalayım, başka bir şey dilemem."

Bütün bir gece gelişemiyen ahbablıklarımız bundan sonra yarım saatte gelişiverdi. Paltolarını, sanki gelmişiz, hemen giyeceklermiş gibi askıdan indirirken, kalan yemekleri, bardaklarını sepete koyarken, kırk yıllık yol arkadaşlarıymışçasına kim olduklarını, neden geldiklerini, nerde kalacaklarını anlatıverdiler. Bilmem ne kasabasında manifatura dükkânları varmış; İstanbula gelişlerinin sebebi yarı iş, yarı da gezmek, görmekmiş; şu, bu...

Dördüncü yolcuysa hastaydı, ameliyat olmağa geliyordu. Yolculuk başlarken konuşmak, geceyi arkadaşlığın sıcak çevresi içinde geçirerek hastalığını unutmak istemişti ama iki arkadaş hayatlarının ilk büyük yolculuğundan korktuklarından olacak, konuşmamışlar, sessizce, birbirlerini de ele vermemiye çalışarak, bilmedikleri, ününü duydukları bir büyük şehre gidişin hüznünü yaşamışlardı. Ama işte şimdi, sabah olur olmaz, yolculuğun bitmesine az bir zaman kalınca hüznüleri sona ermiş merakla binbir şey soruyorlar, bin bir şey anlatıyorlardı.

Pendik'ten, hele Bostancı'dan sonra, gene sustular. Yüzlerinden, gördüklerinden heyecanlandıkları iyice belliydi. Bütün gece bir trende yarı uyku yarı uyanıklık arasında sabahladıktan sonra, küçücük, beyaz bir evin penceresinde, balkonunda bir kadının yatak yorgan örtülerini havalandırdığını görünce duygulanmamak olmuyor. Dün akşam kıştı, yerlerde bir karışa yakın kar vardı, yağıyordu da. Bu sabahsa genç bir kadın balkonunda teiâşsızca treni seyrediyor, ihtiyar bir adam bahçesini

çapalıyor, salatalıkların köklerini açıyordu. Sonra ağaçlar, evler, biraz deniz, yeniden ağaçlar, evler, bahçeler. Trenin hızından hepsi bir arada, sonra hepsi ayrı ayrı.

Yüreğimizde bir yolculuğun sona ermesinden ötürü sevinç, sabırsızlık. Rüzgârsız, sıcak bir yaz akşamı aynı evlere, ağaçlara, bahçelere, aynı denize, hüzünle bakarak desem değil, pek birşeyler duymadan, acaib bir katılık içinde bıraktığım İstanbula böyle döndüm. Trenden gara ayak basar basmaz da, yolculuk telâşı da, yolun sona ermesinden ötürü sevinç te, yol arkadaşlığı duyguları da, o kadar köklü, uzun zaman kalacak sanılan bütün bu duygular uçtu gitti. Bundan sonra bir tek şey var. O da eve varıp iki söz etmek, belki de biraz uzanıp dinlenmek.

İstanbul'da lodos ne erkenden, sabahın erken saatlerinden anlaşılır. Saçaklarda kopmak üzere bir çinko parçasının ya da çivisi çıkmış bir tahtanın boyuna öteye beriye çarptığını duydum. Uykumun arasında lokomotif düdüklere öttü, durdu. Hafifçe de terlemiştim. Uykuyla uyanıklık arasında, sabahın beşinde, belki de daha dördünde, bu gün hava lodos, diye düşündüm. Sonra gene dalar gibi olmuşum. Çinko parçası bir daha vurdu. Yeniden tren sesi duydum. Uyandım. Bu kere iyice uyandım. Perdeyi açtım. Bulutluydu dışarı. Yağmur yağmamıştı. Ama havada bir nemlilik öylesine görülüyor, öylesine kendini belli ediyordu. Aylardır o kadar hayal ettiğim, İstanbulda başıboşluk günlerimden biri böyle başladı.

Döndüğümün aşağı yukarı haftasıydı. Gazetecinin kapının altına bıraktığı gazeteyi aldım. Okumadan baktım. Kâğıtla mürekkep kokan gazeteyi ne zaman, hangi sabah elime almışsam içimde bir rahatlık duymuşumdur. Sabahları, kâğıtla mürekkep kokan bir gazete başlıyan gün demektir de ondan. Büyük puntolarla dizilmiş başlıklara baktım. Karikatüre göz attım. Yazısını okudum ya da okumadım. Çevirdim yapraklarını, sinema ilânları gözüme çarptı. Bilmem hangi sinemada o gün, matinelere yeni bir film başlıyordu.

Oynayanlarının adını okudum. Ne kadar severim bu kadın yıldızı. Hiç bir konusu olmasa filmin, sadece bu kadın ortalıkta gezse dolaşsa, saçını alına dökse, sonra eliyle toplasa gene olur. Üstelik film de bir serüven filmi. Uyuyun uyanın, gene bıraktığımız yerden seyredin, bir şey değişmez. Evde de, daha ne olsa, misafirdim, Kahvaltıma da, traş suyumun sıcaklığına da, oyalıyacak bir kaç havadisî, dedikoduyu ilgi uyandırarak anlatmaya özeniyorlardı. Giyinirken bir türküyü, kimsenin,

ama kimsenin, bestesini yapanın bile tanıyamıyacağı bozuk bir makamla, belki de bambaşka bir makamla, belki de makamsız mırıldandım. Bir de sigara yaktım üstüne. Sokağa fırladım.

Rastgele yürüdüm. Nereye gideceğimi düşünmemiştim. Yıllarca önce, lisenin son sınıflarındayken hatırladığıma göre bir arkadaşım vardı. Evine uğrardım sokağa çıkmak, dolaşmak için kimi gün. Tam çıkmak üzereyken, annesi sorardı.

"Nereye gideceksiniz?"

"Bilmiyorum," derdim, "bakalım çıkınca düşünürüz."

"Ah" derdi, "şarklı erkeklere benziyorsunuz siz" gülerek. Sokağa çıkınca nereye gideceğimizi kararlaştırırdık.

Bu gün de kararsız, kafamda karışık anılar, bir zaman yürüdüm. Neden sonra Ankara caddesinde bir basım evindeki bir arkadaşına uğramayı kurdum. Tramvaydan Karaköy'de indim. Köprü altından geçerek, ondan öte yürüyerek gidecektim. Kadıköy iskelesi tenhaydı. Hava iyice deniz kokuyordu. Vapurlar bağlı oldukları iskelelerde sallanıyorlardı. Daha bir ötede, Sarayburnu açıklarında yığınla martı vardı.

Durdum bir an için, etrafıma bakındım. Bir vapura atlasam, kuytu bir köşesine geçip otursam, dalgaların ortasında sallanarak Adaya gitsem, sonra da gene aynı vapurla dönsem diye düşündüm. Düşündüm de hemen vazgeçtim düşüncemden. Şehir, kalabalık daha ilgi vericiydi. Ben aylardır şehrin, kalabalığın içinde bir başıma kaybolmayı kurmuştum. Şimdi pencereleri bol bir suyla yıkanan, iyice kurulan, pırıl pırıl parlatılan bu vapurlar, şu kısacık yolculuk için de olsa. ne kadar çekerse çeksin beni, dayatacağım.

Köprü üstüne çıktım. Tekrar indim. Boğaz vapurlarının iskelesinden geçtim. Bir kaç dakika önceki isteğim geçmişti. Ne deniz ne de vapurlar bir şey demez olmuştu artık. Giyim eşyası satan dükkânların vitrinlerine bakarak, bir şey almayı aklımdan geçirmeden, ama her gömleğin, kravatın karşısında uzun uzun durarak Sirkeciye geldim. Yokuştan çıktım. Saate baktım. On bir. Oysaki ben evden çıktığımda dokuz yoktu daha.

Arkadaşıma uğradım. Bir zaman ordan burdan söz ettik. Çıktık, bir

köfteciye girdik. Sonra o işine gitti, ben de Beyoğlu'na çıktım. Tünelden Galatasaray'a kadar gene her vitrinin önünde uzun uzun durarak yürüdüm. Bir kitap evine girdim. Kitapları dergileri karıştırdım. Çıktığımda saat tam iki buçuktu. Gazetede, bugün matinelerde başlayacağını okuduğum filme girdim; Perdede gördüğüm kadın düşüncemde çok daha güzel, canlandırılmak istenen serüven de hayalimde çok daha canlı olabilirdi gibi geldi bana. Arada biraz da kestirmişim. Ama bu uyku bile umduğum tadı vermedi.

Sinemadan çıktığımda cadde kalabalıktı. Aşağı yukarı, bir kaç kere yürüdüm. Sokak içinde eskiden bildiğim bir yere girdim. Bir içkili lokantaya oturdum. Oturur oturmaz içimi bir sıkıntı bastı. Kalabalık görmek istiyordum. Bir pencerenin önüne oturayım, acaip giyimli bir kadın geçsin, düşüncemi de peşinden alsın götürsün istiyordum. Bu kere cadde üstünde başka bir yere girdim. Bir bardak şarap söyledim. Sonra bir daha. Düşündüğüm gibi önümden acaip giyinişli, acaip halli bir kadın geçti. Ama düşündüğüm gibi beni peşinden alıp götürmedi.

Caddeye çıktığımda hava kararmış, ışıklar yanmıştı. Ellerim cebimde, yürüyerek eve döndüm. Yorgundum, içimde bütün günden biriken bir tortu vardı. Ağız tatsız, insanı bir tuhaf eden, her an içime bir bulanıklık verecekmiş gibi bir tortu. Aylarca kurduğum bir başıboşluk gününü, çocukluğumun, ilk gençliğimin şehrinde yaşanacak bir başıboşluk gününü yaşamış, dilediğim tadı almasını becerememiştim. İçimde bir burukluk, tanıyamadığım bir burukluk bulmuştum. Ne tuhaf, insan yaşadığı günlerden bıkıyor, bir başka türlüünü yaşamak istiyor, ondan da tad almıyor bazen .

SABAHATTİN KUDRET AKSAL

Yeni Hikayeler, 1954, S. 49-56

EV VE ÖLÜ

"Yığınla sokak gördümse de
en çok sokağımızı sevdim.
En küçük bir kuşkuya düşmeden
diyebilirim ki o sokağı bana sevdiren
komşularımızın adları oldu."

1928 yılında Beşiktaş'ta bir akaret evinde oturuyorduk. Güzdü. Birkaç gün önce Cumhuriyet Bayramı büyük şenliklerle kutlanmıştı. Evimizin önünden sabahleyin asker, gece fener alayları geçmişti. Pencereden izlemiştim. Askerlerin, o zaman tramvay caddesi dediğimiz Dolmabahçe'yi Beşiktaş'tan geçerek Ortaköy'e bağlayan ana caddede yittiğini görmüştüm. Fener alayları, Vişnezade'ye doğru çıkmışlardı.

Harf devrimi yaz sonunda uygulamaya konmuştu. İlkokulun üçüncü sınıfındaydım. Bir çocuk için sorundu bu, yazı değişmişti. Öğretmen de tatilden yararlanmak isteyerek ağır ödev yüklemişti. Bu nedenle caddelerdeki o coşkun akışa kitaplarımla defterlerimi yığdığım masayla pencere arasında mekik dokuyarak katılabılmışım. Bayram geçince alaylar, geçit törenleri durulmuş, taklar sökülüştü. Günlük yaşamımıza dönmüştük.

Evimizin odaları yüksek tavanlı, çok beyaz badanalıydı. Çıplak bir ampul bol ışık yağdırıyordu. O akşam, yine ödevlerime gömülmüştüm. Bizimkilerin bir bölümü, büyükannem, annem, küçük dayım oldukça geniş sayılabilecek odanın benden uzak bir yerine oturmuşlar, küçük seslerle konuşuyorlardı. Biraz aklım erdiğinde onları ailenin çekirdeği gibi görecektim. Siyasal deyimlerle senli benli olduğum daha uzak bir zamanda da iç kabinesi ailenin diyecektim.

Bir hayli de kalabalıktık. Üye sayısı küçümsenmeyecek bu topluluk büyükannemi, annemi, büyük dayımla küçük dayımı, yengelerimi, bir de Rumeli'den getirdikleri bir kızı, abla yerine koyduğum İffet'i ve beni içeriyordu. Büyük dayımın ailenin çekirdeğinin dışında tutulmasının nedeni geçirdiği ruhsal rahatsızlık olmalıydı, bu ruhsal rahatsızlığın da araya koyduğu yine ondan kaynaklanan şeker renk hava. Şimdi o bir suskunluk simgesi gibiydi. Oysa eskiden öyle değilmiş. O denli çok konuşmuş ki, kardeşleri: "Yeter artık ağabey, kalbin yorulacak!" derlermiş. Yengeleriminse hep yüzeyde tutulmalarına özen gösterildi. Ne de olsa, onlar gelindi. İffet bile daha içtenlikle benimsendi.

Rumeliliydi ailem, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce konukluğa gelmişler, dönememişler. O zamanın Rumeli göçmenlerinin gözlerinde mahzun fenerler yanar, sanki görünmeyen bir el akşamdan geceye sarktıkça o fenerlerin ışığını daha da kıstırdı. Tedirgin, söylesem mi söylemesem mi gibi bir edayla konuşurlardı. Şimdi de öyle konuşuyorlardı. Kulak kabartmışım:

Alacakları bir evden söz ediyorlardı, kaparo sözcüğü geçiyordu ikide bir, üç binden aşağı inmiyor; diyorlardı. Sokağın elektriği varmış, evin yokmuş. Annem: "Bağlatalım" diyordu, "Kolaylığı var, bir düğmeyi çevirmek olup olacağı, gerektiğinde yakılacak." Duruyor, sonra ekliyordu: "Alıştık da burada." Küçük dayım: "Alacağız" diye yanıtlıyordu. Demek bir ev alacak, kiradan çıkacaktık. O gece yeni evimizin nerede olduğunu sormadım. Bu değişiklikten etkilenmedim de, ödevimi bitirince yatıp uyudum.

Ertesi gün öğrendim. Bu ev İhlamur'a doğru giden Şair Nedim Caddesi'ni kesen sokaklardan birindeymiş. Ortabahçe'ye yakınmış. Ortabahçe neresiydi; bilmiyordum ki! Üç buçuk katlıymış. Buçuğunu da söylüyorlardı. Üç buçuk katlı, diyorlardı. Harap olduğunu da duydum. Boyatacaklarmış, tahiniye. Odaları tavanı filiz rengi, kapılar maun öykünmesi olacakmış. Tulumba onarılacak, sarnıç tez elden temizlettirilecekmış.

Büyükannem; "Sıçan ölüleri olmasın sarnıçta?" diye tutturmuştu. Annemin kaygısıysa benim okula nasıl gidip geleceğimdi. Yerindeydi annemin tedirginliği, şimdiki okulum oturduğumuz evin karşısında, başka bir akaret yapısındaydı. Yolu da bozukmuş yeni evin, ne arnavut kaldırımını ne de parke, koca çukurların oluştuğu toprak bir yolmuş. Kısa süre sonra yolun o halini görecektim. Yine görecektim ki arabalar dolusu

kum yığılmışlar yer yer, kesme taşlar da birkaç bölümde dağlar gibi duruyor. Anlaşılıyordu ki, yol yapılacaktı. Nitekim, yapıldı da. Şimdi, İstanbul'un bir yolunun eski halini anımsamak ne güzel!

Sonra taşındık. Nasıl taşındık, anımsamıyorum. Eziyete bağlı işler hep benim uzağımda gerçekleşti. Bildiğim şudur: Boya kokan bir evde bir gece çok rahatsız uyudum. Ertesi sabah da bozuk kaldırımlarına kum serpilmiş başka bir yoldan gittim okula, huysuzlandım. Kedilerin en sevdiğim huyu, uygarlığın başlıca koşullarından biri olan yerleşme duygusunu benimsemeleridir.

Bu hayvancıklar yeni bir eve taşındılar mı duramazlar, ne yapıp edip eski yerlerine kaçmanın bir yolunu bulurlar. Belki de bunun için, nerede bir kedi görsem durup bakmadan edemiyorum. Birkaç gün sonra da anneme: "Ne boya kokusu ne de uzak yolu okulun" diyordum, "Başka bir şey var bana dokunan bu evde."

Annemse, "Alışacağız" diye yanıtlıyordu beni. Belki de büsbütün boşuna değildi dediği, zamanla yerleşiyorduk. Eşya, iyi kötü, yerini buldu. Koltuk, kanepeler, masa, iskemle eksik de olsa bir uyumda buluştu. Ama bir evin yerleşmesi eşyanın yerli yerine oturmasından çok ötede bir olaydır, unutmamalı! Hele bizimki gibi kalabalık bir aile için bu büsbütün böyleydi. Eşyanın başımıza açtığı sorundan sonra bu sorun da çözüldü.

Büyük dayımla büyük yengemi yukarıdaki odaya kapattık. Biraz da şaka kokmalı bu sözüm, onların da kimsenin yüzünü görmek istemedikleri için bu yeğlemeyi yaptıkları, en azından, gerçeğin yarısıdır. Sadece beni istediler, sonsuz bağlı kaldılar hep. Küçük dayımla küçük yengeme karşı oda verildi. Ama söylemeye gerek yok, küçük dayım üçlü çekirdeğin bir üyesi olduğu için bahçeye bakan bizim odanın, büyükannemle annemin ve benim kaldığım odanın adamı oldu daha çok.

Arada şunu da söyleyeceğim ki üçlü çekirdek deyimi bir hayli yanlış: Çekirdeğin bir dördüncü üyesi vardı ki teyzemdi o da, kocasıyla başka bir kentte oturduğu için, iki üç ayda bir, bir haftalığına konukluğa gelirdi. O süredeki oturumların tartışmasız başkanıysa oydu. Ama yerleşmek odaların insanlara ayrılmasıyla da bitmez. Son aşama, o evin insanların hava boşluğundaki yerlerini, kıyı köşelerini bulmalarıdır. Öyle ki, boş bir koltuk sürekli oturanını anımsattığı zaman yerleşme tümleşmiş olacaktır. Bu anlamda da yerleşmiştik, yine de eğreti bir yerleşmeydi bu, oturması için bir sallantıyı bekliyordu.

Coğrafyayı tanımak istedim, önce İffet'in yerleştiği çatı katından başladım işe, az basık tavanıyla iki küçük odayla kocaman bir sofayı, bir de iki terası içeren o saydam boşluk bugünkü çatı katlarıyla oranlansa tam kat yerine geçerdi. Evin alınacağı günlerde sözü geçen buçuk kat bu kat mıydı, yoksa aşağıda izbeyi, mutfak, bir yemek odasını kapsayan kat mı? Bugün de bilmiyorum. Limonla oyulmuş duru sarı tahtalar yaz boyunca emdikleri güneşin kokusunu koktular.

Sokağı tanıdım sonra, Ortabahçe'nin ara yollarını, çıkmazlarını, Davut'un bostanının kıyılarını, biraz daha açılsam İhlamur'un kokulu deresine varacaktım. Öbür yönde boğuk sokakları Şenlikdede'nin, sarhoşlar gibi dik duramayan evler, akmayan çeşmeler, bir semti, başka bir dünyayı ayırır gibi ayıran kış yaz sarmaşıkla kaplı çok dik, yüksek duvarı Valdeçeşme'sinin, bıçkınları, külhanları, yeni, bir değişik sınırdı.

Yığınla sokak gördümse de en çok sokağımızı sevdim. En küçük bir kuşkuya düşmeden diyebilirim ki o sokağı bana sevdiren komşularımızın adları oldu. Şimdi adlarını sayacağım insanlarla sarılmıştı o ev ve o adlarla simgesel bir iletişim içinde olduğu su götürmez bir gerçektir. Bir üçgendi ki bu, usa sığmaz bir büyü yaratmasın, olanaksızdı.

Sadece adlar mı, o adların ardına çekilmiş insanlar da öyleydi. Adlarla sahipleri arasında bunca koşutluk daha görmedim. Ortaöğretim kurumlarımızdan birinde saygın bir öğretmen olan o zarif Esrar Bey yaşamı boyunca gün kavuşmadan anası Elmas Hanım'ın gölgesine koşturdu, bir gün de bu kaba dünyaya dayanamayarak kendini yüklükte vurdu.

Üçgeni öbür ucunda oturan Seyide Hanım'ın oğlu dik kolalı yakalı, Avrupa malı ipek kravattı, rölöve şapkalı, hiç gülmeyen, melek yüzlü Şehsuvar Bey Cumhuriyet'in ilk bankalarının alçakgönüllü bir şubesinde küçük bir memurdu. Rugan iskarpinlerine toz düşürmemek için arnavut kaldırımli sokağımızda taştan taş basarak yürürdü. Kazara sokakta bir gün ona bir İngiliz rastlasa "Lordum!" diye selamlayıp o geçinceye dek kaldırımın bir ucunda duracağı kuşkusuzdu. Karşı komşumuz Pesend Hanım düş müydü gerçek mi, kestiremezsiniz!

Güz ortalığa bıraktığı ufak tefek kokularını da toplayıp gitti. Boğaz'dan Beşiktaş'ın içlerine doğru üfürdüğü tuz kokusu duyulmaz oldu. 1929 kışı bizim eve yerleştiğimizden daha kısa sürede haftalarca kalkmamak üzere İstanbul'a yerleşti. Karın sokak kapımızı eşikten başlayarak üçte

ikisine dek kapladığı günler oldu. Kâğıtlı camlarımız, kapılara astığımız cicimler kâr etmedi. Sobayı günde beş kez yakmaya başladık. Okullar aralıklı sürelerle tatile girdiler. Eve kapanmak zorunda kaldım. O günlerde bu yeni eve kendimi yabancı saydığımı bir kez daha gördüm. Bu bende başlayıp bende biten bir duygu değildi. Onların da yüzlerinde süregiden yadsımayı görüp ezikliğe düştüm. Belli etmemeye çalışıyordum.

O günlerin çoğunu büyük dayımın odasında geçirdim. "Oku!" diyordu bana, "Romanını oku!" Cebimden, dürülmüş kâğıtlarımı çıkarıp saçma sapan yazılarımı okuyordum. "Bak" diyordu, "Çok düzenli senin yazıların. Şaşırtmıyor insanı. O adam var ya, arabaya en yakın kapıdan girmemeli, atların önünden dolaşıp öbür kapıdan girsin. Yazı dolambaçlı olmalı biraz." Susuyor, küçük dayımı kastederek: "Aşağıdaki bu kadarını da yazamaz" diye ekliyordu.

Dakikalar geçiyordu, karşılıklı bakışıyorduk. Kapının iki yanındaki iki yüklüğün arası boşluktu. "Bir gün buraya perde gerip karagöz oynatacağım" diyordum. "Oynat ya!" diyordu, "Neden oynatmayasın?" Büyük yengem namazını kesip selam veriyor, bana gülümsüyordu. "Ah" diyordu büyük dayım sonra, "Sen on beş yaşına gelene dek ben ölmeyeyim, başka bir şey istemem. Sana öğreteceğim o denli çok şey var ki!" "Ne?" diye soruyordum. "Çok," diyordu, "Kelam, nücum, fıkıh!" Pek meraklı bir hattatın yine o denli özenli yazısıyla defterler doldurmuştu. Karşıdaki çekmecenin gözlerinde duran o defterleri biliyordum.

Kar üstüne kar yağıyordu. Korkunç sıkılıyordum. Anneme: "O evde olsaydık böyle sıkılmazdım" dedim. Annem benden birkaç yaş büyük bir akraba çocuğunu yatıya çağırdı. Ona bayılırdım. Martin biriydi. Sırtına binip odada tur attırdım. "Bugün ilkyaz, martin biri, kar kesilecek, yağmayacak artık!" diye bağırıp durdum.

Güneş göründü görünmedi, hemen buluta çekildi. Kar da bir kez daha olanca hızıyla bastırdı, martin onundan sonra tavsadı ancak; ayın sonuna doğru İstanbul tümüyle temizlendi. Arsalardan salınmış pek uzun ipli uçurtmalar göründü gökyüzünde, kalabalıklar sokakları doldurdu. İlkyaz biraz yaşlanınca çekilmez olur, ekşimiş peynir kokar, o yıl da öyle oldu. Dört gözle gerçek yazı bekledim. Gelmekte gecikmedi.

Haziran başlarında havalar oturmuştu. Akşamları hava rüzgârlıysa, bir de lodos eserse, çarşıdan kopan satıcı sesleri Beşiktaş içlerine yansır,

orada dağılırdı. Güzün olduğu gibi yine öyleydi. Nereden gelmişse gelmiş, karışımı, ayırt edilmez, çiçek kokuları ara sokaklara dek sokulmuştu. Düşünün bir kez, o güneş görmez, ağaçsız, bitkisiz sokaklarda birkaç akşam ateşböceği gördüm. Kısa süre sonra teyzem eniştemle gelip beni aldı, evine götürdü. Yazı başka ilde geçirdim.

Eylül sonunda, okulların açılmasından bir gün önce döndük. Ev bana dayanılmaz kerte değişik, soğuk ve mahzun göründü. Sanki küçük güz yonuları her odanın ortasına bağdaş kurmuştu. Büyükanнемin başında çatkı, annemin yüzü o, ama o değil, küçük dayım konuşmuyor. Bir göçmen suskunluğu vardı onlarda, bu suskunlukları onu da aşmıştı. Ampul o denli parlamıyor, filiz rengine boyanmış tavanın rengi biraz atmış mı ne, maun öykünmesi kapılar karanlık.

Bir fiskostur gidiyor. Tadı tuzu kaçmış bir yemekten sonra önde büyükanнем, arkasında teyzem, onun da arkasında küçük dayım yukarıya çıktılar. Çok şaşırdım. Annem benimle kalmıştı, yüzüne baktım. "Büyük dayın biraz rahatsız da," dedi. "Barıştılar mı? Konuşuluyor mu?" diye sordum. Gözleri nemli: "Evet" dedi. "Ben de gideceğim" diye davrandım. "Sen gitme!" dedi. Ne şaşırtıcı! Yalnız benim girebildiğim odaya şimdi ben sokulmuyordum. Çok kalmadılar; indiler aşağıya, yine aynı sırayla odaya girdiler.

Çekirdek üçgen, bu kez teyzemle birlikte dörtgen olarak toplandı. Küçük seslerle konuştular yine, bu kez huylarından da öte bir tutumla, kararlılıkla, bana duyurmamak amacıyla böyle konuştukları çok belliydi. Başkan teyzemdi kuşkusuz, büyük yetenekle oturumu yönetiyordu. Ünlü bir deyimini duydum:

"Ben beğenmedim?" diyordu. Ne çok kullanırdı bu sözü, hangi hastayı görse, "Ben beğenmedim" derdi, çok geçmeden ölürdü o da. Teyzemin ağzından bu tümceyi bu akşam duymak beni çökertti. Başkası olsa neler yapmazdım. "Büyük bir doktor getirmek gerekiyor" diye sürdürdü konuşmasını, karar da öyle bağlandı.

Ertesi günü okuldan döndüğümde isteğimi yineledim: "Ben yukarıya çıkacağım." Annem, yine "Hayır!" dedi. Ben de: "Hayır" dedim. "Çıkacağım." Teyzem: "Çıksın" dedi, "Ama girmesin, kapıdan baksın." Annem boynunu büktü, ben de bu anlaşılmaya uydum. Birlikte çıktık. Annem kapıyı açtı, büyük yengem koşup beni öptü. Büyük bir yatak gördüm odanın ortasında, ondan da büyük bir yorgan, başka bir şey

görmemiştim.

Büyük dayım o denli küçülmüş müydü ki göze görünmez olmuştu? Şaşkın, onulmaz bir yıkımla aşağıya indim. O akşam büyük doktor da geldi. Küçük dayım bir taksiyle gidip almıştı onu, şimdi elinde çantasıyla kapıdan giriyordu. Hastayı gördükten sonra hasta sahibiyle kısa konuştu, azıcık umudu da birlikte götürdü.

O geceyi izleyen günlerde birkaç akrabamız geldi, hastayı gördükten sonra bizimkilerle aralarında kısa konuşmalar oldu, annemle teyzem:

"Umudumuzu tümünden yitirdik" dediklerinde onlar gözlerini duvarlara saklayarak: "Nasıl söz o? Dağlara taşlara!" diye karşılık veriyorlardı. Bu son doktorun gelmesinden sonra umut yitince evin içinde daha doğal rüzgârlar esti, esebildiğince. En dayanıklı görüneni de büyükannem oldu. Yaşlıların bu türden yıkımlara gençlere göre bağışık olduklarını bilmiyordum o zamanlar, çok şaşırmıştım.

Birkaç hafta hızla geçti. Bir gün okuldan döndüğümde o gece benim bir akraba evinde kalmam gerektiği söylendi bana, bir sokak ötedeki dört erkek kardeşin de arkadaşım olduğu bir eve gönderildim. Onlardan biri de o karlı kışta sırtına binerek ilk yazı kutladığım çocuktu. Beni oyalamaya çalıştılar. Geç vakit yağmur yağdı, üşüdüğümü söyledim. Sac sobayı yaktılar, çok hoşuma gitti. Ertesi günü okul dönüşü yine o eve geldim. Birkaç saat sonra evden haber geldi, beni çağırıyorlardı.

Gittim. Taşlıkta, aşağı katın merdivenlerini ayıran camlı kapının önünde teyzemi gördüm. "Öldü mü?" diye sordum. "Evet" dedi. Ölmüş, gömülmüştü bile. Kapıya tutunarak: "Niçin öldü? Ben onu çok seviyordum" diye ağladım. Bütün odalar taşarcasına kalabalıktı. Hiç kimsenin yüzüne bakmadım. Gözlerim tavana, duvarlara, kapılara takılı kaldı. Evden ölü çıkınca ev biraz daha bizim olmuştu.

SABAHATTİN KUDRET AKSAL

Öykülerde İstanbul, S. 185-193

SEZAI BEYEFENDİ

Kahve sakın, rahat, bütün bir günün uğultularının dibe çöktüğü, şehirden günlerce uzakta bir ülkedir. Dipdeki ocakta ılık bir su buharını tütürerek bir semaverin kaynadığını bilmek bir akşam saatinde size ne der, bilmem? Bana çoğu kere yeter. Camın önüne oturur, caddeye bakarım. Bir güz akşamıdır. Vitrinlerden taşan ışıklardan, gökyüzü yıldızlı da olsa göremem, ama yıldızsız olduğunu bilirim.

Yağmur ha yağdı, ha yağacak. Bunu biraz da o gün, günlük güneşlik başlayan sabaha güvenip de sokağa ceketle çıkan erkeklerle, tayyörlü kadınların acele yürümelerinden anlarım. Anasından babasından habersiz gittiği ilk gizli sinemasından koşar adımlarla evine dönen on üç on dört yaşlarındaki çocuk, sevdiğiyle bir pastahanenin en dipteki masasında saatlerce el ele oturduğu, üstelik bir kere daha evlenme vaadi aldığı için yüreği hiç olmazsa bir kaç günlüğüne rahat genç kız, akşam çayını içtiği yerde kimin kimden boşanacağını, sonra da kime varacağını öğrendiği için dünyalar onun, emekli konsolosun karısı geçerken elini hafifçe omuzuma dokundurur, kulağıma eğilir.

"Arzu buyrulur mu beyefendi" der.

Kıramam. Ne kadar canım istemezse istemesin, kalkar iki arkadaşının daha beklediği biraz gerideki briç masasına otururum. "Ne demek? Estagfurullah. Memnuniyetle" diye bir şeyler de mırıldanırım. Belki de şunun için. Bir oyun için dördüncü arayanın ne yapıp edip isteğine ulaşacağını bilirim. Oyun oynamıya karar vermiş, üç kişi koca kahvede bir dördüncü arasın da bulamasın, buldukları isteksizse kandıramasın, bu olmaz. Dördüncü arıyan adam kadar sevimli görünmeyi kimse beceremez. Sevimli görünmenin para etmediğini anlarsa daha başka duygularını da kurcalar insanın. Acındırır, umutlandırır. Olmadı mı

koltuklar. Yapmıyacağı şey yoktur. Sonuç değişmiyecek olduktan sonra ne diye nazlanmalı?

Sezai beyefendideyse bu iş sanat haline gelmiştir. Daha tanışmadığımız sıralarda uzaktan, gözüne kestirdiğini, iki dakikada ağzından girip burnundan çıkarak oyuna oturttuğunu görür, bir yazıhane açsa, eksik karelere dördüncü bulmak işini yapsa kısa zamanda hem dünyanın parasını kazanır, hem de bir mesleğin kurucusu olmak ününü, diye düşünürdüm. Briç bilmiyeni brice, pokere yemin etmiş pokere, bezikin adım duymıyanı şuvete oturtacağından kuşku yoktur. Bu yolda olağanüstü nice başarısını gözlerimle gördüm.

Bir kahvenin ocakçısı, garsonu olmazsa o kahve, kahve olur mu? İşte gene tıpkı bunlar gibi her kahvenin bir iki, sabah dokuz sularında girip de, iskemlelerin masaların küme küme toplanıp yerlerin sulandığı, ocağın söndürüldüğü, ışıkların azaltıldığı saatlerde çıkan gediklileri vardır ki onlarsız da kahve olmaz. Sezai beyefendi bunlardandır. Kimdir?

Şimdi bir iş yapmadığı herkesçe bilinen bir şey. Ama daha önceleri ne iş tutmuş, hangi memuriyette bulunmuştur? Bir eski zaman katibi haline bakılırsa, emekliye ayrılmış bir tapu kalem amiri, mal müdürü, bilmem nerenin şube şefi gibi bir şeylere benzer. Benzerse de ne kimse benzetmiş, ne de sormuştur. Sezai beyefendilik ona yetmiştir. Bu beyefendi deyiminde biraz alay, biraz da küçümseme yok değildir. Olur mu diyeceksiniz, olur; sevgiyle, saygıyla karışık bir alay, bir küçümseme. Katıksız herkese beyefendi diye seslendiği için beyefendi deyimi adından ayrılmaz.

Kısacık boylu, çelimsizdir. Altmış beşe yakın gösterir. Vardır da. Bakın, size birbirinin eşi olan günlerinin birinden söz açayım.

Sabahları en geç dokuzda kahvededir. Kıssa siyaha yakın koyu, yazsa açık gri elbisesi üstünde, sol kaşının üstüne hafifçe eğdiği şapkasını çıkarmadan caddeye bakan masalardan birine ilişir. İlişir ilişmez de garsonun boşta olan gazeteleri masasının üstüne bıraktığını görür, "Okkalı; orta olacak" diye bağırdığını duyarsınız. Kahve geldi mi, babadan kalma tel gümüş tabakadan bir sigara çekilir, yakılır. Ceketinin küçük cebinden yakın gözlüğünü de burnuna oturtunca, artık dünya meseleleriyle başbaşadır. Kimse rahatsız etmemeli.

Saat onbire kadar bir dışişleri uzmanı titizliğiyle havadisleri

değerlendirecek, bir maliyeci gibi borsa altın iniş çıkışlarını inceliyecek, genç bir bilim adamına taş çıkartacak bir bilgiçlikle yeni buluşlar karşısında dudak bükecektir.

Yorulur da çalışmalarına ara vermek isterse gazetenin edebi aşk, macera romanına göz atar, ya da kurşun kalemini diliyle hafifçe ıslattıktan sonra çapraz kelimeler bulmacasını çözmeye koyulur. Gazeteleri tükettikten sonra bomcular gelmişse bom masasındadır, gelmemişlerse tavla için müşterisi her zaman hazır.

Yarımla iki arasında - oyunun bitişine bağlı - öğle yemeğini civardaki küçük lokantalardan birinde yedikten sonra gene kahvededir. Bir saati aşmıyan, arada bir caddede dolaşmaları bir yana geç saatlere kadar ya bir şeyler araştırarak caddeye bakacak, ya da bir oyun masasında öyle pek bu işe aldırılmazmış görünse de kılı kırk yarararak hesapların en incisini yapacaktır.

Kepenkler inerken üç beş dakikalık bir yolu ağır ağır yürüyerek evine gidecek; anahtarıyla kapısını açıp ışığını yakacak. Sezai beyefendinin de ışığını yakarak, şehrin binlerce ışığına katıldığı bu yer içiçe iki küçük odadır. Eşyaları eski, tozlu, karanlıktır. Karısının evlendikleri zaman getirdiği şeyler olmalı. Ama ona bütün bu hahların, koltukların, perdelerin yaşamasına sadece iki yıl için katılmış bir genç kadını hatırlattığını sanmıyorum. Bir ölümle sona eren, iki de kız çocuğu getirmiş olan bu evliliği, bir tarihten önceki çağ kadar eski bir o kadar da bulutludur. Bir kere olsun o yıllardan söz açtığını duymadımsa da söze çok kere şöyle girmiştir:

"Refikanın vefatını müteakip.."

Kızları da iki ayrı taşra şehrinde evli. Mektupları, ayda yılda bir kahveye gelir. Bir oyun sırasında garson eline sıkıştırırsa sakın, akşam evinde okumak üzere cebine koyar.

Kahve oyunlarının her çeşidine meraklı olduğu kadar at yarışlarına da hastasıdır. Koşular başladı mı gazeteye ilgisi azalır, oyuna boş verir. Bütün gün elinde program tahminler peşindedir. Bu tahminleri de türlü yönlerden yürütür. At sahiplerinin o haftaki düşüncelerini, cokeylerin niyetlerini, atların sağlık durumlarını hesaplar.

İşini de büsbütün talihe bırakmaz. At sahiplerine kadar uzanamamışsa

da cokeylerle ahbaplıklar kurmuş, olacakları sezinlemek istemiş, onlara küçük lokantasında hesapta kılı kırk yararcasına yemekler yedirmiş, becerebildiği zamanlar kadınlar tanıştırmış, ama hemen her yarışta kulağına fısıldanan tahminler yanlış çıkmış, aldatılmış, hayal kırıklığına uğramıştır.

Bir pazartesi sabahı asık yüzünden bir gün önce olup bitenleri sezer, sorarım:

"Beyefendi" derim. "Dün nasıldık?"

"Ah efendim" der, "neşeli finalde tökezlemeseydi!"

"Yazık." derim.

"Ama bu hafta" der. "Bu hafta, bir programla giriyorum ki bütün verdiklerimi alacağımı."

Hemen iskemlesinden kalkar, yanıma gelir, kağıdı kalemi çıkarır, bitmez tükenmez açıklamalara girer. Başka şehirlerde yapılan yarışlarda da durum aynı. Gene o yanılmalar, aldatılmalar, hayal kırıklıkları. Ne var ki İstanbulda olmıyan yarışlarda işler mektupla, telgrafla, telefonla düzenlenir; daha doğrusu düzenlendiğini sanır. Ankara'da, İzmir'de, yarışlar mı var, haftanın ilk günleri pek orali olmaz, bildiğimiz adamdır. Ama Perşembe günü yerinde duramaz sabırsızlığından, mektup bekler. Bilmem hangi cokeyden mektupla bir yarış programı gelecektir. Aynı havadis cuma günü telgrafla, cumartesi de telefonla tekrarlanacaktır. Sonuç gene değişmiyecek. Gene kaybedecek. Olsun. Ne çıkar kaybetse de?

Gelen o mektuplar, telgraflar, telefonlar yaşamasını daha bir değerlendirmez mi? Yarışlarda oynıyan bunca kişiden onu ayırmaz mı? Başkaları gözü kapalı, ya bilgisine, ya talihine güvenerek oynarken o dakikası dakikasına oradaki havadan, konuşulanlardan, düşünülenlerden bilgi ediniyor ya. Pazar günü öğleden sonra yarış başlıyana kadar herkes enayi, o akıllıdır. Sonrasının varsın önemi olmasın.

Sonra, bir hafta da verilen haberlerin tutmıyacağını kim bilebilir? Belki de haberlerin tutmamasının, böyle her hafta üst üste atlamasının nedeni son dakikada havanın değişivermesidir. Havanın değişmiyeceği bir gün de olacak. İşte o gün, kaybedenlerin hepsine için için gülecek.

Yukardan beri yaşı bir oyun meraklısını, bir kumarbazı, hem de bütün bu işleri hilesiz düşünemiyen bir kişiyi anlattığımı sanırsanız aldanırsınız. Sezai beyefendi bir hayal, bir umut adamıdır. Hiçbir şey onun için bitmez, herşey yeniden başlar. Kağıt oyunlarında da, at yarışlarında da, aradığı, bir dakika sonrasında bir şeyler bekliyebilmektir.

Bir gün, caddeye dalmış, kimbilir kimi özlüyordum. Birden omuzuma dokundu. Sarsıldım. "Bir dakikanızı rica edebilir miyim?" dedi.

"Esrağfurullah. Rica ederim beyefendi." dedim.

On altı yaşlarında var yok, bir yabancı okul forması giymiş, kitaplariyle defterlerini iki kolunu kavuşturarak göğsünde tutmuş, bir arkadaşıyla geze eğlene yürüyen bir kızı gösterdi. Gözleriyle bir zaman kovaladıktan sonra, söylesem mi söylemesem mi gibi düşünceli, sonunda da dayanamıyarak baklayı ağzından çıkarıverdi: "Seviyorum efendim" dedi.

"Seviyor musunuz?" diye mırıldanıvermişim dalgın.

"Hem de nasıl? Hem de nasıl? Uyanır uyanmaz aklımda o. Bütün gün çıkmıyor. Bomda, briçte, tavlada, yarış programı yaparken bile onu düşünüyorum."

Dalmış, gitmişti. Güvenle shyliyebilirim, bir akşam üstü kızın evine gittiğini, babasından istediğini, ne demek efendim sizden iyisini mi bulacağız karşılığını aldığını, tellâlla evler gezip evler beğenmediğini, sonunda birini gözüne kestirip çekişe çekişe pazarlıklar yaptığını, döşediğini dayadığını kuruyor, kendisini koltuğa gömülmüş, on altılık karısının elinde tepsi kahve getirirken görüyordu. Belki de şu anda, hemen şu anda kafasında bir genç kadının türlü isteğini karşılayabilecek, gelirini on beş yirmi kere arttıran işler kurmuş, tezgâhlar çalıştırmış, dükkânlar açmış, kamyonları kasabalardan şehirlere doğru sürmüş, esham almış esham satmıştı.

Bu kere ben onu uyandırdım uykusundan: "Düşüncelerinizi açabildiniz mi kendisine?" diye sordum.

"Ne gezer?" diye karşılık verdi. "Ben onu seviyorum ama o beni bilmiyor bile. Bir aydır her sabah evinden okuluna kadar arkasından gidiyorum. Tabii sezdirmemiye çalışıyorum. Çok dikkat ediyorum, çok."

İyice deşmek istedim: "Hep böyle mi devam edeceksiniz?" dedim.

"Rica ederim." dedi. "Her halde bendenizi bu kadar teşebbüsten mahrum görmek istemezsiniz?"

"Bir aydır durumunuzda bir gelişme olmadığını söylüyorsunuz. Ne olacağını merak ettim doğrusu."

Biraz canı sıkılmış gibi, umutsuz görünen, ama onu tanıyanın umutlarla dolu olduğunu hemen anlıyacağı bir karşılık verdi:

"Ne olacağı var mı efendim, ne olacağı var mı? Yarın ne olacağını biliyor muyuz?"

Sezai beyefendinin hakkı vardı. Ne olacağını bilmediği yarınlardan birinde kahvede görünmedi. Bir boşluk, başka günlere benzemiyen bir başkalık duyduk ama, o gün için içimize çöken bu yadırgama duygusunun onun yokluğundan doğduğunu anlamadık. Kafasında bir briç masası, güvendiği cokey dostları, lacivert okul elbiseli çocukluktan çıkmış çıkmamış bir kız; altmış beşlik yüreğinde bir genç adamın, hayır bir delikanlının heyecanları göğsünde gittikçe artan üç beş dakikalık bir sıkışmadan sonra dünyadan çekti, gitti.

Cenazesinde oyun arkadaşları, cokey dostları, bir iki komşusu, bulundu. Gömülürken bir an için o ezici sessizlikte okul elbisesi, siyah çorapları ayakkapları, renksiz yüzüyle çok genç bir kızı da görür gibi oldum. Herşey güzel, herşey iyiydi.. Rahmetliye yakışan bir biçimdeydi. Ama (ev sahibinden telgraf alır almaz) son dakikada uzaktan cenazeye yetişen, altın köstekli, ellerinde tesbih, taşra esnafı halli ellilik damatlarına ne demeli? Geçen bunca yılın yenilgiye uğratamadığı bu yaşlı genci, sadece orada bulunuşlariyle, bir anda ihtiyarlatıverdiler.

SABAHATTİN KUDRET AKSAL

Yeni Hikayeler, 1956, S. 37-42

BABAMIN İKİNCİ EVİ

Mutfağında kızarmış ördek, suyuna bulgur ve irmik helvası hazırlanmış köy evine niçin gittiğimizi o gün bilmiyordum. Bugün dertli ve kimsesiz, otelin penceresinden geçen tramvaylara bakarken, niçin bu köy evine bir akşamüstü sessiz sedasız, bekleniyormuşuz gibi indiğimizin sebebini söylemeyeceğim.

Akşam ezanı daha öbür köyde okunmuştu. Atlarımıza biraz su vermiştik. Babam, şehirden çıkalıberi somurtmuştu. Bir taraftan bulutlu gök, diğer taraftan yolun tozları ve hendekleri sinirlerini adamakıllı germiş olacaktı. Bir kelime söylesem belki geriye dönecektik. Kazanın sessiz, köpek sesleri dolu sokaklarını tekrar dört nala geçeceğiz, atlar ahırlara bağlanacak, o belediye kıraathanesine, ben odama kapanacağım.

İyisimi, ses çıkarmamak hayırlıydı. Ben de somurttum. Yalnız bir iki defa dalgınlığımdan atım sürçtü: Babamın kirpiklerinin rüzgarlandığına dikkat edebildim. Gözlerini çevirmedi bile. Çünkü ekseriya bu gibi hallerde göz göze geldiğimiz zaman kendini tutamaz, suni bir alaycı gülümseme ile dudaklarını kenetlerdi. Kendi atı hiç sürçmezdi. Dediğim köy evine vardığımız zaman atlarımızı ufak, oya gibi bir köy çocuğu aldı. Kasketinin kenarına sokulmuş karanfile baktığımı sandığı için çiçeği bana verdi.

Halbuki ben onun, ıslak saman rengi gözlerine, yüzünün aynı renkteki derisine bakmıştım. Kim bilir karanfili bana, belki de onları veremeyeceği için vermişti. Bu arada babam arkasını dönmüştü. Verilen çiçeği önce kokladım. Sonra, kasketimle kulağımın arasına yerleştirirken babamı bana bakar buldum. Gülmedi. Ciddi de değildi. Yüzü ifadesiz, mümkün olduğu kadar saçma ve sakindi. Kızardım sanırım. Bir hint horozuna gözlerimi dikmiştim. Kırmızı ve tüysüz boynuyla bu yarı

karanlıkta ne kadar cüsseli, iri şeydi. Ne kuvvetli olsa gerekti.

Babam, "hadi sersem," diye mırıldandı.

Biz evden içeri girerken; çocuk etrafımızda ağır ağır atları gezdiriyordu.

Köy evinin içine ayak basar basmaz elbette, bir saman ve hafif tezek kokusu duyulur. Biraz daha yaklaşıncaya yayıkların bulunduğu yerden eskimiş bir ayran kokusu da burnumuza çarpacaktır. Dört beş ayak merdiven çıktık. Tahtaboş, muallim kürsüsüne, daha doğrusu millet bayramlarında uluorta söz söyleyen hatipler için yapılmış kürsülere benzeyen bir yerde, bir kadın namaz kılıyordu. Babam bu kürsünün beşinci ayağında, ben üçüncüsünde bir müddet bekledik.

Ayakkabılarımızı ev kapısının dışına bıraktığımız için yün çoraplarımız evin içinde ufacık bir gürültü bile yapmamış olacağını tahmin ediyorum. Öyle ki kadın, son rekâtı bitirip selam verirken bizi görüverecek; bu yarı karanlıkta, babamın zaten heyulai hali gölgelerle büyüdüğü, esatirleştiği için çılgık çılgına köyü ayaklandıracak sanmıştım. Hiç de böyle olmadı. Kadının sağ tarafında olduğumuz için ilk selam verişinde bizi gördü. Ben evvela ihtiyar kadının dudaklarına baktım. Sakin kıpırdaşırlarken gözlerini gördüm. Bu arada çıkık şakak kemiklerini farkedebildim. Başımı öbür tarafa çevirirken kalbimden de bir muhabbet gelip geçiverdi; rüzgar gibi esiverdi. Başörtüsünü koklayabilseydim, dedim. Beyaz tülbentlendi. Nineminki gibi. Bu sefer ana, şefkat dolu başını tekrar bize çevirdi. Karşı tarafta başka bir kapıyı aynı müşfik başla işaret ederek:

"Ömer Ağa," dedi. "Fatma içeride, girsenize. "

Babam: "Gireriz, dedi. Sen nasılsın? İyisin ya nine. " Kadın başını salladı, biz karşı odaya yollandık.

Orada genç bir kadın vardı. Akşama karşı türkü söylüyordu. Biz girince ayağa kalktı, gülümsedi.

Odanın içini köhnemiş bir meyve kokusu sarmıştı. Yerdeki Kocaeli kilimi ıslak bir kırmızı renkle, gaz lambasının altında, acayip bir reçel gibi kaynıyordu. Bu esrarengiz seyahat, beni tecessüsten tecessüse attığı için her şeye dikkat etmeye çalışırken, babam, birdenbire bana döndü. Daha genç kadının selamını bile iade etmeden:

"Hadi oğul, git," dedi. "Emin'e yardım et. Atları işetmeden ahıra sokmayın ha..."

Atlar işemişler, ahıra girmişlerdi. Önlerine kuru ot yığılmıştı. Ahırın eşiğine de Emin oturmuştu. Elinde çakı, bir dal soyuyordu. Yanıbaşına oturdum. Yüzüme bakmadı. Elindeki sopayı bana söyleyecek bir söz bulmak için, sinirli sinirli çakısıyla kertiklediğini farkediyordum. Gözüm, elindeki dalda...

"Ne dalı o?" dedim.

Bir müddet cevap vermedi. Elini kesmişti. Bir kedi dili kadar keskin, sivri, pembe diliyle parmağını uzun zaman yaladı. Sonra kızcık renkli dudaklarının arasından:

"Kızıcık," dedi.

Konuşmadık. Bu taze, su kenarında yaz sıcağı kadar ılık çocuk, bana gösterdiği ilk aşınalıktan çoktan pişman olmuşa benzer gibiydi. Evden kalınca bir kadın sesi bizi çağırdı. Kızarmış ördek, suyuna bulgur ve irmik helvası yedik. Sofra tahtadan bir yer sofrasıydı. Peşkirler, kalın bezdendi. Tahta kaşıklar vardı. Babama ve bana çatal da koymuşlardı.

Geçenlerde, ay ışığında mısır tarlasında domuzlarla acayip, korkunç bir saklambaç oynanmıştı. Emin kadar bir çocuğı, domuz göbeğinden ikiye biçivermişti. İhtiyar kadın bu hikayeyi ağır ağır,uzun uzun anlattı. Vakanın kimlerin tarlasında geçtiğini, çocuğun kim olduğunu, avcılarını birer birer anıyordu. Babam, hepsini tanıdığını anlatan bir yüz takınmıştı.

Emin hep bana bakıyordu. Biz üç erkek ve bir ihtiyar kadın yemek yiyorduk. Genç kadın hizmet ediyordu.Yalnız avuçlarındaki kınayı, sahanları sofraya koyarken görebiliyordum. Yemeğı ihtiyarın namaz kıldığı yerde yedik. Yemekten sonra evin üst katında ocaklı bir odaya çıktık. Emin ocağı yaktı. Bir siyah koyun pöstekisinin üzerine diz çöktü. Bir müddet sonra da boylu boyunca oraya uzanıverdi. Boyu koyun pöstekisini ancak aşıyordu.

İhtiyar kadın da minder üzerinde uyuklamaktaydı. Ben onun yanıbaşındaydım. Elim elindeydi. Uyku sârî bir hastalık gibi bu elden bana geçiyor, gözlerim kapanıyordu. Elimi ihtiyar kadının kuzu, mazlum

elinden kurtardım. Biraz uzağa, Emin'in pöstekisine doğru uzattım.

Bu sırada babamla genç kadın sedirin üzerindeydiler. Babamın cigarası, esrarengiz ışıklar ve dumanlarla alevleniyordu. Düğünlerden, genç kızlardan, delikanlılardan bahsediyorlardı. Emin'in yüzünde ocaktan kor olmuş dökülen bir odunun çıtırtısı çiçeklendi. Uyudum.

Uyandırıldığım zaman tanyeri ağarıyordu. Kasabaya, babamın içgüveysi girdiği zengin evine doğru yol alırken, taze manda sütünün kokusu sıcak buharı, hâlâ sabah sisiyle ürpermiş, yüzümün üstünde, hâlâ ihtiyar kadının dudakları alnımda, hâlâ kardeşim Emin'in kalın parmakları parmaklarımın içinde sabittiler.

Bu hissi uzun müddet, alaminüt fotoğrafçıların çıkarttığı kartlar gibi muhafaza ettim. Sonra sarardılar, belirsizleştiler.

Varlık, (43), 15 Nisan 1935
Kurun, 10 Nisan 1936

SAİT FAİK ABASIYANIK

Bütün Eserleri, Y.K.Y. S. 45-48

BİR KAYA PARÇASI GİBİ

Barba Vasili, sandalın kışındaki koltuğu suya bıraktı. Gözü ipte, küreklere asıldı. On dakika sonra arkamızdaki adayı da göremez olduk. Sis gitgide bastırıyordu. Uzaktan uzağa vapur sesleri, sağımızdan mı gelir, solumuzdan mı? Yakınlarda, pek yakınımızda bir hışırtı da duyar gibi olduk. Hiç bir şey göremedik ama. Bir vapur sanki burnumuzda gibi acı acı öttü.

- Geri mi dönsek Vasili, dedim

- Geri dönemeyiz artık, dedi. Şaşırmırsın büsbütün. Sen denizdeki ipe göz kulak ol, sağa sola oynamasın. On dakikaya kalmaz karşı adadayız.

İçimi sevinçle bir korku sarmıştı. Yolunu şaşırmış bir vapur bindirebilirdi. Yakınlardan pat pat sesi gelen bir motor bizi alabora edebilirdi. Bağırsak üç metreden bizi bir gören olmazdı. Ses sağdan mı, soldan mı, yandan mı gelir fark etmazlerdi bile.

Halâ bizim adadan bir çocuğun haykırışı duyuluyordu. İnce bir kadın sesi de, sesin içinden bir şeyler alarak, kulağımızın dibinde anlaşılmaz şeyler mırıldanıyordu.

- Vasili, dedim, bir şey göremez oldum.

- Fena bastırdı, dedi.

- Ne yapacağız?

Küçük mavi gözleri üç günlük parlak beyaz sakalı arasında ışıldadı.

Kırmızı yanaklarında bir gülümseme, bir şaşırma, bir alay elması parladı.

- Ne yapacağız?.. Gidiyoruz ya işte!

- Ama bir şey görmüyoruz ki.

- İpi görüyor musun sen, ona bak. Ben onu da görmüyorum.

- Görüyorum.

- Dikkat et sağa sola oynamasın. Onu da göremezsen işte o zaman halimiz duman!

- O zaman ne oluruz?

- Ne oluruz? diye kendi kendine sorar gibi oldu. Sonra, hiç! diye cevap verdi. Ne kadar yer ki karşı ada. Elbet buluruz. Bulamasak da ses duyarız.

- Duymazsak?

- Duymazsak, sis açılsın diye bekleriz canım.

Kulak verdim. Hayır ses seda gelmiyordu. Biraz daha vakit geçti.

- Varmamız lazımdı şimdiye kadar Vasili, dedim. Cevap vermeden üç beş kürek daha çekip arkasına dönüp baktı.

- Na be, dedi, Kınalıada.

Bir dakika kadar hiç bir şey göremedim. Sonra harikulâde bir manzara başladı. Serap kelimesinin Türkçesini bilsem, serap diyebilirdim. Evvela kırmızılının, sora sarıların, sonra koyu esmerlerin, sonra daha açık esmerlerin göğün içinde parça parça, renk renk, silik silik... Sanki yeni yaratılıyormuş gibi bir toprak, bir kara oyunu başlamıştı. Her şey, daha doğrusu her renk soluk, silik, kabından taşmış, yayılmış bir halde büyüye büyüye, şeklini bulup bulup kaybederek, bir şey olmaya çalışıyordu. Önümüzde uçuk, manasız , hattâ garip renklerle boyanmış

bir duvar vardı. Bu duvarın boyunca sürü sürü ressamalar mücerretten müşahhasa, kaostan şekle doğru giden, bir oyundur oynuyorlardı.

- Aman Vasili, dedim, bu ne hoş şey böyle? Ne acayip bir oyun bu? O da baktı arkasına. Güldü.

- Güzel, dedi, Kaloyni.

Tabiat bir Van Gogh edasıyla önümüze çizilivermişti. Şimdi Kınalı'nın bu yamacı hacimsiz bir şekilde, düz bir satır gibi kayaları, renk renk topları, yeşili, beyazı, kiremit, gri rengiyle sisin içine büyük bir pano, devasa bir Van Gogh gibi asılmıştı.

Birden değişiyor, bozuluyor, oyun devam edip gidiyordu. Bir sis parçası yerinden süratle kalkıp bir rengi yavaş yavaş güçlkle bozuyor, siliyor, kalktığı yeri açıyordu. Açıyordu ama şekiller halâ hacmini alamamıştı.

Vapurlar halâ acı acı sesleniyorlardı. Bir motor tam burnumuzda peydahlandı.

- Rastgele! diye bir ses bağırdı sisin içinden.

- Eyvallah! dedik.

- Burgaz uzak mı? dedi ses.

- Tam burnunuzda, dedi Vasili.

Motor bir rüyanın içine eriyormuş gibi karıştı. Ta yanımızdan bir harp gemisi, hışımla geçti. Onu sis saniyesinde emdi.

- Onun radarı vardır Vasili, dedim.

- Sen onun radarını bırak. Oltaya karidesi tak! Elimi çapçağa daldırdım. Karidesi bıyığından yakaladım. Parlak, şeffaf, esmer vücudunu iğneye geçirdim.

- Molivaryanı parlattın mı? dedi Vasili. Al cıvayı da parlat...

- Tamam Vasili, dedim.

- At, dedi. Daha atar atmaz iri bir iskorpit parmağıını çekercesine yemi kaptı. Oltaya asıldım.

- Hah şöyle! dedi Vasili, asıl! Neme lâzım bize sis, resim, ekmek paramıza bakalım. Balığı sandala alınca:

- Sen ver bakim bana onu! dedi, ben çıkarayım onu, iğneden geçtim, bir yerini vurur.

O gün Barba Vasili ile o dev gibi, durmadan değişen Van Gogh tablosu önünde, bir sürü sperka, hanos, iskorpit yakaladık. Sis açıldı, kapandı. Renkler ve şekiller büyüdü, küçüldü. Sesler acı acı, tatlı tatlı, garip garip ötüştü, bağrıştı. Sonra güneş ve imbat, sisleri önüne katarak sürüp götürdüler. O zaman, kendimi hikâye ve masaldan sıyrılmış bir halde, küçük bir sandal içinde Kınalı'nın تنها bir kayasının beş on metre ötesinde ekmek parası için dünyanın, İstanbul'un bir kayasının, denizinin bir sandal parçasında, saydıklarım gibi mesut buldum.

Varlık, (382), 1 Mayıs 1952

SAİT FAİK ABASIYANIK

Bütün Eserleri, Y.K.Y. S. 806-808

MAHALLE KAHVESİ

Yazın bu küçük mahalle kahvesinin bahçesine sık sık gittiğim için, karayelin, tipinin çılgınca savrulduğu akşam, içeriye girdiğim zaman yadırganmadım. Kahve sapa bir yerdeydi. Yapraklarını dökmüş iki söğüt ağacı ile üzerinde hâlâ üç dört kuru yaprak sallanan bir asmayı kar öyle işlemişti ki bahar akşamları, yaz geceleri pek sevimli olan bahçenin mora kaçan beyaz bir ışıkla dibinden aydınlık haldeki güzelliğine şöyle bir göz attığım halde, camın kenarına yerleşip de buğuları silince uzun zaman daldım, hem sevdalandım. Bu mor ışık o kadar çabuk koyulaştı ki, kahve daha ışıkları bile yakmamıştı. İnce belli çay bardaklarının en güzelini bırakıp giden kahveci:

"Kışın da güzel değil mi, bahçe?" dedi.

Bahçedeki mavi boyalı kasımpatılarının üzerine birikmiş karları gösterdi.

"Morukların söylenmeyeceğini bilsem, ışıkları daha yakmazdım ya" dedi, "neredeyse homurdanmaya başlarlar."

Kahve ışıklarını yakınca dışarıdaki karın ışığı söndü. Sekiz kişi ya var, ya yoktu. Küçük kapağının içinden alevler atarak yanan saç sobanın sağ tarafının neredeyse kıpkırmızı kızaracağını biliyor, bekliyor, beklüyordum. Yanımda tavla oynayanlar vardı. Bir zaman onlara daldım. Ara sıra camı silerek alnımı camlara yapıştırıp dışarıyı seyrettim.

Evimden çıkınca ortalığın sessizliğini, bu sessizliğe lapa lapa kar yağdığını görmüş, yürümek hevesine kapılmış; ana caddeleri, arkadaş tesadüflerini, malum kalabalık yolları bırakmış, karın daha tez, daha temiz biriktiği, insanların az geçtiği bir semte gitmek üzere تنها tramvaya atlamış, buraya gelmişim. Ama ben gelirken yarım saat içinde hava değişmiş, karayel kudurmuş, lapa lapa yağan kar, küçücük küçücük

soğuk darı taneleri halinde kaynaşmaya başlamıştı.

Kahveciye:

"Bugünkü gazete var mı? "diye sordum.

Elime bir gazete tutuşturdu. Bir taraftan kafamdaki havadislere dalmaya çalışıyor, öte yandan kahveciyi dinliyordum. Maişet derdi münakaşalarından öte insanlar bir şey konuşmuyorlardı. Bir ara kahvenin kapısı rüzgârla, bir adamla beraber açılıyor, avuçlarını üfleyerek o adam içeriye dalıyor, sobanın önünde karnını, göbeğini, göğsünü, dizini iyice ısıttıktan sonra bir tarafa iliştiriyor, ya kendi kendine hülyaya dalıyor, yahut da bir tavla partisinin iki kişilik eğlencesine, oyuncuların itirazlarına rağmen bir üçüncü olarak katılıyordu.

Sedirde oturan ihtiyarların yanına da orta yaşlı, ciddi adamlar gelip oturdu. Benden uzakta idiler. Ne konuştuklarını duyamıyordum, ama yüzlerinde hüznümlü bir şeyler vardı. Uzun uzun susuyorlardı. Artık epey bir zamandır kahveye insan gelmediğini farkettim. Küçük küçük yuvarlak saat, kahveciden yana dönük olduğu için, saatin kaç olduğunu kestiremiyordum. Epey bir zaman geçti. Birçok insan gitti. Kahveci, nihayet saatini benden yana çevirdi. On buçuktu. Öyle bir uyuşukluk içinde idim ki kalkıp gidemiyordum. Gitmek ister gibi kımıldandığımı sezen kahveci:

"Eviniz yakınsa acele etmeyin." dedi "Biz, bire kadar açığız. Buradan iyi yer mi bulacaksınız?"

"Ya?" dedim. "Bana bir çay daha yap öyleyse.. Bir dilim de limon."

Tam bu sırada içeriye birisi girdi. Kaşına, kirpiğine kar dolmuş, üstüne beyaz bir ceket giymişti sanki. Gelen adam sobaya doğru yürüdü. Üstünü başını süpürdü. Bir sandalyeye çöktü. Genç, çok genç bir adamdı. Yüzündeki karlar eriyince beyaz, yuvarlak bir yüz meydana çıkmıştı.

Kahvede o gelmeden evvel konuşmalar oluyorken, o girince herkes susmuştu. Kenarda tavla oynayanlar da tavlalarını şakırtı ile kapatıp çıkıp gittikten sonra bu sükût büsbütün arttı, uzadı.

Genç adama baktım. Bir sandalyenin üzerinde oturmuş, önüne

bakıyordu: İhtiyarlar sakın, ciddi, âdeta haindiler. Kahveci, başını iki eli arasına almış, kahve ocağında oturuyordu. On dakika bir mecliste insanların susması korkunç bir şeydir: Dehşetli bir sükût uzuyordu.

Genç adam ayak ayak üstüne atıyor, sonra ayağını değiştiriyor, bir türlü oturduğu yerde rahat edemiyordu. Belinden yukarısı, imtihan olan bir talebeyi andırıyordu, korkak korkak bakıyor, ayakları ise imtihan heyeti masa altından ayak ayak üstüne attığını göreceklermiş korkusu içinde gibi, bir inip bir kalkıyordu. Ayağının birisine altında kırmızı yamalar sallanan bir lastik artığı geçirmiş, bunu iple de bağlamıştı. Ötekisinde, torik ağzı gibi açılmış, altından hâlâ ızgaraları sallanan bir futbol ayakkabı eskisi vardı.

Kahvede sessizlik uzadıkça uzuyordu. Şaşırmıştım. Neredeyse birinin, ya:

- Şeytan geçti!

Yahut da:

- Kız doğdu!

Diyeceğini beklüyordum. Hepimiz gülüşecektik.

Hâlâ kimse bir şey söylemiyordu. Tekrar gözüm adama ilişti. Yüzünü değil, geniş alnını görüyordum: Kırıksızdı, manasızdı. Üstünde ceket yoktu. Yalnız siyah çizgili beyaz bir mintan vardı. Kirli beyaz renkli bol bir kazağa bürünmüştü. Kazağın ön zaviyesini bir çengel iğne ile tutturmuştu.

Meraklanmış, şaşırmıştım. Bir hareket bile yapamıyordum.

Bu sırada kahvenin kapısı açıldı. İçeriye bir adam girdi. İhtiyarlara doğru yürüdü.

"Sizi çağırıyor"dedi. "Aklı yerinde ama, sabaha çıkamayacağına kalıbımı basarım. Ara sıra fena dalıyor. Seni istedi Ali Ağa. Seni de Mahmut Çavuş. İstersen sen de gel Hasan. Seni çok severdi."

Oturan üç kişi ayağa kalktılar. Soba kenarında oturana en küçük bir göz atmadan, ama ona dik dik bakarmış gibi bir halde geçip gittiler. Sanki

gözlerini mahsus ondan çeviriyorlardı. Genç adam, büyük gözlerini açmış, gidenlere yalvarır gibi bakıyordu.

Kahveci yeni gelene bir çay olsun getirmiyordu. Az sonra yerinden kalktı. Önündeki fincanı kaldırırken:

"Şu zavallıya da, benden bir çay yap"dedim.

Bana, yalnız gözkapaklarını kaldırıp indirerek bir tuhaf baktı. Çay getirmeye gittiğini sandım.

Önünden geçerken çocuk birden ayağa kalktı. Kahvecinin önüne dikilmişti. Kahveci farkında değilmiş gibi yan dönerek uzaklaşırken:

"Babam, değil mi?" dedi-. "Ölüyormuş değil mi?"

Kahveci susuyordu. Bu hain, kötü, acı bir sükûttu. Sonra sanki buzlar erimiş gibi oldu. Ama cevap yine benim için manasız, çocuk için de acı idi:

"Senin baban değil o." Genç adam bir şey söylemedi. Bir şeye karar vermiş gibi hızla yürüdü. Kapıyı bir türlü açamıyordu.

Kahveci:

"Sakın eve gideyim deme. Kapıda teyzenin oğlu bekliyor, gebertir seni!"

Çocuk düşündü. Bütün kararları uçmuştu. Yüzünde iradesiz hatlar belirdi. Kendisini içeriye iten rüzgârı deler gibi gitti.

Bir zaman bir şey sormadım. Kahvecinin arkası bana dönüktü. Gürültü ile bir şeyler yıkıyordu. Yüzünü benden yana döndürmesini bekledim. Ama bir türlü işini bitiremiyordu. Nihayet döndü.

Ben:

"Nedir bu Allah aşkına? "dedim.

Belindeki önlüğü çıkarmaya uğraşıyor, cevap arıyor gibi, düşünüyordu.

Kapı açıldı. Bir ihtiyarla beraber deminki adam girdi. Daha kapıdan

girerken:

"Ruhunu teslim etti" dedi, "öteki savuştu mu?"

Kahveci elleri önlüğünün arkadaki bağlarında, donmuş gibiydi. Onu çözeceğine tekrar bağladı. Masama doğru geldi. Sanki bana açıklaması lazımmış gibi:

"Arabacı Kâmil Ağa" dedi, "öldü de.. O deminki it, oğlu idi. Kız kardeşini kötü yola sürükledi diye babası reddetmişti."

Sonra öteki adamlara döndü:

"Namussuzum" dedi, "pişmanlığından değil, miras vururum diyedir." İhtiyarlardan biri, bu söze taraftar olmadığını gösteren bir yüzle:

"Pişman olsa da affedilmez o!" dedi.

Ben dudaklarımın ucuna gelen bir suali nasıl sorduğumu, niçin sorduğumu bilmiyorum. Bu tesiri yapacağını hiç düşünmeden budalaca sordum:

"Kız ne oldu?"

Tuhaf bir şey oldu. Birbirlerine bakmadan, halleriyle bakar gibi yaptılar. Ses seda çıkmadı. Deminki sükûtin bir başka türüsü içine düştük. Hatta gözlerle değil ama, sükûtta ve sükûtin hareketsizliğinde:

"Bunu niye sordun?"

"Ne lüzumu vardı?"

"Başka soracak şey yok muydu?"

"Ne de meraklı imişsin!.." diyen bir hal vardı.

Kimse cevap vermedi, parayı masanın üzerine bıraktım. Kahveciye baktım. Başı önünde düşünüyordu. Sapsarı idi. Elleri hâlâ önlüğünün bağlarını çözmeye çalışıyordu. Kapıyı açtım. Çekip gittim. Kızın ne olduğunu öğrenemedim ama, onu kahvecinin kötü hayattan çekip aldığını mı anladım nedir?

Yedigün, (3), 3 Nisan 1948'de "Mahalle Kahvesi'nde" adıyla yayımlanmıştır.

SAİT FAİK ABASIYANIK

Bütün Eserleri, Y.K.Y. S. 393-397

SARNIÇ

Dağın eteğine beyaz minareleriyle sarılmış bu şehrin lisesi, zaman geçtikçe daha canlı, daha berrak hatıralarla bize döner, bizi tekrardan içine alırdı. Biz, herhangi bir sınıftık. Herhangi bir son sınıf olduk... Ön avlusu, aynı zamanda burunları, kolları kırık heykellerle süslü bir müze bahçesi, ancak son sınıf talebeleriyle muallimlerin gezindiği bir yer olan liseyi, bir gün ardımıza dönüp bakmadan başkalarına bıraktık. Bir daha buraya ömrümüzün sonuna kadar talebe olarak giremeyeceğimizi bile bile. Bu müthiş bir şeydi! Biz ne kadar seviniyorduk!.. Sanıyorduk ki, mütemadiyen bir güzel şeyi geride bırakacak, bir daha ona sürünemeyecek, onun içine giremeyecek, bir anı bir daha yaşayamayacaktık.

Önümüzde hayat... Her gün bir başka uykuya yatıp bir başka rüya göreceğiz. Halbuki zaman, ağır ağır bizimle beraber akan nehir, bir göle varıyordu. Bu gölde artık biz akıyor, dalgalanıyorduk. Yahut bana öyle geliyordu. Çoğumuz evlenmiştik. Birbirimizi liseden beri bırakmayan dört arkadaş hepimiz birer kız almıştık. Aynı mahallede oturuyorduk, aynı yolları tepiyor, evimize varıyor; aynı kadını her akşam daha fazla sevmeye çalışıyorduk. Aynı mezarlık karşımızda idi.

Seneler böyle geçtiği halde aynı sarışın, esmer, ayakları çıplak çocuklar hiç büyümeden aynı servi ağaçlarına tırmanmaya çalışıyorlar, aynı ölülerin taşları arkasında saklambaç oynuyorlardı.

Birdenbire her şeyin bir saniyede duruverdiğini görmüştük. Daireden evimize, ticarethanemizden fakirhanemize iki arkadaş döndüğümüz günlerde bir mahalle mescidindeki iptidai mektebini, bahçesinde bir Roma belediye reisinin burunsuz heykeli dikili lisemizi, İstanbul'u, darülfünunu, bir iki darülmuallimat kızını hatırlar ve bu kadar süratle geçmiş bir zamanın hesabını tutardık. Arkadaşım:

- Hatırlar mısın? derdi. İptidai mektebimiz Kirazlı Mescit'ti. Bir gün Şeker Hoca derste idi. Bizim Şükrü, minareye sabahleyin kimse görmeden çıkmış, paldır küldür iki teneke devirmişti. Hoca ile beraber sokağa nasıl fırladığımızı hatırlamaz mısın?

- Hatırlamaz olur muyum? Hatırlamaz olur muyum?

- Şeker Hoca mektebin karşısına dikilmiş, biz arkasında...

O bir şeyler mırıldanır, sureler okurken birden Şükrü, mektep kapısında, elinde tenekeler gözüküvermişti.

- Ya! Ya! Ama iyi adamdı!.. Şükrü'ye ceza bile vermemişti. Saçlarını çeker gibi okşamış, "Yaramaz," demişti, "bir daha yapma emi! Bizi korkuttun."

Bu sözlere ikimizin de gözü yaşarırdı.

Niçin? Sanki o günler şimdiki kadar güzel miydi? Acaba o günler de bugünküler kadar durgun değil miydi? Her gün, her saat aynı hocayı görmez miydik? Senelerce aynı mektebin eşliğini aşındırmamış mı idik? Aynı mahalle imamının sesini, minareden, aynı saatlerde duymaz mıydık?

Evimizin arkasında bir türbe vardı. İçerde kandil yanar, yeşil sandukaların içinde kocaman, minare boylu ölüler yatardı. Ölülerin kocaman kavukları vardı. Bir odanın içinde karı-koca yatarlardı. Ve bir kandili her akşam beyaz sarıklı bir ihtiyar yakardı.

Kış geceleri dar sokaklar birbirine yapışır, bir ölü aydınlık sokaklara iner; yalnız türbenin içinden ılık bir ahret ve sakin ölüm havası eserdi.

Sokaklarda ıt yoklu. Sonra birdenbire insanlar yatsıdan dönerlerdi. Keskin bir öksürük sesi duyardık.

Kulak verirdik. Karları bir lastik ezer; odada beyaz başörtülü, rastıklı bir taze bir sakız patlatırdı. Benim bir ablam vardı...

Davut'un bir büyük ağabeyi vardı. Biz Davut ile beraber ağabeyinin bizim evin erik ağacında saatlerce beklediğini, karın üzerine iki karış yağdığını, ders çalıştığımız odada ışığı söndürerek, birbirimize sokularak, nefes almadan rüya görür ve hiçbir şey anlamaz, birçok şeyler sezer gibi seyretmemiş miydik? O Davut kimdi? Kimin çocuğı idi? Niçin onu hatırladıkça içimde bir şeylerin sökölüp koptuğunu, başımın birdenbire dönüp bir müddet sustuğunu duyuyorum.

Bu Davut kimdi? Kaçınıcı sınıfta iptidaiyi bıraktı? Üzerine iki karış kar yağın delikanlı, acaba ablamı Davut'un söylediğı gibi hakikaten öptü mü? Ablamın duru beyaz yanaklarını bu elleri, kafası, saçları ve ensesi büyük delikanlının, beyaz köklü kocaman dişleri gözükken ince dudaklı, geniş ağız tükürükledi mi? Sonra benim o duru beyaz renkli, iki kaşı birbirine değen etli dudaklı ablam ne oldu? Bu şimdi bazan evinin önünden geçtikçe uğradığım kocaman memeli bir hakim karısı olan kadın, benim uzun ve kardan bacaklı ablam mıdır?

Harp zamanında idik... Anam bir sabah ekmeğın üstüne belli belirsiz tereyağ sürmüştü. Bütün ömrümce bol tereyağlar sürölmüş ekmek yedim. Fakat o günkü tereyağın sevincini duyamadım. Gün oldu ki, halkla bu çarşıları, sefil dükkanları, pis aşçıları, kışları ve tezgahları dolduran halkla aram bir uçurum gibi açıldı. Kocaman kahvelerde kravatları düzgün, boğazları tok gençlerle bilaro oynadım. Öyle lokantalarda yemek yedim ki, bir öğle yemeğı parasıyla beş kişı bir hafta doyardı. O tiyatrolarda, o koltuklarda oturdum ki, etrafımda beyaz kadınlar dünyanın en kokulu lavantasını sürmüşlerdi, erkeklerin yüzlerinde ise bir tek kıl yoktu. Herkes, her şey pırıl pırıldı.

Ama neden her zaman küçük, mütevazı köşeler aradım? Dostlarımı, en sevdiklerimi bu çarşı içlerinin kara çocuklarından seçtim. Bir tiyatronun galerisinde tanıştığım birisi, en iyi arkadaşım oldu. Bir tezgahda tölbent dokuyan narin bir kıza aşık oldum. Onun ayaklarını ellerimin içine aldım. Onu paltomun içine saklayarak kış geceleri تنها sokaklarda yürüdüğüm zaman saadeti, ilk defa vücuduma bir 36.5 derece hararetle sindirdiğimi hissettim.

En çok zevki kasabanın bayram yerlerinden, halkın tatil günleri serpildiği çayırıklardan aldım. Kayalara, dağlara, baharın ve yabani kokuların rüzgarla beraber dolaştığı tepelere tırmanıp küçük çoban çocuklarıyla konuştum. Bir keçi kokusu sarmış ağılarda çobanlarla arkadaş oldum. Dert dinledim. Onların sefaleti ile kederlendim. Saadetleriyle coştum. Her umumi ve herkese açık yol, aşçı dükkanı, bahçe, kır benim oldu. İnkaya yollarının rengini ezberledim. Gölge görmeyen yollar benim gölgemle doldu.

Köylülerle beraber demir parmaklıklara asılıp içkili belediye bahçesinin içinden saz dinledim. Açık yerlerde oynayan sinemaları parasız seyredenlerle yaz günleri birbirimizi ittik.

Mahalle kahvesinde yirmi lira maaşlı posta müvezzileri, balıkçılar, dostsuz mütekaitle, zebun ve sessiz kahvecilerle altı kol iskambil oynadım. Dünya benimdi!

Yine öyle zaman oldu ki, bir partiden insanlar, öteki taraftan olanları yağlı iplere geçirdiler. Her ikisine de acıdım. Vurulanla vurulduğum, ölenle öldüğüm günler oldu.

Kimdim, neydim, kimi seviyordum?

Her barınacak, her çorbası tüten, her sobası yanan evde bir kederin, bir bilinmez yaranın korkusunu gördüm. Hatırlarım: Günlerden bir gün, dünyanın en şehvetperest insanı olmuştum. Ne görsem almak, neye baksam kucaklamak, ısırarak, sevmek, koklamak, neyi sevsem kıskanmak, başkalarına koklatmamak isterdim. O zaman sarhoş olmaya giderdim. Durmadan içerdim. İçtiğim zaman her şey güzeldi. Her şeyi kucağıma alabilirdim. Her şeyi ısıtabilirdim!

Bu, yalnız bir hayvani his miydi? Yoksa bunun gerisinde saklı, açık bir insanlık sevgisi var mıydı? Beni idare edemeyen neydi? Bu dünya insan için kafi idi. Bu dünyada insan en güzel, en büyük, en bahtiyar olacak mahluktu. O halde, niçin sokakta çıplak çocuklar, aç gezenler, işsiz delikanlılar, titreşen köylüler, yalnız namazlarını ve torunlarını seven ihtiyarlar vardı?

Mütemadiyen sual sorup hiçbir cevap almadan evime döndüğüm akşamların birinde karımı oturmuş ağlar buldum.

- Karı, dedim. Ocağın mı yanmaz? Çorban mı tütmez? Başında ağrı mı

var? Hasta mısın? Ne ağlayıp duruyorsun?

- Efendi! Sayende, dedi, hiçbir eksiğim, gediğim yok... Ne açım, ne açığım, halime şükrederim. Ama kürklü mantom yokmuş. Baloya gitmezmişim. Haftada bir defacık sinemaya da gidemiyormuşum. Bunların ziyanı yok!..

- Öyle ise nedir? dedim. Derdin ne Fitnat?..

- Anamı babamı göreceğim geldi, dedi.

Karım, vakti hali oldukça yerinde İstanbullu babasını görmeye gideli tam bir sene oldu. Dönmedi. Babası bana birkaç satır yazdı:

"Muhterem damadım,

Rızam olmaksızın sana varan sevgili kızım bana avdet etti. Çektiği sefaleti anlattı. Hatırıma şu darbı mesel geliyor: 'Kendi geçememiş, kuyruğuna da kabak bağlamış. ' Şimdilik karını göndermiyorum. Boşanmak istersen avukatım gelip seni görecektir. İstemezsen ben gelip seni göreceğim. Baki selam."

Onun beni görmemesi için, dünyada yapmayacağım hiçbir şey yoktur.

Dünya birdenbire değişivermişti. Artık ne lise hayatı, ne geçmiş arkadaşlıkların sarhoş edici hatıraları, ne de Kirazlı Mescit'teki iptidai mektebi kalmıştı.

Şimdi uzun boylu, ipince bir İstanbul kızını boş bir odadan, yağan kara bakarak, hatırlıyor, kimseye anlatamayacağım, gizli, egoist bir hayatı yeniden yaşayarak sac sobaya bir iki odun daha atıyor, kurumuş hatıralar sarnıcına gizli, bilinmez bir membadan akan şarıl şarıl su sesleri duyuyorum. Bu son hatıralarla sonuna kadar idareye çalışıyorum. Kurun, 12 Şubat 1937

Varlık, (85), 15 Ocak 1937'de "Bir Mektep Arkadaşı" adıyla yayımlanmıştır.

SAİT FAİK ABASIYANIK

Bütün Eserleri, Y.K.Y. S. 121-125

SEMAVER

"Sabah ezanı okundu. Kalk yavrum, işe geç kalacaksın."

Ali nihayet iş bulmuştu. Bir haftadır fabrikaya gidiyordu. Anası memnundu. Namazını kılmış, duasını yapmıştı. İçindeki Cenabı Hak'la beraber oğlunun odasına girince uzun boyu, geniş vücudu ve çok genç çehresi ile rüyasında makineler, elektrik pilleri, ampuller gören, makine yağları sürünen ve bir dizel motoru homurtusu işiten oğlunu evvela uyandırmaya kıyamadı. Ali işten çıkmış gibi terli ve pembe idi.

Halıcioğlu'ndaki fabrikanın bacası kafasını kaldırmış, bir horoz vekarıyla sabaha, Kâğıthane sırtlarında beliren fecr-i kâzibe bakıyordu. Neredeyse ötecekti.

Ali nihayet uyandı. Anasını kucakladı. Her sabah yaptığı gibi yorganı kafasına büsbütün çekti. Anası yorgandan dışarıda kalan ayaklarını gıdıkladı. Yataktan bir hamlede fırlayan oğluyla beraber tekrar yatağa düştükleri zaman bir genç kız kahkahasıyla gülen kadın mesut sayılabilirdi. Mesutları çok az bir mahallenin çocukları değil miydiler? Anasının çocuğundan, çocuğun anasından başka gelirleri var mıydı?

Yemek odasına kucak kucağa geçtiler. Odanın içini kızarmış bir ekmek kokusu doldurmuştu. Semaver, ne güzel kaynardı! Ali semaveri, içinde ne ıstırap, ne grev, ne de kaza olan bir fabrikaya benzetirdi. Ondan yalnız koku, buhar ve sabahın saadeti istihsal edilirdi.

Sabahleyin Ali'nin bir semaver, bir de fabrikanın önünde bekleyen salep güğümü hoşuna giderdi. Sonra sesler. Halıcıoğlu'ndaki askeri mektebin borazanı, fabrikanın uzun ve bütün Haliç'i çınlatan düdüğü, onda arzular uyandırır; arzular söndürürdü. Demek ki, Ali'miz biraz şairce idi. Büyük değirmende bir elektrik amelesi için hassasiyet, Haliç'e büyük transatlantikler sokmaya benzerse de, biz, Ali, Mehmet, Hasan, biraz böyleyizdir. Hepimizin gönlünde bir aslan yatar.

Ali annesinin elini öptü. Sonra şekerli bir şey yemiş gibi dudaklarını yaladı. Annesi gülüyordu. O annesini her öpüşte, böyle bir defa yalanmayı âdet etmişti. Evin küçük bahçesindeki saksıların içinde fesleğenler vardı. Ali bir kaç fesleğen yaprağını parmaklarıyla ezerek avuçlarını koklaya koklaya uzaklaştı.

Sabah serin, Haliç sisli idi. Arkadaşlarını sandal iskelesinde buldu; hepsi de dinç delikanlılardı. Beş kişi Halıcıoğluna geçtiler.

Ali, bütün gün zevkle, hırsla, iştiyakla çalışacak. Fakat arkadaşlarından üstün görünmek istemeden. Onun için dürüst, gösterişsiz işliyecek. Yoksa işinin fiyakasını da öğrenmiştir. Onun ustası İstanbul'da bir tek elektrikçi idi. Bir Alman'dı. Ali'yi çok severdi.

İşinin dalaveresini, numarasını da öğretmişti. Kendi kadar usta ve becerikli olanlardan daha üstün görünmenin esrarı çeviklikte, acelede, aşağı yukarı sporda, yani gençlikte idi.

Akşama, arkadaşlarına yeni bir dost, yeni bir kafadar, ustalarına sağlam bir işçi kazandırdığına emin ve memnun evine döndü.

Anasını kucakladıktan sonra karşı kahveye, arkadaşlarının yanına koştu. Bir pastra oynadılar. Bir heyecanlı tavla partisi seyretti. Sonra evinin yolunu tuttu. Anası yatsı namazını kılıyordu. Her zaman yaptığı gibi anacığının önüne çömeldi. Seccadenin üzerinde taklalar attı. Dilini çıkardı. Nihayet kadını güldürmeye muvaffak olduğu zaman, kadıncağız selam vermek üzere idi.

Anası:

"Ali be, günah be yavrum," dedi. "Günah yavrucuğum, yapma!"

Ali:

"Allah affeder ana," dedi. Sonra saf, masum sordu:

"Allah hiç gülmez mi?"

Yemekten sonra Ali, bir Natpinkerton romanı okumaya daldı. Anası ona bir kazak örüyordu. Sonra yükün içinden lavanta çiçeği kokan şilteler serip yattılar.

Anası sabah namazı okunurken Ali'yi uyandırdı. Kızarmış ekmek kokan odada semaver ne güzel kaynardı. Ali semaveri, içinde ne ısırap, ne grev, ne de patron olan bir fabrikaya benzetirdi. Onda yalnız koku, buhar ve sabahın saadeti istihsal edilirdi.

Ali'nin annesine ölüm, bir misafir, bir başörtülü, namazında niyazında bir komşu hanım gelir gibi geldi. Sabahları oğlunun çayını, akşamları iki kap yemeğini hazırlaya hazırlaya akşamı ediyordu. Fakat yüreğinin kenarında bir sızı hissediyor; buruşuk ve tülbent kokan vücudunda akşamüstleri merdivenleri hızlı hızlı çıkarken bir kesiklik, bir ter, bir yumuşaklık duyuyordu.

Bir sabah, daha Ali uyanmadan, semaverin başında üzerine bir fenalık gelmiş; yakın sandalyeye çökuvermişti. Çöküş, o çöküş.

Ali annesinin kendisini bu sabah niçin uyandırmadığına hayret etmekle beraber, uzun zaman vaktin geciktiğini anlayamamıştı. Fabrikanın düdüğü, camların içinden tizliğini, can koparıcılığını terk etmiş ve bir sünger içinden geçmiş gibi yumuşak, kulaklarına geldi. Fırladı. Yemek odasının kapısında durdu. Masaya elleri dayalı uyuklar vaziyetteki ölüyü seyretti. Onu uyuyor sanıyordu. Ağır ağır yürüdü. Omuzlarından tuttu. Dudaklarını soğumaya başlamış yanaklara sürdüğü zaman ürperdi.

Ölümün karşısında, ne yapsak, muvaffak olmuş bir aktörden farkımız olmayacak. O kadar, muvaffak olmuş bir aktör.

Sarıldı. Onu kendi yatağına götürdü. Yorganı üstlerine çekti; soğumaya başlayan vücudu ısıtmaya çalıştı. Vücudunu, hayatiyetini bu soğuk insana aşılama uğraştı. Sonra, aciz, onu köşe minderinin üzerine attı. Bütün arzusuna rağmen o gün ağlayamadı. Gözleri yandı, yandı, bir damla yaş çıkarmadı. Aynaya baktı. En büyük kederinin karşısında, bir

gece uykusuz kalmış insan çehresinden başka bir çehre almak kabil olmayacak mıydı?

Ali birdenbire zayıflamak, birdenbire saçlarını ağarmış görmek, birdenbire belinde müthiş bir ağrı ile iki kat oluvermek, hemen yüz yaşına girmiş kadar ihtiyarlamak istiyordu. Sonra ölüye baktı. Hiç de korkunç değildi. Bilakis, çehresi eskisi kadar müşfik, eskisi kadar mülayimdi. Ölünün yarı kapalı gözlerini metin bir elle kapadı. Sokağa fırladı. Komşu ihtiyar hanıma haber verdi. Komşular koşa koşa eve geldiler. O fabrikaya yollandı. Yolda kayıkla giderken, ölüme alışmış gibi idi.

Yan yana, kucak kucağa, aynı yorganın içinde yatmışlardı. Ölüm, munis anasına girdiği gibi onun bütün hassasiyetini şefkatini, yumuşaklığını almıştı. Yalnız, biraz soğuktu. Ölüm, bildiğimiz kadar korkunç bir şey değildi. Yalnız biraz soğuktu o kadar.. Ali, günlerce evin boş odalarında gezindi. Gece ışık yakmadan oturdu. Geceyi dinledi. Anasını düşündü. Fakat ağlayamadı.

Bir sabah yemek odasında karşı karşıya geldiler. O, yemek masasının muşambası üzerinde sakın ve parlaktı. Güneş, sarı pirinç maddenin üzerinde donakalmıştı. Onu kulplarından tutarak, gözlerinin göremeyeceği bir yere koydu. Kendisi bir sandalyeye çöktü. Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağladı. Ve o evde o, bir daha kaynamadı.

Bundan sonra Ali'nin hayatına bir salep güğümü girer.

Kış Haliç etrafında İstanbul'dakinden daha sert, daha sisli olur. Bozuk kaldırımların üzerinde buz tutmuş çamur parçalarını kırarak erkenden işe gidenler; mektep hocaları, celepler ve kasaplar fabrikanın önünde bir müddet dinlenirler, kocaman bir duvara sırtlarını vererek üstüne zencefil ve tarçın serpilmiş salep içerlerdi.

Yün eldivenlerin içinde saklı kıymettar elleri salep fincanını kucaklayan burunları nezleli, kafaları grevli, ıstıraplı pirinç bir semaver gibi tüten sarışın ameleler, mektep hocaları, celepler, kasaplar ve bazen fakir mektep talebeleri kocaman fabrika duvarına sırtlarını verirler, üstünde rüyalarının mabadi serpilmiş salepten yudum yudum içerlerdi.

SAİT FAİK ABASIYANIK

Varlık, (42), 1 Nisan 1935

SON KUŞLAR

Kış Adanın bir tarafında yerleşebilmek için rüzgârlarını poyraz, yıldız poyraz, maystro, dramudana, gündoğusu, batı karayel, karayel halinde seferber ettiği zaman; öteki yakada yaz, daha pılısını pırtısını toplamamış, bir kenara oldukça mahzun bir göçmen gibi oturmuştur. Gitmekle gitmemek arasında sallanır bir halde, elinde bir pasaport, çıkınında üç beş altın, bekliyen bu güzel yüzlü göçmen tazeyi benden başka bu adada seven hemen hiç kimse yoktur, diyebilirim —Övünmek için değil—.

Herkesin yeni başlayacak olan altı yedi aylık soğuk hayata kendini şimdiden alıştırmak ve hazırlamak için bir şeyler yapmaya çalıştığı öyle günlerde ben, tembelliğim, hep kaçanı kovalayan huyumla yaz'ın, o güzel göçmenin peşine düşmüşümdür. Nerede yakalarsam orada kucaklarım onu. Kimi bir çamın gölgesinde durgun ve güneşsizdir. Kimi bir çalılığın kenarındaki çimenlikte bütün eski ihtişamıyla daha yeni başlamıştır.

Yazın daha parça parça, liyme liyme, bohça bohça eşyalarıyla gitmek için fazla telâş etmediği Ada'nın bu yakasında hiç ev yoktur. Yalnız bir tek kır kahvesi vardır.

Bir küçük koyun hemen beş on metre yukarısında bir apartman terası kadar ufak bu kır kahvesinin tahta masaları üstünde hâlâ karıncalar gezer. Hâlâ sinekler kahve fincanının etrafına konarlar. Bütün sesler kesilmiştir. Kimi gökyüzünden bir uçak homurtusu gelir. İçindeki, şimdi Yeşilköy'e şimdi Yeşilköye incek yolcuları düşündüğüm yalnız bu yazıyı yazarken oldu. Ondan evvel de uçaklar geçmişti. Ama, hiç içindeki yolcuların Yeşilköye neredeyse inceklerini, daha daha şu iki satırın sonunda inmiş bile olduklarını düşünmemiştim.

Kahvecinin kendisi sevimsiz bir adamdır. Kahveciden çok, ters bir devlet memuru hüviyeti taşır. Hastalıklı olmasa, doktorlar fazla yorulmamasını sağlık vermemiş olsalar, dünyada kahveci olmazdı. Tersine, ben bütün ömrümce iyi bir kahve bulamadığım için kahveci olamamışımdır. Bir kır kahvesi, bir köyün kahvesinin üç beş gediklisi.. Bundan güzel bir ömür mü olur, elli altmış senelik yaşama bundan güzel başlar ve biter mi?

Ağaçtan ağaca serilmiş beyaz çamaşırlar bu kadar durgun, güneşsiz, ıslak bir şekilde ılık havada hiç kurumayacaklar. Bu kedi, tahta masanın üstüne çıkmış, köpeğime durmadan homurdanacak mı? Sandalyenin üstündeki vişneçürüğü rengindeki delik çoraplar... Asmanın yaprakları daha yemyeşil. Bizim bahçedeki kurudu bile.

Deniz. Bozburun'a doğru başını almış gidiyor. Uzaklarda görünen, İstanbulun neresi kim bilir? Sesler neden gelmiyor?

Bir başka uçağın sesi gelmeye başladı. Bizim Ada, uçakların üstünden geçtikleri bir yol güzergâhı olmalı ki hep ya üstümden, ya solumdan geçip gidiyorlar. Kedi sustu. Köpeğim gözünü kapadı. Karga sesleri geliyor şimdi de. Vaktiyle bu adaya bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvı cıvı öterlerdi. Küme kiime bir ağaçtan ötekine konarlardı.

İki senedir gelmiyorlar.

Belki geliyorlar da ben farkına varmıyorum.

Sonbahara doğru birtakım insanların çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Adanın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış pislik renginde acaip çomaklar vardı.

Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları bir ufacık ağacın altına çığırtnan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırtnan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık,yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler. Çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman herifler bir müddet beklerler. Sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken birer damlacık etleriyle birer tabiat harikası olan kuşları toplarlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlardı. Ve hemen canlı

canlı yollarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi. Çocukları bu işe seferber eden de oydu. Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da...

Konstantin isminde bir herifti, Galatada bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi... O esmerle sarışın arası isketelerin bir damlacık etlerinden yapacağı pilâvın hazzıyla pırıl pırıl yanan krom dişleriyle nasıl koparırdı kuşun imiğini, bir görseydiniz...

Hani sessiz, zenginiğini belli etmez, mütevazı adamdı da.. Konu komşusu da severdi hani. Hiç bir şeye, hiç bir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz iriliğine, sallapatiliğine, Ka ramanlı ağzı konuşuşuna, basit ama, hesaplı fikirlerine, iki kadeh atmışsa yine basit, sevimli şakalarına karşı hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz..

Kendi halinde, işi yolunda, hesaplı yaşayan binbir tanesinden bir tanesiydi.

Ama, güz mevsiminde birdenbire canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde denizin üstüne oldukça mülâyim bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gökyüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde bir takım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi, onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kııardı. Esmer lekelerin adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görececek olursa gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çakar:

— Bizim pilâvlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmiş se, seslerini taklit ederek kalın dudaklariyle dişlerinin arasından onlara seslenirdi. Kuşların çoğunca aldandıklarına,

bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodolar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru ılık, hiç rüzgârsız, parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbülî günlerde o en çığırtnan kafes kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırır; bin tanesi 250 gram et vermiyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o güzel günlerini pencereden görür görmez Konstantin Efendinin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş cıvıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Halbuki sonbahar kocayemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmıyan güneşi, durgun maviliği, bol yeşiliyle kuşlarla beraber olunca insana sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu anlaşılmış, sevişmiş, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor.

Her memlekette kıra çıkan her insan kuş sesleriyle böyle şeyler düşünecektir. Konstantin Efendi mani oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç seneye kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var kim bilir. Kuşlardan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musallat olurdular. Geçen gün yol kenarlarındaki yeşilliklere basmaya kıyamıyarak yola çıkmıştım. Konstantin Efendinin günlerinden bir gündü. Gökte hiç kuş gözükmiyordu. Evden çıkarken isketemin kafesine bir incir yapıştırdım. İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış, incir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu.

Onu ev duvarının bir kenarına çaktığım çiviye asmış, yola çıkmıştım. Kuşlar yoktu şimdi havada ama, yolun kenarında yeşillikler vardı ya... Baktım: Bu yeşilliklerin bâzı yerleri sökülmüş, biraz ileride dört çocuğa rastladım. Yürüyorlar. Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı belle söküyorlar, bir çuvala dol duruyorlardı:

— Ne yapıyorsunuz, yahu? dedim.

— Sana ne? dediler. Fıkara, üstleri yırtık pırtık yavrulardı.

— Canım, neden söküyorsunuz? dedim.

— Mühendis Ahmet Bey söktürüyor.

— Ne yapacak bunları?

— Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya, hani onun bahçesini düzeltiyorlar da...

— İngiliz çimi alsın, eksin, mademki herif zengin..

— İngiliz çimiyle bu bir mi?

— Bu daha mı iyi?

— İyi de lâf mı?

Bunun üstüne çimen mi olur? Hollandalı öyle demiş Karakola koştum. Polislere haber verdim. Gûya menettiler. Gizli gizli yine çimenler yer yer söküldü. Mühendis Ahmet Beye ceza bile kesilmedi. Belediye talimatnamesinde yol kenarlarındaki çimenleri sökmek, cezayı mucip olmuyormuş.

Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde güz mevsiminde artık esmer lekeler göremiyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremiyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.

(Yazarın 1952’de yayınlanan «Son Kuşlar» adlı hikâye kitabından)

SAİT FAİK ABASIYANIK

Vatan Gazetesi, 12. 5. 1954

YALNIZLIĞIN YARATTIĞI İNSAN

Pardösüsünün kürklü yakasını kaldırıncı üşüdü mü diye baktım. Aslında soluk esmer yüzü balmumu gibi sararmıştı.

— Üşüdü, dedim.

Kaşını kaldırdı. Yanağındaki çıban yerinde kan yoktu. Durdum. Yüzünü avuçlarıma alıp ovaladım.

— Neden böyle oldun, dedim.

Güldü. Karanlığa doğru tükürdü. Başını iki tarafa şiddetle salladı.

— Olurum bazı bazı böyle, dedi.

— Bir yere girelim, dedim.

— Girelim, dedi. Girelim ama içmeyelim artık.

— İçelim, dedim.

— Öleceksin be, dedi.

— Öleceğim, dedim.

Elimizdeki bardaklara baktık. Yüzü ne durgun, sessiz, esmerdi. Yine soluktu ama canlıydı

— Senin suratın bitkin, dedi.

— Bitkin, dedim.

Fıstık yedi. Bira içti. Fıstık yedim, bira içtim. Kulağımda bir şeyler öttü. Bayılacak gibi oldum. Dikkatle bana bakıyordu.

— Çok ihtiyarladın sen, dedi.

— İhtiyarladım, dedim.

Saçlarıma baktı. Gözlerime baktı. Güldü.

— Boş ver, dedim. Yahu, bakma! Isınmış olacak, yakası kürklü pardösüsünü çıkardı. Pardösüsünün yakası kürklü, pardösüsünün yakası kürklü dedim içimden. İçimden biri: "E ne olacak yani?" dedi. Ne olacak, ben de yaptıracağım bir tane böyle.

— Seni bir daha göremeyecek miyim? dedim.

Kızdı.

— O benim bileceğim şey, dedi.

İki gün sonra yirmi kişiye: "O benim bileceğim şey" ne manaya gelir diye sordum. Hiçbiri doğru dürüst bir mana veremedi.

Daha iki gün geçmemişti. Biz hâlâ birahanede idik.. Etrafımı görmüyordum. Onu da görmüyordum. Havayı görür müyüz? Dalmıştım.

— Hadi kalk, gidelim, dedi.

— Nereye? dedim.

— Maça, dedi.

— Maça mı? dedim. Bu vakit maç olur mu?

— Avrupa'da gece maçları olur ya, dedi.

— Burda olmuyor ki, demedim. Kalktık. Yokuşu indik. Bir yerde durduk. O soyundu. Aşağıda bir merdiven başında yarı aydınlıkta oynayan futbolculara karıştı. Sesler duydum. Düdükler duydum. Küfürler duydum. Etrafıma baktım. Binlerce insan vardı. Bir aralık yanıma geldi.

— Sen oynuyor musun? dedim.

— Kör müsün? dedi.

— E ben ne yapıyorum?

— Sen de oynuyorsun, dedi.

— Ben de mi oynuyorum. Ben ne oynuyorum? Güldü. Dişlerini gördüm. Bir tanesi kenarından kırıktı.

— Sen, dedi, seyirci oynuyorsun.

— Ha, sahi! dedim.

Ben seyirci oynuyordum. Başladım tepinmeye. El çırpmaya. Üşüyordum. Paltomun yakasını kaldırdım. Onunki gibi koyun kürkü koyduracağım ben de. Yanaklarımda bir kürk serinliği duydum. Artık hareket etmedim. Seyirciler kayboldu. Futbolcular kayboldu. Neden sonra yanıma geldi.

— Maç bitti, dedi.

— İyi ya, dedim. Kim kazandı

— Ötekiler! dedi.

— İşte bu olmadı? dedim.

— Sen kim kazansın istiyorsun? dedi.

— Bizimkiler, dedim.

— Bizimkiler kim?

— Siz.

— Biz mi? dedi. Bizim kazanmamızı mı istiyordun?

— Öyle ya. tabii, dedim.

— Neden? dedi.

— Öbür tarafta tanıdığım kimse yoktu ki?

— Bizim tarafta var mıydı?

— Sen vardın ya; dedim.

— Budala dedi, ben de yoktum.

— Ben seni gördüm, dedim.

— Ne oynuyordum?

— Bek!

— Sahi görmüşsün, dedi.

— Birisi seni düşürdü, dedim.

— Düşürdü, dedi.

— Topallıyorsun, dedim.

— Topallıyorum, dedi, sana ne?

— Hiç, bana hiç, dedim. İçim burkuldu.

Birdenbire kaybettim onu. Seslendim:

— Panco, Panco! Hiçbir cevap alamadım. Birisi karanlıkta adımları çağırırdı.

— İshak, İshak, dedi.

Cevap vermedim. Ses, onun sesi değildi. Ama sonra belki arkadaşşımdan bir haber alırım diye:

— Ne var yahu? dedim.

— İshak, İshak, dedi yine ses.

— Ne var yahu, ne var? Burdayım!

— Yanıma yaklaşan ayak seslerini tanıdım! dedi. Yanında üç tane genç vardı. Biri kısa boylu, Ermeni suratlı idi. Ötekisi bir balıkçı ceketini giymişti. Manasız bir yüzü vardı. Üçüncüsü upuzun biri idi. Aralarında kelimelerini binlerce kere duyduğum, manalarını bilmediğim bir dil konuşuyorlar, anlamıyordum.

Onlar önde, ben arkada bir yokuş çıktık. Caddeye vardık. Cadde asfalttı. Işık içinde idi. Yerler ıslaktı. Yağmur kesilmişti.

— Yağmur yağmış, dedim kendi kendime.

Onları kaybetmiştim. Bir sinemanın gişesinde buldum. O kapıda bekliyordu. Bir tanesi bilet alıyordu. Uzun boylu ile balıkçı ceketli pis pis gülüyorlardı. O esmer, sakın, durgundu. Bana bakmadan benimle ilgili gibi idi.

Kendimi göstermemeye çalıştım. Ben de bir bilet aldım. Onlar ön tarafta bir yere yerleşmişlerdi. Ben de kenarda ayakta durdum. Onun karanlıkta sağa sola kıpırdandığını görüyordum. Önündeki adamla beraber o da sağa sola dönüyordu. Bir ara iyice yerine yerleşti. Elini yanağına dayadı. Seyre daldı. Sonra yine doğruldu. Başladı tırnaklarını yemeye. Kalabalığın içinde pardösülü, kırk yaşlarında bir adam:

— Yeme tırnağını, diye bağırdı. Gülümsedi. Işıklar yanmıştı. Üç arkadaşı kaybolmuştu. Önündeki tırnaklarını yeme diyen adam yanına geldi. Oturdu.

Bir şeyler konuştular, duymadım. Yakası kürklü eski arkadaşım pardösüsünün kolundan bir kaşkol çıkararak boynuna sardı. Ben siyah saçlarını görüyordum. Dönüp baktı. Beni tanımadı. Taşa, duvara bakmış gibi idi.

— Benim, yahu, benim, ben, arkadaşım, ben İshak demek için ağzımı açtım.

Sinemanın ağır havası ciğerime su gibi doldu. Sustum. Kalktılar. Işıklı çarşılardan geçtiler. Ben arkalarından mahzun baktım. Yapayalnız kalmış gibi idim. Onunla konuşarak bir lokantaya girdim. Lokantanın sahibi bir kadındı. Yanağında beni vardı. Hâlâ çocukluğumun genç kızı gibi idi. Gülümseyerek selam verdi. Yirmi sene evveline gidiverdim.

Çok hasta olduğum zaman, ateşim kırka yaklaştığı zaman ellerim büyür. Dev gibi ellerim olur. Çoğunca çocukluğumda olurdu.

— Ellerim büyüyor, derdim.

Büyükanam, yahut anam ellerimi soğumuş elleri içine alırlardı. "Yok bir şey, yavrum yok bir şey! Bak benim elimde ellerin" derlerdi. Sakinlerdim bir iki dakika. Yine büyürdü ellerim. Ellerim büyürdü ellerim.

Ellerim ne kadar büyürdü aman yarabbi? Sokağa çıktığım zaman soğuktan ellerim küçülürdü. Caddelerde idim. Binlere karşı birdim. On binlere karşı birdim.

— Panco, Panco diye haykırdım içimden.

Bir saate baktım. On bire çeyrek var. Caddeler تنها idi. Sinemalar dağılmamıştı. Sarhoşlar bana çarpmadı. Aralarından yılan gibi geçtim. Herkes Panco'ya benziyordu. Herkes maça gidiyordu. Pardösüsünün kürkünü kaldırmış gencin arkasından koştum.

Yakasından tutmak geçti aklımdan. Maça gidelim, diyecektim.

Hayır, hayır, seni o Alman lokantasına götüreceğim. Bir patates salatası yapıyorlar. Bir de spitzel yersin?

O pasajdaki birahaneye yine gitsem. O masaya otursam o masaya. İnsanlar gelse otursa çift çift kadınlı erkekli. Ben tek başıma. Milyonlar içinde tek başıma. Acı gitgide acıyor. Kavun acısı gibi, zehir gibi bir acı. Kaybettikten sonra bulduğumuz şey. Nedir o bil? Nedir o bil?

Kaybetmeden bulamadığımız bilemedin kaldır vur! Pencereden kim baktı. Neden baktı? Kapa gözlerini kapa. Ellerin büyüyor mu? Yok büyümüyor. Büyümüyor, büyümüyor, yaşasın. Ama acıyor, hayır acımıyor, yalan söyleme. Yüreğinin üstünde bir şey varmış gibi değil mi? Yalan. Mutlak bir yerde okudun. Yahut biri anlattı. Yahut aklında böyle kalmış. Yüreğinin üstünde bir şey yok. Yalnızlık. Yalnızlık güzel. Güzel değil. Kavun acısı. Kavun acısı da ne.

Sıcak sıcak börekler getirtti adamın biri. O olsa yerdi şimdi. Yemeği nasıl yiyordu bilmiyorum. Pardösüsünün yakası koyun kürkündendi koyun. Yanağında ufacık bir eski çıban izi vardı. Derisinin altından kan

akmazmış gibi donuk esmer bir rengi vardı. Saçları kara, gözleri kara idi. Ne çıkar onlardan. Kara olmasalardı donuk esmer, altından kan akmazmış gibi solgun ve hiddetli rengi severim başka. Başkasında bulsam sevmem ki.

Yıldızlara baktım. Hani yıldızlar. Birahanede yıldız mı olur. Yıldızlara baktım. Bir sinemaya daldım. Geçen gün koşa koşa caddeden geçiyordu. Vakit beşe çeyrek vardı. Geç kalmıştı matineye. Koşa koşa o sinemaya girdi. Ardından baktım kaldım. Giremedim. Aksilik ediyor. Konuşmuyor. Hiç sesini çıkarmıyor. O zaman. O zaman buram buram buhar çıkan bir yere girmiş gibi terliyorum. Sonra üstüme kar yağıyor kar. Pıtır pıtır bir kar yağıyor. Tane tane bir kar. Aklım tabancalara gidiyor. Bıçaklara bıçaklara. Sevmiyorum bıçakları. Tabancalar. Beynimizde bir yerde küçük bir delik, etrafı siyah. Garip bir delik. Kan hafifçe sızmış. Beyin tıkayıvermiş deliği. İrin gibi bir şey akmış.

Ona ne, ona ne bundan. Bu benim kafatasımdaki delik. Ona da mı açmalı. Açmalı ya. Yalnızlıktan başka nasıl kurtulunur? Yalnız ölmek mi? Hayır insanların içinde, milyonun içinde iki ölü. Üç ölü. Dört ölü, beş ölü. Bırak ölüleri saymayı. Bu beşinci bira. Boş ver şu birahaneyi de. Camın dışarısını da. O gelmeyecek ki. Ha! Sinemadaydık sahi. Uçan daireden çıkan adam küçük bobinin elektrik fenerini aldı. Sokağa çıktı. Çocuk da arkasından.

Uçan daireyi iki nöbetçi bekliyor. Uçan dairenin önündeki robot dimdik.

O kürklü pardösüsünü çıkarmamıştı. Kürk hâlâ serindi. O çıban izi olan yanağını serinliğe dayamıştı. Kürkün dudakları öpüyordu onu. İrkildi. Beni hatırlamıştı. Silkindi. Masanın üstünde alçıdan bir gemici biblosu dururdu. Ben onu ta uzaktan bir Avrupa şehrinin bayram yerinde kazanmıştım. Altına para kordum.

— Gemici paranı verdi mi?

— Verdi, verdi. Eyvallah gemiciye.

— Gemiciye eyvallah!

Yaz günleri o yanıma uzanınca rahat bir uykuya daldardım. Rüyamda hiçbir şeyi görürdüm. Hiçbir şeyi. Hiçbir şey kadar güzel şey var mı? Varsa ver bir lokma. Şu saatte. Hiçbir şey ölüm gibi güzeldir.

Öteki yıldızdan gelmiş adam taksiden atladi. Bütün ordu peşinde. Vur emri var. Vurdular. Askerler etrafını aldılar.

Geç geldiği zaman deli olurdum. Merdivende ayak sesleri yabancılaşınca kudururdum. Sonra birdenbire onun ayak sesleri. Kapıyı açık bırakmış olurdum. Öteki seyyareden gelir gibi gelirdi. Gözlerinden öperdim.

Çıkmalı. Buradan da çıkmalı. Sinema bitti. Sokakların içinde sırtımda talihim, sırtımda kendim, yürümeliyim. Mahalle içlerine gitmeliyim. Evler görmeliyim. Gece yarılarından sonra hafif ışıklar yanan pencereler görmeliyim. Molozların üzerine oturup bekçi gözükünceye kadar bu 2 numaralı evi gözden geçirmeliyim. Yukardaki balkonlarda saksılar var. Yukarısı harap. Aşağısı harap. Ortası mükemmel. Hangi harapta oturuyor. Işık yakmamak. Ağır ağır bir koridordan geçiyordum.

— Hırsız var! Hırsız var!

Sokaklarda koşmalı. Koşmalı. Bekçiler, polisler, düdükler arkamda. Hayır kimseler duymadı. Bir küçük odanın kapısını açıyorum. Orada harap bir karyolanın içinde, bir ayağı dışarda. İki ayağı da dışarda. İki ayağını yorganın içine sokuyorum. Derin bir nefes alıyor. Benden yana dönüyor. Bakıyorum. Çıban izi öbür tarafta. Tuhaf, hiddetli soluk yüzünde tatlı bir pembelik var. Kaşları ıslak ıslak. Dudakları kuru.

Kandil sönmek üzere. Meryem titriyor. Bu küçük karyoladaki kim? Eğilip ona da bakıyorum. Kocaman kocaman gözü var. Hiddetli bir derisi var. Bağırıyor.

— Sus, sus, diyorum.

Küçük kızın ağzını avucumla tıkiyorum. Çırpınıyor.

— Gürültü etmezsen açarım avucumu, diyorum.

Kara gözlerini kapayıp açıyor. Avucumu ağzından çekiyorum. Sonra gidip öteki karyolaya oturuyorum.

O hâlâ uyuyor. Gözümle etrafı arıyorum. Yakası kürklü pardösü orda. Giyiyorum. Bileklerim dışarda kamburlaşmış dolanıyorum odada. Küçük kız bana bakıyor. Avucunu ağzına kapayarak gülüyor. Molozların üstünden kalkıp yollara vuruyorum. Caddelerde şimdi yalnız sarhoşlar,

pezevenkler ve şunlar bunlar var. Hepsi de hoş hoş adamlar. Hepsinin sırtında talihleri ve kendileri. Yalnız yalnız. Bir karı ile yatarken bile yalnızlar. Bir açık yer bulsam. Bir bira daha içsem. Yok. Her yer kapanmış.

O hâlâ uyuyor. Kaşları ıslak ıslak. Nefesine yüzümü tutuyorum. Başının altındaki iki yastıktan birini çekip alıyor, onun ayak ucuna koyuyorum. Oraya da ben kıvrılıp yatıyorum. Ellerim büyüyor, büyüyor, büyüyor, büyüyor.

SAİT FAİK ABASIYANIK

Bütün Eserleri, Y.K.Y. S. 883-889

KIZ KULESİNİN DAMAT ADAYI

Galata Kulesi yıllardır istetir durur Kız Kulesi'ni... Ama, Kız Kulesi kendisine talip olan Galata Kulesinin kılık kıyafetini beğenmemiş olacak ki, pek yüz vermez teklifine. Boğaz'ın beyaz gelinlikli kulesinin gönlü belki de, gelip geçen gemilerin kaptan köşkündedir..

Kız Kulesi'ni sevmeyen İstanbullu olamaz. Öyleyse, kızıma talip olan Galata Kulesi'nin soyunu sopunu, neyin nesi olduğunu, hangi işlerle uğraştığını şöyle bir araştıralım: Galata Kulesi gözlerini dünyaya 507 yılında Roma Şark İmparatoru Anastasios Oilozus tarafından yaptırılan küçük bir kule olarak İstanbul'da açar!.. Boy atıp, büyümesi 1216 yılında, Galata'ya yerleşen Cenevizliler dönemine rastlar. Cenevizliler kuleyi yükseltmek için II. Murat'tan adının yazılı olduğu bir kitabeyi kulenin bir köşesine koymayı teklif ederek borç para isterler. Ancak, İtalya'nın Cenova kentindeki merkez idaresi bu teklife şiddetle karşı çıkar. Söz konusu yardım gerçekleşmiş olsaydı Osmanlı'nın ilk kitabesi fetihten yıllar önce Galata Kulesi'ne konmuş olacaktı.

Galata Kulesi'nin adı Ceneviz kaynaklarında "İsa Kulesi", Bizans kaynaklarında ise "Büyük Burç" olarak geçmektedir. Her yaştan Cenevizli kadın ve erkeğin geceli gündüzlü çalışarak yükselttiği kulenin birkaç katını Fatih Sultan Mehmet nedendir bilinmez yıktırır!.. 1509 yılındaki depremde büyük hasar gören Kız Kulesi'nin damat adayını Mimar Murad bin Hayreddin onararak kendisine yeni bir takım elbise diker. Üstü başına çekidüzen verilen Galata Kulesi Takiyeddin isimli bir müneccimin üst katlarını rasathane olarak kullanmasıyla okula başlar. Ama, 1579 yılında rasathanenin kapatılmasıyla Galata Kulesi bocalar ve tersanede çalıştırılan savaş esirlerinin barındırıldığı hapisane olarak kullanılmasıyla da kötü yola düşer!.. Bereket versin ki, 1717 yılında yangın kulesi görevini üstlenerek iş hayatına atılır. Üstelik, yangını haber

verebilmesi için bir de davulu vardır.

Maaşı az geldiğinden midir nedir, Galata Kulesi ek olarak, gece yarısını haber vermek için bir mehter ocağının içine yerleştirilmesine de izin verir. Abay Kız Kulesi'ne yakmadan önce 1749 ve 1831 yıllarında iki kez yanan Galata Kulesi'ne yardım elini uzatan II. Mahmut, kendisine nazarlık niyetine bir çan takar. Bu çan, İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sessizliğe gömülüdür!.. II Mahmut, aslında Galata Kulesi'ne bir saat takmak istemiştir. Ama, öbür kulelerin hepsine saat armağan edecek parası olmadığından bu niyetinden vazgeçer. Çan, işte bu düşüncenin gerçekleşememiş olmasının sessizliğine gömülüdür.

1959-60 kışının sert geçmesi sonucunda Galata Kulesi'nin çürümüş olan üst katındaki kirişler çöker, ihtiyar delikanlının imdadına belediye yetişir. Onarılan Galata Kulesi'nin içine gençlik aşısı olarak bir de asansör konur.

IV. Murat döneminde uçan Hezarfen Ahmet Çelebi'ye gelince... Efendim, "zat-ı muhterem" için aslında Galata Kulesi'nin Kız Kulesi'ne postaladığı bir aşk mektubudur. Yerine çabuk ulaşması için uçakla gönderilmiştir!.. Şiir Cumhuriyeti'nin kayıtlarında bu olay böyle geçer, inanmayanlara Ali Asker Barut'un bu konudaki şiirini belge olarak sunabilirim:

Karaköy'den kalkan vapurlar bilir
Yıllardır nasıl yangın Galata Kulesi
Kız Kulesi'ne

Hatırlar herkes
Hezarfen Ahmet Çelebi'yi
Az biraz
Çekebilmek için ilgisini Kız Kulesi'nin
Uçurttu o zat-ı muhteremi
Üsküdar'a kadar

Bugünse artık
Görmek için denizi
Sağa sola oynatması gerekecek
Betonarme binaların arasında
Üzgün duran boynunu.

Ankara'ya Nazım Hikmet'in heykelinin dikileceği söyleniyor. Elbette

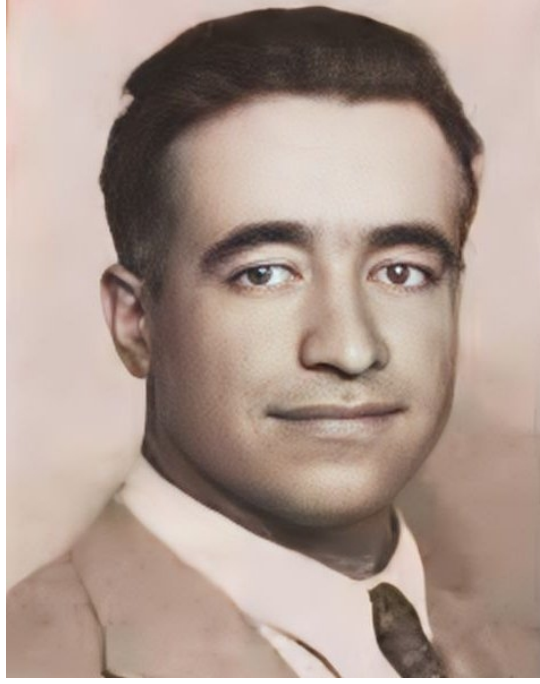
dikilsin... Ama, Hezarfen Ahmet Çelebi'nin İstanbul'da bir heykeli yoktur. Yalnızca içindeki asansörün çıktığı son katta, duvarda uçuşun tasvir edildiği bir kabartma vardır. Çelebi'nin konmuş olduğu Üsküdar'daki Doğancılar Parkı'nın giriş kapısı üstündeki tabelanın kenarlarında ise son derece küçük uçağın ilk adımı olan bu olayı anlattığı belli belirsiz ve ancak dikkatli İstanbulluların gözüne çarpabilecek kanatçıklar bulunmaktadır. Nazım Hikmet, 12 Nisan 1963'te, şiirine çokça kondurduğu uçağın adına son kez yer verir:

İki saat sonra uçak alanındayım
Beş saat sonra maviliğinde senin
Beş saat sonra hürriyet
Bütün dönüşlerin otel odalarım
Heykelini dikmeli uçağı icat edenin.

Doğru bildiği yolda asla taviz vermeden yürüyen, ölümü dahi göze alan Hezarfen Ahmet Çelebi'nin İstanbul'a dikilecek olan heykeli aynı zamanda Nazım Hikmet'in de heykeli değil midir?.. 56 metre yüksekliğinde olan ve 146 basamakla çıkılan Galata Kulesi, İstanbul'u kuşatan gökdelenler arasında boy fakiri olsa da, Ceneviz ve Türk mimarisi karışımı kostümüyle Kız Kulesi'nin kültürlü bir damat adaydır!..

SUNAY AKIN

İstanbul'un Nazım Planı, s.143-146

BAYRAMDA ÇALIŞIRIZ BAYRAMLAR İÇİN

Kurban Bayramı tam kışın ortasına rastlıyordu. O günler bir soğuktu, bir soğuktu... Kar, fırtına, tipi... Eskişehir ovalarında papaz harmanı savruluyordu. Göz gözü görmüyordu dışarlarda. Sular donmuştu hep. Seydi Suyu iri buz parçaları akıtiyordu. Santral kanalı kapandığından, elektriklerimiz kaç gündür doğru dürüst yanmıyordu. Akşam seminerlerinde kitap okuyamıyorduk, ders çalışamıyorduk. Lambalar ikide bir usulca sönuveriyordu. Dersliklerde pelerinlerimizle oturuyorduk da, gene ısınamıyorduk. Musluklarımızdan su akmıyordu. Ellerimizi yüzlerimizi yıkamak için dere kenarına gidiyorduk. İçme suyumuz yoktu.

Üç gün bayram izni vardı, ama bu soğukta nereye gidecektik? Köyü yakın olanlar gitti ancak.

Bayram sabahı kampana çaldı. Dışarıda toplanılacak dediler. Başımızı gözümüzü sararak, büzülerek çıktık. Müdürümüz Rauf İnan merdivende bizi bekliyordu. Üstünde palto bile yoktu. Ellerini arkasına bağlamıştı. Boz urbaları içinde, yağız çehresiyle bir heykel gibi idi. Yere atlayacaktı sanki. Savrulan karlardan gözlerini kırptırtıyordu. O halini gölünce usulca pelerinimizin yakalarını indirdik. Ellerimizi cebimizden çıkardık.

– Arkadaşlar, diye başladı. Bir canlıydı sesi, bir heybetliydi. Önce yılgınlık psikolojisinin zararlarını anlattı. Korkan insanın muhakkak

yenileceğini ve korktuğuna uğrayacağını söyledi. Bu hava soğuk, fakat siz isterseniz üşümezsiniz, dedi. Olduğumuz yerde birkaç kere sıçramamızı ve kuvvetli bir şekilde tepinmemizi istedi. Dediğini yaptık. Birden ısınmıştık sanki. Hoşumuza gitmişti.

– Bugün bayram, dedi. Şimdi birbirimizi tebrik edeceğiz. Sonra yapacağımız iki iş var; Ya içeri girip tekrar sıralara büzülmek, mıymıntı mıymıntı oturmak, bu üç günü böyle faydasız, hatta zararlı geçirmek, can sıkıntısından patlamak. Boşuna içlenmek. Üstelik üşümek. Yahut da, kazmayı küreği alıp, yurdunu düşmandan kurtarmaya koşan bir asker heyecanı ile santral kanalını temizlemeye gitmek. Emin olun, gidenler kalanlar kadar üşümeyecektir. Çünkü inanarak çalışan insan ne soğukta üşür, ne sıcakta yanar. O yücelten, diriltten, kuvvetli kılan bir heyecan içinde her türlü güçlüğün üstüne çıkmıştır... Onu hiçbir kuvvet yolundan alıkoyamaz. Yeter ki bir insan yaptığı işin gereğine inansın. Bakın size bu savaşta geçen bir olayı anlatayım. Görün inanmış insanın gücü neymiş... Biliyorsunuz Alman birlikleri Norveç'i istila ettiler. Fakat Almanlar hiçbir yerde Norveç'teki kadar kuvvetli karşı hareket görmediler. Çünkü Norveçliler yurtlarını seven insanlar. Hürriyetleri uğruna canlarını esirgemezler.

Ve sıfırın altında kırk derece soğukta iki Norveçli askerin akıl almaz kahramanlığını anlattı.

– Onlara bunu yaptıran güç yurtseverlikti. Aldıkları göreve bağlılıktı. Bir memleket işte böyle insanlar sayesinde kurtulur ve böyle insanların omzunda yükselir, diye bitirdi.

– Ben şimdi kazmamı küreğimi alıp kanala gidiyorum, dedi. Çünkü kanal açılınca elektriklerimiz yanacak. Elektrik yanınca okulun işlerini yoluna girecek. Kitap okuyabileceksiniz, ders çalışabileceksiniz. Sularınız akacak, yıkanabileceksiniz. Şimdi şunu söylüyorum, bizim asıl bayramımız, yurdumuz bu gerilikten, bu karanlıktan kurtulduğu gün başlayacaktır. Şimdilik bize düşen milletçe çalışmak, çok çalışmaktır. Parolamız şu olmalıdır: Bayramlarda çalışırız bayramlar için! Ben gidiyorum. Gelmek isteyenler gelsin.

Heyecanlanmıştık. Üşümemiz geçmişti.

– Hepimiz geleceğiz, diye bağıştık.

- Bayramda çalışınız bayramlar için!
- Bayramda çalışınız, Bayramlar için!..

Altı yüz kişi böyle bağırdık.

Sonra da kazma kürekleri koyduğumuz işliğe doğru bir koşuşma başladı. İnsanların böyle canlanması, bir amaca doğru saldırması belki sadece savaşlarda görülür.

Santral havuzundan başlayarak onar metre arayla su kanalına dizildik. Çıplak Hamidiye Ovası ayaz. Kırık Kız Dağı'ndan doğru zehir gibi bir rüzgâr esiyor. Pelerinlerimizin etekleri uçuşuyor. Kazmayı vurdukça yüzlerimize buz parçaları fırlıyor. Bazı yerlerde kar her yeri doldurmuş, kanal dümdüz olmuş. Nereyi kazacağız belli değil. Müdürümüz, öğretmenlerimiz başımızda dört dönüyorlar. Bir o yana koşuyorlar, bir bu yana. Öyle çalışıyoruz ki, boyunlarımızdan buğu çıkıyor. Bazen adam boyunda buz parçalarını elleyip çıkarıyoruz kıyıya. Kimisi bağırıyor, kimisi kazmalarla tempo tutuyor. Bu gürültü gidiyor kanal boyunca. Yeşilyurt köylüleri evlerinin önüne çıkmış, bize bakıyorlar. Böyle çalışmamıza alışkınlar ama bayram günü, bu soğukta nasıl donmadığımıza şaşıyorlar. Yeşilyurtlu arkadaşımız Azmi- köyü yakın olduğu için izinli ya- bize evlerden bazlama ekmek taşıyor. Köylü ekmeğini özlemişiz, aramızda kapışıyoruz.

Yukarılardan, aşağılardan ikide bir sesler yükseliyor:

- Bayramda çalışınız, bayramlar için! Arkasından marşımız:

"Sürer eker biçeriz güvenip ötesine
Milletin her kazancı milletin kesesine
Toplandık baş çiftçinin Atatürk'ün sesine
Toprakla savaş için ziraat cephesine
Biz ulusal varlığın temeliyiz, köküyüz
Biz yurdun öz sahibi, efendisi, köylüyüz."

Koca ova çınlıyor. Taa uzaktan Hamidiye'nin, Mesudiye'nin köpekleri ürüyorlar. Bu kış günü böyle seslere anlam vermiyorlar herhalde. Ayaz ovanın ıssızlığı yırtılıyor.

O gün kanalın yarı yerini açtık. Bir buçuk metre derinliğinde uzun, derin

bir çukur karları yara yara gitti. Ertesi gün taa bende kadar tamamladık. Sonra merasimle suyu saldı. Nazlı bir gelin getirir gibi önünden ardında

yürüyerek türküler, marşlar söyleyerek getirdik ve geç zamandı, santral havuzuna döndük, sonra bir baktık, okulumuzun balkonuna çakılı “Ç.K. E.” yandı (Çifteler Köy Enstitüsü). O zamanki sevincimi nasıl anlatmalı? Üşümüş ellerimiz alkıştan ısındı. “Yaşa, var ol!” Seslerimiz ufukları kapattı. Dünyanın en içten gelen, en coşkun bayramı oldu belki. Hiç unutmam bir arkadaşımız kendi ellerini öpüyordu. “Aferin ulan eller,” diyordu, “bu elektriğin yanmasında senin de hissen var, yaşasın.” Sevinçten gözlerimiz yaşarmıştı.

Müdürümüz bir tümseğe çıktı. Birkaç kelimeyle başarıımızı tebrik etti. Her nokta koyuşta “Sağ ool!” diye bağırıyorduk.

– Şimdi, dedi, depomuza su dolacak; banyoyu yakacağız. Yıkanın ve çalışıp başarmış insanların huzuru içinde uyuyun. İşte gördünüz, inanarak çalışan yapar! Amacına ulaşır! Bu heyecanla çalışmaya devam edersek, biz Türkiye’yi de yükseltebiliriz!

– Yükselteceğiz, diye bağırdık.

– Bayramda çalışırız, bayramlar için!

– Bayramda çalışırız, bayramlar!..

İçeri girdik, musluklardan şarıl şarıl sular akıyordu. Birbirimizi tebrik ediyorduk.

Unutulmaz bir bayramdı.

TALİP APAYDIN

Köy Enstitüsü Yılları, S. 64-67

İŞTE ÖYLE BİR ŞEY

İki kanadı tül perdenin ortasını aralık bırakmış, sık sık gelip aşağıya bakıyor. Karşı kaldırımdaki Ford-Capri'ye. Hoşuna gidiyor. Akşam güneşi altında hardal rengi araba pırıl pırıl. Lastikleri daha tozlanmamış, fabrikadan çıktığı gibi. Hele biçimi, modeli... "insanın ruhunu okşuyor."

Eli çenesinde düşünüyor, teknikle güzellik duygusu birleşince... bizim meslek de öyle değil mi? Teknik, işin görülen yanı, elle tutulan yanı. Ama güzellik duygusu insanın uygarlık düzeyi. Kolay anlatılamaz bu, duyulur. Biz sanatçılar bunun mimarlarıyız. İnsanların güzellik duygusunu biz biçimlendiririz, biz yönlendiririz. Şu arabanın modelini çizen mühendis salt teknik adam mı? Hayır. Aynı zamanda bir güzellik ustası, bir estetik. İnsan beğenisini yücelten bir sanatçı...

Gülümsüyor, "yalnız olunca ne güzel düşünüyorum, düşündüğümü ne güzel deyimliyorsunuz. Arkadaşlar gelince onlara da söyleyim bunları, unutmazsam..."

- Melihçiğim, bir içki almaz mısın? Banyodan sonra cin-tonik iyi gelir.

- Ölürem ben. ölürem... Nasıl da bilirsin?

İlk tümceyi türkü olarak söylüyor. İkinci tümcede Muniş'in arkasına bir tokat. Yumuşak kadife pantolonun içinde kıvranıyor Muniş. Saçının bigudilerini hâlâ çıkarmamış. Parfüm kokusu salonun ceviz rengi loşluğunda dalgalanıyor.

Hizmetçi kız onları görmezden gelip masayı donatıyor. Ayaklı kristal bardaklar, porselen tabaklar, Alman gümüşü çatallar, bıçaklar hep bir boyda dizilmişler masaya, donuk donuk parlıyorlar.

- Saat kaç Fatoş, geç kalmıyorsunuz ya?
- Altıya geliyor efendim, her şey hazır.
- İyi, nerdeyse gelirler.

Muniş uzun cam bardağı uzun saplı kaşıkla karıştırarak geliyor. Buzlar yüzüyor üstünde.. Kıyısma bir dilim limon geçirilmiş. Önce kendisi bir yudum alıyor, sonra uzatıyor Melih'e.

- Sağol karıcığım.

Arkasını dönüp arabaya bakıyor. Hafifçe kaldırıyor bardağı. Ford-Capri'yi arkadaşları ile birlikte kutlayacaklar, ama önce kendisi kutluyor. En içtenli olanı bu belki. "Kaç arabam oldu şimdiye kadar? diye düşünüyor, en çok bunu sevdim.. Hiçbirine gönlüm böyle ısınmadı. Şu duruşa bak, şu biçime bak. En güzel heykellere değişmem."

Yeni tıraş olmuş yüzüne pembe bir mutluluk yayılıyor. "Oh... yaşamak dedikleri bu herhalde. Aynur'u da getirebilseydim bugün. Ama olmaz, sakıncalı. Onunla ayrıca kutlarız. İstanbul'da, Hülya'da. Boğazın kıyıcığında... Herşeyin sırasını beklemeli. Sabırlı ol Melih, hiçbir şey dört dörtlük değil. Hele yılbaşı gelsin, piyasadaki paramızı toplayalım, bonoları da ödeyelim. Ne demişti Ziya Paşa, "ayinesi iştir kişinin..." İş! İş adamı sabırlı olacak. Avını kollayan kaplan gibi sinip bekleyecek. Bir bir aşacak engelleri. Engelli koşu bu. Koşacaksın, geçeceksin hıyarağaları teker teker. On yılda nereye geldik ? Daha yeni hız aldık, bu ne ki ? Yavrum. Ford-Capri, süzül bakalım karşımda gelin gibi. Gelecek hafta bir İstanbul... Yenimahalle'den Aynur'u da alırım yanıma...

Telefon çalıyor, dönüp bakıyor geriye. Kim olabilir?

- Dur ben bakarım, aloov... Ha, sen misin?

Yan gözle karısına bakıyor,

- İşte öyle bir şey... Söyle?

Muniş'in kaşları çatılıyor. Telefona bazen böyle söylüyor, ne demek bu, parola mı? Sakladığı bir şey mi var?

- Evet, iyi... Murat usta sayıp teslim alsın. Pazartesi günü banka hesaplarına yatırım de. Kendisi yok de. Siparişten fazla mı? Olsun kızım, alın! Bu zamanda mal geri çevrilir mi? Murat ustayı ver bakayım. Alloov Murat usta, al hepsini al. On top kadife mi, vay canına! Nasıl yapmışlar bunu? Renkleri bizimkilerdence al, hepsini al. Ben gelemem, söyledim sana. Pazartesi kesin, de. Nene gerek senin, al diyorum. iplik de al, ibrişim de al, Atölyenin altı aylık, bir yıllık... Deli misin, fiyatlar artacak, hepsini al. Bu saatte ne parası, bankalar kapalı, biliniyor mu bu herifler? Zamanında gelselerdi. Pazartesi günü yatırım. Tamam...

Telefonu kapıyor. Tara ram tam...

Müzik koyuyor dolaba, ışık yakıyor. Muniş'in belinden tutup bir iki dönüyor. Onun asılmış suratını yumuşatmağa çalışıyor.

- Bak kimler gelecek az sonra. Ta liseden, ortaokuldan arkadaşlarım. Çatlayacaklar görünce. Muniş'in aklında "İşte öyle bir şey..." Ne demek bu, kime söylüyor? Yoksa atölyede çalışan kızlardan birine mi ? Yapabilir mi bunu Melih?

Aldırmaz görünüyor, belli etmeyeyim diyor ama gün günden kuşkusu artıyor. Bazen telefonla konuşurken, kendisi içeri girivermişse "işte öyle bir şey..." diyor, Sesinin tonu da değişiyor. Var bunda bir iş ama ne, çözemiyor.

- Pek neşelisin, inşallah bir aksaklık olmaz.

- Ne aksaklık olacak? Bak göreceksin arkadaşlarımı, ne çocuklar he hee... Bazılarını sen hiç görmedin. Bu akşam çocuklaşacağız, eski günleri anacağız. Ford-Capri'yi kutlayacağız. Kuğu gibi süzülüyor bak...

Belinden tutup pencerenin önüne götürüyor, gösteriyor karşıdaki arabayı.

- Yapma, ayıp. Sevindirik olma.

- Ne ayıbı karıcığım ? Alnımızın teri. Bir sen, bir de o. Gerisi vız gelir.

Muniş dikkatle yüzüne bakıyor,

- Doğru mu bu?

- Ya ne; başka ne olabilir?

Yanıtlamıyor.. Elinden kurtulup mutfağa gidiyor. Ama yüzü bozuk.

"Kuşkulandı... Hay Allah! Telefon etmenin sırası mıydı be Aynur? Söylemedim mi ben sana? ille sesimi duyacak..."

Cin-tonikten iri bir yudum alıyor. Arkasından iki fındık. Salonda dolaşüyor. Eşyayı gözden geçiriyor. Kadife kaplı oymalı koltuklar, Amerikan bar, büyük ceviz dolap, gözlerinde türlü vazolar, antika işler...

- Bolca buz hazırladınız değil mi?

- Hazır, diyor Fatoş.

- Bak sigaraları unuttunuz. Sehpalara birer ikişer paket koy kızım. Malboro, Kent... Viskileri de ben çıkarayım. Arkadaşların mideleri bayram etsin bugün. Zavallıların kimi rakıdan başka içki içmemiştir belki. Servis arabasının işi bittiyse şişeleri ona dizelim.

- Yok, arabanın işi var. Yemekler taşınacak. Zeytinyağlıları getireyim mi?

- Bilmem, hanıma sor.. Saat altıyı geçti, o da giyinsin artık.

- Giyiniyor.

Muniş, yatak odasında tuvalet masasına oturmuş aynaya bakıyor. Yüzü solgun. Herkes ona güzel olduğunu söyler. Yaşı daha otuz bile değil.

"Neyimi beğenmez kocam, gözü neden dışarda?" Ağlamamak için kendini tutuyor, bir boşanırsa kötü olacak.

Kapı açılıyor usulca. Melih arkasına gelip dikiliyor. Aynada bakışıyorlar. Elinde içki bardağı, eğilip ensesinden öpüyor.

- Hayatım, sen dünyanın en güzel kadınısın.

Muniş kıınıldamıyor, ses vermiyor.

- Hadi çabuk ol, geliverirler.

Mutsuzluğunu anlamak istemiyor, kendi ayaklarıyla çıkıp gidiyor. Biraz sonra kapının kuş gibi öten zili çınlıyor.

- Hıh, geldiler! Işıkları yak!

Gürültülü bir küme giriyor içeriye.

- Vay Salih'ciğim, Oktay...

- Ulan nerelerdesiniz be, çağırmasan arayacağınız yok. Hayri sen ha?

Kucaklaşıyorlar. Hanımlar geriye çekilip seyrediyorlar.

- Hoş geldiniz efendim, hoş geldiniz, buyurun. Geçin şöyle. Çıkarmayın. Muniş, bak kimler geldi? Ulan Asorti, hiç değişmemişsin be, ne zaman oldu görmeyeli?

- Ee biz buralara çıkabilir miyiz oğlum, Çankaya tepesi burası.

- Ağız yapma ulan, Çankaya'da kapıcılar da oturur.

- Hadi, hadi..

Çiçekler, paketler...

- Al şunları kızım, vazolara yerleştir. Oh oh oh... çiçekçileri zengin etmişsiniz.

- Ulan bu ne ev, saray gibi. Vay hınzır vay!

Zil yeniden ötüyor. Yeni bir grup geliyor. Onlar daha sessiz.

- Erken mi geldik, özür dileriz.

- Yok yok, tam zamanı. Geçin bakın kimler var... Muniş çabucak giyinip taranıyor. Hafif ruj sürüyor! Bu akşam gürültülü geçecek belli. Yapma bir gülücük oturtuyor yüzüne. İnce topuklu terlikleriyle şıpıdık şıpıdık yürüyor salona. Tam girecekken yeniden ötüyor zil. Geri dönüp kapıyı açıyor, Gözlüklü sakallı birisi,

- Melih'in evi mi?

- Evet efendim, buyurun.

- Vay Ali'ciğim, gel buyur... Fen Ali de geldi çocuklar!..

Kucaklaşıyorlar. Durgun birisi Fen Ali. Başıyla hepsini selamlıyor. Ürkek gözlerle bakıyor.

- Yalnız mısın Ali, hanım nerede?

- Ben bekarım, diyor, yalnızım...

Eski sınıf arkadaşları gülüşüyorlar. Kimisi sırtına vuruyor, kimisi kucaklıyor. Melih, karısına konukları tek tek tanıtıyor. Muniş gülümseyerek ellerini sıkıyor, "hoş geldiniz" diyor.

- Eveet... diyor Melih. Çok iyi yaptınız be. Nice zamandır görüşemiyorduk. Ne içersiniz bakalım, gelin şöyle. Hanımlar şampanya mı alır, viski mi içer? Hayri gel oğlum, sen bu işlerden iyi anlarsın. Yardım et.

Şişeler açılıyor, bardaklar doluyor. Buzlar atılıyor. Fen Ali köşedeki koltuğa oturmuş, bol ışıklı kristal avizelere bakıyor.

- Ali, sen ne içiyorsun?

- Bilmem. Ben pek içmem ama azıcık viski alayım.

- Ne azıcığı? Bu akşam hepimiz içeceğiz arkadaş. Eski günleri anacağız. Yan çizmek yok.

Ali başını sallıyor. Sakallı yüzü yorgun. Çok dereceli gözlüklerinin arkasında gözleri çipil çipil. Başka bir dünyaya gelmiş gibi şaşkın. Kalkıp masaya yaklaşıyor, yiyeceklere bakıyor.

- Sen şölene mi çağırdın bizi Melih? diyor. Adı ne bunun?

- Adı yok Ali'ciğ'im. Adını sen koy.

- Ford-Capri'yi kutlayacağız, diyor Asım geriden. Kapıda görmedin mi?

- Neyi neyi?

- Yeni araba aldı ya, duymadın mı?

- Ha öyle mi, peki kutlayalım.

Gülümsüyor.

- Duyardım Melih'in zengin olduğunu ama bu kadarını bilmiyordum. İyi iyi... Bizim sınıftan da çıktı demek böylesi. Memnun oldum.

- Hadi şerefe...

- Tüm arkadaşların dostların şerefine, diyor Melih.

Sesi Sevinçli, şangırtılı.

Fatoş tabaklara habire yiyecekler dolduruyor. Ezmeler, salatalar, peynirler.

- Şundan da alın, şundan da buyurun. Sıcaklarımız fırında, oluyor...

- Oh oh oh... Felekten bir gün çalacağız demek?

- Ulan bu sofrayı gören, ülkedeki kıtlığın nedenini anlar vallahi.

- Ne iyi yaptın be Melih, bir araya getirdin bizi. Hani Cebirci Mehmet bey vardı, anımsar mısın?

- Ne demek anımsar mısın, iflahımızı kesmişti herif. İki'den fazla notu yoktu.

- Kah kah kah...

- Bir gün bana dedi ki "al oğlum sana bir Yeni Cami direği."

Kadınlardan birisi soruyor,

- Ne demek Yeni Cami direği?

- Bir...

- Sana gene iyi vermiş, bana da eski beş veriydi.

- O ne?

- Sıfır.

- Kah kah kah...

- Ya tarihçi Kâmile?

- Aman onu söyleme, sırtım terliyor. Evde kocasından dayak yerdi, gelir bize bir verirdi...

Çocuklaşıyorlar, gülüşüp konuşuyorlar. Hanımları da katılıyor inceden. Birbirlerinin kocalarını inceliyorlar. Kimisi memur, kimisi çoluk çocuk sahibi esnaf, küçük işyerinde çalışıyor, babasının yanında yardımcı. Belli ki hiçbiri Melih gibi değil. Belli etmeden imreniyorlar ona.

- Ulan Melih, bir sen başarılı çıktın içimizde. Yaşa vallahi, kah kah kah, hi hi hi...

Fen Ali uzaktan bakıyor, gülümseyerek izliyor. Ne düşündüğü belli değil. Fakültede doçentlik tezini verecek yakında. Tüm hazırlıklarını tamamladı. Ama şu soruşturma olmasaydı... Tam zamanında çıkardılar. Onun için gecikti doçentliği. Anasıyla birlikte oturdukları yoksul kira evini düşünüyor, Melih'in eviyle kıyaslıyor. İçinde bir yerler burkuluyor. İmrenmiyor hayır, yok öyle bir duygusu. Melih'in "Muniş Muniş..." deyip durduğu karısına bakıyor arada, genç kadının durgunluğuna takıldı aklı. Nedenini çözmeye çalışıyor. Bu yaldızlı görüntünün altında ne var, onu irdeliyor. "Belki çevresi değişik, bizlerden hoşlanmadı" diyor. "Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir, gittikçe artıyor yalnızlığımız" dizelerini okuyor kendi kendine. Bu gürültücü kalabalığı yalnızlık buluyor, gülümsüyor sessizce.

- Fen Ali, sen ne yaptın bakalım, anlat hele? diyor şişko Asım.

Önce anlayamıyor kendisine söylendiğini.

- Ha ben mi? diye çevresine bakıyor miyop, gözlerle. Hiç, çalışıyorum, ne edeyim?

- En iyi okuyanımız bu oldu içimizde. Zati çalışkandı. Fakültede işler nasıl?

- İyî değil, karışık. Tüm ÷lke gibi.

Ali bilim yapıyor, diyor birisi.

- Ne işe yarar bu bilim kuzum?

Yanındaki Salih yanıtlıyor,

- İnsanları daha mutlu bir yaşama hazırlar.

- Hangi insanları?

- Tüm insanları.

Ali konuşmuyor. Gözlüğünü çıkarıp siliyor ağır ağır. Gülümsüyor. Konuşsa mı acaba? “Yeri değil” diyor kendi kendine.

- İnsanlar nasıl mutlu olur Ali?

Oktay soruyor bunu. Asım içki bardağını kaldırarak yanıtlıyor, Ali bilmez onu, ben söyleyim, diyor. İnsanlar yiyip içerek, sevişerek, dinlenerek, güzel eşyaları kullanarak mutlu olur, öyle değil mi Ali ?

- Görecedir bu, diyor Ali. İnsandan insana değişir. Bu senin dediklerine kavuşmuş insanlar da bazan mutlu olmayabilirler. Kesin yanıtı yoktur.

- Öyle ise içelim, diyor Hayri. Şerefe... Herkes kaldırsın bardağını!

İşî gürültüye boğuyorlar. Kadınlar koltuklarda kendi aralarında konuşuyorlar. Erkekler içki bardakları ellerinde, ayakta kümeleniyorlar. Şimdi aralarında olmayan, uzak yurt köşelerinde çalışan arkadaşlarını anıyorlar, onlar için kadeh kaldırıyorlar. Fatoş tabaklara fırında kızarmış tavuk etlerini dağıtıyor.

- İçelim, içelim de açılalım!..

Sesleri gittikçe yükseliyor. Sözcükler yarımlaşıyor. Bazıları ayakta sallanıyor hafiften.

Ali "gideyim, diyor içinden, ama nasıl kurtulmalı?"

Melih bir aralık gidip televizyonun düğmesine dokunuyor. Ünlü bir şarkıcı “İşte öyle bir şey...” şarkısını söylüyor.

- Ahah, diyor Melih. Benim şarkım bu, en çok bunu severim. Dinleyin bakın?

Kendisi de katılıyor. Coşkunlukla ellerini sallıyor. İşte o zaman duyuluyor hıçkırık sesi. Herkes başını çevirip bakıyor. Bir sessizlik oluyor. Muniş elleriyle yüzünü kapatarak çıkıp gidiyor salondan.

- Ne oldu, ne oluyor? Herkes birbirine bakıyor. O zaman Melih toplanıyor biraz,

- Şey, diyor, bu şarkıyı sevmez de... Siz keyfinize bakın. Ben şimdi getiririm.

Karısının arkasından koşuyor.

Buz gibi oluyor herkes.

Hele içerdeki odadan bağırıp çağırmalar yükselince, bir bardak şangır mıngır yere vurulunca... konuklar artık gitmek gerektiğini anlıyorlar.

Önce Ali sıvışıyor.

TALİP APAYDIN

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi
Nisan 1981, S: 352, S. 628-634

ÖTE YAKADAKİ CENNET

İrmağın öte yakası yemyeşil, bu yakası bomboz. O tarafı bağlık bahçelik, bu tarafı göz alabildiğine kır...

Biz çocukluğumuzda bunu Allah böyle yarattı sanırdık. Yasin ağanın karşıdan sonsuz gibi geniş görünen bahçesine imrenirdik. Boynumuzu bükerek bakardık. Hele meyveler olunca, sarı sarı kayısılar, kırmızı kırmızı elmalar, iri iri ayvalar... Bakar bakar yutkunurduk.

İrmak genişti, derindi. Bozbulanık akardı. Yüzüp geçemezdik. Analarımız babalarımız sık sık tembih ederlerdi, "sakın ırmağa girmeyin. Karşıya geçeyim demeyin. Yasin ağanın bekçileri adamı döve döve öldürürler."

Zaten geçemezdik. Çocuktuk daha.

Bazan delikanlı ağabeylerimizden duyardık, bu gece karşıya geçmişler. Torbalarını elmayla erikle doldurmuşlar. Yasin ağanın bekçileri uyudukları için görememişler. Amma yemişler ha! O kadar çok yemişler ki, ırmaktan geçerken tok karnına yüzememişler de az daha boğulayazmışlar.

Böbürlenerek anlatırlardı. Bizim de ağızımızın suyu akardı.

İrmak kıyısında öküz güderdik. Tarlalarda çalışırdık. Sıcaktan terledikçe ırmağın öte yakasına, Yasin ağanın bahçesine bakardık. Deniz gibi yeşillik, ağaç diplerindeki koyu gölgeler, sarı sarı, kırmızı kırmızı meyveler... Bize cennet işte orası gibi gelirdi.

Yasin ağa köyde sık sık tellal ünletirdi,

- Herkes çoluğuna çocuğuna, öküzüne eşeğine sahip olsun. Kim ırmağı geçerse av tüfeği ile ateş ettireceğim. Kulağını kuyruğunu kestireceğim. Duyduk duymadık demeyin haal!...

Dediğini yaptırırdı hem de. Bizim köyün öküzlerinin, mandalarının çoğu ya kulaksızdır, ya kuyruksuzdur. Çünkü hayvanlar karşıdaki yeşilliği görünce dayanamaz, ırmağa dalar karşıya geçerler. Sonraki belli işte. Yasin ağanın pala bıyıklı bekçileri bıçağı çekip,

- Gel bakalım kara oğlan, doo ha" deyip işlerini bitirirler. Sonra da götürüp dama tıkarlar. Üç gün, beş gün aç susuz bırakıp, aklını başına getirirler.

Bizim köylü ta yassihöyük köprüsünden dolaşp Yasin ağaya varır, yalvar yakar olur, zor alır öküzünü. konuşmayı bilmezse, kendisi de bir dayak yer orada. Yukardan aşağı güzelce kalaylanır. Geri dönerken buna da şükreder köylüm. Çünkü kabahat kendisindir. Hayvanına bakmamıştır. Elin bahçesine girmiştir kör olası öküz.

Onun için analarımız, babalarımız sıkı sıkı tembih ederlerdi:

- Aman iyi bakın mallara, karşıya geçmesinler. Gözünden ayırma.

Bu öküzlerde, mandalarda bir huy var, birinin başına gelenden öbürü ders almaz. Birbirlerine haber vermezler. "ben geçtim de şöyle oldu, sen de geçme" demezler. Onun için bizim köyün öküzlerinin mandalarının çoğu sakattır. Ya kulağı yoktur, ya kuyruğu yoktur.

Ben Yasin ağayı bir kez gördüm. İrmağın öte yakasında kara urbali, iriyarı bir adamdı. Elleri arkasında geziniyordu. Hep dallara bakıyordu nedense. Yanında iki bekçi, omuzlarında tüfek, saygılı yürüyorlardı peşinden. Oraların sahibi demek bu adamdı. Gözümde iyice büyüdü. Ta ırmağın ötesinden kolunu uzatıp dövecekmiş gibi korktum. Pısıp kaldım oracığa. Onlar gözden kaybolunca, ne olur ne olmaz diyerek öküzlerimizi sürdüm. Belki karşıya geçiriverirlerdi. Sonu ne olurdu kim bilir?

İrmağın öte yakası cennet gibi yeşillik, bolluk ama ulaşılmaz, geçilmez bir yerdi bizim için. özlem duyarak bakardık. Meyvelerin büyümesini olgunlaşmasını, sonra sepet sepet toplanıp götürülmesini yutkunarak seyrederdik. "Ah bir kuş olsak" dediğimiz olurdu. "Şuradan uçup ırmağı

geçsek, konsak bir kayısı ağacının dalına, sulu sulu kayısıları yesek. Elmaları ceplerimize, koyunlarımıza doldursak. Sonra pırr diye uçup geri gelsek."

Fakat olmuyordu. Ne kadar arzu etsek boşunaydı. Cennet hemen karşımızda, yüz adım ilerimizdeydi ama gidilemeyecek kadar da uzaktı.

Çocukluk yıllarımız böyle geçti. İmrenerek, uzaktan bakarak, iç çekerek...

Sonra biz büyüdük, delikanlı olduk. Kara Veli, Kamış Hasan, Yanığın Osman, Gaga Yakup... Güreşirdik. İrmakta yüzerdik. Bir oturuşta bir koyun yiyebilecek kadar iştahlıydık.

Bizim taraf gene kupkuru. Öte yaka gene yemyeşil. Yaz ayları döndü mü, gene kayısılar sararır, elmalar kızarır, ayvalar ağarır. Durulur mu, dayanılır mı buna? Yasin ağanın bekçileri tüfekli ama biz de genciz. Ateş olsa, içine atlayacak yüreğimiz var.

Bir gün dedik, "gidelim. Geceleyin ırmağı geçelim. Dalalım Yasin ağanın bahçesine. Ölüm yok ya ucunda?"

Ay karanlığında soyunduk. Gaga Yakup dedi ki,

- Donla mı geçelim, çıplak mı?

Kamış Hasan,

- Çıplak geçelim, dedi. Yakalanırsak götüremezler. Bir iki döver bırakırlar.

- Kimi dövüyorlar? Bu kadar yiğit bir aradayken sopa mı yenir be? Sıkı mı?

- Doğru söz. Asıl biz onları döveriz. Korkmayın!

- Peki. Tamam...

- Yavaş konuşun, duymasınlar.

- İsterlerse duysunlar, ne olacak?

En çok Gaga Yakup efeleniyordu. Irmağa önce o girdi. Suları şapırdatarak yüzmeye başladı. Sonra biz... İrmak burada hızlı akıyordu. Ta aşağıdan, kamışların arasından çıkabildik. Yalınayak, çıplak geceye daldık. O taraf bilmediğimiz bir yerdi. El yordamı ile usul usul yürüyorduk. Benim içime bir titreme geldi. Kendimi yokladım, yüreğim bizim taraftaki kadar sağlam değildi. Hele çıplak olunca insan daha da zayıf oluyor besbelli. Giydikleri güçlendiriyor kişiyi. Bana bir pişmanlık geldi.

- Gelin arkadaş dönelim, dedim. Yakalanırsak kötü oluruz.

- Ne demek o? Vay korkak vay! Şuna bak, ta buraya gelmiş de geri dönecek.

- Yavaş konuş Yakup, duyacaklar.

- Duysunlar, ne olur?

Ben mahsus geride kaldım. Ayaklarıma dikenler batıyordu otluk gürüzlüktü oralar. Arka arkaya yürüyorduk. Biraz sonra ağaçların arasına girdik. Elma mı kayısı mı, el yordamı ile yokluyorduk.

- Hıh, dedi Hasan'ın sesi. Buraya gelin, buldum.

Yanaştık, uuff yumruk gibi kayısılar. Yumuşak yumuşak. Şeker gibi tatlı. Hem de kokulu. Ye babam ye... Çiğnemedemden yutuyorduk.

Gaga Yakup ağaca çıktı. Hışım gibi topluyordu.

- Ula silkele, dedi Osman.

- Aman yavaş olun, duyulmasın.

- Duyulmaz, korkma.

Ağız şapırtısı geceyi doldurmuştu.

- Keşke birer torba getirseydik, dedi Yakup. Karşıya neyle götüreceğiz şimdi?

- Götürmeyi boşver. Yemeye bak.

- Ben doydum.
- Dur bakalım arslanım, daha elma yiyeceğiz.
- Hadi, çabuk olun.

Elma aramaya başladık. Ağaçların yere sarkan dallarını yoklaya yoklaya yürüyorduk. Ben birden bir ses duyar gibi oldum. Birisi öksürmüştü herhalde.

- Ula gelen var, diye fısıldadım. Kaçın!
- Yok be, dedi Yakup. Hani?

Durup ortalığı dinledik. Çekirgelerin cırlamasından başka ses duyulmuyordu. Ama ben işkillenmişim. kıyıya doğru yürüdüm. Tam suya gireceğim sırada "güüm" diye bir tüfek atıldı. Sonra ayak sesleri, fısıltılar duyuldu. Ben ırmağa atladım. Hızlı hızlı yüzmeye başladım. Sekiz on adım gerimden de öbürleri atladılar. Şıpırtılarla yüzüyorlardı. Seslerini duyuyordum. Bir daha tüfek atıldı.

- Güüm!
- Anam anam, vay vay vay!... diye bağırmaya başladı birisi.

Heyecandan kalbim küt küt atıyordu. kim vurulmuştu acaba? Bir yandan yüzmeye çalışıyordum. zor yüzüyordum nedense. Geri döneyim dedim, korkumdan dönemedim. Bir an önce kıyıya çıkayım diyordum.

Gaga Yakup'un sesine benzettim, boyuna bağırıyordu,

- Oy oy oy!... Vuruldum anam anam, oy!...

Fakat dikkat ettim, sesi bir tuhaftı. Vurulmuş insan sesine benzemiyordu pek. Geriye baktım, yüzüyordu. Biraz sonra da sustu.

Ben kıyıya çıkıp beklemeye başladım. merak içindeydim.

- Ne oldu be? diye fısıldadım.
- Yok bir şey, dedi Yakup. Alın urbalarınızı, yürüyün! Tekrar ateş

etmesinler diye öyle yaptım.

Sudan çıktılar. Urbalarımızı alıp hemen yürüdük. Kıyıdan biraz uzaklaşınca aramızda gülüşmeye başladık. Yakup bekçiyi işletmişti güzelce. Belki ırmağın aşağılarına gitmiş, cenaze arıyordu şimdi. adam vurdum diye korkuyordu bir de. Gülünecek bir işti.

Köye yakın kalınca durup giyindik.

- Oh, dedi Yakup. Amma yedik be... Zor yüzdüm valla.

- Ya ben, karnım patlayacak sandım, şuna bak.

- Kayısılar yamandı ha, lokum gibiydi.

- Elma yiyemedik yazık oldu.

- Yarın da elma yeriz. Kolayını aldık gayri.

- He. Yolunu öğrendik. Bir daha sefere torba götürüp dolduralım.

- Olur ama ırmaktan nasıl geçireceğiz?

- Kolay. Sırtımıza bağlar geçiririz.

- İyi. Öyle yapalım.

Köyde birkaç gün övündük. Gece Yasin ağanın bahçesine geçtiğimizi, doyuncaya kadar meyve yediğimizi, sonra da bekçiyi aldatıp kaçtığımızı köyde duymayan kalmadı. Büyükler "yapmayın, etmeyin" diyorlardı. Ama küçükler imrenerek bakıyorlardı yüzümüze. Ah onlar da bir büyüselerdi, bizim kadar olsalardı. Yüzmeyi öğrenip öte yakaya geçselerdi. Yasin ağanın bahçesine dalsalardı... cennet orası. Şurada hemen karşıdaydı işte. Görünüp duruyordu.

Birkaç gün sonra gene geçelim dedik. Bir şölen daha çekelim kara gövdelerimize.

Geçtik. Bu kez bekçi de yoktu. Belki uyumuştı. Gaga Yakup kocaman bir ekmek torbası almıştı. Elma, erik, kayısı... Tika basa yedik. Torbayı da ağızına kadar doldurduk.

- Ee, nasıl geçireceğiz bunu?

- Geiririm ben, dedi yakup. Korkmayın.

Boynuna aprazlama astı. Irmağa vurduk. Fakat yle yemişiz ki zor yzyoruz. Boğuşuyunuz sularla, arkada bir şeyler oldu. Ama ben önce fazla bir şey anlamadım. Yakup gene oyun yapıyor sandım. birtakım hırıltılar, "ula şey, yetiş, ıėė,... " gibi sesler. Karanlıkta kim yetişecek? Zaten herkes kendi derdinde. Hasan bir yandan. Kara Veli bir yandan bağırmaya başladılar.

- Ula Yakup boğuluyor, yetişin! Eyvah!

Karanlıkta bir şey görünmüyordu. Ne yapacağımı bilemedim. Yorulmuştum bir yandan. Geri dönmeyi gözüm kesmedi.

- Siz varın be, yetişin! Torbayı çıkarın boğazından!

- Hani bulamıyorum, battı.

- Allah Allah, nerede bu oğlan?

- Yakup! Yakuup!

Yakup'u bulamadık.

Ertesi gün boynuna takılı meyve dolu torba ile bir kilometre aşağıdan ölüsünü çıkardılar.

TALİP APAYDIN

Gazete Kadıköy, 2. 8. 2019

SİTTİ ZEYNEP

1.

Kilidi kırmak zor olmadı. Kapak gıcırtyla açıldı. Ayağa kalktım, elimi toza sürdüm. "Öf," dedim, "amma da tozlanmış."

İkisi de duymadı beni. Ninem örtüyü kaldırıyordu. Eski, çok eski bir alaca; yırtılmış, kırmızı iplikle dikilmiş. Ben de olsam dikerdim bu kadar. Bir örtü daha: eski bir alaca, kimbilir hangi yılın alacası. Ben o zamanlar var mıydım? Sitti Zeynep bana masallar anlatır mıydı? Yürüyebildiği günlerden mi?

Babam kocaman bohçayı indirdi. Üstteki, toz içindeki bohçayı. Bana Sitti Zeynep'in her gün sandığı açtığını söylemişlerdi. Ninem çengelli iğneyi çıkardı; kumaşı gördüm. Renkli bir kumaş: kırmızı, yeşil, mor, yine kırmızı, yeşil, mor. Elimi uzattım. Ninem, "Acele etme," dedi. Babam küçük kürsüde kıpırdandı. Ses etmeyip çömeldim.

"Daha bir sürü kumaş var," dedi ninem. "Giymezdi ki. Yaptırtmazdı da. Ne kadar üsteledik, giymedi. Yine sen eskileri yaktın da..." dedi. "Sırtından çıkanları gördüm. Daha bir sürü kumaş var."

Odanın tek penceresi bahçeden üç metre yukardaydı. Sitti Zeynep hep o pencerede beklerdi yazı. Yazı, artık içinde dolaşarak bekleyecek o geniş bahçe yoktu. Odanın üç kapısı başka yerlere açılıyordu: helaya, haznaya, merdivenlere. Bizim uzun haznamız, Beyhan'ın akreplerinden korktuğu, karanlığında Sitti Zeynep'in tilkilerini gördüğümüz, uzun, soğuk, uzun haznamız nerede? "Kâkülü kan olmuş. Başı yarılmış. Hanım ana!" Başımı tülbentle bağlayarak, kana bulanmış elime şaşkınlıkla zeytinyağı sürerek beni çıkardıkları o uzun haznamız nerede? Şimdikini beş sandık, sekiz de

teneke dolduruyor. Bir de çivi kutusu.

Kumaşı yere koydu ninem; "Giymezdi ki," dedi.

Bohça kâğıt yumaklarıyla doluydu: Birini alıp açtım. İplikler. Birini daha alıp açtım. İplikler. Sonra bir düğme, iplikler, iplikler, bir düğme daha. Üçümüzün önü de kâğıtla doldu.

Garip bir bitkinlikle, "Deli," dedi ninem. Babam hiç konuşmuyordu. Bir yumak da o aldı, açtı. İplikler. Ben sevinir gibi oldum. Açtığım yumaktan iki dikiş iğnesi çıkmıştı çünkü. "Bakın," dedim, "iki dikiş iğnesi." İğneler, iplikler, üç düğme, bir düğme daha, biri sarı, öteki beyaz iki düğme daha, boş makaralar, kâğıt parçaları, kırık bir tırnak makası, kemik bir tarak, kırmızı bir kurdele, sayfaları eksik bir Radyo dergisi, paçavralar, kesekâğıtları, iğneler, belki yüz kadar iğne, kolonya şişeleri, kına, payyavşağı, boncuklar, patlamış kırmızı bir balon, babamın askerlik arkadaşının fotoğrafı, kâğıda sarılmış aynalar, anahtarlar, kutular, küpeler, bir kâğıda sarılı süprüntü, tahta parçaları, taşlar, bir bebek, takvim yaprakları çıktı sandıktan. En alttan da bir afiş: Kanlı Kazak. Sitti Zeynep'e, Ayhan'a, Beyhan'a filmler oynattığım günlerden. Evde herkesin, Sitti Zeynep'in bile, sandık odasında afişimi aradığı günlerden.

Ninem, "Kaç yılın kâğıdı bu..." dedi.

"Bilmem," dedim, "paket mi yapacaktı ne?"

2.

Kiraz Bacı odaya girdi. "Sitti Zeynep ölmüş," dedi.

Öğle yemeğinden yeni kalkmıştık. Kiraz Bacı, Sitti Zeynep'e yemeğini götürmüştü. Merdiven başındaki odasına. Hemen döndü. "Sitti Zeynep ölmüş," dedi.

Babam aşağıya gitti. Döndüğünde onun sesi de olağandı "Evet, ölmüş," dedi. Ninem hemen Nezihe Hanımlara koştu.

Biraz sonra dört arkadaşı geldi babamın: Kemal Bey, Osman Bey, İbrahim Bey, Nuri Bey. İkinci namazına yetişsin diye telâşlanıyorlardı. Osman Bey doktora gitti. Kemal Bey, "Belediye hoparlörüne vermeyecek misiniz?" diye sordu. "İstemez," dedi babam. "Ama tanıdıkların haberi

olsun," dedi Kemal Bey. Babam istemedi. Kardeşinin cenazesinde kimseler olmayacaktı. Bunu Kemal Beyin aklı almıyordu. "Hoparlörden duyursak tanıdıklar gelirdi. Cemaatsiz cenaze olur mu? Bari iki camide selâ verdirelim: dedi.

Dört gün önce İstasyon Caddesinde gözüme bir karınca kaçmıştı. Hemen o akşam kızarmış, akmaya başlamıştı gözüm. Ertesi gün doktora gitmiştim. İlaçlar, iğneler vermişti doktor; ama gözümün akması kesilmemişti. Ağladım sanırlar diye sıkılıyordum şimdi.

"Dört gün önce karınca kaçtı gözüme," dedim. "Nerede?" diye sordu İbrahim Bey. "İstasyon Caddesi'nde." "Doktora gittin mi?" "Gittim ama fayda etmedi:

Nuri Bey, "Nasıl ölmüş?" diye sordu.

"Bilmiyorum," dedim. "Oturuyorduk. Yemekten sonra. Kiraz Bacı gelip, 'Ölmüş,' dedi. Hepimiz şaşırdık."

Nuri Bey, İbrahim Beye döndü, "Kurtulmuş," dedi.

Mutfığa gidip buzdolabını açtım. Şişeden bir yudum su içtim. Holden Kiraz Bacı'nın sesini duydum. "Sular kesiliyor; bari hortumla banyoya su doldursak," diyordu. "Olmaz," dedi ninem, "su doldurulmaz; tersine, bütün sular boşaltılır." Aynaya baktım. Gözlerim kıpkırmızıydı. Odaya dönünce, "Doktor daha beter etti gözümü," dedim İbrahim Beye. "Bir gözüm akıyordu. Bulaşmasın diye öteki gözüme de damla damlattı. Onu da kızarttı."

Kemal Bey, "Bir bardak su verir misin?" dedi. Sevinerek mutfığa koştum. Buzdolabını açıp şişeden su içtim. Bir bardağa bir başka şişeden su doldurdum. Aynaya baktım. Bir türlü geçmiyor. Ergunlar beni bekleyeceklerdi. Halkevi bahçesinde. "Cenazeden sonra giderim, bir şey söylemem. Sorarlar. Halam öldü, derim."

"Sağolasın," dedi Kemal Bey. "Can çekişmiş mi?"

"Bilmiyorum," dedim. "Uzun zamandır hastaydı galiba," dedi Kemal Bey.

"Çok uzun zamandır. 'Ameliyat olur ama yaşamaz,' demiş doktorlar. Binde dokuz yüz doksan dokuz ölmüş. Babam da, 'Kalsın,' demiş.

Mazhar Osman bakmış. Babam da ameliyat ettirmemiş."

Ayaklarını tandırda yaktıktan sonra daha da kötüleşmişti Sitti Zeynep. O gece, bahçedeki konuşmalara uyanmışım. Ayhan'ı da uyandırmışım hemen. Babam bir fayton getirmişti.

Doktor Cevat Beye götürmüşlerdi. Bir ay hastahane kalmıştı. "Adını sorarlarsa Sitti Zeynep deme, Zeynep de," diye tembihlemişlerdi bize. Sitti Zeynep eve döndükten bir ay sonra bahçede oturmaya, bir yerden bir yere sürünerek gitmeye alışmıştı.

Osman Bey doktordan döndüğünde mutfakta su içiyordum. Babam kapıda karşıladı Osman Beyi. Osman Bey, "Aldım," dedi. "Doktor evdeymiş. Son zamanlarda görmemiş ama verdi."

Babama bir kağıt uzattı. Uzanıp kağıda baktım. Bir reçete. Üstünde dört gün öncenin tarihi var. "Hastanın adı : Bn. Zeynep." Sonra "I, II, III" ilaçlar. Babam kâğıdı çevirdi. Arkasına baktı. Bugünün tarihi. "Saradan ölmüştür."

Cenaze ikindi namazına yetişti. Ayhan'la Beyhan annemle İstanbul'da oldukları için camiye gidemediler. Ben gittim. Bildiğim duaları okudum. Namaz için sıraya dizilmişlerdi. Ben de bir yerde durdum. Babam beni arkaya itti. "Cenaze namazını bilmiyorum ama Allah beni anlar." diye düşündüm. Tabutu da taşıyamadım. Küçüktüm.

Halkevi bahçesinde Ergunlar bir şey sormadılar. Sadece, "Gözün nasıl?" dedi Ergun. Cevap vermedim.

Eve döndüğümde ninem merdiven başında babamla konuşuyordu. "Işıklar yansın," diyordu. "Odasının ışığını söndürme. Bu gece sabaha kadar yanık kalsın. Üç gün yanık kalsın."

Yemek yemedik. Bana ısıtmak istedi ninem; "Olmaz," dedim. Erkenden yattım. Tam uyuyacaktım, zil çaldı. Ninemin sesini duydum: "Kemal Beyler geldi." Kemal Beyler gittikten sonra babam bir süre Kuran okumuş.

3.

"Yum gözlerini," dedi Berber Halit. Gözlerimi yumdum. Sağ elimi alınma

götürdüm; örtünün altında kıpırdandım.

"Dur," dedi Berber Halit. Sonra kâkülümü düzeltti; gömleğimin altında, ince, mavi bir şeritin ucunda duran muskayı çıkarıp boynumu sildi.

"Eee," dedi, "artık bu muskayı atmanın zamanı geldi. Baksana, kocaman adam oldun. Gelecek sefere bıyıklarını da alırım."

Aynaya baktım. örtünün dışına çıkardım kollarımı, muskamı içeri sokmak istedim.

"Dur bakalım: dedi Berber Halit, "amma aceleci oldun. Az kaldı."

Saçımı ıslatacaktı. "Nasıl olsa gidip yıkanacağım şimdi," diye mırıldandım. "Saçımı ıslatınca ninem kızıyor," demedim. Kalkacakmış gibi davranarak muskayı gömleğimin altına kaydardım. Berber Halit omuzlanma bastırdı; tarağa biraz pamuk takıp suyla ıslattı, saçımı taradı; biraz pamuğa kolonya döktü, enseme, kulaklarımı sildi. Pamuğa baktı.

Artık kalktım. "Parasını babam verecek," dedim.

Kiliseden bozma Halkevi'nin önüne gelince, Berber Halit'in özenerek düzelttiği kâkülümü bozdum. Arkaya yatırmak istedim saçlarımı, olmadı. Halkevi'ni çevreleyen parmaklığın her demirine teker teker vurarak, her onuncu demire ikişer kere vurarak, ağır ağır yürüdüm. Ansızın, biraz önce baktığım halde görmediğim iskeleyi farkettim. O kadar büyüktü ki, Halkevi'nin bir yüzünün yarısının yarısını kaplıyordu. İşçiler vardı üstünde, savaştan kalma kurşun ve şarapnel izlerini çimentoyla sıvıyorlardı. Belki de beyaz bir badana çekerlerdi sonra.

Sabah sayılırdı; ama yine de kılların boynumu yakmasının güneş yüzünden olduğunu sanıyordum. Eve gitsem, gömleğimi, fanilamı, muskamı çıkarsam, ninem sırtımı iyice silse, sabunlu bez yapıp boynumu silse, yeni fanila verse bana, kısa kollu kırmızı gömleğimi de verse, bahçede gemiyi kurup Beyhan'la içine girsek, sonra film oynatsak, ama o muskayı hiç takmasam, takmayınca da Ayhan'ı kızdırsam, "Benim muskam yok ya, Berber Halit gelecek sefere bıyıklarını da kesecek," desem, arkasından Şükrü gelse, bizi Alleben'e, cambazlara götürse diye düşündüm.

Evimizin çinko kaplı kapısını iterken kâkülümü yeniden bozdum; muskayı gömleğimin üstüne çıkardım. Kısa, loş dehlizi geçerek avluya

girdim. Ayhan mavi masasını ters çevirmiş, havuzun yanına çekmişti. Ninem görmeden mutfaktan aldığı oklava elindeydi. Geminin içine girmiş, öteki gemiye, benim masama doğru bir şeyler bağıırıyordu. Beni görünce durdu; "Kim tıraş etti?" dedi.

Cevap vermeden mutfağa gittim. Ninem küçük kürsüsüne oturmuş, patates soyuyordu. Kiraz Bacı mutfakta değildi.

"Ben artık Berber Halit'de tıraş olmam," dedim. Ninem son patatesi aldı, soydu. Ayağa kalktı. Tencereyi musluğa götürdüm.

"Ne oldu?" diye sordu ninem.

"Baksana," dedim; muskayı gösterdim. "Muskayı dışarı çıkardı, boynumu sildi, sonra içeri sokmadı. Yolda herkes bana baktı. Kepaze oldum."

"İçeri soksaydın ya," dedi ninem. Bu aklıma gelmemiştir. "Hiç söylemeseydim keşke," diye düşündüm. Sonra bahçeye fırladım.

"Kim tıraş etti?" dedi Ayhan.

"Berber Halit," dedim.

Beyhan masadan çıktı, koşarak yanıma geldi.

"Beni de Berber Halit tıraş etti," dedi Ayhan.

"Gelecek sefere bıyıklarımı da kesecekmiş."

"Beni de Berber Halit tıraş etti," dedi Beyhan.

"Hani dün Sait tıraş etti demiştin," dedi Ayhan.

Yürüdüm. Oda kapısını açarken arkama dönüp, "Halkevi'ni boyuyorlar," diye bağırdım.

Önce babamın elini öptüm, sonra annemin.

"Berber Halit mi kesti saçını?" dedi babam.

"Hı," dedim.

"Kendisi mi kesti? Dön bakayım. İyi olmuş."

Ensem iyice yanıyordu artık. Beyhan girdi. "Ninem seni istiyor," dedi. Mutfığa girerken gömleğimi, fanilamı çıkardım. Küçük kürsüye oturup bekledim.

"Yok, tövbe," dedi bir ses. "Bir daha getirirse suratına çalarım," dedi Sitti Zeynep'in sesi. Uzun masanın köşeyle birleştiği yerde, hasırın üstünde oturduğunu biliyordum. "Dert tutasıca," dedi.

"Eee," diye bağırdı ninem, "kes artık. Sabah bu, akşam bu. Vır vır vır vır. Ne bu be? Can demişler buna. Ekmek mekmek yollamam artık. Derdin kökünü ye. Sabah Kiraz, akşam Kiraz. Zaten senin yüzünden çekip gidecek. Eğ başımı."

Başımı eğdim. Muska gözlerinin önünde sallanıverdi; çıkarıp avucuma aldım. Başımı yeniden leğenin üstüne eğdim. Ninem biraz su döktü; çok sıcaktı ama söylemedim. Gözlerimi yumdum, ninem başımı sabunlamaya başladı.

"Yemek veririz, yemek beğenmez," dedi, "entari diktiririz, giymez. Zıkkımın kökünü ye. Canın isterse ye. Zaten bütün o çulları, eskileri alıp yakacağım bir gün. Ne bu, paçavralar içinde? Gelene gidene karşı. Sandığındakileri çıkarıp giymedikçe yeni meni yok artık. Bir de vır vır vır vır. Ne istersin kadından?"

Tasla su döktü, bir daha döktü. Sabunun kaşlarıma inip oradan leğene aktığını duyuyordum. Gözümün birini açtım. Koca leğende biraz su, üstünde kirli bir beyazlık, küçücük köpükler. Baktım, K harfi. Hoşuma gitti. Beyazlıklar oynadı, daha bir yayıldı. Kalın, kısa bir yılan oldu, arkasından S. Şimdi l olacak dedim, oldu. Başka bir yerde YO. Tersinden okudum: OY. Öteki gözümü de açtım.

"Az daha dök," dedim. "Gözüme sabun kaçtı." Ninem iki tas daha döktü. Sabunlamaya başladı yine.

Baktım: bir yüzün yandan görünüşü. Burun uzadı, uzadı, dağıldı. "Gitmiş, Boztepe'de beni anlatmış," dedi Sitti Zeynep. "Zaten bir daha getirirse suratına çalarım tepsiyi. Kiraz, Kiraz... Kiraz'ın gözü kör olsun."

"Kulağımı sabunla," dedi ninem. Kulaklarımı sabunladım, sonra muskayı

leğenin içine bırakıverdim.

"Allah gözünü kör etmesin," dedi ninem. Muskayı sudan çıkardı. Elindeki sabun köpükleri usul usul muskanın şeridine yürüdü. Realite dergisinde gördüğüm bir işareti, Churchill'in V işaretini aradım. Leğenin tam ortasında buldum. İki tas su daha döktü ninem.

"Oldu mu?" dedim. "Bir daha var," dedi ninem. "Dört olsun."

"Çift olsun," dedi Sitti Zeynep. "Tek kere ölüleri yıkarlar."

Yine sabunlandım. Ninem kocaman bir havluyla başımı kuruladı. Sonra sabunlu bez yapıp boynumu, sırtını, göğsümü sildi. Musluğa gidip ellerimi yıkadım.

"Bir daha hap getirmeden ekmek getirmesin," dedi Sitti Zeynep. "Başına çalarım."

"Hap map yok artık, zaten köye yollayacağız seni," dedi ninem.

"Yok, ben köye gitmem," dedi Sitti Zeynep. Baktım, uzun masanın köşeyle birleştiği yerde, hasırın üstünde oturuyordu.

Ninem fanılamı uzattı.

"Artık atlet giysem," dedim.

"Hele havalar biraz daha ısınsın. Gelecek sefer," dedi ninem.

Kısa kollu kırmızı gömleğimi de giydim. Ninemin elini öptüm. O da beni iki yanağımdan, sonra burnumdan öptü. "Hadi bakalım, dövüşmeden oynayın," dedi. Islak muskayı uzattı. "Güneşe koy da korusun."

"Olur," dedim.

Çıkarken Sitti Zeynep'e döndüm: "İdris'e ne oldu?"

Ayhan'la Beyhan'a görünmeden muskayı güneşe koydum; gemilerin yanına gittim.

"Gel, kılıçlaşalım," dedi Ayhan.

"Sonra," dedim. "Erkeksen Şimdi ık karşıma."

"Bak, döverim haa," dedim.

"Masama binmek istedi, bindirmedim," dedi Beyhan.

"Sen kendi gemine bin," dedim Ayhan'a.

"O da benim gemime bindi," dedi Ayhan.

"Olsun, bizim çete başka," dedim. "Muskana bakayım."

Gösterdi.

Beyhan'a döndüm: "Muskana bakayım."

Gösterdi. Güldüm.

"Ben de senin muskana bakayım," dedi Ayhan.

"Bak ama gremezsın ki," dedim.

"Niye?"

"Benim muskam yok ki. Bıraktım artık." ıplak göğsümü gösterdim.

Ayhan, elinde leğenle mutfaktan çıkan nineme bağırđı: "Kemal muskasını ıkarmıŐı."

"ıkarmıŐsa çıkarmış. Sen de by, sen de çıkar," dedi ninem.

Ayhan'ı dürttüm. "'Kemal Ağabey,' de."

Avlunun teki ucuna, ninemin yanına koştum; leğeni almak istedim. "Ver de ben dkeyim."

"Bırak sen, ben dkerim," dedi ninem. Bana bakmadan, "Sitti Zeyneple eğlenme," diye ekledi. "İdris İdris diye de kızdırma."

"Olur," dedim. Gemilere dönüp bağırđım: "Benim babam Fransa'nın en iyi kılıç kullanan adamıydı!" Ayhan'ın üstüne saldırdım; biraz kılılaŐtık.

O beni yaraladı, ben de onu iki kere öldürdüm. Gemime çıktım sonra. "Arkadaşlar," dedim "Tuna boyuna gideceğiz. Orası bizim için âb-ı hayattır! "

"Şükrü'den de iyi yaptın," dedi Ayhan. "O hiç Ferdi Tayfur gibi söyleyemiyor."

"Ferdi Tayfur kim?" dedi Beyhan.

Sitti Zeynep sürüne sürüne mutfaktan çıktı, yanımıza yaklaştı.

"Babam görür haa," dedim.

"Yok, bana İdris İdris deyip durma," dedi Sitti Zeynep.

O sırada Kiraz Bacı yazlıktan seslendi: "Kemal, Ayhan, Beyhan!" Beyhan'a döndüm: "Hele git de bak."

"Bırak çağırsın," dedi Sitti Zeynep. "Gitmeyin. O bana hap getiriyor mu?"

"Getirmedi mi?" dedim.

"İki gündür getirmedi," dedi.

"Ben annemden alır getiririm öyleyse," dedim. "Hasta mısın?"

"Hastayım ya. Beni senden başka seven mi var şu evde?"

"Ben de severim: dedi Beyhan.

"Bak," dedi Sitti Zeynep, "baban da duvar ördürüyor şimdi. Sokaktan gelen sesleri duymayayım diye taşla örüyorlar."

"Ne duvarı?" diye sordum.

Elini uzatıp helanın yanını gösterdi. Babam bir kümes yaptıırıyordu oraya. Bir buçuk metre yüksekliğinde küçük bir duvar yaptıırmıştı. Kümesin öteki yanları telle kapanacaktı zaten.

"Onu senin için yaptıırmıyor ki," dedim. "Kümes olacak."

"Benim için yaptırıyor. Sokaktan gelen sesleri duymayayım diye. Zaten iki gündür hap da vermiyorlar."

"Kümes olacak orası," dedim.

"Gör de bak, horozlar, tavuklar gelecek."

"Tavuk ne yer, Kemal Ağabey?" diye sordu Ayhan.

"Ne yiyecek, üzüm yer," dedi Beyhan.

"Aptal," dedim, "tavuk üzüm yer mi hiç?"

"Peki, ne yer?" dedi Beyhan.

"Başka şey yer," dedim. "Darı yer."

"Üzüm yeseydi bağdan getirirdik," dedi Ayhan.

Beyhan, "Kemal Ağabeyimin bağını anlatsana," dedi Sitti Zeynep'e.

Sitti Zeynep, benim bağıma giren tilkiyi anlattı. Artık ezbere biliyordum bu hikâyeyi, Sitti Zeynep'in gönlü olsun diye dinledim; ama tilkinin Osman Çavuş'un elini ısırıldığı yerde güldüm.

Hikâye bitince ansızın hatırladım.

"Berber Halit söyledi," dedim, "bugün Alleben'e cambazlarla hokkabazlar gelmiş."

"Şükrü gelirse, babama söyle, bizi cambaza götürsün," dedi Ayhan. Beyhan, "Sen hiç hokkabaz gördün mü?" dedi Sitti Zeynep'e.

"Gördüm," dedi Sitti Zeynep.

"Hokkabaz ne yaptı?" dedim.

"Diline şiş soktu," dedi Sitti Zeynep.

"Şaşırdın mı?" dedim.

"Şaşırmadım."

"Niye?"

"Ne bileyim niye?"

"Sen yapabilir misin?"

"Ne yapabilir miyim?"

"Diline şiş sokabilir misin?"

"Sokamam."

"Peki, hokkabaz yapıyor ya."

"Tabii yapar."

"Niye?"

"Niye olacak, o hokkabaz da ondan," dedi Sitti Zeynep. Sonra, "Sen hokkabaz gördün mü?" dedi Beyhan'a.

"Görmedim," dedi Beyhan.

"Ben maymun gördüm."

"Halkevi'ni boyuyorlar," dedim Sitti Zeynep'e.

Bir süre sonra, "Memet Ali büyümüştür şimdi," dedi Sitti Zeynep. "Hacı Teyzenin oğlu. Millet gâvur kurşunundan öldü; kimi de ölmedi. Memet Ali yedi yaşındaydı o zaman. Bahçede incir ağacına çıkmış, gâvur kurşunu başladı. Hacı Teyze içerden seslenip durmuş. 'İçeri gel,' diye. Memet Ali bağırmış, 'Bu deyyusların kurşuna adama değer mi?' diye. Öyle ya, kimine de değmedi."

"Gel, penaltı çekelim," dedim Beyhan'a.

Kalenin taşları zaten hazırды. Beyhan gidip topu getirdi. Ayhan da yanımıza geldi. Beyhan, çektiğim ilk penaltıyı tuttu.

"Burada Cihat var," dedi. Ayhan, Beyhan'ın üstüne yürüdü. "Cihat benim," dedi. "Sen Galatasaraylısın. Cihat Fenerli."

"Biz Galatasaraylıyız," dedim Beyhan'a.

"Ben de Galatasaray'ın kalecisiyim," dedi Beyhan.

İkinci penaltıyı dışarı attım.

"Peki, Galatasaray'ın kalecisi kim?" dedi Ayhan.

"Ne bileyim ben? Kemal Ağabey, Galatasaray'ın kalecisi kim?"

"Sen gole bak," dedim. Beş penaltıdan ikisini attım. Beyhan da bana birini attı. Ayhan'ı 4-1 yendim. Ayhan'la Beyhan da 1-1 kaldılar. Beyhan, taşın üstünden geçen topu gol saymadı diye Ayhan'a kızdı.

"Kemal Ağabeyimin sınıflarında Ayhan adında bir kız varmış," dedi.

"Beyhan adında da kız var," dedi Ayhan.

"Hiç de bile," dedi Beyhan. "Bir kere Beyhan deyince Bey var. Sonra han da var."

"Han da ne demekmiş?" dedi Ayhan.

"Han, padişah demek. Hiç kızdan padişah olur mu?" dedi Beyhan.

"İyi ya işte," dedi Ayhan. "Ben de han'ım." "Hanım bacı," dedi Beyhan.

Ayhan, Beyhan'ın üstüne yürüdü. Tuttum.

"Beeeyhaan, Beeeyhaaan, ödü kopar sıçandan," dedi Ayhan.

"Aaayhaan, Aaayhaan, ödü kopar sıçandan," dedi Beyhan. Sonra içeri kaçtı.

Havuzun yanında duran gemilerin gölgeleri kısaltmaya başlamıştı artık. Beyhan'ın ağacına, zerdali ağacına gittim, gölgesine oturdum. Elektrik fabrikasının sesinden başka ses duyulmuyordu. Bir gün önce Sitti Zeynep'in dediklerini hatırladım: "Boztepe'deki elektrik fabrikası daha

iyi. Onun sesi daha çok çıkıyor." Neden kuş sesi duymadığımı düşündüm. Dinledim. Önce, bir kuşun, sonra birkiüçdörtbeş kuşun sesi geldi kulaklarıma. Avlu kuşlarla doldu. Kiraz Bacı yazlığa, çamaşırları toplamaya çıkmıştı. Ninem avlunun öteki ucunda mangalla ugraşıyordu. Tatlı kralı Ayhan'a yumurta tatlısı yapacaktı herhalde. Beyhan acı kralıydı; ben ekşi kralıydım.

Sitti Zeynep'in sürünerek yanıma geldiğinin farkına bile varmamıştım.

"Ben sana küstüm," dedi.

"Niye?" dedim.

"Nişanlanmışsın. Bir haber bile vermedin bana."

"Nişanlanmış mıyım?"

"Nişanlanmışsın ya. İnsan halasına haber vermez mi?" dedi Sitti Zeynep.

"Kim söyledi nişanlandığımı?" dedim.

"Kiraz söyledi. İnsan nişanlısını getirir, gösterir."

"Ben daha dokuz yaşındayım," dedim. "İnsan dokuz yaşında nişanlanır mı?"

"Sen nişanlanmışsın. Kiraz söyledi. Küstüm," dedi Sitti Zeynep. Sonra birdenbire yere kapandı. "Hırraaa." Sanki ciğerinden değil de, tulumbanın yanındaki kuyudan geliyordu sesi. Sırtüstü döndü. "Hırraaa. Cummm." Gözleri açıldı; gözbebekleri durmadan dönüyordu. Dilini çıkarmış, dişlerine yapıştırmak istercesine dudaklarına bastırıyordu. "Hırraaa. Cummm."

"Nine!" diye bağırdım. Beyhan, ninemden önce geldi. Sitti Zeynep'in kulağına eğilerek, "Hırraaa. Cummm," dedi.

"Bak, döverim haa. Alay etme," dedim.

"Git, ninemden hap iste. 'Hastalandı,' Kiraz Bacı'yı da çağır?"

Ninem geldi. "Hastalandı. istersen hap ver," dedim.

Kiraz Bacı da geldi. "Hap istiyor hanım ana," dedi. "Mahsus yapıyor. Benden bile sağlam."

"Tut da götürelim," dedi ninem. Beyhan bana baktı:

"Ölür mü?"

"Tövbe de," dedim.

"Tövbe," dedi Beyhan.

Ninemle Kiraz Bacı, Sitti Zeynep'i kaldırdılar, Halâ hırlıyordu.

"Sen de git; dedim Beyhan'a.

"Ninem hap verirse götür."

"Yok, ben götürmem. Hastalık bana da geçer," dedi Beyhan.

Ninemle Kiraz Bacı'nın Sitti Zeynep'i taşımalarına baktım.

"Sakın İdris İdris deme artık" dedim Beyhan'a. "Hırraaa Cummm da deme."

"İdris kim Kemal Ağabey?" dedi Beyhan.

"Ne bileyim ben?" dedim. "Sitti Zeynep'e kaçmışlar. Ninem söyledi ya."

"Nereye kaçmışlar?"

"Köye," dedim.

"Sonra tutmuşlar mı?"

"Tutmuşlar," dedim.

"Ayaklarını yakmadan önce mi kaçmışlar?" dedi Beyhan.

"Aptal," dedim, "tabii yakmadan önce kaçmışlar. Yaktıktan sonra kaçabilirler miydi? Baksan, yürüyemiyor bile ."

"Ayaklarını yaktığı zamanı biliyor musun sen?"

"Biliyorum. Tandırda yakmış. Uyurken. Sen çok küçüktün o zaman."
"İdris'i gördün mü hiç?" dedi Beyhan.

"Görmedim. Uzaktan akrabamızmış; ama görmedim. Zaten ben doğmadan çok önce ölmüş. öldürmüşler."

"Sitti Zeynep ne zaman ölür?" dedi Beyhan.

"Gel de penaltı çekelim," dedim.

Ek

İdris, yangın müfrezesindendi. Önceleri pek sevmemişti bu işi, ama gittikçe alışıyor. Ev yakmadıkları gece huzursuz bile oluyordu. Rıza Bey, güneş batarken yangın müfrezesini topluyor, o gece hangi evin yakılacağını bildiriyordu. Toplantı biter bitmez, gidip kancalı uzun sırığı alıyordu İdris. Caminin avlusuna çıkıyor, onu okşuyor, onunla konuşuyordu:

"Göreyim seni, tam sekiz kiremit düşürmelisin bir seferde. Yedi olursa kabul etmem. Leylekyan'ın evinde yedi kiremit düşürmüştün. Bu gece sekiz kiremit isterim. On seferde seksen eder." Yatsıdan sonra yola çıkıyorlardı. O kadar uzundu ki kancalı sırığı, iki eliyle zor taşıyordu. İki sırıkçı daha vardı kendinden başka. Öteki dört kişinin ellerinde gaz şişeleriyle paçavralar olurdu.

Yakacakları evlerden bazan ateş edilirdi üstlerine. Ama çoğu zaman pek karşı koyan olmazdı. İdris'le öteki sırıkçılar iki dakika içinde dümdüz ederlerdi damı. Ne kadar kiremit varsa yere düşürürlerdi. Sonra gaz şişelerini dama atarlardı. Kırılan şişelerden yayılan gaz ne kadar da çabuklaştırırdı her şeyi. Paçavraları yakıp atmalk, yangının bir anda büyümesini keyifle seyretmek işin en güzel yanıydı. Bir de çığlıklar olmasa.

"Fransızlar bize acıyor mu?" derdi İdris. "Onları evlerinde barındıranlar bize acıyor mu?" Ama o, ilk öldürdüğü Fransıza acımişti. Hüseyin Beye yakalandıkları akşam.

İdris'in babasıyla Hüseyin Beyin babası amca çocukları oluyorlardı. Bir

kardeşi vardı Hüseyin Beyin: Sitti Zeynep. On beş yaşındaydı. İdris de on sekizinde bir delikanlı. Birbirlerine tutulmuşlar, bir gün öğle üstü kaçmışlardı. Şubattı. Çamur içindeydi yollar. Dört saat kadar gitmişlerdi ki, Hüseyin Beyle arkadaşları yetişti arkalarından. Athydılar, tüfekleri vardı. Sitti Zeynep'i koparıp aldılar. İdris'i de öldüresiye dövdüler. "Akraba olmasaydık vururdum seni," dedi Hüseyin Bey. İdris'i orada, Sakçagöz yolunda, o soğuk Şubat akşamına bıraktı, kardeşini alıp eve döndü.

İdris yarım saat yattı olduğu yerde. Tam kalkmıştı ki, bir Fransız atlısı göründü uzaktan. Çarpışmalar daha başlamamıştı. İdris, Fransızı durdurup su istedi. Fransız atından indi, matarasını çıkarıp içindeki bütün suyu yere döktü. İdris bıçağını çekip Fransızı vurdu. Vurduktan sonra da acıdı.

Şehre döndü sonra. Babasının arkadaşı Süleyman Beyi aradı; Maarif kahvesine gittiğini söylediler. O sıralarda bir tiyatro kumpanyası çalışıyordu Maarif kahvesinde. İdris kahveye gitti.

Kapıdan girer girmez büyük bir kavgayla karşılaştı. Çukurköy'den Hurşit Ağanın oğlu Paşabey bir kavga daha çıkarmıştı yine. Paşabey sırtında Fransız üniformasıyla dolaşır, yanında da silahlı dört-beş adam bulundururdu. O gece Maarif kahvesine gelmiş, locasından aşağıya, Komiser Mustafa'nın başına fıstık kabuğu atmıştı. Tek başınaydı Komiser Mustafa. Locaya çıkıp aşağı indirmek istemişti onu. Paşabey'in adamlarıyla dövüşerek merdivenlerden yuvarlanmışlardı. İdris kahveye girdiği sırada kapının önünde dövüşüyorlardı.

Girer girmez, gözüne bir bıçağın parıltısı çarptı İdris'in. O anda kahvedeki son lüks lambası da kırıldı. Kimsenin kimseyi gördüğü yoktu, ama boyuna yumruk atılıyordu. Komiser Mustafa, karanlıkta Paşabey'in adamlarından kurtulup kapıya attı kendini. İdris elini uzatıp omuzundan yakaladı onu. "Gel," dedi.

Kaçıp Suburcu'nda bir cami avlusuna sığındılar. Bir kaç saat orada kaldılar. İdris kim olduğunu, şehre niye geldiğini anlattı Komiser Mustafa'ya. Komiser Mustafa, "Nasıl olsa silaha sarılacağız; gel, bize katıl. Çınarlı camisinde yatarsın," dedi. İdris köye dönmeyi o anda siliverdi aklından. Bir Fransız öldürdüğünü söyledi. "İyi etmişsin," dedi Komiser Mustafa, "ama Fransız gâvurundan önce Paşabey gibi deyyusları öldürmeli."

Nisan sonuna kadar çarpışmalara katılmadı İdris. Köye gitti. Anasını gördü. İki aylık yiyecekleri var mı diye baktı. Sonra şehre dönüp Mağarabaşı çarpışmasında silâh attı. O gün iki Fransız tankını püskürttüler.

Temmuz ortasına kadar yangın müfrezesinde kaldı. Sonra Carablus istasyonuna gönderdiler onu. Carablus istasyonuna saldırılmış, dokuz vagon un, konserve, pirinç, tütün, arpa ele geçirilmişti. İdris iki çuval pirinçle iki çuval un götürmekte Beşköy'e. Beşköy'deki dokuz arkadaşlarının yiyecekleri bitmişti. Yanına on dört yaşındaki kardeşi Beşir'i kattılar, birer de at verdiler altlarına. İdris'le kardeşi Carablus'a gidip Rıza Beyin yazdığı pusulayı gösterdiler, pirinçle unu alıp Beşköy'e yollandılar.

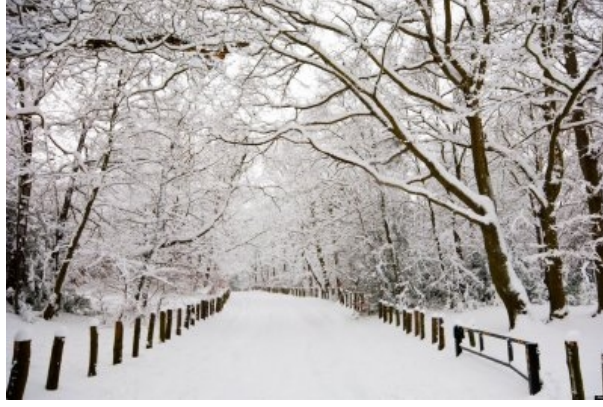
Beşköy'e yedi kilometre kala, üç arkadaşıyla Tahir ıktı karşılarına. Dağlara sığınmıştı Tahir: Bir tek kurşun bile atmamıştı Fransızlara. Onun da yiyeceği tükenmişti. İdris'le Beşir'in götürdükleri unu, pirinci aldı, sonra da kendisini ele vermesinler diye İdris'i vurdu. İdris öldü. Beşir kaçıp şehre döndü, olanları Rıza Beye anlattı. Haberi Hüseyin Beye ulaştırdılar.

Tahir'in İdris'i öldürdüğünü hizmetçileri Kiraz Bacı 'dan duydu Sitti Zeynep. İki hafta odasından çıkmadı. İki hafta sonra bir gece ağabeyi Hüseyin Beyin iftelerinden ikisini çaldı, ınarlı camisinde Beşir'i buldu, yürüyerek Beşköy 'e gittiler.

Sitti Zeynep, Eylül sonunda Tahir'i Hacıkurban dağında yakaladı. Tek başınaydı Tahir. Sitti Zeynep bir mağaranın ağzından ateş etti Tahir'e. Onu başından yaraladı. Sonra ağaca asıp gölgesine oturdu, bir cigara sardı.

ÜLKÜ TAMER

Alleben Öyküleri, S. 7-32

ACILAR KARLA KAPLANIRKEN

1964 yılı bir kış sabahı Sabiha ders çalışmak için erken kalkmıştı. Hafifçe odasının perdelerini açarak dışarıya baktı. Her taraf karla kaplıydı. Ders çalışmaktan vazgeçerek kışlık giysilerini giydikten sonra sessizce dışarı çıktı. Annesi ve babasını uyandırmadan damları üzerindeki karları kürüyecekti. Tehlikeli de olmasına rağmen kırık bir merdivenle bir eline aldığı kar küreğiyle damlarının üzerine çıktı. 13 yaşındaki bu kız çocuğu soğuk rüzgarlar altında karları kürürken ağzının içinde mırıldanarak derslerini tekrarlıyordu. Cıvı cıvı haliyle hayata bağlılığı, her ne kadar kendi elinde olmasa da, onun geleceğinin bir göstergesiydi.

Annesi Gülsüm uyanır uyanmaz kocasına: “Bak bey! Sabiha’m yine dama çıkmış... Her kar yağdığın da bizi uyandırmadan damlarımızdaki karları temizlemek için çırpınır... Yatağını da toplamış... Biricik kızım kırık merdivenle nasıl çıktı ki yukarıya?” dedi. Ve evlerinin giriş kısmının önünden bağırarak:

“- Kızım okula gideceksin biraz sonra... Yorulma sen! Gel önce karnını doyur... Sonra çıkar ben karları temizlerim!” dedi. Sabiha :

“- Anneciğim uyandınız mı? Siz beni düşünmeyin... Ben ne kadar da dikkat etmişim; sizi uyandırmadan şu işleri bitirmek için...” Gülsüm hanım:

“- Dama çıktığını daha önce fark etmişim! Kürek seslerinden... Kızım, biraz önce sesini de duydum... Konuşuyordun... Benden bir şeyler mi istiyordun yoksa?”

“- Yok anne biraz yüksek sesle derslerimin tekrarını yapıyordum...”

“- Sabahın bu kör saatinde dam başından kızımın ayakları kayar da düşer diye, bir türlü uyuyamadım... Çıkayım da bir bakayım dedim kendi kendime... Babanın bir erkek çocuk istemesi de işte bu yüzdendi. Sana kıyamıyoruz kızım... İşini çabuk bitir de in aşağıya ...”

Tam kapıyı açıp içeriye gireceği sırada annesi aşağıdan tekrar seslendi:

“- Kızım az kalsın unutuyordum... İneceğin zaman bana haber ver yüksek sesle de, merdiveni tutayım... Biliyorsun merdivenimiz çok sağlam değil...”

Sabiha üşüdüğünü fazla belli etmeden:

“- Tamam anneciğim sen hiç merak etme... Güneş doğmadan ben buraları temizlemek istiyorum... Değilse su altında kalırız. Git biraz uyu...” dedi.

Bu sözlerinden sonra, bir an için gözleri daldı... uzaklara bakarak.“Annem neden erkek evladı istediklerini bana anlatıyor... Sanki erkek çocuğuyla kız çocuğunun bir farkı varmış gibi... Halbuki her ikisi de evlat... her ikisi de can taşıyor?.. Ben bir mana veremiyorum?” diye zihninde annesinin sözleriyle ilgili yorumlar yaptı.

Sabiha annesi ve babasının yorulmalarını istemediği için, zor da olsa bu işleri seve seve yapıyordu. Bir taraftan derslerine çalışması diğer taraftan da bu şekilde ev işleri yapması ona mutluluk veriyordu.

Nisan ayının ilk haftasında, şehir merkezine 4 km uzaklıktaki bağ evlerine taşındılar. Orada hem meyveleri hırsızlara karşı koruyacaklar... Hem de bağ işlerini yakından takip edeceklerdi!

Her gün oradan okula gidip gelmek güç olsa da buna katlanmak zorundaydı...

Günlerden bir gün, okul sonrası yaya olarak elindeki ders kitaplarıyla dolu çantasıyla bağ evlerine gidiyordu. Yollar ıssızdı. Arada sırada bekçi düdüklerinin yankılanan sesleriyle çevredeki çekirgelerin sesleri birbirlerine karışıyordu! Bir ara, arkasından bir kişinin koşarak kendisine doğru yaklaştığını fark etti! Birden korkarak irkildi! Geriye baktı. Bir okul arkadaşıydı! Titrek adımlarla gelen bu kişi Sabiha'ya:

“- Sabiha... Sabiha ben Ahmet... Çoktan beri seninle konuşmak istiyordum. Şehirdeki evinizde otururken cesaret bulamamıştım! Ben seni çok seviyorum! Bunun için peşinden geldim!” dedi

Sabiha:

“- Ama ben seni hiç sevmiyorum ki! Sen sevgini kendine sakla! Sonra peşimden gelmeyi de bırak! Bir gören olursa seni değil, beni suçlarlar...”

Ahmet:

“- Ama...”

“- Aması maması yok... Beni rahatsız etme!” diye karşılık verdi Sabiha.

Tam bu sırada bağ bekçilerinden biri yandaki bağın yıkık duvarlarının üzerinden atlayarak önlerine çıkmıştı! Sabiha ve ailesini tanıyan biriydi...

Her ikisi de donakalmışlardı... Bekçi:

“- Kız Sabiha... Kim bu peşindeki kırık?” (*)

Sabiha kıpkırmızı olmuştu. Sıkılğan bir şekilde:

“- Benim haberim yok... sınıf arkadaşım peşime takılmış... Ben de...”

Bekçi:

“- Kes sesini! Sen fırsat vermezsen bu adam senin peşine takılmaya cesaret bulabilir mi? Bana maval okuma!”

Ahmet’e döndü sonra:

“- Utanmıyor musun ulan tek başına gelen bir kızın peşine takılmaya? Şunlara bak okuyacaklar da adam olacaklar şu vaziyetleriyle! Söyle bakayım sen kimin çocuğusun?” Tekrar Sabiha’ya döndü:

“- Biraz sonra babanı göreceğim... Anlatacağım olup bitenleri. Kızınız bağ yollarından arkasında bir kırıkla buraya geliyor diyeceğim! Namussuz seni! Bir de utanmadan konuşuyorsun benim karşımda!” dedi.

Ahmet konuşmalar devam ederken koşar adımlarla oradan uzaklaştı... Tek bir cevap dahi verememişti. Bekçinin sözleri onu da oldukça etkilemişti?

Sabiha bekçinin söyledikleriyle endişeye kapılmıştı. Zihninden geçen bir yığın soruya cevap arıyordu! İşin içinden nasıl çıkacaktı? Bekçi gerçekleri çarpıttığı gibi, kendisine konuşma fırsatı dahi vermemişti! Aksine bir suçlamayla karşı karşıya kalmıştı! “Bor gibi küçük bir ilçede bekçi kendi kafasındaki suçlamaları aleyhimde birkaç kişiye anlatsa benim hayatımı karartmaya yeter...” diyordu içinden!

Bağ evine gelmişti. Kapıya bir kaç kez vurdu... Sonra:

“- Anne!.. Anne!..” diye bağırdı.

Ses gelmeyince yandaki iri bir taşın altına baktı. Dış kapının anahtarı oradaydı... İçinden “İyi ki annemler daha gelmemişler...” dedi. Kapıyı açtı ve arkasına bir taş koydu. Sonra bağ evinin anahtarını da her zaman koydukları yerden aldı. Kapıyı açtı! İçeriye girdi.

Karşısındaki raf üzerinde bulunan “folidol” isimli elma kurdu zehiri birden dikkatini çekmişti!

Çantasını bir kenara attı. Zehir kutusunu eline aldı. Çantasından bir kağıt çıkararak bir şeyler yazdı. Sonra zehir kutusunun kapağını açarak birkaç yudum içti! Çok geçmeden olduğu yere yığıla kalmıştı.

Çekirge sesleri her zaman olduğu gibi çevreyi kuşatmaya devam ediyordu...

Bir saat sonra dış kapı vuruluyordu. Annesi ve babası gelmişlerdi. Annesi:

“Sabiha’mız gelmiş...” dedi kocasına! Biraz beklediler kapının açılmasını. Ses gelmeyince babası öfkeli bir biçimde biraz daha kuvvetli yumruklamaya başladı kapıyı:

“- Sabiha... Sabiha! Neredesin... aç kapıyı?”

Tahammül güçleri kalmamıştı... Kapıyı zorlayarak ittiler arkadaki taşla birlikte...

Eşekleriyle içeriye girdiler... Kedileri acı acı miyavlıyordu... İç kapı açıktı ve Sabiha ortada yatıyordu. Ağzında köpükler vardı... Kenarda ağzı açık duran bir elma kurdu zehiri... Önünde defter, yanında kalem bulunan bir kağıt parçası vardı. Üzerinde ise şunlar yazılıydı:

“- Çok kıymetli anneciğim ve babacığım, Hayatım boyunca korkuyla yaşadım... Sizi su ana kadar üzdüysem beni affedin! Arkamdan herhangi bir suçlama olursa inanmayın! Ben suçsuzum! Öğretmenlerimi ve arkadaşlarımı çok seviyorum... Bir kişi hariç. O ise, benim hayatımı kararttı!

Annesi ve babası gözyaşlarını tutamadılar! Belki ölmemiştir diye eşeklerinin üzerine onu yüzükoyun yatırarak şehir merkezine götürdüler! Feryatları dayanılacak gibi değildi!.

Babası :

“İnşallah kızımız ölmemiştir...” diyordu hanımına.

.....

Hastanede acil serviste kontrolden geçirildi! Doktorlar:

Sabiha için “iki saat önce ölmüş ...” dediler.

Çevrede bilinmeyen sınıf arkadaşının aşkı, gizli kalan bekçinin suçlamaları ve ortaokul ikinci sınıf öğrencisi Sabiha’nın sona eren hayatı yönünde yorumlar yapıldı! Arkasından okunan yüksek notları arkadaşlarına ve öğretmenlerine hüznü anlar yaşatırken, sınıfında boş kalan yeri asla doldurulamadı.

Çekirge seslerinin yankılandığı sokaklardaki acı hatıralar gibi mevsimlerin ibresi kışları gösterirken damlarını örten beyaz hüznler yine onların önlerine serilecekti.

Acılar karla kaplanırken sadece damlar, kar küreği ve kırık bir merdiven olmayacaktı Sabiha’yı anlatan.

(*) Kırık: Bölge halkınca “züppe” anlamında kullanılmaktadır.

ÜZEYİR LOKMAN ÇAYCI

Bor – 1965

HAVVA

Benim saçlarım yumuşak. Havva'nın saçları keçe gibi. Annem ustura ile iki defa kazıttı saçlarımı uzasın diye, ama uzamadı, kısa kaldı. Burnu da öyle biçimsiz ki! Yamyassı. Tıpkı okul kitaplarımızdaki maymunun burnuna benziyor burnu. Hiç sevmiyorum onu. Pis, hırsız.

Annem, bu gün onu bir temiz dövdü. Tabi döver. Misafir odamızdaki güzelim halımızı kesmiş. Deli mi ne? Annem: "Kız niye kestini halıyı?" dedi. O. "Kuş var halının içinde", dedi "Beyaz kuş. Onu çıkartacaktım." Gördün işte kuşu. Bir "Tövbe tövbe ana" bellemiş, onu söyler.

Bari bir işe yarasa. Ne olacak görmemiş ki! Sen onu bırak, öteyi karıştır, beriyi karıştır, sade. Miskin. Üstüne bir de ağır. Sekiz saatte bir bulaşığın içinden çıkamaz. Sonra da doymak bilmez. İyi vallahi!

Geçen gün de ne oldu. Annem misafirliğe gitmişti de. Evde yalnız kaldık bununla. Bizim komşu imamın oğlu Recep evimizin önünden geçti. Döndü gene geçti. Ondan sonra da oturdu karşı kaldırıma, şarkı söylemeğe başladı. Nasıl da bağıyor pis pis. Bu da oturuyordu sedirde. Bir fırladı durup dururken yanımdan. Korktum. Sonra merak ettim, ne oldu buna diye. Gidip baktım arkasından. Mutfığa girmiş, pencereyi açmış el sallıyor utanmaz. Anneme söyleyeceğim ama. Görür gününü o. Lekeli entarimi sakladığım yerden çıkarıp anneme göstermesini biliyor ama. Ne yapayım. Dut lekesi işte. Çıkmadı. O kadar uğraştım. İnşallah başına bir bela gelir de kurtuluruz. Allahım şunu öldür.

Nasıl çıktı dediğim. Oh olsun! Kütük gibi şişti bacağı. Geceleyin asmadan üzüm koparmağa çıkmış, düşmüş, doğru idare lambasının üstüne. Cam kırıkları yağına girmiş hep. Aptal.

Babam da çok merhametli. Kalktı bu çirkin kızı İstanbul'a götürdü. Yalnız kaldık. Annem gizli gizli ağladı.

Bir aydır rahatız. Keşke hiç gelmese bu Havva.

Geldi ama. İyi olmuş.

Annem dün dedi ki: "On baş soğan koysam bu kızın önüne yiyebilir mi acaba?" "Koyalım anne, bakalım yiyebilecek mi?" dedim. Koyduk. Vallahi bitirdi hepsini. Şaştık kaldık. Gözlerinden zırl zırl yaş akıyordu da gene yiyordu. Sonra annem: "Kız sigara da içer misin?" dedi. "İçerim", dedi. "Al şunu iç hadi." Meğer sigaranın içine tuz koymamış mı annem! Çatır çatır sesler çıkmaya başlayınca korkusundan sigarayı atıp öyle bir kaçtı. Katıldık gülmekten.

Sütçü Hacı bunun için bıçak çekmiş güya Recep'e. Bir de bu çıktı. Geçen gün annemin yanında da söylemez mi! Öyle kızdı annem. "Kız nasıl söz o öyle", dedi. "Duymayım bir daha bak. Yoksa öldürürüm seni." Annem öyle dedi, ama o gene bana: "Vallahi bıçak çekti kız", diyor.

Annem bir yere gittik mi onu eve kilitler. Yoksa alır başını gider. Bir gün az daha ölüyordu. Annem çamaşırlığa kilitlemişti de. Maltızda kömür varmış. Akılsız pencereyi açıversene. Neler çektik. Sarımsaklı yoğurt yedirdik. İçim bulanıyor. Altına etmişti.

Fatmanım diyor ki: "Bu kız kedi canlı, gebermez." Haklı. Domuz gibi yiyor. Ama ne versen. İki tanecik misafir şekerini anneme söylemeden aldım diye, on değnek yedim avcuma. Onun yüzünden. Nereden de görmüş fesat.

Annem de tuhaf ama. Başını dizlerime koyuyor, öyle yatıyor. Bazan da dizime daha çok bastırıyor gibi geliyor bana. Dizim çok ağrıyor ama çekemiyorum. Yüzüme öyle tuhaf tuhaf bakıyor ki!

Sonra bir gün kapıdan dinledim. Babam anneme: "Aç ağzını tüküreceğim", diyordu. Annem de: "A! Bey olur mu öyle şey", diyordu. Sonra babam kalın kalın güldü: "Denedim seni be!" dedi. "Sen ağzını aç bakalım bir kere, tükürecek miyim?" Şaştım kaldım.

Neden böyle konuştular? Kaç kere anneme sorayım dedim, sonra vazgeçtim. Kapıdan dinlediğimi anlarlar diye. Zaten annemden ödüm

kopar. Vururken sesini çıkarmayacaksın. Hele bağır. Ben bağırmıyorum ama ağlıyorum. O deli hiç ağlamaz. Avazı çıktığı kadar bağırır sade. Babam kaç kere: "Bu kız adam olmayacak, gönderiverelim köyüne gitsin." dedi. Gitse de kurtulsak ya. Annem: "Acıyorum kıza", dedi. "Kimsesi yok. Hem kuvvetli. İşime yarıyor. Nasıl olsa lazım biri."

Bari o kadar iyilik ediyoruz, o da uslu uslu otursa ya. Bir de tutturmuş karnım ağrıyor diye. Ağzı öyle fena kokuyor ki! Sonra iki de bir, solucan bulup beni korkutuyor. Bu yüzden iştahım kesildi. Anneme de söyleyemedim. Söylesem o da sürahimizi benim kırdığımı söyleyecek anneme. Halbuki Mestan kırdı sıçrarken. O kırmadı ama ben öyle dedim anneme. Ne yapayım ucunda sopa var sonra!

Havva üç gündür hasta. Evin içi leş gibi kokuyor. Ne yaptıksa kâr etmedi. Altan üstten gidiyor. Kimi sürgün dedi, kimi humma. Doktor da adımı unuttum bir şey dedi. Allah korusun hepimiz ölürmüşüz. Sonra değil, dedi. Bereket ben okula gidiyorum. Kokudan durulmuyor yoksa.

Neyse onu kömürlüğün yanındaki odaya koydular. Babam evi badana ettirdi. Annem de günlük yaktı. Benim odamın duvarları yeşil. Ben bazan aşağıya inip penceresinden odasına bakıyorum. Çarpınıp duruyor. Kazık kadar kız ufalivermiş. Ne oldu buna? Ama o ölmez ki. Gene iyileşir. Bacağını keseceklermiş İstanbul'da. Keşke kesselerdi. Otururdu bir köşede hiç olmazsa. Hep pis boğazı yüzünden başına bu belâlar geliyor. Şimdi pişman olmuş kaç para eder. Annem sıkıştırdı da söylemiş. Çöplüğe attığımız yağ tenekesinin dibini sıyırmış, yemiş de ondan böyle olmuş. Komşular paslı tenekeden zehirlendi diyorlar. Annem: "Bir de okutsak mı acaba" diyor.

Annem bu gün ağlıyordu. Zavallı annem. Beni çok döver ama onu çok severim. Kaç bayram kendi güzel elbiselerini bozdu da bana dikti. "Niye ağlıyorsun?" dedim. "Havva ölecek galiba kızım", dedi. "Ona ağlıyorum." Birden benim de içim doldu. Ben de ağlamaya başladım. "Havva ölecek ha! Ölmesin anne!" "Belli olmaz kızım. Her şey Allahtan. Hadi git ağlama." Annem öyle dedi, ama ben ağladım. Sonra inip odasına penceresinden baktım. İki tarafına çarpınıp duruyordu. "Allahım ne olursun ölmesin", dedim. Allahım öldürme onu! O gene çarpınıp duruyordu. Birden karnıma bir ağrı girdi. Bağırayım dedim, sesim çıkmaz. Ortalık da kararıyor. Olduğum yerde kalakaldım öyle. Neyse ki köpeğimiz geldi yanıma. Kuyruğunu sallayarak. Kafasını okşadım köpeğimizin. Sonra onunla merdiven başına kadar geldik. Karnımın

ağrısı geçti.

Az sonra, annem, babam, doktor geldiler. Ben de kapı aralığından baktım. Doktor, Havva'nın koluna iğne yaptı. Havva bağırmadı. Üçü de durup beklediler. Babam çenesindeki sivilceyle oynuyordu.

Sonra annem babamın yüzüne baktı. Babam eğilip doktorun kulağına bir şey söyledi. Doktor başını salladı. Sonra Havva'nın gözleri açıldı. Annem Havva'nın yanına gitti, yatağına diz çöktü. "Kızım Havva iyi misin evlâdım?" dedi. "Bak iyileştin artık. Canın bir şey istiyor mu? Ne pişireyim sana?" Havva baştan bir şey demedi. Sonra gözünü iri iri açtı: "Baklava", dedi. Sonra da öldü.

VÜS'AT O. BENER

Havva, S. 24-27

YATAK

Şimdiki gibi aklımda.

Ben, o yıl orta okulun üçüncü sınıfında, bizim Durmuş Ali de ikincideydi. İkimizin de parası yoktu. Köyde, onun bir dul anası, benim bir dul anam vardı. Onlar da kendilerini zar zor geçindirebiliyorlardı.

Durmuş Alinin umudu, parasız yatılıdaydı. İmtihana girmiş, yüzde yüz kazanacağından emindi. Bana gelince ben, bir umutsuzluk içinde yuvarlanıyordum. Nereye gitsem, ne yapsam? İki yıldır geceleri çalıştığım fabrika, bu yıl beni almıyordu. Talebeleri fabrikada çalıştırmak yasakmış! Neden yasakmış, bir türlü anlıyamıyordum. Bu yıla kadar ne güzel, çalışıp okumuştum.

Beş parasız... Başımı sokacak bir ağaç kovuğu bile yok! Kocaman şehrin ortasında yalnız, yapayalnızım. Sarılacak bir dalım da yok!.. İçerimde dayanılmaz bir keder, bir hınç.

Durmuş Ali ile bir zaman istasyonun önündeki sıtma ağaçlarının altında geceledik. Sonra olmadı. Bu böyle sürüp gidemezdi. Bekçiler de rahat vermiyorlardı. Sonra da okula gitmek mecburiyetindeydik. Biz okula gidince, meydanda kalan yataklarımızı çalmazlar mıydı?

Çok iyi bir arkadaşım vardı, Yusuf. Beni çok severdi. Sıtma ağaçlarının altında gecelediğimizi nasılsa öğrenmiş.

Bir gün utana utana:

- Bizim damın üstünde yatsanız, dedi.

Deli gibi sevindik. Durmuş Ali ile kucaklaşıp öpüştük.

Durmuş Ali bir:

- Allooş... çekti... Yaşadık be abi... Bir günün beyliği de beylik.

Biliyorduk ki, dam üstünde güzün yağmurları başlayıncaya kadar yatabilirdik. Sonra, sonrasına Allah kerim.

Yatakları hemen, istasyondan alıp eve getirdik. Yusuf'ların evi, pazar yerinin yanında bir tek odaydı. Yatakları dama serdik.

Bekçi korkusu yok, bir şey yok. Damın üstünde bir ev sıcaklığı, bir baba ocağı sıcaklığı..

Bunca sıkıntıdan sonra yatacak bir yerimiz vardı işte. Şu hayat dedikleri de ne güzel şey!

Akşam, ekmeğimizi yer yemez hemen damın üstüne damlıyor, yataklara girip yorganları boğazımıza kadar çekiyorduk. Geceler biraz soğuktu ama, gökte kocaman, ısıltılı yıldızlar vardı. Hep yıldızlara bakardık. Bazı geceler de gökyüzünü yıldızlarla döşeli bulurduk. O zaman sevincimize payan yoktu. Ve bizler umudla doluyduk, Sıkıntılardan, acılardan sonra gelecek güzel günlerin, daha güzel olacağına inanıyorduk. Bu umudlar, bu hayaller benimdi. Ben söylerdim. Durmuş Ali, dinler ve tasdik ederdi.

Durur, durur:

- Öyle değil mi Durmuş? derdim.

- Heyye abi, derdi. Sabahlar karanlıklardan sonradır.

Bu lâfı da benden bellemişti.

Serin dam üstü, ışıklı, iri yıldızların geceleri, sokağın sabahlara kadar süren gürültüsü, bizim umudlarımız, hayallerimiz tam bir ay, kasım başına kadar sürdü.

Sonra.. Sonra o belâh, o karanlık, bir kara çul gibi, kapkaranlık Çukurova yağmurları başladı.

Hava biraz bulutlandı mıydı, okulda Durmuş Ali ile bir araya gelir, birbirimize sokulur; ikimiz birden:

- Allah be! Allah be! Etme nolursun? derdik.

Ya bir de yağmur çiselemeye görsün, o zaman bizim yüreklerimizde kıyamet kopardı. Durmuş Ali hemen, okuldan eve fırlar, yatakları damın saçağının altına indirir, koşa koşa geri gelirdi.

Yağmurlu günlerde, eve, yani saçağın altına geceyarısından sonra, ortalıktan el ayak çekilince gelir, usullacık yataklarımıza girerdik. Saçak altında yattığımızı elâlemin görmesinden, bir utanır, bir utanırdım ki, biterdim. Durmuşu dersiniz, o orah bile olmazdı.

Bazan erken uyanamazdım. Birden uyanırdım ki, arkadaşımın anası, öteki komşular uyanmışlar, avluda dolaşıyorlar. O zaman ben yorgani başıma iyicene çeker, yatağın içine büzülür, büzülür, yok olurum. Yanımda, yönümde ayak sesleri duydukça küçülür, küçücük kalırdım. Ayak sesleri kesilince hemen yataktan fırlar, giyinir, kaçardım. O gün ben giyinirken birinin bana baktığını sanmışsam akşama kadar başım döner, kendime gelemezdim.

İçinde yattığım yatağa dönüp de bir türlü bakamıyordum. Bakmayı içim götürmüyordu. Yatak, saçağın dışından fırlayan çamurlarla bezenmişti.

Gene geç uyandığım bir sabah, giyinip kaçarken, arkadaşımın anasıyla gözgöze geldik. Aksaçlı bir başta kocaman açılmış acıyan gözler.. Yıllar geçti, o gözlerin ağırlığı daha üstümde.. Bin yıl yaşasam da, o gözler öyle, öylecene bakıp duracak.

Sabahleyin okulda Durmuş Ali'ye:

- Ben o eve bir daha gitmiyeceğim, dedim. Şaştı:

- Neden be abi? dedi. Nerede kalacaksın?

- Gidemem.

- Yapma be abi! Nerede yatacaksın? Neden yani?

Durmuş ne etti eyledi de, beni o gün eve götüremedi. O gün daha başka

günler gidip istasyondaki kanapelerin üstünde geceledim.

Bir ara yağmurlar durur gibi etti.

Durmuş Ali bir gün:

- Abi, dedi, yatakları dama çıkardım, gel artık!

Gittim.

Birkaç gün sonra, bir ikindi üstü bir yağmur boşandı, gök delinmiş gibi... Durmuş, fırladı ama, yetişememiş, yataklar çıpıldak su.

Bir otel bilirdim, eskiden birkaç gün yatmıştım. Otel deyince... Gariblerin yatağı. Güzel Yurd oteli... Oteller o zamanlar çok ucuzdu. Bir yatak elli kuruş... Gel gör ki elli kuruş!...

Kâtib, yatağımız olduğu için, koridorda, geceliği on kuruşa, yatmamıza razı oldu.

Daracık koridora iki oda kapısı açılıyor. Yatakları kapının önüne serdik. Biz de yatakların dışına çömeldik. Hiç konuşmuyoruz. Belimizi duvara vermiş, duruyor, bir birimize de hiç bakmıyoruz.

Geceyarısını buldu. Yataklar önümüzde serili duruyor. Uykumuz geliyor, gözlerimizden uyku akıyor ama, yataklara girilmez ki... Gözümüz yataklarda, içimizde hasret, rahat bir yatak, bir uyku hasreti...

Yarı sersem, yarı uykulu...

Aşağıdan bir ayak sesi geldi. Gece yarıyı bir hayli aşmış.. Gözümü açtım, merdivenden iki genç kadın görüldü. Yataklara basmamağa çalışarak kapıyı açtılar. Kadınların ince, uzun boylusu içerden geri çıktı. Bizlere hayretle bakıp geri girdi. Sonra geri çıktı. Hep bakıyordu. Girdi, çıktı, girdi, çıktı. Telâşlı bir hali vardı. En sonunda gelip durdu; konuşmadı.

Sonra birden bana:

- Bir kibritiniz var mı? dedi.

Çıkarıp verdim. Gözleri hayretle açılmıştı. Sigarasını yaktıktan sonra bir

sigara da bana uzattı, almadım. Israr da etmedi.

- Bu yataklar sizin mi? dedi.

- Bizim.

- Vakit çok geç, yatsanıza...

Ampulün sönük ışığında, bereket, yatakların ıslaklığı belli olmuyordu.

Ben:

- Hiiiç... Uykumuz gelmiyor da..

Durmuş Aliye döndü. O uyuyordu.

Dürttüm, Durmuş uyandı. Dürttüğümü kadın da gördü.

- Yatsanız iyi edersiniz.

Durmuş Ali:

- Is... dedi.

Sertçe ağzını kapattım. Kadın huylandı.

- Bir şey mi söyleyecekti çocuk ?

- Patavatsızın biridir de..

Kızgın söylemiş olacağım ki, kadın odasına gitti. Arkasından baktım. Gözlerimde, incecik bir bel hayali kaldı.

Durmuş Aliye usuldan:

- Kadın güzeldi, dedim. Amma da iyi ha.

İçerden kadının kahkahası geldi. Ben buna içerledim.

- Güzel amma, bunlar pis karılar, dedim. Pis olmasalar ne işleri var otelde..

Sonra hiç konuşmadık. Yüreğimizde derdimiz, yatağımız da ıslak olmasaydı, Durmuş Ali ile bu kadın üstüne kimbilir ne lâflar eder, ne hayaller kurardık.

Uyumuşuz.

Gecenin saat üçü mü, dördü mü ne, kapının gıcirtısıyla gözlerimi açıyorum. Bakıyorum ki, kadın gecelik gömleğiyle merdivenden iniyor. Az sonra da gelip, gene karşıma dikiliyor. Her yanı açık saçık, göğsü dışarıda. Çırılçıplak denecek kadar çıplak. Gözlerinde bir kızgınlık ve uykunun mahmurluğu var. Gene öyle açılmış gözlerle bakıyor. O baktıkça ben köşemde küçülüyorum. Bir ara hırsla gözlerimi kapadım ve bir zaman açmadım. Sonra açtım ki, kadın daha öylecene duruyor.

İçimden: "Ne durmuş bakıyor öyle? Pis, bu pis domuzlar hep böyle bakarlar işte. Kendisine ne oluyor uyumuyorsak. Ne karışıyor. Salla bir yumruk çenesine." geçti.

Kadın:

- Kibritinizi verir misiniz? dedi. Çıkarıp verdim.

Gidip içerden sigarasını alıp yaktı. Bir tane de bana uzattı. Bir de canım sigara istiyordu ki.

- Ben sizin sigaranızı istemem, dedim. Kadının yüzünde hoş, fakat beni çıldırtan bir gülümseme dolaştı:

- Neden küçük bey?

- Ben küçük bey değilim. İçmem işte. Size ne yani? İçmem işte.

- Haa, dedi, sahiden siz niçin yatmazsınız? Yataklarınız da serilmiş işte..

Kekeledim:

- Biiiz mi? Size ne?

- Bakın, çocuk uyumuş. Neden yatamıyorsunuz?

- Uyumuyoruz. Uyumıyacağız işte. Canımız uyumak istemiyor.

- Neden?

Varır yatağa bakar, yaş olduğunu anlar diye de deli oluyordum.

Deli gibi bağırdım;

- Yatmıyoruz işte. Yatmıyacağız!

Kadın:

- A... a... a... dedi, ne bağıırıyorsunuz öyle? Ben bu çocuğa acıdım, oracıkta uyumuş da... yazık.. üşür.

Durmuş Ali'yi sertçe dürttüm. Oğlan irkildi. Gözlerini korkuyla açtı.

- Kalk ulan! dedim. Kalk! Sersem gibi burada uyuyacağına...

Çocuk neye uğradığını bilemedi, gözlerini tekrar yumdu. Başı önüne düştü.

Gene dürttün.

Başını kaldırıp da kadının yüzüne bakamıyordum ya, gözlerinin üstümde olduğuna, öldürürcesine üstümde, bana baktığına emindim.

- Kalk ulan, kalk da yatağına gir, orada uyu!

Oğlan uykulu uykulu burnunu kaşıyıp, beceriksizce soyunmaya başladı.

- Sahiden de, dedi, ben neden burada uyumuşum?

Elinden tutup yatağına soktum.

Durmuş, duyulur duyulmaz bir sesle:

- Abi be, ne de soğuk!

- Yat ulan, dedim, şimdi ısınırsın.

Kadın başımdan gitsin diye, ben de hızlı hızlı soyunup yatağına girip yorganı başıma çektim.

Alaylı bir ses:

- Allah rahatlık versin.

Kapı kapandı. Arkadan da bir kahkaha geldi. Var gücümle dişlerimi sıktım.

Yatak su gibiydi. Tenimden buz gibi bir ürperti geçti. İçim bir üşüdü ki... Yorganı başıma, bacaklarımı karnıma çekip bir topak oldum.

Durmuş Ali yorganımı çekti.

- Abi be, dedi, abi be! Donuyorum abi be! Vıcık vıcık!

Ben büzülmüştüm. Hırsımdan dişim dişimi yiyor.

- Abi be, sana diyorum abi be!.. Donuyorum be!

Yorganı üstümden hışımla attım:

- Ne var ulan? Abi be, abi be!.. Yat geber işte!

Tekrar yorganı üstüme çektim. İçimde soğuk bir ürperti. Sanki bir yığın yılanı getirip çıplak tenime sarmışlar.

- Abi be.. Vallahi üşüyorum. Üşümekten ölüyorum.. Vıcık vıcık... Su... Abi be! Sana diyorum be!..

Ben birden yataktan fırladım. Giyindim. Ali de öyle yaptı. Gene gittik köşeye oturduk. Sudan çıkmış gibi ıslanmıştık.

Ama yüreğimde korku, ya kadın şimdi çıkıverir de, bizi gene böyle görürse!..

Durmuş Ali'nin dişleri birbirine çarpıyordu. Ben de titriyordum.

Ya kadın şimdi çıkarsa! Ali'nin elinden yakaladığım gibi:

- Yürü parka kadar koşalım, ısınırız.

Parka kadar koştuk. Asfalt cadde ıpıssızdı. Oradan istasyona koştuk.

Yüreğimiz küt küt atıyordu. Isınmıştık ama, sıtma ağacının altında biraz bekleyince yeniden üşümeye başladık.

İstasyon meydanının ortasında birkaç salepçi duruyor, bir insan kalabalığı da salep içiyordu.

Sıcak salep bardaklarının buğulandığını görür gibi oldum. Elim cebime gitti ama... nafiye...

Durmuş da salep bardaklarına gözlerini dikmişti.

Kendimde olmadan içimi çekmişim. Durmuş da içini çekti.

Daha gün doğmamıştı ya, usul usul şafağın yerleri ısıyordu. İki büküm olmuş, tir tir titriyorduk.

Durmuş Ali, bir ara bana döndü. Birden aklına gelmiş gibi:

- Abi be, dedi, sahiden, o ıslak yataklara biz ne diye girdik?

YAŞAR KEMAL

Türk Hikaye Antolojisi, Varlık Yayınları, S. 293-300

YOLDA

Dizginleri arabanın dayamasına tıktı. Şalvarının geniş peşini önüne doğru yayıp cebindeki paraların tümünü üstüne boşalttı.

Başları önlerine sarkmış uyuklayan beygirler ağır ağır yürüyorlardı. Ayaklarını yolun tozları içinde sürüklüyorlardı. Beygirler, araba, arabacı baştan ayağa toza batmışlardı. Tozdan arabanın, beygirlerin rengi belli olmuyordu. Arabacının da, tozdan, yalnız gözleri, dişleri ışıldıyordu.

"Altı çuval," dedi kendi kendine. "Altı çuval ikişer liradan ne eder? On iki..."

Şalvarının peşindeki paraları birkaç kez saydı.

"Tam dokuz lira," dedi. "Ya üç lirası?" Sonra da, "Şerbeti, buzu, ekmeği," dedi. "Ama bu kadar gitmez. Gitmezse gitmez," diyerek kızdı. Paraları cebine doldurdu. Öteki cebinden tabakasını çıkararak ağır ağır bir cıgara sardı. Kibrite bakmadan çaktı, gene hiç bakmadan cıgarayı tuttu, iştahla somurdu.

Yolun kıyısındaki pamuk fidanlarının üstünü de toz bağlamıştı. Fidanlar kavrulmuş gibi görünüyordu. İçinden, "Ah bir yağmur yağsa," diye geçti. "Fıkara fidanlar boyunlarını bükmüşler."

Şimdi yolun iki yanı da biçilmiş ekin tarlalarıydı. Firezler de toza batmıştı. Yol kıyısının firezleri bol gün ışığında donuk donuk parlıyordu.

Sağ yanda bir ayçiçeği tarlası vardı. Tarlanın hizasına geldi araba. Ayçiçekleri hep birlikte başlarını gün doğusuna çevirmişlerdi. Güneş

adamakıllı kızmıştı. Yel denilebilecek bir fısıltı bile yoktu. Çok ağır gitmelerine karşın, bu yüzden beygirler kan ter içinde kalmışlardı.

Ayçiçeği tarlalarından sonraki tarlalara mısır ekilmişti. Mısırlar koyu yeşil uzamışlar. Püskülleri mor mor sarkıyor. Sıcaklığın altında erimiş bir taze ot kokusu... Bataklık kokusunu andırıyor.

Beygirler, arkalarında araba yokmuş gibi, yol kenarındaki yeşil mısırlara uzanıp koparıyorlar. Bir an durup sonra yeniden kendiliklerinden yürümeye başlıyorlardı.

Arabacı, arada bir, çok seyrek, dizginleri çekip:

"Deh! yavrum," diyor.

Öğleye doğru sıcak daha beter kızdırdı. Arabacı da beygirler gibi ter içinde kaldı. Tozlu yüzünden çizgi çizgi yol açarak terler aşağılara doğru sızıyor.

Araba birden durunca arabacı başını kaldırdı yola baktı.

"Deeeh!" dedi.

Beygirlerin önünden yürüyen yüzü gözü sarılı kadın, yolun ortasından kıyısına saptı. Araba yeniden hareket etti. Kadının ayakları yalındı. Yolun tozları da fırın gibi kızgındı. Ayaklarının yandığı, kadının yürüyüşünden belli oluyordu.

Arabacı, yolun ortasından saparak, kıyıda duran kadına bir işaret etti. Kadın geldi, arkadan arabaya bindi. Arabacının arka tarafına oturdu.

"Deeh! yavrum," dedi arabacı bir daha.

Atlar aldırmadılar. Gene öyle ölgün ölgün yürüdüler.

Yolun yakınındaki tarlaların ortasında tek bir dut ağacı vardı.

Beygirler kendiliklerinden yoldan çıktılar. Vardılar, dut ağacının gölgesinde durdular. Dut ağacı da tepeden tırnağa toza batmıştı. Çatır çatır eden kavurucu güneşte gölgesi daha koyu, karanlık denebilecek kadar koyu gözüküyordu.

Beygirler durunca arabacı da belini dayadığı arabanın yan tahtalarından ayrıldı. Doğruldu. Kadına ilk olarak bir göz attı. Kadının hiçbir yeri, gözleri bile gözüküyordu. Öylesine sarmıştı her bir yerini.

Arabacı, arabanın yemliğinden bir çıkın aldı açtı. Çıkında helva vardı. Bir tane de beyaz ekmek vardı.

"Gelsene bacı," dedi.

Kadın, baş işaretiyle "hayır" yaptı. Arabacı ağır ağır helvayı, ekmeği yedi bitirdi. Sonra gene yemlikten kahverengi bir kağıt torba çıkardı. Torbayı açınca içindeki şeftalilerin ezilmiş olduğunu gördü. Şeftalilerin içinden az ezilmiş iki tanesini seçip yönü arkaya dönük kadının önüne koydu. Kadın, hiçbir şey söylemeden şeftalileri aldı. Bir eliyle yüzündeki yazmayı tuttu. Yemeye başladı.

Arabacı mincık mincık olmuş şeftalileri de yiyip bitirdikten sonra gözlerini yumdu. Arkasını yeniden arabanın yan tahtasına dayadı. Öylece kalakaldı.

Gözlerini açtığı zaman, beygirlerin üstünden dutun gölgesi doğruya doğru kaymış, beygirleri güneşte kalmıştı. "Deeeeeeh! Oğullarım," dedi.

Araba ağır ağır yola düzüldü. Bu arada arkaya da bir göz atmaktan kendini alamadı. Kadını, arkası dönük, kıpırdamadan, gene öylece durur gördü.

Araba yola düştüğünde, arabacı ilk olarak beygirlere kırbaç salladı.

"Deeeeh! Oğullarım deeeh!"

Araba azıcık hızlandı. Arkasından azıcık da toz kalktı. Sonra gene yavaşladı.

Arabacı gene şalvarın büyük tozlu peşini önüne yaydı. Cebinden paraları çıkardı, gene koydu. Saymaya başladı. Derin sessizlik içinde paraların şakırtısı epey gürültülü oluyordu. Sayıp bitirdikten sonra yeniden cebine doldurdu. Atlara da hafiften bir kırbaç salladı. Sonra arkasında duran kadına döndü :

"Böyle nereden gelip nereye gidiyorsun bacı?" diye sordu. Kadın,

duyulur duyulmaz bir sesle : "Kasabadan," dedi.

Ova, bol güneş altında bazı yerleri sürülmüş bazı yerleri yemyeşil, bazı yerleri altın sarısına kesmiş, bazı yerleri de toz içinde, ucsuz bucaksız uzanıyordu. Ovayı bembeyaz bir şerit gibi diz boyu tozuyla kesen yol, ölgün ölgün ilerleyen araba... Yalnızca bunlar görünüyor. Güneş de alabildiğine çökmüş.

"Hangi köye böyle?"

"Kırmıthya." Arabacı:

"Ben de," dedi. "Hemiteden olurum."

Kadın:

"Sizin köy," dedi, "bizim köyden iki köy ötede değil mi?"

Arabacı:

"İki köy," dedi.

Sonra gene sustular.

Arabacı:

"Ne diye gitmiştin kasabaya?" dedi.

Kadın sustu, karşılık vermedi. Arabacı buna şaşırdı.

"Ne diye gitmiştin?" diye yineledi.

Kadın, yine yanıt vermedi.

Arabacıya iyice merak oldu bu. Kızgınlığından bir zaman sustu. Ama içine dert olmuştu.

Gene yineledi.

"Söylenmeyecek bir iş mi bacı?"

Kadın:

"Yok bre kardaşım," dedi, "ne diye söylenmesin?"

Arabacı küçücük, kısacık boylu, zayıf, ama sıırım gibi, ince boynunun damarları dışarı fırlamış, çok kalın kara kaşlı biriydi. Kara bir şalvar, ot ipekten sarı bir mintan giymişti. Kasketi yeniydi. Sağ yanına eğmişti.

Kadın, sesi bir hoş olarak :

"Benim körolası, beni boşadı da... Gittim hükümetten kağıdımı aldım."

Arabacı :

"Demek böyle ha?" dedi.

Uzakta, Akdenizin üstündeki yelken bulutları yukarıya doğru sütbeyaz yükseliyorlardı. Arkalarından, usuldan garbi yeli esip azıcık toz kaldırdı. Sonra geçti gitti.

Arabacı:

"Sen," dedi, "böyle sıcaktan öldün. Şu yüzündekileri çıkarsana. Kim görececek seni bu ıpıssız ovanın yüzünde? Haydi çıkarıver."

Kadın, yüzündeki yazmayı çekti çıkardı. Yönünü de arabacıdan tarafa döndü. İri, kara gözlüydü. Yüzü kıpkırmızı, ateşe kesmişti. Alı al, moru mordu. Kalın dudaklıydı. Geniş yüzüne göre çene çok inceikti. Sivriydi. Yani güzel bir kadındı, kadın. Bilekleri kalın, kalçaları dolgundu. Uzun boynunda boncuk boncuk tozlu ter birikmişti.

Arabacı sık sık kadına bakıyor, sonra dönüp gözlerini yumuyordu.

"Deeeeh!"

Bir ara gene döndü. Kadına uzun uzun baktı. Kadın bu bakıştan huylandı. Gözlerini yere indirdi.

Arabacı:

"Senin adın ne?" dedi.

Kadın:

"Dal Emine," dedi.

Arabacı:

"Dal Emine," dedi, "şu senin kocan," dedi. "Akılsızın biriymiş."

"Akılsızın biridir o gözleri körolası," dedi Emine. "Akılsızın biri..."

Garbi yeli iyice çıkmış, yolda ne kadar toz varsa savuruyordu. Beygirler, araba, her şey toz içinde kalıyordu.

Karasuya gelince, arabacı atların başını çekti. Atlar kendiliklerinden durdular. Karasuyun köprüsünün üst başı sık kamışlıktı. Kamışlığın içinden geçen yol Karah köyüne giderdi. Ama yol o kadar az işlemişti ki, daha ham toprak duruyordu. Yolda da küçük küçük kamışlar bitmişti. Arabacı bu yoldan atları kamışlığın içine doğru kırbaçladı. Beygirler şaha kalkarcasına kamışlığın içine atıldılar. Araba sarsıldı. Kadın düşecekmiş gibi arkaya kaydı. Büyücek bir kamış kümesine takılan araba daha ilerleyemedi. Kamışlar dört bir yanlarını duvar gibi kuşatmıştı. Arabacının soluğu taşıyordu.

"Burada," dedi, "beygirler azıcık dinlensinler. Ondan sonra yola düşeriz."

Kadının yüzüne baktı. Kadın orali bile değildi.

"Beygirler dinlenir dinlenmez..."

Kadın gene hiçbir şey söylemedi.

Arabacı durdu, yutkundu, kıvrandı:

"O senin kocan," diyebilirdi sonra, "ahmağın biriymiş. Yani, o adam olsaymış..."

Kadın:

"Sümsüğün biridir o bre kardaşım," dedi. "El için çalışır, el sözüne uyar."

Arabacı, bunun üstüne birkaç kez arabanın çevresinde döndü. Eline bir

kamış aldı. Çatır çatır kırdı kamışı... Kamışı kırıp yere attıktan sonra geldi, birden, şimşek gibi kadının bileğinden yakaladı.

Kadın:

"Ne o bre ulan?" dedi. "Ne o?"

Arabacı, kadının gözlerinin içine bakarak:

"Etme!" dedi.

Kadın bileğini hızla silkti elinden aldı. Arabadan atlayıp yola doğru yürümeye başladı. Arabacı koşarak arkasından tuttu, beline sarıldı.

Kadın arkaya döndü:

"Deli mi ne? Herif deli mi ne?" "dedi, sıyrılıp gene yürüdü.

Arabacı arkasından: "Hiç kimsem yok benim," dedi. "Ne anam, ne babam, ne avradım. Bu at, bu araba da benim. Üç büyük parça da tarlam var köyde."

Kadın durdu. Arabacı yetişip bileklerinden yeniden tuttu. Sıkı sıkıya tuttu. Hırstan başı dönüyordu. Kamışlar, dünya fır dönüyordu çevresinde.

Kadın:

"Sahi mi?" dedi.

Arabacı:

"Bu atlar da benim. İneklerim de var."

Kadın:

"Hiç mi kimsen yok?" dedi.

"Hiç kimseciğim yok. Hiç hiç yok. Hiç, hiç..."

Kadını kamışlığın kuytululuğuna doğru sürükledi.

Kamışlıktan yola çıktıklarında garbi yeli azıtmış, olanca hızıyla esiyor, yolda toz komayıp kaldırıyor.

Arabacı neşeyle beygirleri kırbaçladı. Ölgün beygirler canlandılar. Araba kocaman bir toz bulutu içinde gürültüyle ilerledi.

Arabacı, Kırmıtlı köyünün içinde, uçarcasına koşan beygirlerinin başını çekti. Araba olduğu yerde zınk dedi kaldı. Arkaya döndü, toz içinde kalmış kadına baktı. Kadınla göz göze geldiler. Kadın inmek için hiçbir davranışta bulunmadı. Yerinden bile kıpırdamadı.

Arabacı:

"Emine, burası sizin köy," dedi.

Emine:

"Yaa, bizim köy," dedi.

Arabacı, atlara yeniden çaldı kırbaacı.

Araba, düz ovada, bir toz bulutu halinde Hemite köyüne doğru yuvarlanıyordu.

YAŞAR KEMAL

Sarı Sıcak, S. 130-136

MESUT İNSANLAR FOTOĞRAFHANESİ

O akşam işimden erken çıkabilmişim. Şöyle Beyoğlu'na kadar bir uzanayım, dedim. Köprüden, saatlerdir pis hava ile dolmuş ciğerlerimin teneffüs hakkını vererek, Haliç'i ve Boğaziçi'ni selamlayarak geçtim.

Bir zamanlar oturduğum semtlerin vapurları yine hep o hareket telaşı içindeydiler. İşte Kadıköyü'ne kalkacak 6 vapurunun zili çalmaya başladı. İşte Boğaz'ın Anadolu sahilini yapacak 6, 5... Bir zamanlar saniyeleri bile kıymetli olan bu kâh küsurlu, kâh küsursuz rakamlar şimdi benim için eski ehemmiyetlerini ne kadar kaybetmişler! Zil istediği kadar acılaşabilir, memur demir kapıyı kapamak tehdidini istediği kadar ileri götürebilir; ben artık o vapurların yolcusu değilim, benim oralarda artık kimsem kalmadı. Yüksek kaldırım'dan istediğim kadar oyalana oyalana çıkabilirim. Tünel'e varınca tramvay bekliyormuş gibi üzüntülü bir hal alarak tramvaya binenleri seyreder, sonra yayan gitmeye karar vermiş bir insan tavrıyla etrafı seyrede ede Galatasaray'a, Taksim'e kadar yürüyebilirim.

Karşımdan insanlar geliyor, arkamdan insanlar geliyor. Arkamdan yürüyenler nihayet beni geçiyorlar, karşımdan gelenlerin bazılarıyla bir an bakışıyoruz; bazıları beni görmüyorlar, benim de görmediklerim oluyor, bana sürtünenler, çarpanlar oluyor. Erkekler, kadınlar, uzun boylular, kısa boylular, yaşlılar, gençler, güzeller, çirkinler, zenginler, fakirler... Kocalı kadınlar, henüz nişanlılar, yalnızlar, kolunda sevgilisi olanlar, anneleri yanında yürüyen küçük çocuklar var. Cahit Sıtkı'nın, bir şiirinde "gün hazinesi" dediği bacaklarını uzun konçlu şosonlarda hapsedmiş bir ömür hazinesi genç kızlar var. Yalınayak çocuklar da var. Ayakları muhafazalıların arasında seğırtip gazete satmaya çalışıyorlar. Fakat ayakları üşümüyor gibi, herhalde alışmışlardır, diyorum. Hem onlar da kunduralılardan daha az mesut görünmüyorlar. Onlardan

gazete alan zenginler, verdikleri paranın gerisini istemiyorlar. Bu onların sevincini bir kat daha artırıyor.

İki yanımda bu insanları, giydirmeye, doyurmaya, eğlendirmeye, bir kat daha mesut etmeye mahsus dükkanlar, mağazalar, salonlar var. Onların camekanları önünde durmaktan, hayale dalmaktan kendimi alamıyorum. Şu oda takımı ne güzel! İnsan yemekten sonra şu geniş koltukta kimbilir ne kadar rahat eder! Şu abajur, elindeki örgüsüne dalmış karısının yüzüne kimbilir ne tatlı bir pembelik verir. O zaman koca, gazetesini bırakarak karısının seyrine dalar... Şu masa, karşıki mağazada satılan radyolar için bilhassa yapılmış gibi, tam uygun gelecek. Radyonun üstüne de şu ileride, antikacıdaki biblolardan biri... Şehrin en büyük mobilyacısı bütün bir yatak odası takımı teşhir ediyor. İki kişilik karyola, atlas yorganı serilmiş, başucunda komodinine, üstündeki gece lambasına, yerde küçük halısına, pencerelerdeki tül perdelerine varıncaya kadar düşünülmüş, tam bir yatak odası... Perdeleri arasında da bir kış dekoru gözüküyor. Bütün oda kızıl bir aydınlık içinde, sahiplerini beklemekten sabırsızlanıyor gibi...

Fakat bütün bu eşyayı nereye taşımalı? Şu kat kat apartmanların hangi katı benim olabilir? İlerliyorum...

Ya şu mağazadaki mavi kolye. Tanıdığım kızlardan şu en mavi gözlüsüne ne kadar yaraşacak! Fakat o kız benim sevgilim değil ki!

Bir kunduracının camekanında yanlara doğru kaçışmış gibi duran, kimi kapalı, kimi daha dekolte, bütün mahremiyetleri ile kadın terlikleri, bütün bir ev hayatını hayal ettiren terlikler...

Ah şu kadın eşyaları, çamaşırları, elbiseleri satan mağazalar... Düşünüyorum ki, bütün o çamaşırlardan, elbiselerden, tayyörlerden, mantolardan istediğim kadar alacak param olsa da, onları kullanabilecek, onları giyebilecek, "bütün bunlar senin için" diyebileceğim kimsem yok.

Sanki bütün bu mağazalar, bütün şu insanlara, saadet satıyorlar. Şu manavdaki renk renk, türlü türlü yemişler, meselâ şu iri, sarı kabuklular portakal değil, bir sofraya saadetini tamamlayacak bir başka lezzet, koku ve serinlik saadetidir. Şu satıcılar avaz avaz bağırarak, şu sattıklarımızdan da alın, daha çok mesut olun, demek istiyorlar. Hele şu köşede, ta Vefa'dan getirilmiş boza şişeleri. Bu, yemekten birkaç saat

sonra, bir babanın, ailesi efradına, üzerine tarçın ekerek, leblebiler koyarak yudum yudum tattıracağı bir nev'i şahsına münhasır saadet değil de nedir?

Bu caddeye ne kadar da çok fotoğrafçı toplanmış, şimdiye kadar kaç tanesinin önünde resimleri seyre daldım. Bütün bu mesut insanlar buralara da saadetlerini tespit ettirmek için koşuşmuş olacaklar. Bu resimlerde, yaşayacaklarından daha uzun zaman tebessümleri devam edecek. Şu gelin, demin gördüğüm kocalı kadın değil mi? Şu pembe yüzlü, çift örgülü saçlı küçük çocuk, daha demin sıçrayarak yanımdan geçen genç kız değil mi? Belli belli! Bu fotoğrafhanelerde hiç ölülerin resmi yok. Zaten en yakın mezarlık buraya kilometrelerce uzakta. Bu caddede ancak mesut dolaşılabilir. Yalnız bu caddede bulunmak insanı mesut etmeye kafidir. Yaşadığımı, ben de saadetimi düşünmeliyim. Şu kadar dükkanın içinde elbette beni de mesut, hiç olmazsa memnun edebilecek şeyler satanlar da yok değil ya! Şuracıkta kunduralarımı boyatabilirim. Şu kravatı pekala satın alabilirim. Yeni gelmiş şu şiir kitabı bana pekala zevkli saatler geçirtebilir. Ben de pekala şu mesut insanların fotoğraflarını çıkarttıkları fotoğrafhanelerden birine girebilir, ben de mesudum, benim de resmimi çekebilirsiniz diyebilirim. Fotoğrafçı da itiraz edemez, sizin kimseniz yok, fotoğrafı ne yapacaksınız, diyemez. Sorarsa, elbette günün birinde benim de bir sevgilim olabilir. Sizin çekeceğiniz bu en güzel fotoğraf onun çantasının gizli bir köşesinde, güzel kokular içinde yatabilir, derim.

Sonra, beni sevecek kimse çıkmasa bile, haberiniz yok mu, yeni bir şiir kitabım intişar etti, bu kitap pekala bana şair dedirtebilir ve kimbilir, zaman gelir, edebiyat tarihçisi, bu kitap intişar ettiği zamanki fotoğrafımı arayabilir. İstikbalin nefis kağıtlı bir edebiyat tarihinin sayfaları arasından bütün gençliğimle tebessüm edebilirim. Evet, evet, hiç olmazsa genç değil miyim, ağarmış saçlarımla, biraz bezgin duruşuma bakmayın, nüfus tezkerem yanımda, buyurun, ben daha genç sayılırım. Ve sırf genç olmam, benden isteyeceğiniz tebessümü dudaklarımda yaratabilir.

Bir fotoğrafhanenin önünde bir otomobil durmuş ve etrafında bir meraklı kalabalığı hasıl olmuş. Yaklaşıyorum, otomobilin içi, camların kenarları bütün çiçeklerle süslü. Demek gelinle güvey fotoğrafhanedeler. Ben de bu fotoğrafhaneye girer, hem fotoğrafımı çıkartmış olur, hem de hayatlarının en mesut zamanlarından birini yaşatmakta olan bu çifti, kapıdan çıkmak üzere iken olsun, bir defa selâmlarım.

Bütün duvarları fotoğraflarla kaplı holde bekliyorum. Bütün fotoğraflardaki insanlar tebessüm ediyorlar. İşte, yeni rütbesinin verdiği gurur ve emniyetle istikbaline gülümseyen genç subay. Büyük bir lastik topu dünyanın en büyük hazinesi imişçesine sıkı sıkı tutmuş, yanaklarından sıhhat fışkıran gürbüz çocuk. Bir fakültenin mezunlar hatırası: Hocalar, memnurluk ve iftihar içinde; yeni mezunlar da hocalarının etrafında, sırtlarından bir yükü atmış, uzun bir yolu bitirip bir ağaç altına oturmuş insanların saadetiyle gülüyor, hep gülümsüyorlar.

Sonra, yeni evliler, yan yana dururlarken, sevinçten, hazdan titredikleri adeta hissedilen, çiçekler içinde yeni evliler. Bütün şu delikanlılar hep evlenmişler, saadet duymuşlar ve mekteplerini bitirdikleri zaman fotoğraflarını çekmiş olan fotoğrafçıya koşup, işte evlendik, bu sefer de evlenme saadetini tadıyoruz, yeni fotoğrafımızı çekin, demişler.

Sonra, pürüzsüz, uzun bir evlilik hayatının en güzel bir noktasında, belki bu izdivacın bir senei devriyesinde, birkaç yaşına gelmiş çocukları ortalarında resim çektiren eski evliler. Kadın biraz şişmanlamış, erkeğin alnından doğru saçları seyrekleşmeye başlamış, karşı duvarda asılı bir yeni evliler fotoğrafına bakarak gülümsüyorlar. Burada her şey, herkes birbirine gülümsüyor. Hiçbir ihtiyar, hiçbir çirkin, hiçbir düşünceli insan resmi yok. Sanki bu fotoğrafhaneye sevinçsiz hiçbir insan ayak atmamış. Yahut fotoğrafçı, bir muvaffakiyet sırrı olarak, makinesinin karşısında candan gülümseyemeyecek müşterisinin fotoğrafını çekmemiş.

Ben böyle düşünürken, birden atölyenin kapısı açıldı, gelin, elindeki çiçeklerden daha beyaz beyazlar içinde, yanında genç kocası, bir bahar havası bırakarak, bir bahar rüzgarı gibi önümden geçtiler, kendilerini bekleyen otomobile bindiler. Fotoğrafçı onları selametledikten sonra bir müddet daha eşikte kalarak otomobili gözleriyle takip etti, sonra geri döndü, yarattığı eserden memnun bir sanatkar haliyle kendi kendine gülümseyerek, beni görmeden bulunduğu tarafa birkaç adım attı. Neden sonra varlığımı fark edip, tatlı bir rüyadan uyanır gibi, bakışlarıyla ne istediğimi sordu.

- Fotoğrafımı çektirmek istiyorum. Güzel olmasını arzu ettiğim bir fotoğraf çektirmek istiyorum, dedim. Ben konuşurken adam da beni baştan aşağı süzüyor, yüzü deminki memnurluk halini yavaş yavaş kaybediyor, adeta endişeli bir ifade alıyordu:

- Buyurun atölyeye, dedi.

Ben önde, o arkada, çiçek ve lavanta ile karışık bütün bir saadet kokusunun dalgalandığı atölyeye girdik. Gösterdiği sandalyeye oturdum. Makinenin arkasına geçti, örtünün altında yüzü kayboldu, yalnız ara sıra sesini işitiyorum:

- Tabii durun!

- Kendinizi sıkmayın!

- Buraya fotoğraf çektirmek üzere gelmiş olduğunuzu unutun!

- Güzel sevinçli şeyler düşünün!

Bunu ihtar etmesine hacet yoktu, ben buraya zaten sevinçli düşüncelerle gelmiştim. Şimdi burada çekilecek fotoğrafı belki bir gün sevgilim çantasında taşıyacak... Belki bu resim...

Birden fotoğrafçının sesi, bu sefer biraz daha asabi, yükseldi:

- Lütfen, zorla gülümsemeyin!

Evet, zorla tebessüm ne kadar çirkindir! Zaten benim zorla gülmeye ihtiyacım yok. Şu adesenin arkasından bütün bir ebediyet bana bakıyor demektir, ben de bütün o ebediyete, bana hayran kalacak bütün o müstakbel nesillere büyük bir şair gibi biraz mağrur, biraz yüksekte, sadece tebessüm edebilirim.

Çok mu fazla kendini beğenmiş? Çok büyük, hatta gülünç bir iddia mı? Doğru! Benim esasen hayatta hiçbir iddiam olmadı ki!.. Bu çıkacak fotoğrafımın daha küçük, daha mütevazı bir vazifesi olabilir. Belki, dinimin bana vaat ettiği en yüksek mertebeye erişir, belki bir gün şehit düşerim. Belki o zaman bu fotoğrafımı, bazı mecmualar, diğer şehitlerinkilerle beraber, basarlar. Belki mektebim, verdiği şehitler arasında benim de bu resmimi müzesinin bir köşesine asar. Belki sadece ölüp giderim. O zaman da bu fotoğrafım hayatta kalmış birkaç akrabamın, birkaç vefalı arkadaşım beni anmalarına vesile olur. Onlara, şimdiden şükran ve dostluk tebessümlerimi göndermeliyim.

Dışarıdan gelen şu hayat gürültüsüne dalarak, şu odaya sinmiş beyaz gelin kokusunu teneffüs ederek, şu karşı binanın saçaklarında gagalarıyla öpüşen güvercinleri gözümün önüne getirerek, o delikanlı

mezunlardan biriymiş gibi, genç subay gibi, bir gün şahadet mertebesine erişebileceğimi düşünerek, elimde sevgilimin eli varmış gibi, ortalarında çocuklarıyla fotoğraf çektirmiş olan evlilerin o rahat tebessümüyle... Fakat şimdi niçin böyle uğraşıp duruyorum? Niçin kendi kendimi aldatmaya çalışıyorum? Benim asıl mesut zamanlarım ne oldu? Niçin asıl o zamanlar resim üzerine resim çıkartmadım? Niçin her hafta fotoğrafçıya uğramadık? Neden bugün buraya tek başıma geldim?

Fakat şimdi böyle şeyler düşünmenin de sırası mı ya! Dünyada her insan az çok bir felakete uğramış olabilir. Bunun için büsbütün kötümser olunur mu?.. Felaketler yerine saadetleri, ölmüşler yerine doğacakları, geçmişler yerine gelecekleri düşünmeliyim. Hem...

Birden, fotoğrafçı siyah örtüsünü başından atarak doğruldu. Yüzü hattâ biraz terlemişti, ümitsiz bir tavırla:

- Beyim mazur görün, sizin fotoğrafınızı çekemeyeceğim, dedi.

1944

ZİYA OSMAN SABA

Ziya Osman Saba, Türk Büyükleri Dizisi:60, S. 74-80

Not: Bu e-kitap Şiir Parkı sitesi tarafından ticari olmayan kişisel kullanımınız için yayınlanmakta olup onu bilgisayarınıza indirebilirsiniz ancak kopyalanması, gerçek veya elektronik ortamlarda yayınlanması, dağıtılması, ya da satılması hususu Türkiye Cumhuriyeti yasaları ve uluslararası yasalarla korunmaktadır ve telif hakları temsilcisinin önceden yazılı iznini gerektirir.

www.siiirparki.com